

Riksdagens protokoll

1986/87:50

Protokoll
1986/87:50

16 december

Debatter m. m.

Tisdagen den 16 december

Lagstiftningsåtgärder mot spridningen av LAV/HTLV-III-infektion	3
Ändring i reglerna för bidragsförskott och underhållsbidrag	18
Tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare inom folktandvården	25
En tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m.	29
Ändring i lagen om bankrörelse	36
Bostadspolitiska frågor, m. m.	38
Behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden.	90
Ändringar i taxeringsorganisationen	90
Lindring av församlingskatt, m. m.	110
Vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylyolyckan	118
Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.	144
Kockums, AB Oljetransit, Zenit Shipping, m. m.	158
Normgivning m. m.	166
Meddelande om interpellationer	
1986/87:126 av Jens Eriksson (m) om avtalet med EG om handel med fisk m. m.	170
1986/87:127 av Margareta Persson (s) om föräldrautbildning ..	171
1986/87:128 av Margareta Persson (s) om avgifter för handikapphjälpmedel	172
Meddelande om fråga	
1986/87:274 av Sten Andersson i Malmö (m) om åtgärder för att förhindra terroristverksamhet i Sverige	173

Avgjorda ärenden

Tisdagen den 16 december

Socialutskottets betänkanden

1986/87:9 Vissa lagstiftningsåtgärder mot spridningen av LAV/HTLV-III-infektion	3
---	---

Prot.	1986/87:10	Ändring i reglerna för bidragsförskott och underhålls-	
1986/87:50		bidrag	3
	1986/87:11	Gallring enligt socialtjänstlagen	3
	1986/87:12	Tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare	
		inom folktandvården	3
	1986/87:13	Tilläggsbudget I	3
		<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
	1986/87:20	En tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag,	
		m. m. (förnyad behandling)	29
		<i>Justitieutskottets betänkanden</i>	
	1986/87:12	Telefonavlyssning	36
	1986/87:13	Avgifter vid de allmänna domstolarna	36
		<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1986/87:8	Dimensioneringen av SMHI:s nät av vattenföringsstatio-	
		ner m. m.	36
		<i>Näringsutskottets betänkanden</i>	
	1986/87:11	1986 års redogörelse för de statliga företagen	36
	1986/87:16	Ändring i lagen om bankrörelse	36
		<i>Bostadsutskottets betänkande</i>	
	1986/87:7	Vissa bostadspolitiska frågor	38
		<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1986/87:16	En höjning av fastighetsskatten m. m.	38
	1986/87:11	Ändringar i taxeringsorganisationen	90
	1986/87:15	Lindring av församlingsskatt, vissa inkomstskattefrå-	
		gor, m. m.	110

1986/87:50

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Tisdagen den 16 december

Kl. 09.00

*Lagstifningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1986/87:14

Skatteutskottets betänkanden 1986/87:18 och 19

3 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1986/87:9 om vissa lagstifningsåtgärder mot spridningen av LAV/HTLV-III-infektion (prop. 1986/87:2).

1986/87:10 om ändring i reglerna för bidragsförskott och underhållsbidrag (prop. 1986/87:35).

1986/87:11 om gallring enligt socialtjänstlagen (prop. 1986/87:43).

1986/87:12 om tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare inom folktandvården (prop. 1986/87:60) samt

1986/87:13 om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1986/87 (prop. 1986/87:25 delvis).

Anf. 1 TAJMÄNNEN:

Dessa betänkanden debatteras i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas socialutskottets betänkande 9 om vissa lagstifningsåtgärder mot spridningen av LAV/HTLV-III-infektion.

Lagstifningsåtgärder mot spridningen av LAV/HTLV-III-infektion

Anf. 2 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det finns en otäck regelbundenhet i aids epidemin. När vi i fjol vid den här tiden diskuterade sjukdomen fanns det ett 40-tal aids-sjuka i landet. I dag är siffran 88. Mot bakgrund av vad som har hänt i andra länder kan vi med någorlunda god säkerhet förutse hur antalet drabbade jämnt och stadigt kommer att stiga under de närmaste åren. Merparten av dem som kommer att råka ut för aids under slutet av 80-talet är vid det här laget redan infekterade av HIV-viruset, och om det inte sker några oväntade genombrott

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstiftningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

i forskningen så lär det knappast kunna förhindras att antalet sjuka åter och återigen fördubblas. Vad vi i dag måste vidta de mest energiska ansträngningar för att förhindra är att den här sjukdomen fortsätter att öka under 90-talet. Vi måste helt enkelt sätta åt alla klutar för att stoppa HIV-smittan genom ökade kunskaper och ökad försiktighet.

Att hindra smittans vidare spridning – det är alltså huvuduppgiften. Men aids och HIV ställer oss också inför en annan uppgift, nämligen att bistå och stötta alla dem som har drabbats av infektionen. De behöver vårt stöd och vår omtanke och vår solidaritet. Men det här är inte någon ensidig relation. Vi behöver också deras stöd, omtanke och solidaritet. Det är faktiskt de HIV-smittade som kan hindra att infektionen sprids vidare, och därför har vi alla anledning att vara tacksamma och erkännssamma inför den ansvarskänsla som de allra flesta av de smittade ger prov på.

Ett av de få hoppfulla inslagen i den här epidemin är att en del HIV-patienter har börjat engagera sig aktivt i arbetet mot aids. Vi skulle behöva något av en länkrörelse mot aids, en rörelse som både hjälpte till att hålla modet uppe och bidrog till att sprida information. Jag hoppas att vi får en sådan rörelse, och jag vill gärna att vi från riksdagens sida säger klart ut till de HIV-smittade: Ni har en uppgift. Ni har en viktig uppgift i kampen mot epidemin.

De rapporter som vi får från läkarna tyder på att de allra flesta HIV-patienter har en förtroendefull relation till sjukvården och att de följer de anvisningar som läkarna ger. Men så har vi självfallet också en del som inte gör det och som genom ett vårdslöst levnadssätt kan bidra till att sprida smittan vidare. Det gäller i första hand injektionsmissbrukare som är beroende av narkotika. Det är denna grupp som berörs av de lagändringar som nu föreslås. Vad socialutskottet tillstyrker är att det för den lilla skaran av misskötsamma skall finnas möjligheter till samverkan mellan smittskyddsläkaren och andra samhällsorgan såsom socialtjänsten, polisen och skyddskonsulenterna.

Det har uppstått en hel del missförstånd kring regeringens proposition. Från flera håll har man befarat att de här lagändringarna skulle öppna vägen för något slags allmän polisövervakning av HIV-smittade eller rent av av homosexuella. Låt mig mycket klart säga ifrån att något sådant inte åsyftas och inte får komma i fråga. Socialutskottet har genom flera markeringar strukit under att det rör sig om ett snävt och begränsat sekretessgenombrott. Det är således inte de många behandlande läkarna utan enbart smittskyddsläkaren som skall ha möjlighet att få in uppgifter från vissa myndigheter. De personer som kan beröras är alltså enbart sådana patienter som bryter mot de behandlande läkarnas föreskrifter.

Låt mig så ta upp frågan om de anonyma testningarna. Under det senaste året har det kommit mycket entydiga signaler från infektionsläkarna om att testningsfrekvensen är oroväckande låg. Det har säkert flera förklaringar – inte minst att många helt enkelt föredrar ovisshet framför visshet. Men det är också omvittnat att många homosexuella helt enkelt inte litar på sjukvårdssekretessen. Vi må tycka att den oron är obefogad, men den finns där som en psykologisk realitet. Och det är mot den bakgrunden som ett mycket stort antal läkare som arbetar i frontlinjen med dessa testningar menar att det

sannolikt skulle hjälpa om man kunde utlova fullständig anonymitet även till dem vars testresultat visar att de är smittade.

Jag måste säga att jag är bedrövd över att socialutskottets majoritet inte har velat acceptera den här synpunkten. Vad majoriteten glömmer är att den stora smittfaran i dag inte kommer från den lilla gruppen av misskötsamma bland de kända smittbärarna utan från de tusentals okända och omedvetna smittbärare som ännu inte har genomgått testning. Hur stor den gruppen är vet ingen säkert, men det mesta talar för att den åtminstone är tre eller fyra gånger större än de 1 200 kända smittbärarna. Jag menar alltså att majoriteten i socialutskottet inte riktigt har förstått proportionerna i de olika faror som hotar och att den lägger en så stor vikt vid kontrolltanken att den därmed riskerar att motverka den smittskyddsinsats som nu är allra viktigast, nämligen att stimulera så många som möjligt att genomgå test.

Herr talman! Aids epidemin ställer värt samhälle inför många nya och stora problem. En allvarlig fara är att fördomar som under åtskilliga år har trängts tillbaka åter griper omkring sig. Jag tänker i första hand på de många villfarelser och vanföreställningar som råder kring homosexualitet. Det har gått flera år sedan homosexualitetsutredningen lade fram en del intressanta förslag, och jag hoppas att dessa inte för alltid skall få samla damm i någon byrålåda i kanslihuset. Vi hade väntat oss en proposition här i december med anledning av denna utredning, men vi har fortfarande inte fått någon.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 3 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Formellt tar riksdagen i dag ställning till vissa modifikationer av sekretessen i smittskyddsärenden. I verkligheten handlar det om ett frågekomplex av vida större betydelse.

Problemet med HIV-smitta har ställt det svenska samhället i en situation där det inte på länge har befunnit sig. Förekomsten av en nedbrytande, dödlig och hittills obotlig form av infektion aktualiserar frågor långt utanför de medicinska och rättsliga områdena. I ett sådant läge måste samhälle och medborgare rannsaka sin grundläggande människosyn.

Att närma sig aidsfrågan nödvändiggör en social värdegrundval, en ideologi. När man fattar olika medicinska och rättsliga beslut måste denna ideologi hela tiden vara medveten och styrande. Den måste bygga på den humanism och demokrati som kännetecknar modern socialpolitisk syn. Den måste bilda en betryggande spärr mot fördomar, förakt och tvångsfilosofier, som eljest lätt nog tränger fram ur ett rädslans och den politiska opportunistens klimat.

Dagens beslut handlar alltså om att ge smittskyddsläkarna rätt att ta del av vissa sekretessbelagda uppgifter hos socialtjänst, polis och hälsovård. Ett sådant sekretessgenombrott kan naturligtvis uppväcka farhågor. Med de förtydliganden som socialutskottet har gjort, delvis på vårt partis initiativ, bör dessa farhågor vara undanröjda.

De uppgifter saken gäller är sådana som smittskyddsläkaren behöver för att följa upp sådana HIV-smittade som inte följer läkares råd och som genom sitt levnadssätt utsätter medmänniskor för smitta utan hänsynstagande.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstifningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

Det är viktigt att slå fast vad lagändringen innebär och likaså vad den *inte* innebär. Det handlar inte om att smittskyddsläkare skall få ut uppgifter om HIV-smittade i allmänhet. Än mindre handlar det om att smittskyddsläkaren skall kunna få ut uppgifter om personer med homo- eller bisexuell läggning. Varken sexuell läggning eller HIV-smitta utgör någon grund för att få ut sekretessbelagda uppgifter.

Saken gäller endast den mycket begränsade grupp HIV-smittade, som genom ett destruktivt levnadssätt, som de vanligen inte själva förmår bryta, riskerar att sprida smitta till en större krets andra personer. Denna begränsade grupp innefattar i stort sett bara injicerande missbrukare och prostituerade. Får en läkare information om att någon genom sitt beteende sprider smitta på detta sätt, skall han anmäla detta till smittskyddsläkaren. För att bedöma och följa upp ärendet kan smittskyddsläkaren då få ut uppgifter. Men det blir i så fall uppgifter som enbart har relevans till bedömandet av smittorisken. Någon rätt att få ut personliga uppgifter av annat, mer allmänt slag föreligger inte.

En HIV-smittad som har normal läkarkontakt, bemödar sig om att följa medicinska råd, visar frivilligt ansvar och hänsyn mot sina sexualpartner är över huvud inte berörd i sammanhanget.

Vidare är uppgifterna avsedda för smittskyddsläkarens information, och de lämnas enbart på hans initiativ. Varken polis eller socialtjänst skall bedriva någon uppgiftsinsamling på eget bevåg. Deras uppgift är över huvud inte att granska människor från smittskyddssynpunkt. Det stora flertalet HIV-smittade torde för övrigt inte förekomma i uppgifter från vare sig polis eller socialtjänst.

De speciella uppgifter smittskyddsläkaren kan få tillgång till beträffande den särskilda gruppen personer står under sekretess hos honom. Det är inte fråga om att cirkulera uppgifter mellan myndigheter på något okontrollerbart sätt.

Skulle smittskyddsläkaren finna underlag för att i sista hand ingripa med tvångsåtgärder mot en missbrukare eller prostituerad, är socialtjänstens aktiva insats viktig. Att ge stöd för att en människa skall förmå bryta ett destruktivt levnadssätt är en central uppgift både socialpolitiskt och från smittskyddssynpunkt. Det kan avvärja och minimera tvångsingripanden enligt smittskyddslagen. Vi från vpk har tillåtit oss en reservation på yrkandet om aktiv socialtjänst, eftersom vi anser att majoriteten gärna kunde ha tryckt hårdare härpå.

Däremot är det bra att initiativ tas till tidsbegränsning och regelbunden omprövning av beslut rörande tvångsvård enligt smittskyddslagen. Hittills har denna lag i princip kunnat grunda tvångsförvaring på sjukhus på obestämd tid, något som ur medborgarrättslig synvinkel är helt oförsvarligt.

Vpk insisterar, liksom folkpartiet, på utsträckt anonymitet vid HIV-tester. Må vara att vi har en sträng sjukvårdssekretess. Men vi har här att göra med djupt rotad psykologisk rädsla hos många homo- och bisexuella, sprungen ur samhällets attityd mot homosexualitet. Det är en barriär man måste söka bryta igenom. Socialutskottets argument, att tester inte kan ersätta smittskyddsåtgärder, är ett märkligt yttrande. Menar utskottet att det skulle vara ur smittskyddets synvinkel betydelselöst, om en smittad söker läkare eller ej?

Menar utskottet att kontakten med sjukvården är likgiltig ur smittskyddssynvinkel? Eller tror utskottet att smittskydd bara bedrivs med hjälp av höjda pekfingrar och hot om tvångsåtgärder? I så fall går utskottet emot alla tidigare riksdagsbeslut, som betonat att medborgarens insikt och frivilliga ansvar och ett positivt stöd från sjukvård och socialtjänst är smittskyddets främsta utgångspunkt.

Jag vill erinra om vad jag inledningsvis sade om social ideologi. Aidsfrågan är bara till en del en smittskyddsfråga. Den är framför allt en fråga om ett samhälles sätt att reagera på en speciell situation och dessa reaktioners betydelse för den politiska och sociala utvecklingen.

Det är nu det avgörs, om samhällsklimatet skall gå i riktning mot mera tvång, avskiljande, social utstötning eller om det skall leda till en mobilisering av social insikt, medmänsklighet och solidaritet. Det finns tillräckligt många begerotare och isoleringsfanatiker ute och spelar kille i massmedia för närvarande. Och om vi ser aidsfrågan bara som en smittskydds- och lagstiftningsfråga, kommer sådana stämningar att påverka opinionen.

Därför avvisar vårt parti alla tendenser till att öka tvångsmetoder i det sociala arbetet. Man skall inte bekämpa en sjukdom med ökad hårdhet mot de utslagna och med ett allmänt brutalare socialt klimat. Man skall hålla isär smittskyddslagstiftning och allmän sociallagstiftning och inte missbruka den senare för syften som den inte skall tjäna.

Aidsfrågan skulle kunna – i bästa fall – bli utgångspunkt för en ny social insikt, en insikt om att det faktiskt existerar två parallella typer av sexuell läggning, att det finns hundratusentals sinom hundratusentals homosexuella som lever och arbetar i samhället utan att vara socialt erkända för vad de är. De har väntat länge på samhälleligt erkännande och på att samhället aktivt skall motverka de fördömar som möter dem. Det vore ur alla synvinklar en stor vinst, om staten nu kunde förmå sig till att framlägga förslag om deras fulla medborgerliga och civilrättsliga likställighet i samhället. Det skulle bidra till ett bättre socialt klimat och en högre samhällspolitisk kultur. Alternativet är att fördömar och rädsla växer, att restriktioner och tvångsmentalitet tar över i sociala sammanhang och att samhället tar ett baksteg in i ett mörkare tillstånd, som man hoppats skulle vara övervunnet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de båda reservationerna.

Anf. 4 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tror att vi alla i utskottet och i denna kammare delar den oro som finns inför den nya sjukdom som nu behärskar vår tankevärld. Vi vet också hur siffrorna ständigt ändras beträffande smittbärare, nya aidsfall på sjukdomsstadiet och personer som avlider. Så oron för denna utveckling delar vi alltså.

I socialutskottet har vi försökt nå enighet hela vägen. För en tid sedan hade vi en stor hearing. Vi avlämnade ett omfattande betänkande. För min del trodde jag att vi skulle kunna vara eniga. I stort sett är vi det också. Men våra meningar delar sig på en mycket väsentlig punkt, nämligen i frågan om anonymitet. Vi menar att testning kan vara anonym i den meningen att ingen behöver antecknas i några journaler. Man kan också söka den läkare man vill. När vi bestämde oss för att smittskyddslagen skulle gälla, bestämde vi oss

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstiftningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

också för att om testningen visade positivt utslag, dvs. att man var smittad och bar på en smittsam sjukdom, skulle smittskyddslagen gälla. På den punkten råder det olika meningar.

Jag vill, herr talman, för att vara så korrekt som möjligt läsa in i protokollet vad vi i utskottet säger för att understryka att det finns en sekretess inom hälso- och sjukvården som går längre än annan sekretess, undantaget den som finns inom socialtjänsten:

”Inledningsvis bör erinras om det mycket starka sekretesskydd som generellt gäller på hälso- och sjukvårdsområdet. – – – Sekretessen kan brytas bara i vissa undantagsfall, främst då uppgiftsskyldighet till annan myndighet finns bestämd i lag eller förordning.” Det betyder att sekretessen bryts när det är fråga om brottslighet.

Utskottet skriver vidare: ”Däremot finns ingen möjlighet att efter en intresseavvägning lämna ut uppgifter som omfattas av hälso- och sjukvårdssekretessen. Sekretess innebär tystnadsplikt i det allmännas verksamhet samt förbud att lämna ut handlingar. När det gäller personal inom enskild bedriven hälso- och sjukvård finns motsvarande bestämmelser om tystnadsplikt i 6 § tillsynslagen. Brott mot tystnadsplikt är straffbelagt – – –. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år.

I fråga om HTLV-III-smitta finns dessutom särskilda regler om anonymitet vid provtagning, om kodning av laboratorieprov och även om kodning av anmälan till smittskyddsläkare i de fall smitta konstateras.

Utskottet vill också erinra om att det finns många andra uppgifter om hälso- och sjukvården vilka människor kan uppleva som känsliga och vara angelägna om att de inte kommer till andras kännedom. Som exempel kan nämnas uppgifter om genomgångna aborter och uppgifter om psykiska sjukdomar. Det har inte påståtts annat än att sådana uppgifter har ett fullgott sekretesskydd genom de regler utskottet ovan redogjort för.”

Jag menar att denna sekretess är tillräcklig. Det är också viktigt att stryka under den.

Jag beklagar ifrån utskottsmajoritetens sida att vi har fått en debatt på den här punkten. Det leder till att man oroar människor, och det är denna oro som i sin tur får de konsekvenser som reservanterna talar om.

Utskottets värderade ordförande sade att det ifrån många håll – man fick nästan en känsla av att det var från alla läkare – hade kommit propäer om fullständig anonymitet. Så är självfallet inte fallet. Läkarnas meningar är delade på den här punkten.

Man kan också säga att två olika intressen möts. Det handlar å ena sidan om intresset hos den enskilde att vara helt anonym, och det intresset kan delas av den läkare som han eller hon kommer i kontakt med. Men å andra sidan finns också smittskyddsläkarnas intresse och det allmänna intresset. Det är dessa två intressen som möts och som vi måste sammanväga. Det är också vad utskottet har gjort.

Jag ber att få tillstyrka utskottsmajoritetens förslag, också i fråga om reservation 1 – jag förstår i själva verket inte varför den har kommit till. Utskottet säger ju mycket tydligt att socialtjänsten skall gå in med all sin stödjande verksamhet.

Jag vill till slut säga: Vi understryker att smittskyddet är nödvändigt därför

att det är fråga om vård och behandling. Det är fråga om just den solidaritet som det har talats om här, den solidaritet som vi måste visa de människor som drabbas. Vi måste också visa all omtanke i denna grannliga situation.

Jag tror att man ifrån samhällets sida måste göra allt för att de människor som drabbas får vård och behandling och inte utsätts för större svårigheter än vad som är absolut nödvändigt och som följer av denna dödsbringande sjukdom.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan.

Anf. 5 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Evert Svensson vänder i anonymitetsfrågan på bevisningen på ett inte korrekt sätt. Det är inte så att diskussionen om anonymitet har skapat oron. För övrigt har jag tillhört de debattörer som här i kammaren mycket klart har betonat att vi har en sträng sjukvårdssekretess och att frågan om anonymitet kanske är mer psykologisk än reell.

Men Evert Svensson vänder alltså på bevisningen och hävdar att debatten skulle ha skapat denna oro. I verkligheten är det denna oro som har skapat debatten. Oron finns ute, och den har att göra med samhällets inställning till homo- och bisexuella. Det är där oron stiger, och det är för att dämpa den som man skulle kunna tänka sig en utsträckt anonymitet, som skulle tjäna smittskyddet. Det måste ju tjäna smittskyddet ju mer man uppmuntrar de eventuellt smittade och människor ur riskgrupperna över huvud taget att söka kontakt med sjukvården. Tydligt är att denna kontakt i dag inte fungerar så som ur olika synvinklar önskvärt vore.

Jag vet inte om man skulle kunna tänka sig något sorts kompromiss på mer eller mindre halva vägen i den här frågan. Det är visserligen riktigt att när ett prov visar sig vara positivt, då träder formellt sett smittskyddslagen in. Då blir den lagen giltig – företeelsen faller inom lagens giltighetsområde. Men så länge en HIV-smittad har kontakt med sin läkare och följer råd och anvisningar är det ju över huvud taget inte aktuellt att i praktiken sätta smittskyddslagen i funktion, utan då fungerar det hela i alla fall, på frivillig basis och på förtroendets grund. I sådana fall skulle vi kunna behålla den förstärkta anonymiteten.

En helt annan situation inträder om det står klart att den smittade genom sitt levnadssätt och beteende är en fara på det sätt som vi har diskuterat i dag, vilket har föranlett oss att godta ett visst sekretessgenombrott till förmån för smittskyddsläkarens uppgiftsinhämtande. I ett sådant fall träder smittskyddslagen i funktion rent praktiskt. Det är en annan situation, och då kan man naturligtvis med fog hävda att det inte går att göra anspråk på anonymitet. Det skulle ju betyda att man lämnade de människorna helt åt sig själva, och det kan rimligen inte vara ansvarsfullt att göra.

Jag skulle alltså vilja testa Evert Svensson en smula på tanken att man skulle kunna arbeta sig fram till någon sorts läge där man tog vederbörlig hänsyn till smittskyddsaspekten, sådan vi har diskuterat den i dag, men ändå kunde få utsträckt anonymitet för de HIV-smittade som följer råd och föreskrifter och över huvud taget inte bedöms utgöra någon risk.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstifningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att Jörn Svensson har helt rätt i att det är oron som föder debatten och inte debatten som föder oron. Så mycket tror jag att vi kan vara överens om.

Jag tror att Evert Svensson gör det litet för enkelt för sig när han säger att det är fråga om en konflikt mellan det enskilda intresset av anonymitet och det allmänna smittskyddsintresset. Jag menar att det just utifrån det allmänna smittskyddsintresset är viktigt att utforma lagstiftningen så att så många som möjligt testas. Och jag menar att majoriteten inte på bästa sätt tjänar det allmänna smittskyddsintresset genom att säga nej till förslaget om fullständig anonymitet.

Läkarna är delade, säger Evert Svensson. Men jag har inte märkt att infektionsläkarna skulle vara delade. Såvitt jag vet har alla opinionsyttringar som kommit från den sidan gått ut på att det vore önskvärt att pröva en fullständig anonymitet, även om jag inte förnekar att det kan finnas läkare som inte har gett uttryck för att de har en annan uppfattning.

Vi har fått mycket enstämmiga opinionsyttringar från Infektionsläkarföreningen, enskilda infektionsläkare och infektionsläkarna i Stockholm som grupp. Dessa har kommit till uttryck i framställningar och skrivelser som vi har fått och i en rad initiativ som tagits från den grupp läkare som arbetar med testningar. De menar, utifrån sin professionella erfarenhet, att det skulle vara av nytta om möjligheten till fullständig anonymitet fanns. Jag tycker att vi har anledning att lyssna till läkarna och rätta oss efter deras uppfattning.

Det är inte smittskyddslagen som innehåller krav på journalföring – så mycket kan vi också konstatera – utan det är patientjournalen. Jag tror att den utsträckt hand och det förslag som Jörn Svensson kom med förtjänar att undersökas närmare. Inget i den nuvarande smittskyddslagstiftningen kräver alltså i själva verket att patientens namn skall journalföras när man har konstaterat ett positivt testresultat.

Anf. 7 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag noterar att Jörn Svensson understryker den sekretess som finns inom hälso- och sjukvården. Det är bra. Den är nämligen viktig att erinra om i sammanhanget. Grunden för vårt ställningstagande är att denna sekretess är stark, starkare än inom de flesta andra områden – jag undantar då socialtjänsten, som har samma sekretessbestämmelser.

Vilket kommer då först, hönan eller ägget? Är det så att det är reservationen och det som förevarit den som skapat oro, eller är det oron som lett fram till reservationen? I varje fall är det alldeles klart att när två av riksdagens partier ställer sig bakom förslaget om en fullständig anonymitet, då måste det innebära att de inte anser den nuvarande anonymiteten inom hälso- och sjukvårdslagen och andra lagar vara tillräcklig. Självfallet skapar detta en oro, eftersom det ger ett intryck av att anonymiteten inom hälso- och sjukvårdslagen icke är tillräcklig.

Det finns behov av att också säga att det är viktigt att kunna identifiera de personer det gäller. Det är därför man måste föra vissa anteckningar. Det skulle vara väldigt farligt om man förväxlade personer, och det är naturligtvis därför som anteckningarna måste göras.

Daniel Tarschys säger att jag gör det för enkelt för mig när jag talar om två motstridiga intressen. Vad jag menar är att man kan närma sig den här frågan från två olika håll, men självfallet möts man i en gemensam ståndpunkt, där det gäller att få bestämmelser som tillfredsställer både den enskildes och det allmännas skyddsintresse.

Vidare tolkade jag Daniel Tarschys så att alla läkare skulle vara för den lösning som vpk och folkpartiet företräder. Men jag vill då erinra om ett besök som jag gjorde vid Roslagstulls sjukhus häromveckan. Klinikchefen där delar den uppfattning vi har. Han har uttalat: Jag tror alltså att den nuvarande diskussionen har gjort sjukvården en stor björntjänst.

Jag vill till sist säga att det naturligtvis finns möjligheter till vidare diskussioner. De måste då ske inom aidsdelegationen, som är rätt forum för sådana frågor.

Anf. 8 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att Evert Svensson skulle känna sig litet generad över den debattmetod han nu använde. Det är inte likt honom att använda en sådan metod i debatterna här i kammaren. Det är både ful taktik och höjden av opportunism att anklaga vpk och folkpartiet och säga att det är vi som har spritt oro bland homosexuella rörande sekretess- och anonymitetsfrågorna. Då låtsas nämligen Evert Svensson som om han inte alls kände till det sociala klimat som sedan urminnes tider verkat tryckande och skapat oro hos de homosexuella. Evert Svensson låtsas inte om att vi har en social situation som tar sig uttryck i att oron hos en mycket stor grupp människor stiger. Att vi över huvud taget vill diskutera detta ger Evert Svensson anledning att kasta skulden på oss. Det tycker jag är en mycket märklig metod och, som sagt, inte riktigt värdig Evert Svensson. Erkänn i stället att det här finns ett problem, vars lösning vi eventuellt skulle kunna närma oss genom att vidta olika åtgärder såsom dels en utsträckt information, dels eventuellt också en utsträckt anonymitet fram till en viss gräns, som jag var inne på i mitt tidigare inlägg.

Men vi får inte fixera diskussionen enbart vid anonymitetsfrågan. Jag skulle ha uppskattat om Evert Svensson också hade nämnt något om det sociala klimatet och de tendenser som där är på gång. Som ledamot i socialberedningen hör ju Evert Svensson väl känna till att det har skett en strömkantring i det sociala klimatet i Sverige. De målsättningar och grundsatser och den människosyn som har varit förhärskande under ett antal år inom socialpolitiken är på reträtt. Evert Svensson vet mycket väl att både utbyte av personer på vissa poster och strävan att utöka tvångsinstrumenten i samhället är ett tecken på detta. Det skulle vara intressant ifall Evert Svensson något ville kommentera det. Det har nämligen stor betydelse inte minst för den oro som utsatta människor av olika kategorier här i samhället känner och som vi alla är angelägna om att minska och bekämpa.

Anf. 9 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Hela utskottet, dvs. både majoritet och reserver, understryker att det finns en mycket långt utvecklad sekretess i svensk sjukvård. Men jag tycker ändå, Evert Svensson, att man inte behöver ha så

väldigt stor inlevelseförmåga för att förstå att homosexuella människor, som vet hur samhället under lång tid har betett sig och vilka fördomar som råder, hyser oro. Det är ju iakttagelserna av den oron som har förmått så många infektionsläkare att föra fram förslaget om fullständig anonymitet. Jag kan försäkra att det inte är något påhitt av folkpartiet eller vpk, utan förslaget kommer från dem som i frontlinjen har kontakt med aidspatienter, med HIV-smittade, och som har märkt hur testfrekvensen har sjunkit på ett oroväckande sätt under det senaste året.

Evert Svensson nämnde Roslagstulls sjukhus, där en mycket stor del av sakkunskapen i Stockholmsområdet finns koncentrerad. I går kunde vi i Dagens Nyheter läsa en appell, som man kanske får kalla det, av professor Sven Britton, som är verksam vid detta sjukhus. Han vädjade till riksdagens ledamöter att beakta just dessa erfarenheter och att acceptera den fullständiga anonymiteten. Jag hoppas att många ledamöter läste den artikeln.

Anf. 10 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kanske verkade hårdare i min bedömning än jag möjligen var. Jag är hård i bedömningen att reservanterna förstärker en oro som finns. Självfallet menar jag inte att det inte finns en sådan oro. Vad jag menar är att om det finns en sådan oro – och det gör det – skall man handla så, att man stillar denna oro. Det är vad vi har försökt att göra i utskottsmajoritetens skrivning.

Jag är glad över att både Daniel Tarschys och Jörn Svensson har sagt att det råder sekretess. Det gäller att understryka det, så att uppfattningen bland dem det gäller förstärks att när de testar sig så sker det anonymt – det förs inga anteckningar eller något sådant. Men om det skulle visa sig att testet ger ett positivt utslag, då gäller smittskyddslagen. Då gäller en stark sekretess. Då gäller också att vederbörande skall ha behandling och vård. Om man inte följer vad som här gäller, då inträder vissa åtgärder som samhället måste vidta.

Jag sade i slutet av mitt huvudanförande att det som Jörn Svensson framförde här lämpligen bör diskuteras i aidsdelegationen. Det är möjligt att man kan komma fram den vägen, men så långt vi nu kan se är ställningstagandet på den här punkten det som utskottet har gjort och det som jag tillstyrker.

Anf. 11 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Återigen behandlar vi här i kammaren sjukdomen aids och HTLV-III-smitta. Det senare kallas numera allmänt HIV. Tyvärr kommer vi att få anledning att återkomma till aids många gånger i framtiden.

Aids är bland det allvarligaste som drabbat mänskligheten, och det är nödvändigt att följa och analysera utvecklingen och vidta åtgärder på många områden. Det är ändå oerhört svårt att få fram verkningfulla åtgärder för att hindra smittspridningen och vårda dem som drabbats. Att bota och vaccinera är ännu så länge omöjligt. Forskningens roll är därför mycket väsentlig.

Vi politiker kommer säkerligen i framtiden att få ta ställning till krav på åtgärder som aldrig skulle ha föreslagits om inte denna hemska sjukdom utvecklats. Risken är stor att krav kommer på åtgärder som inte är förenliga med vad vi menar med ett demokratiskt rättssamhälle. Ansvaret att följa

aidsfrågan och vidta riktiga och snabba åtgärder vilar därför tungt på regering och riksdag. Vi har från moderata samlingspartiet hittills stött regeringens åtgärder i medvetande om behovet av samling i denna fråga.

I dagens betänkande om aids tillstyrker socialutskottet bl. a. att smittskyddsläkaren skall få möjlighet att begära in de uppgifter om en enskild person som läkaren behöver för att kunna fullgöra sina åligganden.

Vidare skall smittskyddsläkaren lämna vissa uppgifter om smittade, som underlåtit att följa meddelade föreskrifter, till socialtjänsten, polisen och i förekommande fall skyddskonsulenten.

De ändringar i sekretesslagstiftningen som nu sker är motiverade av allvaret i sjukdomen och nödvändigheten av att smittskyddet fungerar. Jag vill understryka vad som sägs i betänkandet om att vissa lättnader i sekretessen är nödvändiga för att smittskyddsläkaren skall kunna fullgöra sina skyldigheter. Ansvar att skydda andra väger mycket tungt.

För alla de patienter som följer behandlande läkares föreskrifter – och det är flertalet – kommer det inte att bli något vidgat informationsutbyte. Men det måste finnas en möjlighet för socialtjänsten, polisen och skyddskonsulenterna att uppmärksamma och rapportera, om en smittad inte följer läkares föreskrifter utan för smittan vidare.

Jag vill betona att det är angeläget att följa upp vad som i praktiken sker, när en person inte följer föreskrifterna. Fungerar föreskrifterna? Fungerar lagen? Människor får inte medvetet föra smittan vidare. I så fall kan det finnas anledning att överväga om inte ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Jag vill också något beröra förslagen om att provtagning skall kunna ske helt anonymt, således även när ett prov visar sig vara positivt. Jag vill hävda att resonemang om fullständig anonymitet faktiskt kan vara skadlig. Det är oerhört viktigt att alla smittade nås av föreskrifter och att de kan följas upp. Det är nödvändigt för att smittskyddet skall fungera.

Effekten av förslag om fullständig anonymitet kan bli att förtroendet för sekretessen inom sjukvården riskerar att undergrävas. Vi har ett starkt sekretesskydd inom hälso- och sjukvården, och detta stränga skydd skall vi framhålla. Vår uppgift är att försäkra människor om att sekretess råder. Det är allvarligt om människor får för sig att sekretessen brister och att man därför måste ha fullständig anonymitet.

Betänkande 9 behandlar också vården av smittade och ändrade regler när det gäller narkotikamissbrukare som tvångsintagits på sjukhus. En narkotikamissbrukare som tvångsintagits på sjukhus skall kunna överföras till en institution inom missbrukarvården för att där få vård för sitt missbruk, förutsatt att han eller hon medger det. Vid vistelsen avses intagningen på sjukhus bestå.

Det är bra att den här möjligheten att få vård för missbruket öppnas, men det är helt nödvändigt att få fram vårdformer som beaktar de aidsjukas speciella problem. Det säger också socialutskottet, och det finns anledning att understryka detta kraftigt. Det måste nu bli en prioriterad uppgift att finna lämpliga vårdformer, vare sig det är fråga om tvångsvård eller om frivillig vård.

Herr talman! Som jag sade tidigare i mitt anförande kommer vi att få återkomma till problemen med aids åtskilliga gånger framöver. Man har i

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstiftningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

många år förgäves försökt komma till rätta med immunbristsjukdomar, virussjukdomar och cancer. I aids har vi fått en kombination av dessa, som gör problemen synnerligen omfattande och svårösliga.

Framför allt måste den informationssatsning man nu påbörjat följas upp. Även om undersökningar visar att svenska folket ganska väl känner till aids och hur smittan sprids, måste varje människa inse att aids rör var och en. Inte minst ungdomar måste få klart för sig att aids i hög grad är en fråga om livsstil, att man själv genom sitt eget agerande kan utsätta sig för smitta.

Även om informationen redan varit mycket omfattande tycks det som om människor inte förstått just detta att aids angår alla. Hur kan man annars förklara att prostitutionen fortsätter, trots att alla torde veta att de prostituerade sprutnarkomanerna innebär en stor smittrisk, eller att besöken på s. k. bastu- och videoklubbar fortsätter trots att dessa anses vara smitthärdar? Nu kommer det att bli stopp för bastu- och videoklubbar inom kort, och det är bra. Det finns dock anledning att dra lärdom av att de kunnat dra till sig besökare trots all den information som givits. Information som verkligen når fram till människors medvetande är nödvändig.

Det är också angeläget att informationen till vårdpersonal och andra som i sitt yrke kommer i kontakt med smittade följs upp och hålls aktuell. Det är nödvändigt för att skydda dem och för att kunna ge smittade och sjuka en så bra vård och ett så bra bemötande som möjligt. Metoder för provtagning av vissa grupper – t. ex. gravida kvinnor, värnpliktiga – som nu har startats kan och bör utvecklas vidare och följas upp.

Att bekämpa missbruk och få till stånd en bättre narkomanvård är viktiga led i bekämpningen av aids. Redan rädslan för aids borde få många att avstå från att pröva knark.

Det torde krävas ytterligare 400–500 platser i behandlingshem de närmaste åren för narkomaner. Hoppet står till de enskilda organisationernas hem. De arbetar mycket flexibelt och med mer variation och fler idéer än det allmännas.

Kommunernas roll blir att aktivt söka upp, motivera missbrukarna till vård och se till att de kommer till vård. I detta sammanhang vill jag uttala förhoppningen att socialberedningen vid översynen av LVM överväger en skärpning av indikationerna för omhändertaganden – en smittad narkotikamissbrukare kan ju utgöra en allvarlig fara för annans liv – samt vårdtidens längd, utformning och innehåll. LVM har fått en större och annan roll, eftersom narkotikamissbrukarna är en stor riskgrupp. Jag hoppas att socialberedningen beaktar detta vid sitt arbete med LVM.

Herr talman! Vi får anledning att återkomma till dessa frågor många gånger. Jag vill sluta mitt anförande med att åter betona att allt som rör aids måste följas mycket noga – informationssatsningen, forskningen, smittspridningen, antalet insjuknade, vården osv. Nödvändiga åtgärder måste vidtas snabbt och kraftfullt.

Jag yrkar bifall till socialutskottets hemställan i dess betänkande 9.

Anf. 12 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall be att få ta upp tiden med en liten kommentar till Ann-Cathrine Haglunds anförande. Hon säger: Det är viktigt att alla

HIV-smittade nås av föreskrifter. Ja visst! Men det förutsätter ju att de känner att de kan övervinna den psykologiska barriären och gå till sin läkare, och det är där anonymiteten och den förstärkta sekretessen kommer in.

Jag tror att många i likhet med Ann-Cathrine Haglund har en viss brist på inlevelse i hur många homo- och bisexuella människors reaktionssätt gestaltar sig i det samhälle som de lever i och har vuxit upp i. Den rädsla som det här handlar om är inte bara en rädsla att bli känd i största allmänhet, att bli registrerad osv., utan det är också ett psykologiskt motstånd mot att även inför den läkare man söker tala om att jag, såsom identifierad person, har homosexuell läggning eller är bisexuell. Många människor har en oerhörd barriär mot att tala om detta och veta att läkaren känner namn, bostättningsort osv.

Det är detta man måste försöka övervinna. Det gör man naturligtvis inte bara genom ett utsträckt anonymitetsskydd, utan i längden övervinner man detta bara genom ett öppnare och bättre samhälle, ett samhälle där homosexualitet är erkänd som en naturlig och med heterosexualitet likvärdig form för sexuell samlevnad. Men vi kan ju inte vänta på detta!

Jag tror att enda sättet att dämpa anonymitetsfrågans betydelse i det här sammanhanget skulle vara om politiker som Ann-Cathrine Haglund hjälpte till med att trycka på regeringen i den fråga som gäller det legala och medborgerliga likaberättigandet för homosexuella. Vi är alla en smula oroade över det dröjsmål som tycks vidlåda den propositionen. Det skulle vara en bättre insats från olika politikernas sida att driva den frågan än att så frenetiskt bekämpa alla propäer om utsträckt anonymitet.

Anf. 13 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Jag har ingen brist på inlevelse. Jörn Svensson, jag är helt och fullt medveten om hur många homo- och bisexuella känner det i dagens situation och att denna sjukdom har inneburit att fördomar tyvärr har blossat upp på många håll.

Men jag tror att rätta sättet att övervinna den barriär som man kanske behöver komma över för att gå till provtagning är att skapa förtroende för sjukvården. Jag tycker att det är riksdagens uppgift och vår uppgift som politiker att i det här arbetet skapa förtroende för sekretessen i sjukvården. Jag är rädd för att debatten om en fullständig anonymitet undergräver detta förtroende och blåser under oron. Det tycker jag är mycket allvarligt.

I stället skall vi visa för alla människor som hyser denna oro inför en provtagning och som har den psykologiska barriär som Jörn Svensson talar om, att man kan vända sig med förtroende till sjukvården och att det råder sekretess.

Anf. 14 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag finner att mitt senaste inlägg var helt bortkastat. Trots allt sitt tal om inlevelse förstår Ann-Cathrine Haglund inte riktigt vad jag menar.

Anf. 15 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! När aids kom till vårt land, var det för de allra flesta fråga om ett helt okänt begrepp. Okunnigheten och förvirringen var stor. Dagspressen

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstifningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lagstiftningsåtgärder
mot spridningen av
LAV/HTLV-III-
infektion*

fylldes med uppgifter om aids och viruset HTLV-III. och människor reagerade med oro, rädsla och ibland aggressivitet. En sjukdom som man inte har vare sig vaccin eller medicin mot har skapat en otrygghet, som i sin tur lett till krav på hårda lagar och ingripanden. Ibland har rent extrema krav förekommit.

Efter den första, chockartade vetskapen har reaktionerna avtagit. Naturligtvis beror det till en del på att man nu vet mer om vad det handlar om, men vi möter också ganska ofta attityden: jag bryr mig inte, det kan ändå inte drabba mig. Det är måhända en rätt naturlig reaktion, men det får bara inte gå dithän att medvetenheten om riskerna försvinner. Det är ju – tyvärr och märkligt nog – så att kunderna fortsätter att uppsöka prostituerade, även dem som uppger att de är HIV-smittade. De s. k. bastuklubbarna fortsätter med sin verksamhet, som alldeles uppenbart ökar risken för smittspridning. De här företeelserna, plus en del andra, leder till att smittan inte kan anses begränsad till vissa riskgrupper, utan den kan givetvis följa kunderna, klubbbesökarna till nya miljöer och nya grupper. Frågan om bastuklubbarna har ju aktualiserats i aidsdelegationen, och jag förmodar att förslag från regeringen snart kommer. Vad gäller prostitutionens verksamhet kommer det att visa sig om de åtgärder vi nu kommer att besluta om får önskad effekt. I annat fall kan det bli aktuellt med andra åtgärder även där, t. ex. att som föreslagits i en centermotion utreda frågan om det är möjligt att kriminalisera kundernas förfarande. Den synpunkten har fått allt större gehör i det här sammanhanget.

När de första uppgifterna om aids kom antydde det att smittan bara förekom hos homosexuella. Tyvärr skapades då en bild som fortfarande till viss del lever kvar. Många människor har en diffus uppfattning om att aids hänger ihop med homosexualiteten som sådan, och det har naturligtvis bidragit till en särskilt negativ attityd till den gruppen människor. Det är mycket olyckligt, för jag tror att vi hade haft en annan och bättre situation i smittskyddsarbetet i dag om inte detta fenomen hade uppstått. Kanske hade då reaktionerna på politiska beslut varit mindre negativa från de homosexuella än vad som ibland är fallet i dag.

Trots att den här sjukdomen inte kom först till vår världsdelen eller först till oss i Sverige, finns det inte så mycken erfarenhet att hämta från andra håll när det gäller att stoppa smittspridningen. Vi har fått känna oss fram, vi har tagit steg för steg – oftast, glädjande nog, i stor enighet. Jag vill gärna säga att vi från oppositionen i den här frågan har mött en stor öppenhet hos regeringspartiet för förslag och synpunkter.

Den nu aktuella propositionen är helt i enlighet med de tankegångar vi haft i centerpartiet, som också kom till uttryck i en motion från oss under allmänna motionstiden. Ända sedan smittskyddslagen gjordes tillämplig i det här sammanhanget har det ju från olika samhällsorgan framhållits att vissa lagändringar måste göras för att smittskyddsarbetet skall bli effektivt.

Vi har inte haft några invändningar i huvudsak mot propositionen. Vi har emellertid haft ett par ändringsförslag, som vi menar gör riksdagsbeslutet bättre, framför allt genom att rättssäkerheten förstärks. Det första gäller lydelsen i 18 § smittskyddslagen, där det förslag som utskottet nu lägger fram innebär att den krets av myndigheter som kan komma i fråga begränsas. Vårt

andra förslag, som vi fått gehör för i utskottet, är ett tillägg som går ut på att den som blivit tvångsomhändertagen för vård enligt smittskyddslagen regelbundet skall kunna få sin sak omprövad. Som utskottet konstaterar är läget utan en sådan ordning otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. De här ändringarna innebär ju inte att effekten beträffande smittbekämpningen blir sämre. Tvärtom kan utsikterna att lyckas i arbetet bli betydligt bättre, om förståelsen för lagändringarna ökar.

Frågan om fullständig anonymitet har återigen tagits upp, som framgått av debatten hittills, av folkpartiet och vpk. Om man avgränsar en fråga områdesvis, är det givetvis möjligt att komma fram till olika uppfattningar. En del infektionsläkare har, med utgångspunkt i sin verksamhet, uttalat att fler skulle låta testa sig om anonymitetsskyddet utvidgades. Å andra sidan har de läkare som skall spåra personer som kan ha blivit smittade av en HIV-smittad blodgivare naturligtvis stort intresse av att känna till blodgivarens identitet.

Vi i Sveriges riksdag som har den svåra uppgiften att fatta beslut i de här frågorna måste förstås försöka se problemet i ett helhetsperspektiv och ta ett ansvar för sådana åtgärder som kan stoppa smittspridningen. Med all respekt för dem som har kommit fram till en annan uppfattning kan jag inte anse att vi på ett riktigt sätt tar det ansvaret, om vi lagstiftningsvägen avhänder samhället en möjlighet att ingripa i de fall den smittade själv åsidosätter de regler som måste gälla. Det har sagts att det bara rör sig om ett litet fåtal personer, och det är troligt att det är så. Men i så fall är det viktigt att om och om igen framhålla att övriga, alltså den stora majoriteten, kommer att åtnjuta samma sekretess beträffande journalanteckningar som alla andra som behandlas inom hälso- och sjukvården. Det är angeläget att det inte råder någon som helst osäkerhet på den punkten.

Vad beträffar Jörn Svenssons kompromissförslag här vill jag gärna säga att jag finner det intressant. Jag menar att vi måste vara beredda att pröva den frågan, om det skulle visa sig bli nödvändigt.

Herr talman! Det är naturligtvis ytterst nödvändigt att vi följer utvecklingen med allra största uppmärksamhet. Det kommer säkert att bli många fler riksdagsbeslut i fråga om aids. Vidare får vi inte vara främmande för att ändra beslut som kan ha slagit fel i verkligheten.

Jag yrkar bifall till hemställan i socialutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om socialutskottets betänkande 12.)

Anf. 16 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera socialutskottets betänkande 10 om ändring i reglerna för bidragsförskott och underhållsbidrag.

*Ändring i reglerna för
bidragsförskott och un-
derhållsbidrag*

Anf. 17 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I socialutskottets betänkande 1986/87:10 behandlas frågan om ändring i reglerna för bidragsförskott och underhållsbidrag. I betänkandet behandlas också regeringens proposition i ärendet samt ett antal motioner i anledning härav.

Utskottet tillstyrker i betänkandet förslaget om en sänkning av bidragsförskottsnivån från nuvarande 41 % till 40 % av basbeloppet liksom förslaget om ändrade regler för indexuppräknning av underhållsbidrag till barn, vilket innebär att uppräknningen framöver helt skall följa utvecklingen av basbeloppet. För närvarande uppräknas underhållsbidrag till barn med endast sju tiondelar av basbeloppsändringen och företas först om basbeloppet ändras med minst 5 %.

Däremot avstyrker utskottet vårt yrkande om utsträckt tid för preskription och införsel av underhållsbidrag samt om möjlighet till införsel även i arbetslöshetsersättning m. fl. förmåner. Här reserverar sig moderata och folkpartistiska ledamöter mot utskottets skrivning.

Vidare avstyrker utskottet ett antal motionsyrkanden, bl. a. ett moderat yrkande rörande arbetet i den nya kommittén för översyn av reglerna för underhållsbidrag till barn och bidragsförskott. Utskottet understryker visserligen att utredningen bör arbeta skyndsamt. Vi moderater anser dock bl. a. att förslagen från riksdagens revisorer är så väl underbyggda att ett genomgripande förslag borde kunna presenteras inom en snar framtid. Enligt de direktiv som utredningskommittén nyligen fått och där det talas om en djupgående och allsidig belysning av de grundläggande frågorna kommer det att ta lång tid – t. o. m. onödigt lång tid – innan åtgärder, som de flesta i stort sett redan är överens om, kan komma att vidtas. Utredningen bör enligt direktiven vara klar den 1 november 1988. Men riksdagen borde betydligt tidigare kunna ta ställning till många av de förslag som redan finns.

Statens utgifter för bidragsförskotten har blivit allt större och är även nu i stigande. Nettoutgiften för utbetalda bidragsförskott var 759 milj. kr. budgetåret 1979/80 och 1 322 milj. kr. budgetåret 1983/84. I propositionen beräknas utgiften bli 1 720 milj. kr. budgetåret 1986/87. Det har visat sig att bidragsförskottssystemet har grundläggande brister. Bl. a. är samordningen bristfällig mellan bidragsförskottslagen och föräldrabalken resp. den lagstiftning som reglerar betalningsskyldighet för fordringar i allmänhet. Administrationskostnaderna synes också vara onödigt höga.

Det är med tillfredsställelse som vi moderater har tagit del av rapporten från riksdagens revisorer samt revisorernas förslag till riksdagen. Det förslag till förändringar som framläggs i föreliggande proposition tillstyrker vi. Emellertid konstaterar vi med förvåning att vissa av revisorernas förslag till kortsiktiga åtgärder inte har presenterats i propositionen, trots att de är väl underbyggda och också väl motiverade. I stället föreslås de bli ytterligare utredda. Det tycker vi, som sagt, är onödigt.

Vid 1981/82 års riksmöte föreslog vi en förlängning av preskriptionstiden avseende skulder för obetalda underhållsbidrag från tre till fem år. Vi vidhåller denna vår uppfattning. Revisorerna har också föreslagit en sådan

förlängning. Enligt revisorernas rapport skulle det medföra en betydligt ökad återbetalning. Riksförsäkringsverket anser att den nuvarande preskriptionstiden kan utnyttjas otillbörligt. Även riksförsäkringsverket anser att preskriptionstiden bör förlängas till fem år. Vi menar, i likhet med revisorerna, att en skuld för underhållsbidrag i princip bör likställas med andra skulder. Den korta preskriptionstiden, i förening med att preskriptionsavbrott inte tillåts, verkar i motsatt riktning.

Starka skäl talar således för vårt förslag. Vi anser att riksdagen nu bör fatta beslut i enlighet med detta.

För att en femårig preskriptionstid skall medföra ett förbättrat indrivningsresultat krävs motsvarande införseltid, varför vi – liksom vi tidigare har gjort – också föreslår en femårig införseltid. Vårt förslag sammanfaller även här med revisorernas och riksförsäkringsverkets förslag. Vi vidhåller även vårt tidigare förslag om att utsökningsbalken bör ändras, så att dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa, arbetsmarknadsutbildningsbidrag, utbildningsbidrag och andra löneliknande ersättningar kan tas i anspråk. Det bör gälla såväl införsel för underhållsbidrag som annan införsel och utmätning enligt 7 kap. utsökningsbalken.

Redan ensamföreliderkommittén ansåg, det framgår av dess betänkande, att det var otillfredsställande att nuvarande regler från ekonomisk synpunkt ställer sig olika för den enskilde, trots att förmågan att betala av en skuld kan vara i stort sett densamma.

Kommitténs förslag har inte mötts av några invändningar vid den remissbehandling som varit. Vi anser inte att det finns några ytterligare skäl att utreda denna tidigare så väl utredda fråga. Därför föreslår vi en ändring i likhet med revisorernas och riksförsäkringsverkets förslag.

Herr talman! Vi tycker att man borde kunna gå snabbare fram och lösa dessa problem, i synnerhet som vi i stort sett är överens om tagen. Därför finns det knappast anledning att skjuta dessa frågor på framtiden – såsom nu utskottet förordar.

Jag vill till slut yrka bifall till reservationerna med moderata nämn i det här betänkandet.

Anf. 18 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Riksdagens revisorer har för riksdagen påpekat stora brister i systemet med bidragsförskott och underhållsbidrag till barn. Ett enigt socialutskott har anslutit sig till revisorernas bedömning och framhåller i sin skrivning att det behövs mer faktaunderlag i fråga om den ekonomiska och sociala situationen för såväl underhållsskyldiga som underhållsberättigade, för barnen och deras vårdnadshavare. De sociala konsekvenserna av olika regleringar måste särskilt belysas, har utskottet framhållit. Vpk stöder till fullo denna utskottsskrivning. Vi anser att det verkligen är angeläget att man bryr sig om att ta reda på hur dessa barn och deras föräldrar egentligen lever och har det, innan man gör några förändringar.

När regeringen nu har beslutat att tillsätta en utredning, som skall ha slutfört sitt arbete senast den 1 november 1988, anser vi att man inte skall göra några stora förändringar i systemen med bidragsförskott och underhållsbidrag. Vi vet inte riktigt vilka konsekvenserna av dessa förändringar blir för de enskilda människorna.

*Ändring i reglerna för
bidragsförskott och un-
derhållsbidrag*

För staten rör det sig om en förändring av indexuppräknigen av underhållsbidragen, en besparing för budgetåret 1987/88 på 20 milj. kr. Men eftersom hela utgiften för bidragsförskotten är drygt 1,7 miljarder kronor, kan man se att den här förtjänsten på en ändrad indexuppräkning skulle utgöra en mindre besparing för statens del. För den enskilda människan, som är underhållsskyldig, kan emellertid förändringen medföra betydande kostnadsökningar. Det gäller då den grupp underhållsskyldiga som fullgör sina skyldigheter och betalar efter förmåga. Denna grupp föräldrar – oftast ensamstående pappor – försöker uppehålla föräldraskapet och gemenskapen med barnen. Just för den gruppen kan denna ändrade indexuppräkning urholka ekonomin, och det kan gå ut över möjligheterna att umgås med barnen – för det är inte alldeles gratis att vara söndagsförälder heller.

Däremot påverkas ju inte alls den grupp underhållsskyldiga som av olika skäl inte betalar sitt underhåll. För den gruppen är det likgiltigt om man ändrar indexuppräknigen eller inte. Det finns ju en del som med olika manipulationer lyckats få ned sin inkomst så pass att det inte finns någonting att ta av när man skall betala till barn ur ett tidigare äktenskap. Inte heller påverkar man de situationer där bägge föräldrarna är överens om att underhållsbidraget skall sättas så lågt som möjligt för att man så att säga gör förtjänst på det. Staten träder in och betalar, och föräldrarna slipper bråka med varandra om vad underhållsbidraget egentligen skall vara. De berörs alltså inte heller av den ändrade indexuppräknigen – bara dessa föräldrar som betalar snällt vad de blir ålagda.

Riksdagens revisorer har inte ansett att riksdagen skulle ändra indexuppräknigen omedelbart, utan de anser att en utredning måste se på denna fråga och tala om vad konsekvenserna blir. Lagutskottet har skrivit att denna ändring får ses som ett provisorium, för det kan hända att det behövs ytterligare förändringar när utredningen har blivit klar och lagt fram sina förslag. Vi tycker inte heller att det är särskilt bra att man nu antar ett provisorium, som kanske skall ändras om några år igen. Det finns alltså många skäl till att utredningen först bör se över frågan om indexuppräknigen av underhållsbidragen innan man gör en förändring.

Jag yrkar därmed, herr talman, bifall till reservation nr 1.

Jag yrkar också bifall till reservation nr 2. Den innebär avslag på förslaget om en sänkning av bidragsförskotten.

Staten vill spara in 60 milj. kr. på att sänka bidragsförskotten med 1 %. Men jag tror inte att den besparingen blir någon besparing totalt sett för samhället. De ensamstående föräldrar som uppbär bidragsförskott består ju till största delen av kvinnor, och det är kvinnor som mycket ofta är lågavlönade. Vi vet också – det har vi sett siffror på – att dessa ensamföräldrar betydligt oftare än samboende föräldrar måste få socialbidrag för att klara sin situation. Kan det då vara klokt att minska på bidragsförskotten till den här gruppen? Jag tror att en stor del av denna besparing kommer att motsvaras av ökade utgifter när det gäller socialbidragen.

Som ett skäl för att sänka nivån på bidragsförskotten framhålls i propositionen höjningen av barnbidraget fr. o. m. den 1 januari 1987. Men det tycker jag är en något märklig motivering. I praktiken skulle det innebära att barn till ensamstående föräldrar får ut 333 kr. mindre per år av denna

barnbidragshöjning än vad barn till samboende föräldrar får.

Ett annat skäl som framhålls för sänkning av bidragsförskotten är den förändrade basbeloppsberäkningen 1983. Då återställde man vad borgarna hade rivit ned 1981. År 1981 fick man alltså höja bidragsförskotten som en kompensation. Sedan återställdes socialdemokraterna det hela 1983. Men bidragsförskotten låg kvar på den höga nivån, och nu anser man att det inte finns något skäl att behålla den på den nivån, utan det kan sänkas med 1 %.

Jag vill erinra om att samtidigt som man höjde bidragsförskotten höjde man också handikappersättningen med 1 %. Är det så att säga en principiell syn att man skall sänka bidragen som höjdes i och med den ändrade basbeloppsberäkningen? Och kan vi då vänta oss att handikappersättningen också skall sänkas? Eller är det bara på ensamstående föräldrar som regeringen har tänkt spara pengar den här gången?

Anf. 19 JOHN JOHNSON (s):

Herr talman! Riksdagen beslutade i våras att hos regeringen begära en förutsättningslös utredning av systemet med underhållsbidrag och bidragsförskott. I samband härmed uttalade socialutskottet som sin mening att frågan om eventuellt kortsiktiga åtgärder för att komma till rätta med vissa olägenheter i systemet skulle överlämnas till riksdagens bedömning.

Regeringen har nu kommit med förslag om sådana punktvisa insatser. Men låt mig först erinra om att riksdagens beslut i våras var föranlett av förslag från riksdagens revisorer, som granskat det nuvarande systemet. Enligt revisorerna innebär det nuvarande systemet onödigt höga utgifter för staten. För budgetåret 1986/87 beräknas utgifterna uppgå till 1 720 milj. kr. Det är inte de höga utgifterna i sig som har gjort revisorerna bekymrade, utan det faktum att utgifterna till vissa delar inte går att motivera. Utskottet har liksom revisorerna noterat att den nuvarande bristande samordningen mellan föräldrabalkens underhållsbestämmelser och bidragsförskottslagen är ett skäl till dessa omotiverade utgifter. Dessutom är bestämmelserna komplicerade och motstridiga samt medför onödigt höga administrationskostnader.

Vad vi i dag har att ta ställning till är regeringens förslag till kortsiktiga åtgärder för att minska utgifterna och det administrativa krånglet. Förslagen i propositionen går utskottet och revisorerna till mötes i allt väsentligt, och utskottet tillstyrker att de genomförs.

Beträffande reservanternas yrkanden vill jag anföra följande.

Vpk anser i sina reservationer att lagen 1966:680 om ändring av vissa underhållsbidrag inte bör ändras nu, utan att den kommande utredningen skall ta upp den frågan. Skälet skulle vara att redan ekonomiskt utsatta grupper av underhållsskyldiga skulle få en besvärlig situation, om underhållsbidraget skulle höjas i takt med basbeloppsändringen.

Revisorerna föreslår i och för sig att hela indexsystemet för såväl underhållsbidrag som bidragsförskott skall tas upp till behandling av den kommande utredningen. Bakgrunden är bl. a. att 7/10-regeln infördes som en provisorisk åtgärd till följd av den starka inflationen under dessa år. Utskottet anser att det nu, när vi inte längre har dessa tvåsiffriga inflationstal, finns skäl att ta bort provisoriet. Här finns det emellertid också ett intresse för

Prot. 1986/87:50
16-december 1986

*Ändring i reglerna för
bidragsförskott och un-
derhållsbidrag*

att snabbt komma till rätta med sådana olägenheter som att de underhållsskyldiga haft möjligheter att vältra över barnkostnader på det allmänna eller på vårdnadshavaren. Att det kan bli på det sättet hänger ofta samman med att föräldrarna har avtalsfrihet vad gäller underhållsbidragens storlek. Men det är tyvärr så att många missbrukar systemet i detta och andra avseenden. I det fall då underhållsbidraget är mindre än bidragsförskottet medför det en uppräknig av underhållsbidraget, som till bara 7/10 följer basbeloppsökningen, att gapet mellan bidragsförskottsnivån och underhållsbidraget ständigt ökar. Härigenom får samhället under årens lopp ta ett ständigt ökande ansvar. Är föräldrarna inte med i bidragsförskottssystemet är det i stället vårdnadshavaren som får ta över en allt större del av kostnaderna för barnet.

Vpk anser att den effekten är motiverad när det gäller vissa grupper av underhållsskyldiga. Någon närmare precisering av dessa grupper görs emellertid inte. Jag menar då att så länge vi har den nuvarande statsfinansiella situationen måste både underhållsskyldiga vårdnadshavande föräldrar i största möjliga mån, i likhet med sammanboende föräldrar, ta det ekonomiska ansvaret för sina barn.

Vad gäller den förhoppningsvis mindre grupp av underhållsskyldiga med sociala och ekonomiska problem bör den kommande utredningen ges bättre information. Regeringen, liksom utskottsmajoriteten, har delat revisorernas synpunkter i denna del, och i kommittédirektiven talas det om nödvändigheten av att få den ekonomiska och sociala situationen för såväl underhållsskyldiga som underhållsberättigade vårdnadshavare och deras barn belyst.

Vidare har vpk yrkat att bidragsförskottsnivån skall bibehållas oförändrad med 41 % av basbeloppet med hänsyn till att de vårdnadshavare som uppstår bidragsförskott till allra största delen är kvinnor och i regel representerar de lågavlönade i samhället. Men jag vill understryka att den av revisorerna och utskottet förordade justeringen av bidragsförskottsnivån enbart innebär att den återförs till den nivå som riksdagen har fattat beslut om. År 1981 höjdes ju bidragsförskottsnivån för att kompensera för en teknisk förändring i sättet att beräkna basbelopp; annars hade nämligen bidragsförskottsmottagarna fått en försämring. När sedan sättet att beräkna basbelopp ändrades tillbaka till vad som gällde före 1981 blev bidragsförskottsnivån inte justerad. Detta har lett till att bidragsförskotten under de senaste åren legat högre än vad riksdagen förutsatte vid 1979 års reform på området.

På de tidigare punkterna ömmade vpk för de underhållsskyldiga men på denna punkt för vårdnadshavarna. Men för att få balans i ett sådant resonemang måste man väl ändå se hur kärnfamiljernas situation ser ut. Det är för att få klarhet i de här frågorna som revisorerna för sin del hävdar att underhållsskyldigas och vårdnadshavares ekonomiska förhållanden och levnadsstandard bör jämföras med andra föräldrars.

Herr talman! Folkpartisterna och moderaterna har i sin reservation talat om en förlängning av preskriptionstiden från tre till fem år, förenad med motsvarande ändringar i införelsetiden. Syftet är att effektivisera indrivningen av underhållsskulder. Enligt regeringen kan en för stor skuldbörda medverka till social utslagning, vilket i sig kan innebära att betalning av underhållsbidrag upphör. Därmed är vi åter i den situationen att vi faktiskt inte känner till

hela sanningen om de underhållsskyldigas och vårdnadshavarnas ekonomiska och sociala situation. Utskottet förväntar sig att få svar på den frågan i den kommande utredningen.

Likaså har man inom folkpartiet och moderata samlingspartiet talat för att utsokningsbalken skall ändras så att även arbetslöshetsersättning, kontant arbetsmarknadsstöd m. m. kan bli föremål för införsel. Detta har även ensamförälderkommittén, revisorerna och riksförsäkringsverket tidigare föreslagit. Enligt regeringen finns det mycket som talar för att de olika ersättningarna kan tas i anspråk för såväl löneutmätning som införsel. Dessa förmåner för inkomstbortfall har ju numera sådan kompensationsnivå att dessa gäldenärer kan ha förmåga att betala sina skulder lika väl som andra gäldenärer med liknande ekonomisk situation.

Viss ytterligare beredning krävs emellertid innan ett ändringsförslag kan föreläggas riksdagen. Utskottet finner det angeläget att ett sådant förslag redovisas för riksdagen under 1987.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag nu anfört yrkar jag bifall till socialutskottets hemställan i betänkande 1986/87:10 på alla punkter.

Anf. 20 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! John Johnsson säger att våra förslag kan innebära att vissa personer som drabbas av detta skulle kunna råka ut för social utslagning. Det är förvisso inte på det sättet, John Johnsson.

Det är faktiskt så att underhållsbidraget har legat på en i stort sett oförändrad nivå sedan 1981, samtidigt som bidragsförskottet stigit i takt med basbeloppsförändringarna. Detta framhålls ju också i propositionen. Vi menar också att det är viktigt att föräldrar sinsemellan, var och en efter sin förmåga, står för kostnaderna för barnens underhåll. Detta höll John Johnsson också nyss med om. Vi ställer alltså upp på att var och en skall betala efter sin förmåga, inte minst därför att rättvisa skall skapas mellan alla föräldrar. Därför tycker vi det är rimligt att man klarar upp det här för att få större rättvisa. Det innebär förvisso inte att det är frågan om någon social utslagning. I de fall då det skulle kunna inträffa att sociala problem uppstår på grund av förändringar får vi gå in med någon annan form av social hjälp, men det är viktigt att vi försöker komma till rätta med detta, så att rättvisa skapas, oavsett om föräldrarna bor tillsammans eller är skilda och har olika förutsättningar.

Men det har ju också skett förändringar som gör att man borde kunna se över detta på ett snabbare sätt. Vi har i dag sett att riksdagsrevisorerna och utskottet tidigare har framhållit att mycket av detta redan är utrett. Därför behöver den utredning som snart skall börja arbeta inte hålla på så länge. Vi bör snabbare kunna ta ställning till de förslag som ju i stort sett är klara.

Herr talman! Jag tycker att vi bör kunna gå snabbare fram. Detta är positivt, eftersom det inte är rimligt att olika föräldrar behandlas på olika sätt beroende på om de är sammanboende eller inte.

Anf. 21 MARGÓ INGVARSSON (vpk):

Herr talman! Både i propositionen och i utskottsbetänkandet betonas det att vi i dag inte har tillräckliga fakta om underhållsskyldigas och bidragsför-

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Ändring i reglerna för
bidragsförskott och un-
derhållsbidrag*

skottsberättigades ekonomiska och sociala situation. John Johnsson upprepade ungefär de orden i sitt anförande. Vi instämmer i det, herr talman. Vi saknar dessa kunskaper. När nu regeringen har beslutat att tillsätta en förutslättningslös utredning, som dessutom skall arbeta snabbt och vara klar inom två år, kan vi inte inse att man bör göra några stora förändringar i systemet med bidragsförskotten innan man har tagit reda på dessa fakta.

Det är möjligt att de ensamstående har en så bra ekonomisk situation att man kan plocka av dem pengar, och det är möjligt att de underhållsskyldiga har gott om pengar så att de skall betala högre underhållsbidrag. Men vi vet inte detta, och det vet för övrigt inte riksdagens ledamöter heller. Några sådana undersökningar är inte gjorda. Det finns inga jämförelser mellan samboende föräldrar och ensamstående föräldrar redovisade. Det enda vi vet är att i gruppen ensamstående föräldrar finns det ett större antal socialbidragstagare än i gruppen samboende föräldrar. Det pekar i alla fall på att de ensamstående föräldrarnas ekonomi inte är så lysande. Därför bör vi, tycker jag, ta reda på hur de har det med ekonomin innan vi ytterligare försämrar för dem. För det är försämringar som skall genomföras i dag.

Det finns två problem med underhållsbidragen, det erkänner vi också. Ett problem är de som inte betalar sina underhållsbidrag fastän de har en sådan ekonomisk situation att de kan göra det. De lyckas utnyttja olika kryphål för att dra sig undan. Det andra problemet är de föräldrar som tillsammans kommer överens om att underhållsbidraget skall sättas så lågt att bägge tjänar på det. Problemen med dessa två grupper kommer man inte åt med det förslag som läggs fram i dag till åtgärder som skall genomföras omedelbart. Däremot skall en utredning titta på dessa förslag, och vi menar att denna utredning kunde ha sett över indexuppräknningen också och dessutom prövat om det går att sänka bidragsförskotten.

John Johnsson svarade inte på min fråga. Är detta en förvarning om att också handikappersättningen kommer att sänkas? Kommer vi att få se det i budgetpropositionen, eftersom handikappersättningen höjdes 1981 på samma sätt som bidragsförskotten? Nu sänker man bidragsförskotten därför att man inte anser dem motiverade. Gäller samma sak handikappersättningen?

Anf. 22 JOHN JOHNSSON (s):

Herr talman! Jag vill till Margó Ingvardsson först säga att vi diskuterar socialutskottets betänkande 10 angående bidragsförskott och inte handikappersättningen.

När det sedan gäller de förändringar vi nu föreslår har man gjort den bedömningen i utskottet och i regeringkansliet att man kan göra dessa förändringar utan att det påverkar den utredning som är tillsatt för att titta på de övriga frågorna.

När det gäller snabbheten vid genomförande av indrivningsförfarandet vill jag till Ingvar Eriksson säga att vi är överens om behovet, men det fordras vissa ytterligare överväganden för att man skall kunna genomföra förslaget. Jag tycker att moderater och folkpartister borde kunna ge sig till tåls. Vi har ju sagt att vi förväntar oss åtgärder under 1987.

Jag har ingenting emot att utredningen genomförs snabbare, och om utredningen kan redovisa sitt arbete före den utsatta tiden blir alla säkert glada. Men det är svårt att få en effektiv utredning om tiden förkortas.

Anf. 23 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Ja, vi diskuterar bidragsförskotten i dag, men på s. 13 i utskottsbetänkandet talar man om nivåerna för bidragsförskott, och där har utskottet räknat upp de förmåner som förbättrades 1981. Då höjdes nivåerna för bidragsförskott, barnpension och barn tillägg samt handikappersättning-
en. När man nu föreslår en försämring av en del av de här uppräknade förmånerna är det ganska naturligt att fråga om man också tänker sänka handikappersättningen. Det har jag alltså inte fått svar på, och jag förstår att vi kommer att få läsa om det i budgetpropositionen.

Jag konstaterar också att John Johnsson inte har kunnat bemöta vad jag sade om att man inte kommer åt de verkliga problemen i samband med underhållsbidrag och bidragsförskott genom dagens justering. Man kan i alla fall inte göra någonting åt den grupp som inte betalar och inte heller åt den grupp som betalar för litet. Däremot kommer de pappor som betalar efter förmåga att få en kännbar höjning. De bidragsförskottsmottagare som har en dålig ekonomisk situation kommer också att känna av den sänkning av bidragsförskotten som riksdagen skall besluta om i dag. Vi motsätter oss den sänkningen.

Anf. 24 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Det finns frågor som tar längre tid att utreda, det är förvisso sant. Men på de punkter som vår reservation gäller borde man kunna ta snabbare beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattades efter debatten om socialutskottets betänkande 12.)

Anf. 25 TALMANNEN:

Beträffande socialutskottets betänkande 11 är ingen talare anmäld. Kammar-
aren övergår därför till att debattera socialutskottets betänkande 12 om tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare inom folk-
tandvården.

**Tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare inom folk-
tandvården**

Anf. 26 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det finns ingen anledning att förvägra assistenttandläkare en tryggare anställningsform, nämligen som tillsvidareanställda, och i stället göra som regeringen föreslår i proposition 60, bestämma att de skall vara visstidsanställda med treårsförordnanden.

Regeringen har i proposition föreslagit att assistenttandläkare, som efter kommunalisering av patientvården vid de odontologiska fakulteterna får kommunal arbetsgivare, skall anställas för begränsad tid. Förslaget innebär att assistenttandläkare inte får den anställningstrygghet som tillkommer majoriteten av svenska löntagare och att de därmed inte heller får den anställningstrygghet, som äntligen tillförsäkrats andra lärare vid högskolorna genom den nya läraryrkesorganisationen. Detta är principiellt orimligt.

De assistenttandläkare som nu är anställda vid de odontologiska fakulteterna har i regel många anställningsår bakom sig. Flertalet är specialistkompetenta inom sina områden, och många har avlagt doktorsexamen eller planerar att göra det. Lärarstaben vid de odontologiska fakulteterna har därigenom blivit utomordentligt kompetent.

De assistenttandläkartjänster som nu skall övergå till landstingskommunalt huvudmannaskap består till 75 % av handledning av studerande och 25 % av tandvård. Det är således inte några utbildningstjänster utan det är läartjänster det handlar om.

Om förslaget antas i kammaren, vilket det verkar att göra, kommer det således fr. o. m. den 1 januari 1987 att finnas två grupper av assistenttandläkartjänster inom folktandvården, utbildningstjänster och läartjänster.

Assistenttandläkarna vid högskolan är i dag förordnade för tre år i sänder. Tanken med treårsförordnanden var att tandläkaren vid sidan av sin handledande uppgift efter sex eller möjligen nio år skulle få specialistkompetens, trots att de odontologiska fakulteterna inte har någon formell skyldighet att utbilda specialister. De skall svara för grundutbildning av tandläkare och för forskarutbildning.

Utvecklingen av assistenttandläkartjänsterna har visat sig bli en annan än den avsedda bl. a. därför att det inte går att upprätthålla kvaliteten i utbildningen om samtliga eller flertalet lärare utbyts med jämna intervall. I dag har tre fjärdedelar av de assistenttandläkare som tjänstgör vid tandläkarhögskolan i Umeå specialistkompetens, och de har tjänstgjort där i flera år. Motsvarande siffror gäller för övriga odontologiska fakulteter.

Regeringens förslag innebär att en kompetent lärarstab, i stället för att erhålla fast anställning, med jämna mellanrum kommer att ersättas med utbildad personal. Den kompetenta personalen får lämna institutionerna utan att deras kunskaper tas till vara genom andra anställningar. Överfarna tandläkare får överta de svåra uppgifterna att utbilda nya tandläkare.

Herr talman! Man undantar en grupp från den anställningstrygghet som blivit en bärande princip i det svenska arbetslivet. Detta gäller i dag endast tjänsterna i Umeå, men det är bara en början. Både Stockholm och Göteborg står i tur att få samma dåliga lösning.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-reservationen i betänkandet.

Anf. 27 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Den proposition vi nu behandlar gäller en grupp tandläkare som för närvarande är statligt anställda, men som från den 1 januari 1987 kommer att vara anställda vid Västerbottens läns landsting. Den fråga som uppstått är huruvida de efter denna övergång fortfarande skall vara visstidsanställda eller om de i stället skall bli tillsvidareanställda. Visstidsanställning tillämpas inom den högre utbildningen för vissa personalkategorier, t. ex. forskarassistenter och kliniska lärare, medan däremot andra kategorier såsom högskolelektorer och högskoleadjunkter är tillsvidareanställda.

Frågor av den här typen löser man enligt socialutskottets uppfattning bäst genom samtal mellan berörda arbetsgivare och arbetstagare. Förhandlingar har också förts, men de har ännu inte lett fram till något underskrivet avtal.

Då någon överenskommelse inte har träffats skulle de berörda tandläkarna vid årsskiftet automatiskt bli tillsvidareanställda, eftersom detta är den normala anställningsformen på svensk arbetsmarknad.

Det är mot den bakgrunden som regeringen har lagt fram ett förslag om en brådstörtad ändring av tandvårdslagen. Var och en som läser socialutskottets betänkande kommer att upptäcka att socialutskottet inte är speciellt tilltalat av den propositionen. Att vi ändå tillstyrker den skall inte uppfattas som att vi anser frågan om assistenttandläkarnas, eller för den delen någon annan yrkeskategoris, anställningsform slutgiltigt reglerad genom denna lagändring. Vi är klara över att det finns skäl både för och emot en fastare anställningsform, och vi förutsätter att diskussionerna i den frågan kommer att fortsätta. Vad vi vill undvika – och det är motivet till att propositionen ändå tillstyrks – är att det om några veckor inträder en automatisk förändring som beror på att parterna inte har kunnat enas.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 28 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det är glädjande att Daniel Tarschys säger att utskottet inte är speciellt tilltalat av lösningen i propositionen. Jag tycker att man då också skulle ha kunnat följa det förslag som lagts fram av vpk, nämligen att man skall se till att assistenttandläkarna får tillsvidareanställning. Alla andra lärare inom högskolan har tillsvidareanställning. Det finns ingen anledning att det inte också skall gälla för assistenttandläkarna, som ju till tre fjärdedelar är specialister.

I dag handlar det bara om Umeå, men också Stockholm och Göteborg kommer att beröras inom en snar framtid om man inte kommer fram till den lösning som föreslås i vpk-motionen. Jag hoppas att man kommer fram till den lösningen. Detta är en principiell fråga. Det gäller i dag bara 25 tjänster, men det kommer att handla om betydligt flera inom en snar framtid.

Det finns tandläkare i Umeå som har arbetat 17 år med visstidsförordnande. De har fått sina anställningar förlängda för tre år i taget. Det är givetvis inte tillfredsställande. Det finns ingen anledning att denna kategori inte skall ha samma trygghet som andra lärare inom högskolan.

Anf. 29 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Skillnaden mellan vpk:s och utskottets ställningstagande – och det kanske bör understrykas – är den att vpk vill gå in i de pågående förhandlingarna och genom lagstiftning lösa frågan. Utskottet menar att frågan inte skall lösas genom lagstiftning, utan att förhandlingarna bör fortsätta och frågan bör lösas i bästa samförstånd mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Inga Lantz säger att det inom högskolan bara finns tillsvidareanställd personal. Det är inte korrekt. Det finns, som jag sade i mitt huvudanförande, faktiskt olika grupper, bl. a. forskarassistenter och kliniska lärare, som är visstidsanställda. Det finns andra grupper, som högskolelektorer och högskoleadjunkter, som är tillsvidareanställda.

Från utskottets sida utgår vi från att de framtida anställningsformerna kommer att avgöras efter förhandlingar mellan de berörda parterna.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Tidsbegränsning av anställning som assistenttandläkare inom folk-tandvården

Anf. 30 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! De flesta som är specialister inom högskolan har tillsvidareanställningar. Det är vad det handlar om här. Dessa assistenttandläkare är till tre fjärdedelar specialister och skall alltså tillförsäkras samma trygghet i anställningen som övriga lärare inom högskolan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 31 TALMANNEN:

Då inga talare är anmälda beträffande socialutskottets betänkande 13 övergår kammaren till att fatta beslut i ärendena.

Socialutskottets betänkande 9

Mom. 9 (socialtjänstens insatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Inga Lantz – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (anonymitet vid provtagning)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 62 för reservation 2 av Daniel Tarschys m. fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Hadar Cars (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 10

Mom. 1 (förslaget till ändring i indexlagen)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 17 för reservation 1 av Inga Lantz.

Mom. 4 (nivåerna för bidragsförskott)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för reservation 2 av Inga Lantz.

Mom. 9 och 10 (preskriptionstid för underhållsbidrag och tid för införsel av underhållsbidrag)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 112 för reservation 3 av Daniel Tarschys m. fl.

Mom. 11 (införsel i arbetslöshetsersättning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Daniel Tarschys m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 11
Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Socialutskottets betänkande 12

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 18 för reservationen av Inga Lantz.

En tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m.

Socialutskottets betänkande 13

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:20 om en tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m. (prop. 1986/87:61) (förnyad behandling).

En tillfällig förmögenhetsskatt för livförsäkringsbolag, m. m.

Anf. 32 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Under fredagens debatt om engångsskatten på försäkringstagarnas pengar yrkade de tre borgerliga partierna att, därest riksdagen beslöt att bifalla förslaget om engångsskatten, inkomsterna från skatten skulle sättas in på ett konto i riksbanken. Dessa 15–20 miljarder kronor skulle stå kvar på kontot under 1987 och 1988 så att, i händelse av en borgerlig valseger 1988, en verklig möjlighet skulle finnas att betala tillbaka pengarna till de rättmätiga ägarna.

Genom ett sådant förfarande skulle det vara väljarna som i val fick avgöra om det verkligen skulle bli en engångsskatt på försäkringstagarnas pengar och inte den nuvarande socialdemokratiska minoritetsregeringen som med vänsterpartiet kommunisternas hjälp tillåts driva igenom ett förslag som säkerligen inte omfattas av majoriteten av svenska folket.

I anledning av förslaget krävdes som bekant från borgerligt håll en återremiss av ärendet till skatteutskottet, vilket också bifölls av kammaren. I utskottet yrkade vi att, om reservation nr 1 till utskottets betänkande med avslag på propositionen inte vann riksdagens bifall, inkomsterna från skatten skulle behandlas på sätt som jag just redogjort för. Socialdemokraterna var inte alls intresserade av att diskutera vårt förslag utan föreföll mig närmast indignerade över den vändning saken tagits, vilket man kanske kan förstå.

Med 8 röster mot 7 avvisade socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna förslaget. När det gäller en återremiss av detta slag är bestämmelserna sådana att reservationsrätt inte föreligger, varför vi från de tre borgerliga partierna i ett särskilt yttrande krävde att influtna skattemedel inte skulle tillföras riksgäldskontoret för avbetalning av statsskulden utan i stället sättas in på ett särskilt konto i riksbanken och där inestå under 1987 och 1988.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservation 1 till utskottets betänkande. Därest detta yrkande inte skulle bifallas, yrkar jag att riksdagen

hos regeringen begär att den tillfälliga skatten inte skall tillföras riksgäldskontoret för avbetalning av statsskulden utan i stället skall sättas in på ett särskilt konto i riksbanken och där inestå under åren 1987 och 1988. Förslaget är utdelat i kammaren.

Anf. 33 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 20, som behandlar pensions- skatten med anledning av den återförvisning till utskottet som kammaren beslöt i fredags, är utomordentligt kortfattat. Utskottets socialistiska majori- tet avvisar i tre korta meningar de borgerliga partiernas förslag att låsa intäkterna från pensionsskatten på ett spärrat konto i riksbanken.

Uppenbarligen är majoriteten inte det minsta intresserad av att låta svenska folket i allmänna val ta ställning till frågan om pensionsskattens vara eller inte vara. Det kan jag i och för sig förstå, eftersom det torde vara en kompakt majoritet hos medborgarna mot pensionsskatten, både i sak och i fråga om det sätt på vilket frågan hanteras. Socialdemokrater och kommunist- er vågar nog inte riskera ett nederlag.

Jag ser detta som ytterligare ett tecken på maktfullkomlighet hos majoritetspartierna, en maktfullkomlighet som redan tidigare har manifesterats i den likgiltighet för en ordentlig sakbehandling som vi i folkpartiet och de övriga borgerliga partierna har påtalat.

Jag skall inte upprepa alla argument mot pensionsskatten. De ventilerades under nära sju timmars debatt i fredags, och jag bedömer möjligheterna som små att på detta stadium påverka någon av kammarens socialistiska ledamöter. Den som inte tog intryck av debatten som fördes i fredags är uppenbarligen oemottaglig för sakliga och principiella argument.

Jag vill därför yrka bifall till den gemensamma borgerliga reservationen nr 1. Jag vill också yrka bifall till det av Knut Wachtmeister under överläggningen framställda yrkandet, att riksdagen skall låsa pengarna på konto i riksbanken, under förutsättning att kammaren inte bifaller reservation 1.

Anf. 34 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i skatteutskottets betänkan- de 20. Om detta yrkande avslås, yrkar jag bifall till det av Knut Wachtmeister under debatten framställda förslaget.

Anf. 35 TOMMY FRANZEN (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2, 3, 4 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan. Jag vill också yrka avslag på det särskilda yrkande som framställts av Knut Wachtmeister.

Det finns skäl att ställa frågan, med anledning av fredagens debatt, om det här var den årliga demonstrationen av de borgerliga, att återförvisa ett ärende till utskott för att få det tillbaka omedelbart. Det har blivit litet av en tradition. Jag frågar mig, med utgångspunkt i det förslag som togs som intäkt för återförvisningen, som egentligen inte skiljer sig så värst mycket från det som finns i propositionen, om det kommer att göras ytterligare något formellt försök att fördröja majoritetsbeslut i riksdagen?

Jag bara konstaterar att de här formella försöken att fördröja genomförandet av olika förslag får ett litet löjets skimmer över sig.

Anf. 36 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är ytterst anmärkningsvärt att Tommy Franzén här i kammaren beskyller oss för att sabotera riksdagens arbete, när ett konkret förslag från de tre borgerliga partierna läggs fram hur denna mycket omfattande fråga skall lösas. Det är väl naturligt att när ett sådant förslag väcks, skall det återremitteras till utskottet för en allsidig behandling.

Det är inte fråga om någon fördröjning eller något sabotage, Tommy Franzén, utan det är ett försök att vrida den här frågan rätt. Det är inget sabotage!

Anf. 37 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! De borgerligas återremiss visar att de har satt sig i en klämma. Problemet är förstås att de gick ut aldeles för hårt och förenade sig med försäkringsbolagen i en kampanj med groteska överdrifter.

Därmed står de nu inför ett trefaldigt dilemma.

För det första tycks varken pensionsförsäkringarnas försäljare eller deras kunder tro på kampanjen. Försäljningen av pensionsförsäkringar slår nya rekord. För första gången någonsin går man under årets första tio månader över tvåmiljarderskronorsstrecket i belopp för nytecknade pensionsförsäkringar.

För det andra vill de borgerliga tillgodogöra sig lagrådets auktoritet i sin kritik mot skatten. Men lagrådet punkterar många av kampanjens allra tyngsta argument. Vi hörde i fredagens debatt hur en del borgerliga talare uppenbarligen hade svårt att med hull och hår svälja vad lagrådet säger.

För det tredje har man problem med återbetalningen. Knut Wachtmeister har tidigare sagt att vid en stöld skall man inte ta ställning till hur det går med återbetalningen förrän stölden är genomförd.

Det är ett mycket märkligt argument. Man skall alltså inte förrän efter det att riksdagen fattat beslut börja fundera på om de bestulna skall få tillbaka sina pengar.

Jag tror att alla dessa turer kring återremissen visar hur fullständigt orimlig denna principella hållning är för både Knut Wachtmeister och Lars Tobisson som givit uttryck för den i riksdagsdebatten.

Kjell Johansson representerande folkpartiet har med emfas tidigare hävdatt att det är tekniskt omöjligt att klara en återbetalning. Även den saken har vi debatterat.

Vad jag kan konstatera är att när vi behandlade denna fråga i skatteutskottet i samband med vårt huvudbetänkande kom inte vid något tillfälle fram kritik mot den bokföringsmetod regeringen valt eller den budgetteknik som regeringen föreslagit. De borgerliga visade inget som helst intresse vid utskottets behandling att ta reda på om det fanns några metoder som underlättade eller kunde stimulera en återbetalning i ett senare skede. Några sådana initiativ eller frågor hörde vi inte av.

När vi sammanträdde i skatteutskottet efter återremissen i fredags eftermiddag fick vi heller inte veta varför det skulle vara bättre att sätta in

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*En tillfällig förmögen-
hetsskatt för livförsäk-
ringsbolag, m. m.*

pengarna på ett konto i riksbanken i stället för på ett konto i riksgäldskon-
toret.

En återbetalning är ett politiskt beslut som måste fattas av riksdagen. Ett
sådant beslut beror på den politiska viljan och inte på vilket konto den
statliga bokföringen som man sätter in pengarna på.

Jag kan försäkra att det inte finns några som helst bokföringstekniska
hinder för att betala tillbaka pengarna om de sätts in på riksgäldskontoret på
det sätt som föreslås av regeringen och utskottet.

För de borgerliga återstår att bestämma sig för att antingen utfästa sig att
betala tillbaka pengarna om man får chansen, eller också fortsätta att avslöja
ihålligheten i kampanjen med dess groteska påståenden om stöld och
konfiskation. Jag överlåter med varm hand åt de borgerliga att själva fundera
vidare på den saken.

I avvaktan på det yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på det
särskilda yrkande som framställts.

Anf. 38 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag skall inte upprepa den långa debatt som hölls i fredags.
Låt mig bara konstatera för det första att lagrådet har avstyrkt förslaget och
för det andra att vi har nästan alla remissinstanser bakom oss i ett avvisande –
endast LO och PRO uttryckte vid hearingen i skatteutskottet sympati för
förslaget.

Jan Bergqvist sade att det inte är någon skillnad om pengarna står i
riksbanken eller på riksgäldskontoret. Nå, om det inte är någon skillnad,
varför inte bifalla det förslag vi här kommer med, nämligen att pengarna skall
sättas in på riksbanken? Jag tror att det av svenska folket skulle uppfattas
mycket positivt och som en garanti för att om de borgerliga vinner valet 1988
kan pengarna betalas tillbaka.

Jan Bergqvist talade om stöld och annat. Jag hade i fredags inte tillfälle att
replikera. Jan Bergqvist sade i fredags: "Om Knut Wachtmeister ser någon
på gatan som förbereder brott, någon som är på väg att ta en väska, tänker då
Knut Wachtmeister så här – jo, om vederbörande bör få tillbaka väskan får
jag överväga när väskan väl är stulen?"

Nej, så tänker jag inte alls! Om jag ser någon försöka ta en väska på gatan
försöker jag hindra vederbörande att ta väskan. Och det är det jag gör nu.

Anf. 39 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jan Bergqvist talade om lagrådet. Jag menar att vi mycket
tydligt i fredagens debatt slog fast att lagrådet har varit allvarligt kritiskt i sin
ställning till pensionsskatten. Det har framförts från flera håll, inte minst från
folkpartiets sida, att det viktiga i fråga om beskattningsprinciper är att regler
fastläggs i förväg, innan människor fattar sina olika beslut, och att de inte
ändras i efterhand. Där finns uppenbarligen en stor skillnad mellan
socialistisk och t. ex. liberal synpunkt.

Om det nu vore så att Jan Bergqvist vore så övertygad om sitt förslags
förträfflighet, varför är han då en sådan motståndare till den möjlighet som vi
har anvisat från de borgerliga partiernas sida, nämligen att låsa pengarna på
ett konto i riksbanken så att svenska folket får tillfälle att ta ställning till

frågan i allmänna val? Detta borde ju vara en alldeles utomordentlig fråga att gå till val på för socialdemokrater och kommunister. Men det vågar man uppenbarligen inte.

Jag tycker att socialdemokraterna har en lättsinnig inställning till ett belopp av storleksordningen 15–20 miljarder kronor med årliga räntebetalningar av 1,5–2 miljarder kronor. I många budgetsammanhang diskuterar man med stor frenesi och entusiasm om olika anslag skall vara hundratusen kronor större eller mindre. Här handlar det om avsevärt större belopp. Det är inte en alldeles enkel fråga att besluta om ytterligare 2 miljarder i utgifter.

Om det funnits en vilja hos socialdemokraterna att underställa frågan om pensionskatten svenska folket i val, finns det nu en reell möjlighet att bifalla det andrahandsyrkande som vi har framlagt, nämligen att låsa pengarna på ett konto i riksbanken. Då finge man en valfråga som man kunde vinna stort förtroende på.

Anf. 40 JAN BERGQVIST (s):

Herr talman! Det är uppenbart att lagrådet har tagit bort flera av de tyngsta argumenten i motkampanjen. Det har också lett till att t. ex. Handelskammarförbundet öppet attackerar lagrådet och säger att det är ologiskt och anmärkningsvärt att lagrådet kunnat anse att skatten inte strider mot grundlagen.

I fredags fick vi uppleva att några av de borgerliga talarna uppenbarligen inte var beredda att acceptera lagrådets synpunkter helt och hållet. Samma intryck får man när man läser den avvikande meningen från de borgerliga som i betänkandet finns till yttrandet från konstitutionsutskottet. Det är alldeles uppenbart att det från den borgerliga kanten framkom andra uppfattningar än vad lagrådet fört fram när det gäller betryggande garantier för att skatten i slutänden drabbar de skattskyldiga enligt objektiva och rättvisa grunder och att sådana garantier torde vara för handen inom ramen för det kontrollsystem som föreligger enligt lag och med hänsyn till de skattesubjekt som det är fråga om.

Knut Wachtmeisters inlägg i fredags går inte ihop med vad lagrådet säger om att detta inte är fråga om någon olaga konfiskation och att konfiskationsargumentet ofta begagnas i skattediskussioner på ett sätt som inte kan godtas från juridiska synpunkter.

Jag ville peka på det dilemma som finns då det gäller att man å ena sidan helt och fullt vill tillgodogöra sig lagrådets auktoritet och att man å andra sidan har svårt att med hull och hår svälja de synpunkter som lagrådet för fram.

Därefter vill jag övergå till det som är huvudfrågan i denna diskussion. Jag har mycket svårt att hänga med i Knut Wachtmeisters resonemang om väskryckningen på gatan och försöka tänka mig hur man kan ha en sådan inställning, dvs. att man ser en stöld förberedas, men inte kan ta moralisk och principiell ställning till att om denna väskryckning kommer till stånd skall väskan givetvis återlämnas till den rätte ägaren.

Knut Wachtmeister har i debatten gång på gång hävdats att det inte går att ta ställning i denna fråga. Det är en orimlig ståndpunkt. Visst kan man ha en principiell uppfattning. Säger man som Knut Wachtmeister att detta är en

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*En tillfällig förmögen-
hetsskatt för livförsäk-
ringsbolag, m. m.*

stöld och en konfiskation måste man också rimligen säga att man självfallet skall göra allt för att återbetala pengarna om det blir anledning till detta.

Diskussionen om återremiss visar att Knut Wachtmeister nu är inne i den diskussion som han i fredags förmiddag sade att han inte ville delta i förrän efter det att riksdagen har fattat beslutet.

Knut Wachtmeister dementerar ju nu i själva verket den uppfattning som han gav uttryck för, nämligen att man inte bör diskutera den principiella frågan.

Jag vill då ställa nästa fråga som gäller kontona. Vi har undersökt hur det fungerar i det ena och det andra fallet. Oavsett vilken metod man väljer föreligger det möjligheter att återbetala pengarna om man har den politiska makten och viljan att göra det.

Den fråga man kan ställa till de borgerliga är då: Tänker ni avskrika möjligheten att återbetala pengarna om utskottets förslag går igenom, nämligen att pengarna hamnar i riksgäldskontoret? Det föreligger ju inga bokföringstekniska eller andra hinder för en återbetalning. Min fråga är därför: Avser ni att avskrika era framstötter om återbetalning om pengarna hamnar på riksgäldskontoret i enlighet med vad utskottet föreslår?

Anf. 41 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Först beträffande lagrådet. Vi har accepterat lagrådets yttrande och inte kritiserat det. Men det är regeringen som har kritiserat lagrådet och beskyllt de tre höga juristerna där för att ha fattat ett politiskt beslut. Det har vi vänt oss emot.

En annan sak är att vi inte anser att grundlagen tillräckligt mycket tar till vara egendomsrätten. Detta skall vi försöka ändra på. Men detta har icke med lagrådets yttrande att göra. När Jan Bergqvist säger att det står i lagrådets yttrande att det inte är fråga om en olaga konfiskation kan jag säga att det kanske är en laglig konfiskation men icke desto mindre en sorts konfiskation.

Beträffande detta rån säger Jan Bergqvist att jag inte har tagit ställning till vad man skall göra med den stulna väskan. Vi vill ju hindra att den skall bli stulen. Vi försöker ju förhindra att den skall rånas. Vi försöker förhindra det i dag, och vi kommer under den allmänna motionstiden att återkomma och kräva samma sak, nämligen att denna skatt inte skall drivas igenom. Dessa motioner hinner behandlas av kammaren innan den första återbetalningen är gjord.

Anf. 42 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jan Bergqvist säger att han inte förstår skillnaden mellan om pengarna går till riksbanken eller till riksgälden. Det tycker jag är ett mycket egendomligt påstående. Vi har nämligen många gånger här i kammaren beslutat om att pengar från olika kommuner eller från enskilda företag skall sättas in på räntebärande konto i riksbanken. Det handlar då om pengar som finns kvar och därmed kan återbetalas. Om pengarna sätts in på konto i riksgälden kommer de enligt regeringens förslag att användas. Den ränteeffekt som därigenom uppstår kommer att förbrukas genom andra utgifter. Ett återbetalningslöfte skulle då innebära att man tar på sig en stor

mängd nya utgifter, vilket inte är alldeles lätt att lova utan vidare.

Slutligen vill jag säga att det förefaller som om Jan Bergqvist tyvärr varken har lärt sig eller förstått något av den diskussion om egendomsskydd som fördes här i fredags. Jag vill därför påminna honom om att lagrådet sammanfattande bedömning av detta förslag till pensionsskatt var en rekommendation att förslaget inte skulle genomföras. Detta är också vad vi i folkpartiet önskar.

Anf. 43 JAN BERGOVIST (s):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att det som Knut Wachtmeister i fredags yttrande om stöld och konfiskation inte går ihop med vad lagrådet säger om att detta inte innebär någon olaga konfiskation och att konfiskationsargumentet ofta begagnas i skattediskussionerna på ett sätt som inte kan godtas från juridiska synpunkter.

Problemet, Knut Wachtmeister, är att ni har gått ut med så stora ord att de nu fastnar i halsen. Ni är inte beredda att dra konsekvenserna av era egna uttryck om stöld och konfiskation, eftersom ni vill hålla frågan om återbetalning öppen. Man kan säga att ni hela tiden har varit besvärade av denna fråga. I utskottet visade ni fullständig likgiltighet och ointresse för problemet. Ni har hela tiden försökt skjuta frågan ifrån er genom att säga att ni inte vill diskutera detta nu och inte ta ställning i principfrågan. Detta vill ni skjuta framöver. Ytterst är Knut Wachtmeisters argumentering densamma även denna gång. Han vill återkomma under den allmänna motionstiden och då fundera vidare. Det betyder i praktiken att ni mycket klart avslöjar ihålligheten i er egen kampanj.

Anf. 44 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Bollen ligger hos socialdemokraterna. De har möjligheter att genom att bifalla det yrkande som jag har lagt fram här i kammaren låta väljarna i val avgöra om det skall bli någon pensionsskatt eller inte. Jag sade att vi inte ger upp kampen om riksdagsmajoriteten går emot oss. Vi skall föra kampen vidare. Vi skall under den allmänna motionstiden ta upp detta förslag igen. Då får kammaren ytterligare ett tillfälle att behandla frågan.

Vi har inte använt några stora ord, utan vi har företrätt en stor majoritet av svenska folket som enligt samstämmiga opinionsundersökningar anser att denna skatt icke skall genomföras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (införande av tillfällig förmögenhets skatt m. m.)

INFÖRANDE AV SKATTEN

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 151 för hemställan i reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 146 röster mot 17 för utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservation 2 av Tommy Franzén. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Ändring i lagen om
bankrörelse*

ANVÄNDNINGEN AV SKATTEN

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 152 för det av Knut Wachtmeister under överläggningen framställda yrkandet.

Mom. 3 (pensionsavsättningar)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 16 för reservation 3 av Tommy Franzén i motsvarande del. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (placeringsplikten)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 16 för reservation 4 av Tommy Franzén. 150 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (tillkännagivande om realränteskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 145 röster mot 16 för reservation 5 av Tommy Franzén. 149 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

justitiekammarens betänkanden

1986/87:12 om telefonavlyssning (skr. 1986/87:63),

1986/87:13 om avgifter vid de allmänna domstolarna (prop. 1986/87:26),

trafikutskottets betänkande

1986/87:8 om dimensioneringen av SMHI:s nät av vattenföringsstationer m. m. (förs. 1986/87:6) och

näringsutskottets betänkande

1986/87:11 om 1986 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1986/87:20).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

6 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:16 om ändring i lagen (1955:183) om bankrörelse (prop. 1986/87:12 delvis).

Ändring i lagen om bankrörelse

Anf. 45 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! När det gäller det här betänkandet råder enighet, och jag kan meddela riksdagens ledamöter att jag inte skall begära votering. Jag gläder mig ändå åt att så många ledamöter har stannat kvar i kammaren.

Jag kommer att uppehålla mig vid ett ämne som är viktigt för riksdagsmännen, nämligen riksdagens roll som lagstiftare.

Betänkandet innehåller framflyttning av en bråkdel av den kommande banklagstiftningen, nämligen filialetablering. Detta saknar egentligen intresse, herr talman, eftersom det inte föreligger någon strid i denna fråga. Vad som däremot inte saknar intresse är det faktum att den ansvarige ministern, statsrådet Bengt K. Å. Johansson, som har hand om dessa lagstiftningsfrågor, inför allt folket har avslöjat en syn på banklagstiftning, och uppenbarligen också på riksdagens civillagstiftningsrätt, som är värd att uppmärksamma och kommentera här i riksdagen.

I hela världen finns det banklagstiftning. Denna är tillkommen för ett syfte, nämligen att säkra insättarnas pengar. Detta är också den svenska banklagstiftningens huvudinriktning. I 1955 års banklagstiftning, som alljämt gäller, finns egentligen inga uttryck för hur lagstiftaren vill se ägarrollen konstituerad i bankerna. När det gäller den nya lagstiftningen, som behandlades så sent som i september 1986, alltså för bara några månader sedan, föredrogs förslag till en ny bankrörelselagstiftning, som på denna punkt egentligen bara innehåller en nyhet, nämligen den att man nu är beredd att acceptera att utländska banker får etablera sig i Sverige. Detta är således en alldeles klar markering av att man är beredd att acceptera ett koncentrerat ägande av bankrörelseverksamhet i Sverige. När då Bengt K. Å. Johansson i fredagens Dagens Industri går ut och påstår att det finns en banklagstiftningens anda som tar sig uttryck i regler på ägarsidan, menar jag att detta statsråd gör sig skyldig till övergrepp mot riksdagens lagstiftningsmakt. Han intolkar i lagen ett begrepp som inte finns och söker uppenbarligen därmed påverka bankinspektionen och säkerligen också den sittande kreditmarknadsutredningen. Och detta är en fråga som mycket väl kan uppmärksammas. Man kan ju konstatera att statsrådet Bengt K. Å. Johansson också har observerat sitt övertramp. Allteftersom dagarna går företar han allt fler reträtter.

Jag har emellertid velat göra riksdagen uppmärksam på denna fråga, och jag hoppas att riksdagsmännen slår vakt om riksdagens civillagstiftningsrätt och slår tillbaka de angrepp mot denna rätt som förekommer ifrån den nu sittande regeringens sida.

I detta anförande instämde Hugo Hegeland (m).

Anf. 46 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Den lagstiftning, Nic Grönvall, som behandlas av näringsutskottet är ju mera av formell karaktär. Kreditmarknadskommittén har till uppgift att göra de fortsatta utredningarna och övervägandena. Tids nog lär vi få tillfälle att diskutera frågan.

Beträffande Bengt K. Å. Johanssons uttalanden, som Nic Grönvall aktualiserade under denna punkt, förhåller det sig självfallet så, att en ledamot av regeringen får framföra sina uppfattningar. Enligt min mening har inte Bengt K. Å. Johansson gjort detta på annat sätt än vad som är acceptabelt och riktigt. I den mån Nic Grönvall har någonting uppklarar med Bengt K. Å. Johansson finns det ju lämpliga institut i riksdagen att

använda sig av. Jag ser inget skäl att under just den här punkten fortsätta den här diskussionen.

Bostadspolitiska frågor, m. m.

Anf. 47 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Bengt K. Å. Johanssons uttalande i fredagens nummer av Dagens Industri, där han påstår att bildandet av Gota Holding strider mot banklagstiftningens anda, innebär att han här intagit en annan ståndpunkt än den myndighet har gjort som är tillsatt att övervaka banklagstiftningens syfte, nämligen garanterandet av insättarnas säkerhet och trygghet. Dessförinnan hade bankinspektionens generaldirektör godkänt bildandet av Gota Holding och det tilltänkta ägandet av den nya bankfusionen.

Jag kan inte uppfatta det som Bengt K. Å. Johansson ägnade sig åt som något annat än ett alldeles utomordentligt tydligt exempel på ministerstyrelse, och jag kan försäkra Åke Wictorsson att de möjligheter som enligt reglerna för riksdagsarbetet finns för att gå till rätta med ministerstyrelse också kommer att användas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrags

bostadsutskottets betänkande

1986/87:7 om vissa bostadspolitiska frågor (prop. 1986/87:48 delvis) samt

skatteutskottets betänkande

1986/87:16 om en höjning av fastighetsskatten m. m. (prop. 1986/87:48 delvis och 1986/87:45 delvis).

Anf. 48 TALMANNEN:

Bostadsutskottets betänkande 7 och skatteutskottets betänkande 16 debatteras i ett sammanhang.

Bostadspolitiska frågor, m. m.

Anf. 49 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Vi skall nu behandla huvuddelen av de förslag som föreslås i proposition 1986/87:48 om bostadspolitiken. Denna proposition bygger på förslag som 1982 års bostadskommitté framlade i februari i år.

Inledningsvis vill jag kommentera kvaliteten på denna proposition. Den totala avsaknaden av kostnadsberäkningar för framlagda förslag har föranlett ett enigt bostadsutskott att göra ett tillkännagivande till regeringen, i vilket utskottet påtalar vikten av att regeringen redovisar kostnader, om en meningsfull riksdagsbehandling skall kunna ske av propositioner. Bostadsutskottet har också låtit konstitutionsutskottet yttra sig i detta ärende, en i sig ovanlig åtgärd. Bostadsutskottets betänkande i denna del måste vara en

genant läsning för regeringen, främst för bostadsministern. Det måste nu bli ett slut på framläggandet av hafsigt och slarvigt skrivna propositioner.

Herr talman! Bostadsmarknaden är den mest reglerade och centralplane-
rade marknaden i vårt land. Resultatet har blivit obalans mellan människors
önskemål om var och hur de vill bo och verkligheten. På grund av att politiker
ansett sig veta bättre än människorna själva hur bostäder skall utformas och
upplåtas har valfriheten begränsats och rörligheten minskats. Kostnaderna
har också skjutit i höjden.

I propositionen beskrivs en rad problem som den svenska bostadsmarkna-
den har i dag. Tyvärr lyckas inte bostadsministern dra de rätta slutsatserna,
nämligen att man måste avreglera och minska den stora floran av subventio-
ner som i dag *snedvrider* en stor och viktig marknad. I stället får vi nu
ytterligare några regleringar och ett antal nya bidragsformer.

I propositionen säger bostadsministern: "Det kän enligt min mening
ifrågasättas om man även framgent skall ha kvar den starka koppling som nu
finns mellan kostnadsstegringar och räntebidragens storlek. Nuvarande
regler innebär ett mycket långtgående subventionsåtagande från statens sida.
Enligt min mening är ett sådant åtagande motiverat till den del det är fråga
om att trygga en god grundstandard i bostadsproduktionen. Detta bör dock
vara möjligt att uppnå även med en mer begränsad anpassning till kostnads-
utvecklingen.

En begränsning av räntebidragens följsamhet till kostnadsutvecklingen
bör, utöver att den minskar statens utgifter i form av räntebidrag, leda till ett
ökat kostnadsmedvetande i bostadsproduktionen. Genom ett minskat
subventionsinslag vid ökande byggkostnader förstärks nämligen byggherrarna
och låntagarnas incitament att på olika sätt begränsa kostnadsstegring-
arna."

Bostadsministern är alltså medveten om problemen. Det han här säger om
räntebidragen gäller även för andra subventioner inom bostadsområdet.
Men bostadsministern har inte kunnat stå emot kraven från främst Hyresgäs-
ternas riksförbund och allmännyttans företrädare denna gång heller. I stället
för att minska subventionerna utökar man dem. Vi begåvas nu med att antal
nya bidragsformer genom vilka man skall försöka rätta till vad tidigare
subventioner och regleringar ställt till med. Man måste fråga sig: Hur länge
skall denna karusell med skattebetalarnas pengar få fortsätta?

Vi moderater har länge pekat på de problem som uppstår som en följd av
den förda reglerings- och subventionspolitiken.

Ett väsentligt inslag i vår politik är att fler skall kunna äga sin bostad direkt
eller indirekt. Således skall ett system med ägarlägenheter införas. Det skall
bli lättare att bilda bostadsrättsföreningar. De allmännyttiga bostadsföreta-
gen skall erbjuda dem som så önskar att ta över sina lägenheter med
bostadsrätt. För att möjliggöra för fler att skapa ett insatskapital skall ett
förmånligt bosparande med statliga premier införas.

Den viktigaste åtgärden är dock att sänka skattetrycket framför allt för
barnfamiljerna. Sänkta marginalskatter och barnavdrag på skatten gör att
valfriheten ökar för dessa familjer.

Valfriheten måste också kopplas till ett ökat ansvarstagande. För oss är det
självlklart att fastighetsägarna skall utföra nödvändigt underhåll och repara-

tioner. Det skall inte krävas statliga subventioner för detta. Likaså är ombyggnad av hus en åtgärd som skall motiveras av fastighetsökonomiska skäl och inte av statliga bidrag, vilket i dag ofta är fallet. Flera gånger tidigare har vi föreslagit att fastighetsägare skall få göra skattefria avsättningar till reparationsfonder. Ett sådant system blir billigare för staten. Reparationerna genomförs mera varsamt, till gagn för såväl hyresgäster som fastighetsägare.

Herr talman! Enligt vår mening är det självklart att en fastighetsägare som avser att renovera en fastighet skall informera berörda hyresgäster om sina planer. Hyresgästerna får sedan själva avgöra i vilken form de vill samråda och diskutera med fastighetsägaren. Att som regeringen nu föreslår ge Hyresgästföreningen vetorätt vid långivningen till ROT-åtgärder ger de inte de berörda hyresgästerna något ökat inflytande. Besluten kommer i stället att fattas av människor som oftast inte ens bor i den berörda fastigheten. Det är sådana bestämmelser som gör att hyresgästerna allt oftare känner att de har väldigt litet inflytande över sin bostad.

När ROT-lånen infördes motsatte vi moderater oss dessa lån. Vi pekade på de stora kostnader som staten drog på sig liksom på att lånen skulle uppmuntra till onödigt omfattande ombyggnader och reparationer, samt att mycket av det naturliga underhållet skulle finansieras med statliga lån.

Allt detta har besannats. Vi föreslår nu än en gång att systemet med ROT-lån avvecklas.

Den föreslagna kvarboendegarantin efter ombyggnad bör avvisas av flera skäl. Hyresgästerna lockas med denna garanti att återflytta till sin ombyggda lägenhet, för att kanske efter två à tre år upptäcka att hyran ändå är för hög. Garantin ges till alla gamla hyresgäster, vare sig de behöver pengarna eller ej, medan den som är nyinflyttad i huset inte får någonting alls. Grannar med helt likvärdiga lägenheter får på det sättet hyresskillnader på kanske 500–600 kr. i månaden. Enligt regeringens förslag skall dessutom hyresvärdarna ligga ute med stora hyresbelopp under ett helt år innan de får in den fulla hyran. Principiellt kan ett sådant förfarande inte accepteras.

För övrigt är det intressant att konstatera att socialdemokraterna säger att en hyreshöjning på 25 kr. per kvadratmeter klarar alla av och dessutom 40 % när det gäller höjningen därutöver. Jag vill bara påminna om hur indignerade socialdemokraterna varit när vi tidigare år föreslagit förändringar i räntebidragssystemet som skulle medföra i snitt 15–17 kr. per kvadratmeter i höjda hyreskostnader. Då sades det att vi moderater förde en asocial bostadspolitik. Vad är benämningen på Hans Gustafssons och övriga socialdemokraters politik i år?

Förslaget till ändrade regler för bostadsbidrag är inte så omfattande. Inga nya medel anslås, utan det hela rör sig om en omfördelning mellan hushåll med bostadsbidrag. Tyvärr har inte regeringen lyckats lösa problemen med de marginal- och tröskeleffekter som redan i dag finns. Vi noterar dock att regeringen nu erkänner att dessa problem verkligen existerar. Sänkta marginalsatser och skatteavdrag för barn måste till för att lösa dessa orättvisor.

När det gäller kravet på hiss för ombyggnadslån liksom den besynnerliga bestämmelsen om förkortad amorteringstid vid dispens från detta krav

avvisar vi förslaget, eftersom vi moderater anser att hissbidraget bör avvecklas i sin helhet. Detta gäller också förslaget att man för fastigheter yngre än 30 år skall kunna få ROT-lån och bidrag.

Införandet av nya hyresrabatter är ännu ett exempel på att regeringen helt är fast i sitt subventionstänkande, trots vetskapen om att dylika subventioner verkar kostnadshöjande – något som man just påstår sig vilja bekämpa. Vi avvisar naturligtvis förslaget om nya hyresrabatter.

Däremot vill jag ge bostadsministern ett erkännande vad gäller avvecklingen av riktade energibidrag. Detta har vi moderater föreslagit under en följd av år, men vi har alltid fått vårt krav avvisat. Förslaget genomförs nu av bostadsministern, och jag gratulerar bostadsministern.

Något överraskande anmäler bostadsministern att regeringen beslutat att göra en sammanslagning av bostadsstyrelsen och statens planverk. Rimligen borde regeringen ha givit riksdagen möjlighet att yttra sig i detta ärende innan det faktiska beslutet fattats. Riksdagen har dock ett stort intresse av hur den administration skall se ut som handhar mycket betydande medel inom statsbudgeten. Vi moderater har tidigare föreslagit att planverket skall upphöra, genom att viss verksamhet avvecklas och annan överförs till andra statliga myndigheter eller överförs i privat regi där så kan anses lämpligt.

För oss är det omöjligt att på nuvarande underlag få en uppfattning om den reella innebörden av regeringens förslag. Tidigare erfarenheter av sammanslagning av statliga verk är inte positiva. Frågor som man direkt ställer sig är: Vilka rationaliseringsvinster räknar man med att åstadkomma? Avvecklas någonting av planbyråkratin med detta förslag? I propositionen ges inga svar på dessa frågor. Vi avvisar därför förslaget till sammanslagning. Vi vidhåller vår uppfattning att planverket i stället bör avvecklas.

Herr talman! Riksbankens beslut att upphöra med den allmänna placingsplikten för bostadsobligationer är i sig en riktig åtgärd. Vad som är betänkligt är dock att socialdemokraterna i bostadsutskottet redan nu är näst intill beredda att återinföra placeringsplikten. Någon ordning och reda måste det dock vara. Om människor skall ha någon tilltro till regeringens och riksdagens olika beslut, måste man kunna ställa krav på ett visst mått av kontinuitet och säkerhet i de beslut som vi fattar. Jag utgår därför från att nu gällande regler kommer att bestå. Sedan är det en annan sak att vi moderater förordar att upplåningen av medel för bostadsbyggandet inte skall ske i det särskilda statliga kreditaktiebolaget SBAB, utan anförtros den öppna kreditmarknaden. SBAB bör därför avvecklas.

Herr talman! I inledningen till den nu aktuella propositionen skriver bostadsministern att regeringen hösten 1982 inledde sitt arbete med att genomföra de förslag som hade utarbetats under oppositionstiden. På det bostadspolitiska området innebar detta bl. a. satsningar på nyproduktion, hävdar han. Vilka förslag framförde då socialdemokraterna i detta avseende under oppositionstiden? Våren 1980 skrev socialdemokraterna i en reservation till civilutskottets betänkande att antalet igångsatta nya lägenheter måste ökas till 70 000 per år. Under de borgerliga regeringsåren pendlade antalet igångsatta nya lägenheter mellan 57 000 och 49 000. Detta var enligt socialdemokraterna ett alldeles för lågt byggande. 70 000 per år skulle det vara. Alla vet hur utvecklingen har gått under Hans Gustafssons ledning

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Bostadspolitiska frå-
gor, m. m.*

sedan 1982. I stället för 70 000 lägenheter per år har igångsättningen sjunkit år efter år och ligger nu runt 30 000.

Det är minst sagt djärvt för att inte säga dumdrigt av bostadsministern att i november månad 1986 hävda att regeringen nu håller på att genomföra sitt oppositionsprogram. Sanningen är ju den att regeringen definitivt håller på att föra i bevis att det man lovade under oppositionstiden inte har det minsta att göra med den politik man för i regeringsställning.

Den mest kontroversiella frågan i proposition 48 är naturligtvis förslaget till höjd fastighetsskatt för ägare av privata hyresfastigheter. Jag avstår från att här kommentera denna skatt, eftersom ärendet har behandlats av skatteutskottet och kommer att debatteras av företrädare för detta utskott senare i dag.

Jag yrkar bifall till de reservationer bakom vilka står de moderata ledamöterna i bostadsutskottet, antingen själva eller tillsammans med folkpartiets och/eller centerns ledamöter.

Anf. 50 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Bostadsfinansieringen och subventionerna tas inte upp till en seriös granskning i den proposition vi nu diskuterar – detta trots att regeringen tidigare har gett löfte om detta. I propositionen konstateras endast att det nu inte är aktuellt att vidta några förändringar därför att den lägre inflationstakten och den sjunkande räntan har skapat nya förutsättningar för bostadspolitiken.

De direkta och indirekta bostadssubventionerna uppskattas under 1986 till ca 30 miljarder kronor. I budgetpropositionen beräknades räntebidragen för 1986/87 uppgå till knappt 15 miljarder kronor. Bostadsstödet utgår därutöver dels som bostadsbidrag till olika kategorier, dels indirekt som skatteeffekt på grund av underskottsavdrag.

Folkpartiet anser att det är angeläget att vi i vårt land för en politik som kan reducera bostadssubventionerna. Vi har senast i motion 1985/86:Bo227 redovisat tre skäl för detta.

1. Lägre bostadssubventioner är nödvändiga för att kunna få ned budgetunderskottet.
2. Generella bostadssubventioner är ineffektiva ur fördelningssynpunkt.
3. Staten bör inte styra konsumtionen genom stöd till en viss typ av konsumtion.

Vi anser att dessa tre skäl fortfarande är giltiga. Till detta kan läggas att mycket talar för att en hög subventionsnivå driver upp byggkostnaderna.

Vi anser att stödet i stället bör utgå som ett generellt stöd till barnfamiljerna. Trots de förbättringar som genomförts är detta fortfarande otillräckligt. Bostadssubventionerna bör minskas kraftigt på kort sikt. På lång sikt är det nödvändigt och önskvärt att de boende i högre grad bär kostnaderna för boendet.

De åtgärder som vidtagits under 1980-talet, såsom avdragsbegränsning och extra upptrappning av den garanterade räntan har visserligen medfört att bostadssubventionerna i reala termer har minskat något under perioden 1981–1984.

Den redovisade subventionsgraden torde därefter ha ökat främst genom att tidigare dolda subventioner på grund av regler för fastställande av den statliga bostadslåneräntan nu redovisas öppet. Subventionsgraden väntas öka ytterligare genom att de prioriterade bostadsobligationerna avskaffas. Den sjunkande räntan och det minskade bostadsbyggandet har dock verkat i motsatt riktning.

I bostadskommitténs betänkande redovisas flera beräkningar över utvecklingen av bostadssubventionerna. I ett alternativ har kommittén räknat med 4 % inflation och med en successivt sjunkande ränta. Trots detta kommer räntebidragen 1995 endast att vara 25 % lägre än vad de var 1985. Man kan också ifrågasätta realismen i detta alternativ. Den låga inflationstakt som vi har under 1986 är till stor del betingad av engångshändelser. Den s. k. bakomliggande inflationen är väsentligt högre.

Räntebidraget är vidare knutet till lånen, vilket innebär att den som satsar eget kapital inte erhåller något räntebidrag. Detta har givetvis medfört att lånemöjligheterna utnyttjas maximalt och att några extra amorteringar inte sker av lån som är subventionerade. I avvaktan på genomgripande förändringar bör detta förändras så, att räntebidraget utgår oavsett upplånat belopp.

Det är givetvis ett viktigt bostadssocialt mål att alla skall ha tillgång till en bra bostad. Utan tvivel har bostadsstandarden också förbättrats kraftigt under de senaste decennierna. En social bostadspolitik får dock inte innehålla sådana subventionselement att man kan förledas att tro att det i en bra, social bostadspolitik måste vara stora subventioner. Forskningsresultat tyder snarare tvärtom på att största delen av subventionerna tillfaller de redan välbärgade. Det finns således inga starka sociala motiv för att ha en mycket hög subventionsnivå.

En väsentlig reduktion av bostadssubventionerna förutsätter ett system där kostnaderna kan fördelas över tiden. Annars kommer kostnaderna på kort sikt att öka drastiskt, och de traditionella målen om neutralitet mellan olika upplåtelseformer kommer inte att uppnås. Det är därför inte möjligt att endast skära ned räntebidragen.

Ett intressant förslag till lösning har nyligen presenteras av en arbetsgrupp inom SACO/SR. Vi anser att dessa tankegångar bör utredas vidare. I den skatteomläggning som har aviserats av finansministern bör effekterna på bostadssubventionerna beaktas, och ett centralt mål vara att uppnå en reduktion av bostadssubventionerna.

Vi menar sammanfattningsvis att regeringen inte har löst det kanske största bostadspolitiska problemet. Vi sitter fortfarande fast i ett system med mycket kostnadskrävande bostadssubventioner. De föga genomgripande förslag som läggs fram av regeringen står i bjärt kontrast till de storstilade löften som gavs under valet 1982 och i samband med tillsättandet av bostadskommittén om en förändrad bostadspolitik.

Herr talman! När det gäller bostadsbidrag och familjepolitik föreslås i propositionen en förstärkning av det selektiva bostadsstödet i form av höjda bostadsbidrag till barnfamiljer. Folkpartiet anser att bostadsbidragen på sikt skall avskaffas.

Inkomstreglerade bidrag har flera nackdelar. De skapar stora marginalef-

fekter vid inkomstökningar. Vissa barnfamiljer påverkas dessutom extra hårt genom att de drabbas av marginaleffekter av både bostadsbidrag och inkomstprövade barnomsorgsavgifter.

Inkomstprövade bidrag skapar också incitament för fusk, vilket leder till kontrollbehov som kan vara integritetsstötande.

Folkpartiet anser därför att stödet till barnfamiljerna bör utgå som ett generellt bidrag, dvs. utan inkomstprövning. Vi anser bl. a. att barnbidraget bör höjas väsentligt, flerbarnsstödet förbättras och ett särskilt tillägg för förskolebarn, vårdnadsbidrag, införs.

Det är inte möjligt att direkt avskaffa bostadsbidragen. Vi anser därför att bostadsbidragen bör frysas på den nuvarande nivån, så att vi successivt växer ur systemet genom att allt färre får bidrag och med allt lägre belopp. Även med vårt förslag kommer bostadsbidragen således att finnas kvar under en relativt lång övergångsperiod.

Vi avvisar därför inte alla förslag till förändringar av bostadsbidragen. Vi anser att det är rimligt att styra bostadsbidragen, så länge de finns kvar, till de familjer som behöver dem mest. Vi tillstyrker därför den höjning av nedre hyresgränsen till 900 kr. som regeringen föreslår.

Vi anser, i likhet med regeringen, att prövningen av bostadsbidragen även i fortsättningen skall ske mot den sammanräknade inkomsten enligt taxeringen året före bidragsåret.

Regeringen föreslår också en enhetlig inkomstgräns på 59 000 kr. och en avtrappning med 20 % i alla inkomstlägen. Dessa förslag innebär en viss förenkling av reglerna och en liten sänkning av marginaleffekterna för flertalet bidragshushåll. Det är angeläget att försöka förenkla reglerna, och vi tillstyrker dessa förslag. Vi accepterar även de övriga förslagen om beräkning av bidragsgrundande inkomst, inkl. att studiemedel inte skall beaktas.

Vi anser också att det är en önskvärd förändring att ett fastställt bostadsbidrag normalt inte skall omprövas under året.

Herr talman! När det gäller ROT-programmet är det positivt att regeringen nu kommit till insikt om att de gällande reglerna och stödformerna kan ha medverkat till att ombyggnadsverksamheten inte har genomförts tillräckligt varsamt. De åtgärder som regeringen föreslår är dock inte tillräckligt långtgående.

Regeringen vill ha riksdagens bemyndigande för att begränsa bostadslånen och räntestödet vid ombyggnad resp. förbättring av bostäder. I pressmeddelande från bostadsdepartementet har vi kunnat läsa att regeringen avser att fastställa ramen för ombyggnadsverksamhet för Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna till 50 % av 1986 års volym.

Vi avvisar denna metod att begränsa ROT-verksamheten. En begränsning av ROT-verksamheten bör ske genom att villkoren för verksamheten förändras och inte genom ramar som skapar en kösituation, där det inte är givet att de mest angelägna projekten ligger först i kön.

Rambegränsningar riskerar också att skapa störningar på bostadsmarknaden genom att det på grund av dessa uppstår tvära kast.

I avvaktan på en genomgripande förändring av bostadsfinansieringen bör villkoren för ombyggnadslån förändras. Det räntebidrag som utgår för

ombyggnadslån bör således vara lägre än det som utgår vid nyproduktion. I reservation 15 yrkar vi att regeringen återkommer med förslag om sänkt räntebidrag för ombyggnadslån, så att målet om varsam ombyggnad kan förverkligas.

Ett annat sätt att undvika ovarsam ombyggnad är att öka hyresgästernas inflytande. Vi är delvis positiva till förslaget att ombyggnadslån normalt endast skall beviljas om hyresgästerna tillstyrkt ombyggnaden. Vi anser dock, i likhet med vad vi tidigare krävt, att detta intyg skall utfärdas av de hyresgäster som berörs av ombyggnaden. Härigenom uppnår man en bättre garanti för att just de berörda hyresgästerna accepterar ombyggnaden. Detta yrkande följer vi från folkpartiet upp i reservation 4.

När det gäller ombyggnad inne i lägenheter bör det krävas att den enskilda lägenhetsinnehavaren har tillstyrkt ombyggnaden. Underhåll såsom byte av avloppsstammar m. m. måste givetvis kunna utföras, men det finns inget skäl att byta ut t. ex. köksutrustning endast därför att den inte är helt modern om hyresgästen vill behålla den.

Redan när bostadsförbättringsprogrammet infördes restes kritik mot att lån inom programmets ram skulle kunna utgå för sammanslagning av lägenheter. Under den tid programmet funnits har besannats att fog fanns för denna kritik. Under de senaste åren har utbudet på mindre lägenheter minskat samtidigt som efterfrågan på sådana, inte minst därför att många ungdomar gärna vill ha mindre lägenhet, har varit stor. Att i en sådan situation med statliga medel subventionera en lägenhetssammanslagning är olämpligt. De lägenheter som blir resultatet av en sammanläggning får ofta så hög hyra, att det inte finns ekonomiska möjligheter för ungdomar i allmänhet att efterfråga dem.

Jag yrkar på denna punkt bifall till den reservation som är gemensam för centern och folkpartiet.

Vi vill inte förneka att det i det enskilda fallet kan finnas motiv att lägga samman lägenheter. Om en sammanläggning anses lämplig får finansieringen därav ske på den ordinarie kreditmarknaden.

Vi avvisar förslaget om kvarboendegaranti. Det finns risk att denna motverkar målet om varsam ombyggnad, eftersom bidrag utgår under några år för att täcka en del av den höjda bostadskostnaden. Det innebär också ytterligare ett tillskott till den redan nu vildvuxna subventionsfloran.

Det kan enligt folkpartiets mening på goda grunder antas att garantin kan komma att medverka till att fastighetsägaren blir mindre observant på möjligheterna att hålla kostnaderna nere, eftersom hyresgästen inte fullt ut får vidkännas de ökade boendekostnaderna förrän efter tre år. Kvarboendegarantin kommer således sannolikt att innebära en ytterligare ökning av boendekostnaderna i ett långsiktigt perspektiv.

Förutom de principiella invändningar som enligt folkpartiets mening kan riktas mot förslaget, kan även allvarliga invändningar resas mot den tilltänkta administrativa hanteringen av kvarboendegarantin. Förutom att förslaget i denna del förefaller synnerligen svåröverskådligt och svårhanterligt för alla inblandade parter, skulle det dessutom medföra avsevärda ränteförluster för fastighetsägarna genom att dessa tvingas förskotta bidraget till hyresgästen under minst ett år.

Herr talman! Strävan att minska subventionerna medför också att vi motsätter oss undantag från 30-årsregeln för ombyggnad av miljonprogrammets bostäder. Vi avvisar också förslaget om tilläggsån för dessa bostäder.

Inte minst statsfinansiella skäl talar enligt vår mening för att strävan i stället bör vara att minska det statliga stödet på området. När det dessutom gäller bostäder av den ringa ålder det här är fråga om, bör ansvar för att fastigheten sköts och underhålls ligga på fastighetsägaren.

Det är däremot positivt att regeringen skärper kraven på hissinstallationer. Det är nödvändigt, inte minst för att möjliggöra att äldre människor kan bo kvar i sitt eget hem så länge hälsan tillåter. En viktig förutsättning för detta är att bostäderna är tillgängliga. Vi tillstyrker också förslaget om kortare amorteringstid för ombyggnadslån utan hissinstallation och hissbidrag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de olika reservationer som folkpartiet står bakom.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 51 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag skall först säga några ord om energihushållning.

När man reparerar ett hus skall man i fortsättningen få räkna in kostnaderna för energihushållning i låneunderlaget. Bostadsstyrelsen rapporterar att det har väckt en viss förvirring när man varit tvungen att dra ifrån investeringen i energihushållning vid beräkningen av förbättringslån.

Jag kan se det hela framför mig. Låna till nytt badrum och ny köksutrustning – ja, det går bra. Ny fasadbeklädnad – ja, det går också bra. Men om man sparar energi med åtgärden, då blir det avdrag i låneunderlaget.

Denna interiör i svensk byråkrati är fantastisk!

Det är alltså för väl att riksdagen nu beslutar att energihushållningsåtgärder berättigar till förbättringslån när huset repareras – men, väl att märka, bara när huset repareras av andra anledningar än för att spara energi.

Det gäller att veta hur man skall uttrycka sig när man söker lån. Flåktar det kring öronen i köket och man vill bygga om för att få det varmare, måste man anføra att köksutrustningen är för gammal, och så kommer energihushållningen med på köpet. När det gäller flerbostadshus berättar bostadsministern att de riktade energisparlånen har varit framgångsrika. Och så vill han ta bort dem, ivrigt påhejad av moderaterna. Jag tycker att det är obegripligt. Professorn i energihushållning i bostäder vid Tekniska högskolan, Arne Elmroth, påpekade vid ett seminarium som hölls i bostadsutskottets lokaler den 22 oktober i år att det finns mycket mer att hämta av energibesparing i flerfamiljshus och småhus men att det blir dyrare nu, eftersom de mest självklara åtgärderna har vidtagits. Samtidigt går oljepriset ned och elrean fortsätter. Menar man då allvar med att vi skall spara energi i bostäder är statens stimulerande lån nu mer nödvändiga än någonsin.

Socialdemokraterna är inte trovärdiga i sin energipolitik. Man säger att man vill utveckla alternativen, hushålla strängt och avveckla kärnkraften. Men det är Orwells nyspråk från boken 1984 som man använder.

I själva verket gör man tvärtom: man avvecklar alternativen och utvecklar

kärnkraften. Man satsar över 1 miljard på att reparera gamla trasiga kärnkraftverk och tar bort allt stöd till energirådgivning i kommunerna, samtidigt som man drar in pengar från kommunerna och urholkar det kommunala skatteutjämningsbidraget, så att kommunerna får mindre råd och måste skära ned på något. I stället för att försämbra t. ex. barn- och åldrvård väljer kommunerna ofta att slopa energisparrådgivningen, och en unik resurs som har byggts upp skingras.

När det gäller riktade energisparbidrag i flerfamiljshus vill centern att dessa skall bibehållas. Det är nu, när oljan tillfälligt är billig, som de behövs allra mest.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 13.

Så övergår jag till att säga något om radonlån.

År 1983 beslöt riksdagen att lämna bostadslån, s. k. radonlån, till ombyggnad av hus med en radonhalt som låg över en viss nivå, oberoende av om huset i övrigt behövde repareras.

Den lagen hann knappast träda i kraft förrän den avskaffades. Genom ROT-lånen skulle man i stället kunna få s. k. tillägglån för att åtgärda radonfaran. Men sådana lån har mycket sällan betalats ut. De måste amorteras, och ränta måste betalas. Dessa lån innebär alltså ingen hjälp så fort huset anses kunna bära den ökade lånekostnaden. Därvid tar man inte hänsyn till familjens ekonomi.

Särskilt allvarligt är det att barnfamiljer inte har råd att ordna med ventilationssystem och värmeåtervinning, så att radonhotet undanröjs utan att energikostnaderna höjs. Ombyggnadslån med räntebidrag borde naturligtvis utgå också för radonåtgärder. Men det finns också hus som inte behöver byggas om och som ändå har för hög radonhalt. Därför bör ett särskilt radonlån återinföras. Och det brådskar!

Jag yrkar bifall till reservation 21.

Så några ord om ålderdomshem.

Staten styr genom riktade skattebidrag. Man får inte hjälp med lönen till dem som arbetar i ålderdomshem. Denna vård- och bostadsform blir alltså dyrare än t. ex. långvården, hemhjälp och vård inom servicehus.

Riksdagen har emellertid beslutat att inte lägga några hinder i vägen för upprustning av ålderdomshem. Det är efter ett beslut år 1985 möjligt att få lån för att reparera och förbättra standarden i ålderdomshem utan att man därigenom kommer upp till fullvärdig lägenhetsstandard.

Något tycks emellertid ha gått snett i verkställandet av detta beslut. Kommunerna vet inte om att de har denna möjlighet och motiverar fortfarande ombyggnad till servicehus med att det blir för dyrt att reparera ålderdomshemmen därför att man inte kan få statliga lån.

Därför är det angeläget att riksdagen får en redovisning av de år 1985 antagna reglerna för ombyggnad av ålderdomshem.

Jag yrkar bifall till reservation 18.

Det finns en stor efterfrågan på små lägenheter, som inte alltid behöver vara tiptop-moderna men som har låg hyra. Särskilt för unga människor som flyttar hemifrån till sitt första egna hem är sådana lägenheter hett eftertraktade. Det är därför obegripligt att staten skall subventionera sammanslagning av smålägenheter genom fördelaktiga lån. Centern har under hela den tid

som ROT-programmet diskuterats reserverat sig för att de små lägenheterna skall få vara kvar och att ROT-lån inte skall utgå för sammanläggning av lägenheter.

Jag yrkar bifall till reservation 17.

Det är viktigt att decentralisera inom byråkratin. Det finns möjligheter att ge dispens från standardkraven när det gäller ROT-lån. Men man måste då gå en besvärlig dispensväg via bostadsstyrelsen. Det är enligt centerns uppfattning rimligt att kommunerna själva får bedöma när sådan dispens kan ges. Stockholms kommun har anhållit om att själv få besluta om dispens, och enligt centerns åsikt kan den rätten betros samtliga kommuner.

Bostadsbeståndet är oerhört varierande. Det är inte rimligt att man på ett ställe i Sverige i ett statligt verk skall sitta och bedöma om ett visst hus har sådana kvaliteter att man skall göra avsteg från kravet på "fullvärdig bostad", som det definieras i normerna. Huset kan ju ha kvaliteter som man aldrig har tänkt sig när normerna skrevs.

Det är också väsentligt att förmynderiet över hyresgästerna upphör. Människor måste ha rätt att avstå från standardkrav, i synnerhet när de anser att deras standard är högre när normerna inte uppfylls. Det kan t. ex. vara bättre att ha ett litet sovrum och ett mindre kök än att ta bort sovrummet och göra ett större kök.

Centern anser att det är de boende i berörd fastighet som skall lämna hyresgästintyg för ombyggnad om de så önskar, inte att hyresgästerna skall vara tvungna att anlita hyresgästföreningen.

Jag yrkar bifall till reservationerna 4 och 14.

Till sist några ord om kvarboendegaranti.

Tillsammans med moderaterna och folkpartiet yrkar vi avslag på regeringens förslag om kvarboendegaranti. Syftet är gott. Det skall inte, som ofta är fallet, bli för dyrt för folk att flytta tillbaka till sin lägenhet när den repareras. Men vi tror inte på att det blir billigare med denna garanti. Risker är stor att ombyggnadskostnaderna i stället ökar. Det blir, som Rolf Dahlgren och Erling Bager påpekar, orimliga byråkratiska följder av det föreslagna systemet. Det är bättre att reparera mer varsamt och hålla kostnaderna nere genom lägre standardjäkt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer som centern avlämnat till bostadsutskottets betänkande 1986/87:7.

Anf. 52 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kommer att beröra bägge de betänkanden som nu är föremål för gemensam debatt. Därför ber jag om tillgift om jag något kommer att överskrida den anmälda taletiden. Jag hade i går anmält mig till debatt beträffande båda betänkandena.

Förslagen i proposition 1986/87:48 om bostadspolitiken är – även om propositionen innehåller vissa steg i riktning mot större rättvisa och förslag som kan öka bostadsproduktionen och hyresgästinflytandet – alltför begränsade då det gäller att komma till rätta med de största problemen på bostadsmarknaden. Bostadssituationen i många orter och områden är närmast katastrofal. Hundratusentals hushåll saknar egen bostad, och hyrorna har nått en nivå som för många är oöverstiglig. Svårast är det för

ungdomar, invandrare, barnfamiljer och hushåll med låga inkomster.

Trots ett osedvanligt gott finansiellt läge tar regeringen inga initiativ till varaktiga förbättringar eller till åtgärder som kan vända en utveckling som gått helt snett. Bostadspolitikens mål och inriktning måste ändras. Riksdagen måste fatta beslut som leder till att vi återfår en social bostadspolitik värd namnet. Statsmakterna får nu inte försitta chansen till en sådan förändring. De ekonomiska förutsättningarna finns. Nu handlar det om politisk vilja.

Vpk har i anslutning till regeringsförslagen i olika motioner och i reservationer till betänkandet föreslagit förbättringar, och vi återkommer under den allmänna motionstiden med ytterligare förslag, där vi fortsätter att söka driva en annan, rättvisare bostadspolitik för lägre boendekostnader och mot segregation och spekulation i boendet.

I det utskottsbetänkande vi nu behandlar har flera av regeringsförslagen inte tagits upp. De kommer senare att tas upp till behandling, men jag kommer ändå att för helhetens skull något kommentera dessa.

Till regeringens proposition om bostadspolitiken har sedan nära ett år tillbaka ställts stora förväntningar beträffande konkreta förslag till förändringar och förbättringar av bostadspolitikens inriktning och innehåll.

Inte minst från regeringens och bostadsministerns sida har i många sammanhang talats om kommande förslag i ordalag som gjort att hundratusentals hushåll, som bl. a. måste anlita socialvården för att klara hyran, samt familjer och ungdomar utan egen bostad nu hade stora förhoppningar.

Man räknade med kraftåtgärder bl. a. för att motverka höga hyror och bostadsbrist och för att åstadkomma ökad rättvisa mellan olika upplåtelseformer, väsentligt ökade bostadsbidrag och bidrag även till ensamstående och hushåll utan barn. Det mesta av förhoppningarna har inte infriats. Regeringsförslagen är en dålig uppföljning av bostadskommitténs förslag, även om vissa åtgärder pekar i rätt riktning.

Trots att de allmänna förutsättningarna nu – som också antyds i propositionen – är bättre än på många år har exempelvis inga förslag framförts som på ett varaktigt sätt kan stoppa hyreshöjningarna och sänka boendekostnaderna i nybyggda hus.

På bostadsdepartementets område har under det senaste året utgifterna sjunkit med omkring 10 %. Orsakerna till denna minskning, som kan beräknas till ca 3 miljarder kronor per budgetår, är som bekant sänkningarna av det allmänna ränteläget, diskontot, och de extra upptrappningar av den garanterade räntan som genomförts.

Bostadskommitténs förslag till förändringar och förbättringar av bostadsanvisningslagen, så att den kan användas som ett instrument för en rättvis fördelning av bostäder, följs inte upp. Någon ytterligare utredning eller beredning av bostadskommitténs ganska konkreta förslag för att underlätta en effektiv och aktiv bostadsförmedling behövs enligt vpk:s mening inte, utöver förslag till lagtext.

Inte heller finns några förslag från regeringen som kraftigt kan begränsa eller stoppa den omfattande spekulationen och handeln med hus och lägenheter, som har tilltagit kraftigt.

Trots riksdagens uttalande om ett återinförande av bostadsbidrag för hushåll utan barn undviker man i propositionen att nu lägga sådant förslag.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Bostadspolitiska frå-
gor, m. m.*

De förbättringar av bostadsbidrag som föreslås för barnhushåll med höga hyror åstadkoms i huvudsak genom att man sänker bidragen för hushåll med lägre hyror. Vår syn på regeringsförslaget och våra alternativ redovisas i en särskild motion angående bostadsbidragen, som behandlas nästa år.

Någon förändring av bostadsfinansieringssystemet beträffande räntebidragetsregler etc. föreslås inte i propositionen. Inte heller finns några förslag för att komma till rätta med det förhållande som bostadskommittén och nu även regeringen konstaterar, nämligen orättvisorna i fråga om ekonomiska villkor i bostadsstödet fördelning mellan olika upplåtelseformer och ägarkategorier. Det underlag som finns är, utan de ytterligare utredningar som aviserats, enligt vår mening tillräckligt för att man nu skulle kunna lägga fram förslag.

I en särskild motion angående fastighetsskatten ger vi vår anslutning till höjningen av skatten för privatägda hyreshus, men vi återkommer till ett av våra tidigare förslag, nämligen att även industrifastigheter skall omfattas av en sådan skatt.

Det är bra att regeringen nu föreslår att statliga ombyggnadslån skall lämnas endast om hyresgästorganisation tillstyrker detta. Detta innebär ett slags hyresgästveto mot onödiga och icke varsamma ombyggnadsåtgärder, vilket mot bakgrund av de senaste årens erfarenheter är synnerligen befogat. Mindre bra är den möjlighet för fastighetsägare att utföra omfattande ombyggnadsarbeten mot hyresgästernas vilja som ligger i formuleringen "om ombyggnaden skulle bli fastighetsekonomiskt oförsvarbar". Vi förutsätter här att hyresgästerna har "besvärsmätt", så att inte eftersatt underhåll och andra försummelser från fastighetsägare kan berättiga till lån och bidrag.

Vpk har under senare år vid olika tillfällen tagit upp frågan om reglerna för ombyggnadslån. Vi tog senast upp den vid den allmänna motionstiden i en särskild motion, 1986/87:Bo210, och föreslog åtgärder mot skadlig bostads-sanering. Vi ställer oss därför självfallet bakom reservation nr 19 om ändrade finansieringsregler för ombyggnader.

Herr talman! Ett av syftena med bostadsförbättringsprogrammet är att stärka möjligheterna för äldre människor att bo kvar i sin egen bostad. Utvärderingen av bostadsprogrammet visar att detta syfte inte beaktats i tillräcklig utsträckning. Många människor har tvingats att flytta för gott vid en ombyggnad. Sociala kontaktnät har brutits upp. Särskilt för gamla människor har detta fått allvarliga konsekvenser. I många fall har behoven av samhällets omsorg och vård t. o. m. ökat efter en ombyggnadsprocess.

För att ge bostadsförnyelsen en mera social inriktning måste man vid planering och genomförande ta större hänsyn till dem som bor i områdena. Kvarboende eller kort evakueringstid bör alltid vara en utgångspunkt för förbättringar. Vi föreslog i vår motion ett uttalande från riksdagen att en sådan målsättning skall gälla, men vi avvaktar nu, som framgår av vårt särskilda yttrande, effekten av de åtgärder som har redovisats.

Den kvarboendegaranti med en typ av hyresrabatter som införs för lägenheter där hyresgäster och bostadsrättshavare bor kvar eller återflyttar efter ombyggnad är något av en nödlösning för att komma åt höga återinflyttningshyror och döljer den verkliga hyran. Förslaget är positivt då det gäller dess syfte, men förefaller dåligt övertänt beträffande den

praktiska tillämpningen. Ett genomförande löser inte problemen för ungdomar och andra bostadslösa, som anvisas lägenheter i det relativt stora antal hyreslägenheter till vilka "utsanerade" hyresgäster inte kommer tillbaka. Dessa ungdomar och bostadslösa erhåller ju inte någon rabatt.

En rad olika problem följer av ett genomförande av förslaget såsom det föreligger. Bostadsrättshavarna och bostadsrättsföreningarna får generellt större förmåner av förslaget, eftersom erfarenhetsmässigt nästan alla bostadsrättshavare bor kvar efter ombyggnad, medan ofta hälften eller flera av de boende i hyreshus inte flyttar tillbaka.

Olika hyror för samma slags lägenheter med 500–600 kr. per månad i hyresskillnad kan också bli följd. Detta blir svårt att förstå för dem med den högre hyran, likaså att bidragen utgår utan någon inkomstprövning.

Vi föreslår att kvarboendegarantin begränsas till att avse enbart allmännyttiga bostadsföretag och folkrörelsekooperativa bostadsrättsföretag. Vidare föreslår vi att bidragen inte skall betalas ut till hyresvärden utan, i likhet med bostadsbidragen, direkt till resp. hyresgäst.

Det som i propositionen rubriceras som "hyresrabatter" borde enligt vår mening i stället kallas "tillfälliga byggbidrag", eftersom bidraget inte förenas med något krav på att hyrorna skall sänkas. Bidraget kan kanske underlätta igångsättningen av några objekt, men andra kommer troligen inte till stånd, eftersom de ändå blir för dyra. Tyvärr kommer den i propositionen uttalade förhoppningen om stimulans för byggande av små och medelstora lägenheter, som kan efterfrågas av ungdomar och invandrare, knappast att bli resultatet. Hyrorna kommer alltså att bli alldeles för höga.

När det gäller förslagen till rambegränsningar för byggandet och räntestöd för förbättringar av bostäder under viss tid och på vissa orter – för att förhindra en del kontors- och hotellbyggande – delar vi i stort sett utskottsmajoritetens synpunkter. Likaså delar vi synpunkterna på begränsningarna för företagen då det gäller användningen av investeringsfonder till sådant byggande. Viktigt är emellertid att uppmärksamma att rambegränsningar för stöd- och styråtgärder från bl. a. länsbostads- och länsarbetsnämnder kan behövas i stort sett över hela landet för att styra pengar och arbetskraft till i första hand bostadsbyggandet.

Förslaget att tillämpningsområdet för tillägglån skall vidgas till att avse även ombyggnadsåtgärder i hyres- och bostadsrättshus som är 30 år eller yngre är bra och ligger i linje med vad vpk tidigare förordat. De miljonprojekt för vilka regeringen föreslås kunna medge undantag från 30-årsregeln är ofta sådana som inte kan finansieras av hyresgäster i berörda områden. Det är heller inte rimligt att en del av sådana kostnader skall tas ut av hyresgäster i andra områden genom s.k. hyresutjämning inom resp. bostadsföretag. Exempel från olika projekt i Storstockholmsområdet – Rinkeby, Grantorp, Saltskog, Granängsringen, Brandbergen – visar på kostnader i storleksordningen 200 000–500 000 kr. per lägenhet och att avhjälpande av brister och byggfel utgör en stor del av dessa kostnader. Det är därför tveksamt om den ram för tillägglån som föreslås, 50 milj. kr. första halvåret 1987 och 100 milj. kr. under budgetåret 1987/88, kommer att räcka till. Vi återkommer eventuellt till detta i samband med budgetpropositionen.

Tyvärr har bostadskommitténs förslag när det gäller stöd till de allmännytt-

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Bostadspolitiska frågor, m. m.

tiga bostadsföretagen inte följts upp i regeringens proposition. Bostadsföretag som under en följd av år haft problem med outhyrda lägenheter, dåliga bostadsmiljöer, bygghusk och andra brister i olika bostadsområden behöver verkligen ett riktat stöd i olika former. Möjligheten till ett stöd för inköp av äldre hyresfastigheter för de bostadsföretag som begär detta hör till sådana förslag.

Förslaget om att – för tredje gången – förändra villkoren för kravet på konsolideringsfonder, så att enbart de hus som är äldre än tio år skall omfattas, ser vi som ytterligare ett steg på väg mot en avveckling av de konsolideringsfonder för allmännyttan som enligt vpk:s mening aldrig borde ha införts. Kritiken som riktats mot kravet på konsolideringsfonder för allmännyttiga bostadsföretag har för övrigt omfattats bl. a. även av bostadskommittén och hyresgäströrelsen. Vi upprepar nu vårt krav på ett avskaffande av konsolideringsfonder som villkor för allmännyttiga bostadsföretags möjlighet att erhålla statligt räntestöd.

Förslaget om en sammanslagning av statens planverk och bostadsstyrelsen förefaller vara ganska dåligt underbyggt, och det är svårt att se de bostadspolitiska eller organisatoriska fördelarna med en sådan sammanslagning. Man får ett intryck av att man här börjat i fel ända, dvs. att man först bestämt sig för en sammanslagning innan man utrett frågan om uppgifterna och konsekvenserna. Uppgifterna för de båda verken är mycket olika, och de motiv som åberopades vid inrättandet av planverket som fristående organ för över 15 år sedan kvarstår i huvudsak och har snarast förstärkts, bl. a. med tanke på den nya plan- och bygglagen (PBL) och naturresurslagen (NRL). Det är enligt vår mening viktigt att framhålla att en omorganisation inte får leda till att möjligheterna försvåras att bedriva en bostadspolitik med social inriktning. Det är också viktigt att länsorganens och kommunernas kontakter i fråga om bostadsförsörjning och samhällsplanering, låneärenden m. m. inte försvåras och försämras genom en starkt centraliserad byråkratisk organisation, som kan bli resultatet av den föreslagna sammanslagningen.

Innan frågan om en sammanslagning avgörs bör i vart fall en ordentlig utredning komma till stånd för att närmare belysa organisation och arbetsuppgifter samt effekterna av en sådan åtgärd. Vi föreslår en sådan utredning.

Herr talman! Bostadsutskottet har med anledning av att riksbanksfullmäktige beslutat att upphäva den allmänna placeringsplikten behandlat frågan om avveckling av prioriteringssystemet för bostadsobligationer och Statens bostadsfinansieringsaktiebolags (SBAB) upplåning. Vpk har tidigare i olika sammanhang varnat för åtgärder som innebär en anpassning till den s. k. marknadsräntan och därmed till en högräntepolitik.

De av riksbanken, med regeringens goda minne, genomförda åtgärderna medför ökade räntekostnader för statligt belånade bostäder i förhållande till det tidigare prioriterade finansieringssystemet. Den ökning av kostnaderna för räntebidrag som nu blir ett resultat av upphävandet av placeringsplikten och avprioriteringen måste enligt vår uppfattning innebära ökade anslag till räntebidrag. Det får inte innebära en ökning av boendekostnaderna och att utrymmet för nödvändiga bostadspolitiska förbättringar minskas.

En återgång till vad som gällde före den 1 december 1986, dvs. en återgång

till placeringsplikten och/eller andra kreditpolitiska åtgärder, får inte uteslutas, om de av oss befarade konsekvenserna uppstår.

Låt mig slutligen i samband med behandlingen av detta betänkande göra några kommentarer till den aktuella bostadspolitiska situationen, den akuta bostadsbrist som råder och som är mest uttalad för ungdomar och ensamstående, för flyktingar och invandrare, framför allt i storstadsområdena. Det är de som är förlorarna på dagens bostadsmarknad, där de ekonomiskt starka marknadskrafterna styr.

I Stockholm köar omkring 25 000 ungdomar under 25 år för en lägenhet. I Göteborg och Malmö är köerna också mycket stora. Varje dag flyttar ytterligare ett 30-tal ungdomar till de tre storstäderna – det blir omkring 10 000 ungdomar till på ett år!

Grundorsakerna till detta är att det finns för få lägenheter, att det byggs på tok för litet och att hyrorna är för höga. De idéer som finns och de försök som har gjorts med särskilda former för ungdomsboende är bra och måste tas till vara och utvecklas ytterligare. Det gäller bl. a. Halmstads "Ungbo", Örebro's "Hejbo" och olika försök i Luleå, Södertälje, Göteborg och andra orter.

Det räcker emellertid inte med dessa olika försök, det måste nu till ordentliga generella insatser så som bl. a. vpk tidigare har påpekat. Det gäller ett riktat stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen, så att de kan bygga fler och billigare hyreslägenheter, men även så att de kan förvärva centralt belägna hyresfastigheter.

Det gäller ett ökat byggande av hyreslägenheter över huvud taget. Ungdomar, ensamstående och invandrare efterfrågar helt naturligt hyreslägenheter. Hyrorna i nyproduktionen måste sänkas genom en sänkning av den garanterade räntan, och hyreshöjningarna måste stoppas, bl. a. genom att de årliga upptrappningarna bromsas.

Omvandlingen av hyreslägenheter till bostadsrätter och andelslägenheter måste stoppas och hembudsskyldighet och reglerade priser på bostadsrätter införas. Kontoriseringen av bostadslägenheter måste hejdas och redan kontoriserade lägenheter återställas till bostäder. Andrahandsmarknaden och den svarta lägenhetshandeln måste saneras. All privat handel med hyreshus och olika slag av spekulation i bostäder måste snabbt begränsas och stoppas.

En rättvis fördelning av nyproducerade och lediga lägenheter efter behov och inte efter privata kontakter och plånbokens tjocklek måste äntligen åstadkommas. För att göra detta möjligt måste bostadsanvisningslagen förbättras och tillämpas på sätt som bl. a. bostadskommittén har föreslagit.

Jag vill i detta sammanhang varna för att söka lösa problemen med bostadsbristen genom att kraftigt pruta på utrymmes- och utrustningskraven, liksom att genom särskilda ungdomskontrakt ge någon kategori hyresgäster ett sämre besittningsskydd då det gäller uppsägningar, byte av lägenhet osv. Det är säkerligen ingen majoritet av ungdomar som under en längre tid vill pruta på standardkraven. De flesta har vuxit upp med en ganska bra boendestandard och vill säkert ha det också i den egna lägenheten.

Den nuvarande utvecklingen på bostadsmarknaden i storstadsområdena innebär en katastrof. Hela den sociala strukturen håller på att förändras. Ojämligheten mellan centrala och attraktiva delar och främst hyreshusförorter kommer att förstärkas.

Herr talman! Bara den som anser att segregationen skall öka, att bostaden skall vara en handelsvara, att ungdomar, arbetare och invandrare bör koncentreras till vissa områden och medel- och överklass till andra, kan acceptera denna utveckling. Dagens situation är sådan att vi inte kan vänta på lösningar någon gång i framtiden. Regeringen och arbetarrörelsens partier i riksdagen måste känna sitt ansvar och genomföra åtgärder som snabbt kan stoppa den nuvarande utvecklingen – i strid med de borgerliga partierna och de fria marknadskrafter de förlitar sig till!

Jag yrkar bifall till reservationerna nr 6, 13, 19, 27 och 28 vid bostadsutskottets betänkande nr 7.

Så till den föreslagna höjningen av fastighetsskatten.

Regeringens förslag beträffande höjning med en halv procent av fastighetsskatten fr. o. m. år 1987 gäller endast konventionellt beskattade hyreshusenhet samt hyreshus på lantbruksenhet. Generellt sett kan man säga att för-enskilda ägare av hyreshus motsvarar förslaget de kostnadsökningar som de allmännyttiga bostadsföretagen haft år 1986, som en följd av extra upptrappningar av garanterade räntan som riksdagens majoritet, mot vpk:s röster, beslutade om i våras.

Bostadsutskottets s-vpk-majoritet har tillstyrkt förslaget men samtidigt föreslagit att en kompensation skall ges till de fastigheter som får en höjd fastighetsskatt men redan tidigare fått vidkännas en extra upptrappning av den garanterade räntan. Det betyder att man föreslår i princip och i sak samma slags behandling som vid fastighetsskattens införande. Det betyder i sin tur att någon remiss till lagrådet för behandling av frågan inte kan anses motiverad då det egentligen inte är något nytt i förhållande till vad lagrådet redan yttrat sig om då skatten infördes – det handlar ju om en höjning av skattesatsen i syfte att få större rättvisa mellan olika ägarkategorier.

Från vpk har vi i detta sammanhang återkommit till vårt förslag om att även industrifastigheter skall omfattas av fastighetsskatten. Att fastigheter vilka betecknas som industrifastigheter undantas från fastighetsskatten är svårförståeligt för många, och några bärande skäl varför det skall vara så har egentligen inte framförts.

Nu omfattas exempelvis *inte* bensinstationsanläggning med affärslokaler för livsmedel m. m. av skatten, medan andra fastigheter med affärslokaler, kontor, bostäder osv. gör det. I en debatt i riksdagen den 11 december 1984 angavs, som svar på frågan varför man då inte tog med industrifastigheter, att regeringen ämnade ta upp industrifastigheterna i annat sammanhang. Nu har det gått två år, och fortfarande säger de som nu inte vill gå med på förslaget samma sak, eller att frågan om skatten skall omfatta även industrifastigheter borde utredas i ett vidare sammanhang.

En mera generellt verkande skatt skulle innebära större rättvisa mellan olika ägarkategorier och torde, som sägs i vpk-reservationen, dessutom bli lättare att administrera och kontrollera.

Dessutom, inte minst viktigt i bostadspolitiskt sammanhang, skulle skatt även på industrifastigheter möjliggöra en välmotiverad omfördelning, i detta fall från industrikapital till hyresgäster och andra bostadskonsumenter. Även företagen bör medverka till bostadsförsörjningen och tillföra bostadsmarknaden resurser så att exempelvis ett normalinkomsthushåll får råd att

efterfråga en tillräckligt stor, modernt utrustad bostad.

De ökade intäkter som blir följden av att också industrins fastigheter skattebeläggs kan enligt vissa beräkningar, som gjordes vid skattens införande, uppskattas till ca 1 miljard kronor per år fr. o. m. 1987. Intäkter av en sådan storleksordning kan i så fall bl. a. användas till riktat stöd och åtgärder till främst de allmännyttiga bostadsföretagen i syfte att undvika hyreshöjningar, och till förbättring av bostadsbidragen. Frågor som inställer sig är naturligtvis: Har vi råd att fortsätta att inte ta vara på denna möjlighet? Vad väntar man på? Har storföretagen sagt ifrån – eller varför kommer inte regeringen med förslag till en för företagen ganska marginell utgiftsökning?

Jag yrkar bifall till reservation nr 3 vid skatteutskottets betänkande nr 16.

Anf. 53 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Om jag har noterat de framförda yrkandena på rätt sätt, har ingen hitintills yrkat bifall till bostadsutskottets hemställan i dess helhet, så jag ber att få göra detta inledningsvis. Jag gör det i den trygga förvisningen att betänkandet är en bra utgångspunkt för den fortsatta bostadspolitiska verksamheten. Det gör det också betydligt enklare för oss som på olika sätt deltar i denna verksamhet. Det samlar upp många av de tankar och ord som har funnits i utredningar och i andra sammanhang och bildar via en proposition en plattform som gör det möjligt att gå till handling på olika sätt. Det gör det också mycket enklare för oss som deltar i debatten. Mycket finns med, vilket gör att vi kan vara relativt kortfattade.

Men på ett intressant sätt visar betänkandet också på skiljelinjerna i bostadspolitiken. Där tror jag inte det är någon överdrift att påstå att ingenting är nytt. Det är nämligen i utomordentligt få delfrågor som det finns en annan uppställning än vad det brukar vara – dvs. på ena sidan står moderata samlingspartiet och på den andra finns socialdemokratin, vpk och mittenpartierna.

Jag vill litet grand varna för att falla i den fälla som den alltid lika vänlige och verserade Rolf Dahlberg har gillrat. Tonläget är ett, men effekterna av den politik han förordar är helt andra. Rolf Dahlberg jonglerar mycket elegant med begrepp som "karusell med skattebetalarnas pengar", och därmed vill han på något sätt få oss att tro att genom en alltmer ökande fart skall centrifugalkraften slänga ut pengar slumpvis i det "subventionssamhälle" som han också talar om.

Lösningen enligt Rolf Dahlberg är att äga sin lägenhet och dessutom skall det ske ett bospårande med statliga premier. Men man måste alltid be politiker att svara på frågor och beskriva sin bild av det samhälle som deras politik leder fram till. Jag tror att det skulle vara välgörande om Rolf Dahlberg ville ge en enkel beskrivning av den marknadsekonomi vars Höga visa han sjunger. Vad blir t. ex. egentligen inflyttningshyran i en nybyggd trerumslägenhet? Det skulle säkert vara upplysande för många att få den sifferuppgiften.

Sedan fortsätter Rolf Dahlberg som vanligt med resonemang omkring planverket. Jag skall inte be honom upprepa den tidigare argumentationen, såvida det inte har tillkommit något nytt. Den moderata ståndpunkten är ju att planverket skall upphöra. Dess uppgifter skall antingen avvecklas eller

föras över till privat verksamhet. Ge oss då besked, om det finns någon sådan uppdelning, om vad som skall försvinna och vad som skall bli privat verksamhet. Och svara, om det finns något svar på den frågan: Finns det över huvud taget ingenting i planverkets nuvarande verksamhet som är värt att bedriva i allmän regi?

Låt mig så, herr talman, gå över till att kortfattat kommentera ett par tre reservationer – först den som handlar om långivning till lägenhetssammanslagning. I det sammanhanget säger reservanterna i princip nej till lån till lägenhetssammanslagningar. Det är enligt min mening ett mycket passivt, defensivt synsätt. Man måste ju då utgå från föreställningen att det i alla avseenden är bra som det nu är. Det skall inte förekomma några stimulanser. Alternativt: marknadskrafterna skall klara allt. Men det kan också vara ett uttryck för en grumlig syn på detta med orsak och verkan. Möjligen vill man påstå att det är lånemöjligheterna som driver fram en sammanslagning. Som jag ser saken föranleder det den självklara frågan: Tror verkligen reservanterna att det är lånen som driver fram lägenhetssammanslagningarna?

Den andra argumentationslinjen när det gäller denna reservation är att ej subventionera en utveckling som inte är önskvärd. Ja, det är ju ett påstående i sig. Birgitta Hambræus utvecklade detta något, och hennes resonemang föranleder frågan: Är det verkligen så, att Birgitta Hambræus vill förbjuda sammanläggning av smålägenheter? Av Birgitta Hambræus resonemang att döma kunde man nästan dra den slutsatsen.

Majoritetens uppfattning är att den här lånemöjligheten bör finnas kvar. Den kan med stor fördel hanteras inom ramen för det planeringssystem för bostadsförsörjningen som vi i dag har.

Sedan skall jag gå över till reservation nr 19, som handlar om reglerna för ombyggnadslån. I slutet av reservationen skriver man: "Det är sålunda angeläget att reglerna för ombyggnadslån inte är utformade på ett sådant sätt att en fastighetsägare kan komma i åtnjutande av lån för t. ex. löpande underhåll och mindre reparationer genom att dessa inordnas i en större ombyggnad. Enligt bostadsutskottets mening bör inte heller ombyggnadslån kunna komma i fråga för alltför luxuösa ombyggnader." Man vill att detta skall gälla i form av ett tillkännagivande avsett att vara underlag för den fortsatta verksamheten. Jag tror dock att man bör läsa reservationen ett par gånger och fundera över vad som egentligen sägs där. Man vill inte att bestämmelserna skall gälla mindre reparationer. Men då måste man, tycker jag, fråga sig när en mindre reparation inte längre är en mindre reparation. Vill man på detta sätt möjliggöra att större reparationer skall omfattas av bestämmelserna?

I den andra av de nyss citerade meningarna säger man att "alltför luxuösa ombyggnader" inte skall komma i fråga. Ja, men vilken typ av luxuösa ombyggnader skall komma i fråga?

Beträffande reservation nr 19 har jag kommit till den slutsatsen att denna – om man nu gör en vänlig bedömning av densamma – är tämligen onödig. Om man gör en mera hårdhänt granskning, framstår den som direkt dålig, därför att förhållandena därmed blir svårtolkade och dubbeltydiga.

Sedan några ord om kvarboendegarantin. Man säger att den verkar i motsatt riktning – dvs. den är kostnadsuppdrivande. Jag tror att många blir

störda av ett sådant resonemang. Det är nämligen att göra en grov generalisering. När jag varit ute bland olika människor har jag fått den uppfattningen att de egentligen upplever det som en oförskämdhet mot dem som gör upprustningar att man skall ta i mer än som är nödvändigt. Litet grand visar det på att det är bristfälliga kunskaper om vad som är orsak och verkan som kommer till uttryck i reservationen.

Om den administrativa hanteringen har jag egentligen mycket att säga. Men jag nöjer mig med att peka på det faktum att man talar om en försöksperiod. Jag tror att man under en sådan försöksperiod kommer att klara ut en del av de bekymmer som nu diskuteras. Det är just därför som man har föreslagit att detta skall gälla under en försöksperiod.

Kanske är det av vikt att i stället fråga sig: Är den hyresökning som uppkommer vid upprustning verkligen ett problem? Säger man att det ett problem, tror jag att Erling Bager skulle behöva fundera litet på vad man då skall göra. Menar Erling Bager att lösningen är att man skall rusta upp mindre? Men om man anser att hyresökningen är ett problem, går det ju inte att bara säga nej, nej, nej. Om hyresökningen inte anses vara något problem, får man bestämma sig för om man skall fortsätta att kritisera förslaget från teknisk-administrativa utgångspunkter eller om man i stället skall tala om vad man egentligen är emot. Varför då inte säga rakt ut att ni vill att hyresgästerna själva skall bära de här kostnaderna fullt ut – om ni nu inte innerst inne faktiskt vill att upprustningsverksamheten skall avstanna?

Sedan till reservation nr 18, där reservanterna begär en redovisning av utfallet av de år 1985 antagna reglerna för ombyggnad av ålderdomshem. Även den reservationen är värd att citeras. Man säger:

”Enligt vad utskottet erfarit har – – – undantagsmöjligheterna – – – inte kommit att tillämpas enligt de intentioner som låg bakom det nu åsyftade riksdagsbeslutet.”

Jag har själv deltagit vid utskottets behandling av detta ärende. Men jag har inte något som helst underlag för ett påstående av det slag som görs från minoritetens sida. Jag tänker då på uttrycket ”enligt vad utskottet erfarit”. Jag tror att det skulle vara bra om man tog fram det material som man stöder sig på när man skriver som man gör. Vad är det man har erfarit? Den sist citerade meningens avslutas alltså med orden ”enligt de intentioner som låg bakom det nu åsyftade riksdagsbeslutet”. Ja, vad menas med det? Vill man påstå att beslutet förfuskas? I så fall tycker jag att man skall säga det i klartext och så upp till bevis.

Den diskussion man borde föra i detta sammanhang tror jag skulle grundas på någonting helt annat. Man borde ställa frågan: Är det lämpligt att så relativt snabbt efter det att reglerna trätt i kraft verkligen genomföra nämnda redovisning? Jag tror att detta är betydligt mindre kontroversiellt än man försöker göra det till. Bostadsministern har faktiskt aviserat en redovisning, precis som utskottet tidigare har beställt.

I och för sig är jag mycket benägen att fortsätta debatten. Men alla vi här bör väl avstå från upprepningar och i stället vara relativt kortfattade. Därför avstår jag från att ytterligare utveckla majoritetens syn. Således upprepar jag bara mitt yrkande om bifall till hemställan i bostadsutskottets betänkande nr 7 i dess helhet.

Anf. 54 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson berörde mitt tal om karusellen med skattebetalarnas pengar och frågade om det fanns några belägg i det avseendet. Kanske är det något av ett politiskt slagträ man här använder sig av. Ombyggnadsbestämmelserna är reglerade in i minsta detalj. Det har medfört, vilket ju erkänns i propositionen, att många ombyggnader blir mer omfattande än de skulle ha blivit om de här reglerna inte fanns. Vad gör man då när man upptäcker det? Jo, när man på bostadsdepartementet ser att inflyttningshyrorna, nyhyrorna i ombyggda lägenheter, blir för höga, kliar man sig i huvudet och funderar på vad man skall göra åt saken. I stället för att ändra reglerna så, att vi får en varsam ombyggnad – som blir billigare – inför man alltså någon form av återflyttningsbidrag som skall fungera under tre år, med avtrappning. Men då, om någonsin, är det väl fråga om en karusell. Först skapar man således regler och ger bidrag som uppmuntrar till alltför stora insatser. Sedan måste man bevilja nya subventioner för att klara av det man först hade beslutat om.

Per Olof Håkansson ville ha en enkel beskrivning av de förhållanden som skulle råda om jag fick bestämma. Han ville veta vad inflyttningshyran för en nybyggd trerummare skulle bli. Per Olof Håkansson vet mycket väl att jag inte kan svara på den frågan, och det kan inte heller han göra. Däremot kan jag säga att många av de förslag som vi lagt fram har inriktningen att kostnaderna för bostaden skall minska. Vi vet ju att en sådan upplåtelseform som bostadsrätten är billigare än hyresrätten. Jämförande undersökningar har ju visat att uppemot 20 % är billigare. Vi förordar hyresrätt, medan socialdemokraterna numera av någon anledning motarbetar hyresrätt. Där har ni ett svar. Vi tror också att ägarlägenheter skulle kunna förvaltas billigare.

När det gäller uppdelning av planverket blev inte Per Olof Håkanssons beskrivning riktig. Vad vi har sagt är att en del uppgifter bör avvecklas, medan en del bör överföras till andra myndigheter. Vi är inte halsstarriga, utan vi vet att det finns uppgifter som kanske måste överföras, medan andra i sin tur kanske passar att handhas i privat regi.

Herr talman! Nu är det kanske många som tror, efter att ha lyssnat till den trygga skånskan från Per Olof Håkansson, att allt han här säger är riktigt. Men jag får då lov att säga att så inte är fallet.

Anf. 55 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! När det gäller sammanläggningen av de små lägenheterna vill jag säga att på senare år har enligt statistiken antalet smålägenheter stadigt minskat. Det är tydligt att ROT-lånen har inneburit att de små lägenheternas antal blir mindre och mindre. Ändå efterfrågades de mer och mer.

-I propositionen nämner Hans Gustafsson att takten i sammanslagningen nu har gått ner. Det är inte längre så många lägenheter som slås ihop. Det verkar som om bostadsministern är inne på att det inte är särskilt lämpligt att fortsätta att slå ihop smålägenheter – åtminstone inte lika mycket som man gjorde förut.

I bostadsutskottets betänkande 7 säger vi också på s. 23: "Åtminstone på kort sikt kan det således finnas skäl att inte slå ihop små lägenheter." Men vi

gör inga förändringar när det gäller möjligheterna att få fördelaktiga lån. Jag skulle vilja säga att detta är ett exempel på hur svårt det sedan blir för de verkställande myndigheterna att faktiskt tolka vad vi säger. Vi säger att egentligen bör man nog inte osv., men lånen finns. Vi gör inte något tillkännagivande, vi kommer här bara med någon sorts allmänt, till inte förpliktande tyckande.

Per Olof Håkansson påstår att vi i vår reservation ville förbjuda sammanläggning. Ingalunda! Vi säger att vi inte kan förneka att det i enskilda fall kan finnas motiv att lägga samman lägenheter. Men vi tycker att om en sådana sammanläggning skall ske, så får den finansieras på den ordinarie kreditmarknaden. Vi bör alltså inte subventionera en utveckling som, enligt vad vi alla tycks vara överens om, egentligen inte är önskvärd. Låt oss i stället använda pengarna till radonlån, till att lämna fördelaktiga lån för installationer som gör att man blir av med radonfaran.

Jag tycker att reservation 17 är mycket väl motiverad, och jag yrkar ännu en gång bifall till den.

Anf. 56 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Man kan föra en debatt på olika sätt. Man kan försöka tillföra debatten någonting eller kommentera viktiga saker då det gäller den akuta bostadspolitiska situation vi befinner oss i – eller också kan man göra som Per Olof Håkansson och strikt hålla sig till vad majoriteten har sagt i det betänkande som behandlas. Det står naturligtvis var och en fritt att göra som han vill. Men jag måste säga att inte tillför det en bostadspolitisk debatt särskilt mycket att använda den metod som Per Olof Håkansson i det här fallet har valt. Nog hade det mot bakgrund av hur det ser ut här i vårt land på bostadspolitikens område, mot bakgrund av vad jag sökte beskriva i mitt anförande, varit angeläget att få någon kommentar från utskottets sida om hur man ser på dessa frågor.

När det gäller ombyggnadslån sade jag i debatten att vi självfallet ansluter oss till reservation 19. Det gör vi mot bakgrund av att vi flera gånger har aktualiserat de brister som föreligger på grund av de alltför generösa bidragsbestämmelser som har funnits. De har inneburit att fastighetsägarna har kunnat tjäna stora pengar på dem genom att man har utnyttjat tillfället att klara under många år försummat underhåll och försummade reparationer av bostadslägenheter. Det gäller pengar för underhåll och reparationer som hyresgästerna varje månad betalat i sin hyra men som har försvunnit i fastighetsägarnas fickor. Nu har man alltså utnyttjat de mycket generösa bidragsbestämmelser som har funnits till att få lån och bidrag för detta ändamål. Det har vi påtalat förut, och därför ger vi också nu vår anslutning till reservation 19 i detta sammanhang.

Sedan vill jag notera att Per Olof Håkansson tydligen inte har någonting att säga beträffande sammanslagningen av bostadsstyrelsen och planverket, trots att han vet att det härvidlag råder mycket delade meningar och har uttryckts stora farhågor från olika håll. Han har ingenting att säga om den slopade placeringsplikten och avvecklingen av de prioriteringsvillkor som nu finns beträffande bostadslånen. Nog vore det i varje fall värt att göra någon kommentar också till de frågorna.

Anf. 57 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson tog upp reservationen om långivning till lägenhetssammanslagning, i vilken folkpartiet, moderaterna och centerpartiet yrkat avslag på sådan långivning.

Jag tycker det finns goda grunder att arbeta för en politik där de generösa lånen för att skapa större lägenheter bromsas. I Göteborg har utvecklingen accelererats ganska mycket. Mellan åren 1978 och 1984 har 3 500 mindre lägenheter – ett och två – på det sättet försvunnit. Via sammanslagningar har större rumsenheter skapats – fyra-, fem- och sex-rumslägenheter. Detta har varit mycket negativt för ungdomar som efterlyser små lägenheter. Det har också varit negativt för äldre personer som kanske önskat byta till mindre lägenheter, vilka är lättare att städa och hålla ordning i.

Vi tycker att lånen har varit alltför generösa. Lånen har lett till att utvecklingen har gått för fort, och en skevhet i lägenhetssammansättningen har uppstått.

Per Olof Håkansson tog också upp ROT-lånens ramar. Jag tycker att regeringens politik karakteriserats av stor ryckighet. Först har vi i folkpartiet under många år kritiserat regeringen för att ha haft för vidlyftiga ramar. Därefter har regeringen plötsligt bromsat och föreslagit en halvering av ramarna för Göteborg, Stockholm och Malmö. Detta skapar en ryckighet på byggnadsmarknaden. De mest angelägna förslagen till ombyggnad av äldre fastigheter kommer kanske inte att kunna genomföras.

Också vi tycker att de medel som står till förfogande för ombyggnadslån skall minskas. Inga lyxsaneringar skall genomföras utan endast nödvändiga reparationer. Regeringen borde förändra ramarna i stället för att halvera programmet, vilket verkar vara en panikåtgärd. Kvarboendegarantin ser vi som ett sätt att ytterligare pressa upp byggnadskostnaderna. Det kommer att bli den konsekvensen i ett längre perspektiv. Efter de tre år under vilka bidraget utbetalas kommer hyresgästerna att drabbas.

Vi anser från folkpartiets sida att det finns goda skäl till att yrka avslag på regeringens förslag om bidrag till lägenhetssammanslagningar och kvarboendegarantier. Vi förordar även förändrade ramar för ROT-lånen.

Anf. 58 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill, herr talman, börja med att svara Tore Claeson, som efterlyste en bostadspolitisk analys. Då har jag att träffa ett val. Tore Claeson gjorde ju en sådan analys, och mitt val står då mellan att antingen glädja honom genom att upprepa i stort sett vad han sagt eller glädja kvittningsmännen och försöka hålla mig inom den angivna tidsramen. Jag väljer att glädja kvittningsmännen. Även om Tore Claeson blir ledsen för det vill jag peka på att det samtidigt är uttryck för en uppskattning, dvs. att jag till stor del kan ställa upp för Tore Claesons analys.

Tore Claeson fortsatte med att ställa ett stort antal detaljfrågor om synen på planverket, placeringsplikten etc. Där måste jag ge honom ett nytt erkännande, nämligen att jag tror att han är läskunnig. Jag valde – som Tore Claeson också påpekade – att avstå från att upprepa vad som redan var skrivet.

Får jag sedan till Birgitta Hambracus helt kort säga för det första

beträffande sammanslagningen av smålägenheter att takten i sammanläggningen av smålägenheter faktiskt har minskat. För det andra måste man i många fall lägga ihop smålägenheter då man skall lösa tillgänglighetsproblemen. Valde man att inte gripa sig an smålägenheterna, skulle man i utomordenligt många fall hamna i stora bekymmer med att lösa de problemen, exempelvis när det gäller att bygga in en hiss.

Det var upplysande att lyssna på Rolf Dahlberg. Han menade att man inom departementet skulle ha suttit och kliat sig i huvudet men så småningom kommit fram till någonting. Jag kan då konstatera att Rolf Dahlberg uppenbarligen inte har kliat sig färdigt i huvudet, eftersom han inte kan ge något svar på den enkla frågan: Vad leder en samlad bedömning av den moderata politiken fram till för hyresgästerna? Min fråga var ju: Vad kommer inflyttningshyran i dag – i december 1986 – att bli i en nybyggd lägenhet? Då säger Rolf Dahlberg att det kan han inte svara på. Det är upplysande i sig: moderaterna har ingen aning om vad deras politik leder fram till!

Anf. 59 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson säger att jag gjorde en bostadspolitisk analys som det inte fanns någon anledning för honom att kommentera. Detta tolkar jag gärna på det sättet att han instämmer i den analys jag gjorde om förslag till åtgärder. Det gläder mig om så är fallet.

Sedan måste jag säga att det är ett nytt inslag i riksdagsdebatterna att man tar hänsyn till kvittningsmännen när det gäller att bestämma sig för om man skall yttra sig eller inte i en fråga. Det är en besynnerlig ordning. Jag kan som kvittningsman naturligtvis kvittera med att säga att det är i och för sig tacknämligt om Per Olof Håkansson har omtanke om oss kvittningsmän, men jag tycker att vi borde ha större omtanke om vad som eventuellt kommer ut till allmänheten från den här kammaren och det här huset då vi diskuterar så viktiga frågor som vi gör i dag i anslutning till detta betänkande.

Anf. 60 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Per Olof Håkansson återkommer med frågan om vad en trea kostar i inflyttningshyra i en "moderat" bostad, så att säga.

Det är ju fullständigt omöjligt att svara på den frågan; det beror ju på hur stor lägenheten är, var den ligger, vilken upplåtelseform den har, vid vilken tidpunkt i framtiden den kommer att byggas osv. Men som jag sade har vi på en rad punkter givit klara besked om hur människornas ekonomiska situation skall kunna bli bättre: vi vill sänka marginalskatterna för alla, vi vill ge ett barnavdrag för alla föräldrar med 15 000 per barn. En tvåbarnsfamilj får då dra av 30 000 kr. Det är mycket pengar. Vi sänker vidare kommunalskatterna runt om i landet där vi har inflytande över politiken, och vi ger möjlighet för de bostadssökande att välja upplåtelseform, vilket ju inte ni socialdemokrater gör längre. Allt detta sammantaget ger människorna tillfälle att välja sin bostad på ett annat sätt. Vi skulle dessutom ta bort en rad fördyrande bestämmelser på lånesidan, när det gäller Svensk Byggnorm osv., och vi skulle ge de byggande företagen möjlighet att bygga enklare och billigare lägenheter. Det skulle alltså finnas valfrihet.

Detta har vi ju många gånger pekat på tidigare – det är alltså egentligen ingenting nytt för Per Olof Håkansson, som står här och begär att man i kronor och ören skall kunna redovisa vad en bostad kostar i framtiden. Det är ju helt omöjligt att svara på detta – det är vissa principer som vi vill redovisa. Sedan får man göra bedömningar utifrån dem.

Anf. 61 PER OLOF HÅKANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill varna Tore Claeson för att dra alldeles för stora växlar på min reaktion genom att säga att vi är överens om analysen. Vi är visserligen i stora delar överens om själva analysen, men att därifrån omdelbart hoppa över till det åtgärds paket som Tore Claeson har redovisat är en helt annat sak. Det har jag inte uttalat mig om, utan bara sagt att vi är överens om analysen. Jag beklagar i och för sig att jag inte upprepade den analys som Tore Claeson gjorde, men det berodde på att jag i någon mån ville vara effektiv och spara på kammarens tid.

Rolf Dahlberg försökte krypa ur det läge han har försatt sig i genom att rent allmänt redovisa den moderata bostadspolitiken när jag begärde en precisering av effekterna. Jag har inte talat om framtiden, om några konstiga upplåtelseformer och andra varianter, utan min fråga var bara: Vad kostar det att flytta in i en nybyggd trerumslägenhet i dag, i december 1986? Jag skall medge att det finns två olika varianter; det kan rimligtvis bli fråga om antingen en hyreslägenhet eller en bostadsrättslägenhet. Som svar på detta har då Rolf Dahlberg bara att säga: Det vet vi inte; det kan vi inte svara på i dag. Jag tycker att det är ganska belysande att moderaternas främste bostadspolitiska talesman inte har någon uppfattning om vilka effekter den moderata bostadspolitiken, applicerad på den verklighet vi står mitt uppe i, kan leda till för de hyresgäster som skall flytta in i lägenheterna.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf Dahlberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 62 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Riksdagen har att ta ställning till ett förslag om ändrad och skärpt fastighetsskatt.

Det förslaget och dess behandling, såväl av regeringen som i utskottet, präglas av för det första brist på respekt för kraven på beredning av lagstiftningsärenden. För det andra kan det sägas vara ett uttryck för godtycke i lagstiftningsarbetet. Det finns dessutom starka sakliga invändningar mot förslaget och dess utformning. Kort sagt är det ytterligare ett exempel på maktfullkomlighet hos socialdemokratin. Vi har sett andra exempel på detta i dag när det gäller frågan om engångsskatten och dess behandling.

Låt mig redovisa bakgrunden till det föreliggande förslaget.

Efter regeringsskiftet 1982 införde den socialdemokratiska regeringen hade tillträtt en s. k. hyreshusavgift. 1985 omvandlades den till – eller snarare ersattes av – en fastighetsskatt, som i viss utsträckning infördes stegvis och som slår igenom fullt ut 1987. Ingetdera av förslagen, dvs. varken hyres-

husavgiften eller fastighetsskatten, utreddes i vederbörlig ordning, ej heller remissbehandlades de.

Vad gäller fastighetsskatten lämnade regeringen det förslaget till lagrådet.

Det finns för mig anledning att citera vad lagrådet då yttrade: "Skatteförslaget har inte föregåtts av någon sedvanlig utredning och inte heller varit föremål för annat sådant remissförfarande som avses i 7 kap. 2 § regeringsformen än att från några myndigheter inhämtats yttrande angående innehållet i en departementspromemoria rörande den lagtekniska konstruktionen av skatten och om beskattningsförfarandet; vissa enskilda organisationer har därjämte på eget initiativ inkommit med yttrande över nämnda promemoria. Lagrådets möjligheter att bedöma det remitterade förslaget är därför begränsade, särskilt i de hänseenden som avses i 8 kap. 18 § tredje stycket 3-5 regeringsformen."

Lagrådet menade alltså att beredningen av det då föreliggande förslaget till fastighetsskatt inte hade skett tillräckligt noggrant.

Lagrådet säger vidare: "I den grundläggande förutsättningen att en skattereglering, liksom annan normgivning, skall vara rättvis ligger främst ett krav på att lika fall skall behandlas lika."

Lagrådet anförde också invändningar mot det sätt på vilket fastighetsskatten hade konstruerats, och vissa av dessa tillgodosåg regeringen i det förslag som slutligen förelades riksdagen. Det gällde den kategori skattskyldiga som skulle påföras fastighetsskatt och det gällde en fråga om reglering av kompensation via räntebidragssystemet.

Syftet med de förändringar som regeringen genomförde sades vara att skapa en situation där lika fall behandlas lika. Genom den konstruktion som fastighetsskatten har fått med ett större procentuellt uttag på de konventionellt beskattade fastigheterna, visserligen med avdragsrätt som i många fall inte kan utnyttjas, kommer man inte till lika behandling. Redan i dag finns det alltså felaktigheter, och därmed är förslaget i strid med vad lagrådet 1984 yttrade över den fastighetsskatt som då beslöts i riksdagen.

I den bostadspolitiska proposition som nu diskuteras föreslås en förändring av principen för hur fastighetsskatten skall tas ut. Dessutom föreslås en höjning av skattesatsen. Denna höjning gäller enbart enskilt ägda hyresfastigheter. Förslaget, som alltså innebär en ny princip och som alldeles uppenbarligen strider mot vad lagrådet 1984 hävdade, har utformats i propositionen på 31 rader, vilket i sig är ganska märkligt. En helt ny beskattningsprincip, en förändring av en skatt som inte hade utretts och remissbehandlats, som i sin tur byggde på en hyreshöjningsavgift, som inte heller var remissbehandlad eller ens utredd, anses vara värd 31 rader i en bostadspolitisk proposition. Det finns på dessa 31 rader ingen som helst finansiell analys av förslaget. Det står inte någonstans vilka skatteintäkter som beräknas till följd av höjningen. Man anger ett motiv, som om det inte är helt felaktigt i vart fall är gravt missvisande. Man säger nämligen: "År 1986 ökade genom extra upptrappning av de garanterade räntorna kapitalutgifterna i första hand för de allmännyttiga bostadsföretagen. Eftersom de allmännyttiga bostadsföretagens hyror styr hyressättningen på hela hyresmarknaden skulle flertalet privata ägare av hyreshus kunna tillgodogöra sig

motsvarande hyreshöjningar utan att deras kostnader ökade, om inte uttaget av fastighetsskatt justerades för dem."

Det system vi har för hyressättning fungerar inte så att man kan betinga sig en fullständig kompensation genom att höja hyrorna utan vidare. Jag lämnar den frågan åt bostadspolitikerna att diskutera.

Det allvarligaste är att man här skapar ett intryck av att upptrappningen av garanterade räntor enbart har drabbat de allmännyttiga bostadsföretagen, och det är helt fel. De drabbade också ungefär en tredjedel av det privata beståndet. Men det nämns inte i propositionen. Det är dessutom så att inom allmännyttan, som skulle slippa den höjda fastighetsskatten, har en tredjedel av beståndet inte drabbats av upptrappningen av den garanterade räntan. Förslaget har alltså en helt olikformig konstruktion, inte bara vad gäller allmännyttan gentemot det enskilt ägda beståndet utan dessutom; och än värre, beroende på att det inom dessa bestånd uppstår olika effekter av upptrappningen av den garanterade räntan.

Detta redovisas inte alls på de 31 raderna, vilket är ganska upprörande. Inte heller redovisas att man får en helt olikformig behandling av kommersiella lokaler, där det enskilt ägda beståndet ju drabbas av en höjd skatt medan det allmännyttiga beståndet inte alls drabbas. Och man talar inte om att detta blir effekten trots att man enbart redovisar bostadspolitiska motiv och ingenting annat. Det är t. o. m. så, fru talman, att den här skatten huvudsakligen kommer att tas ut för kommersiellt använda lokaler och inte för bostäder. Drygt 60 % av det belopp som man kan räkna med att skatten kommer att ge gäller sådana lokaler och inte bostäder. Effekterna slår på ett sätt som inte varit avsikten, åtminstone om man skall tro propositionens 31 rader.

Det finns heller inte i propositionen någon som helst redovisning av effekterna för enskilda företag, varken sig på det allmännyttiga området eller inom det enskilt ägda beståndet. Det borde vara besvärande för regeringen att lägga fram en så dålig proposition. Uppenbarligen har det varit besvärande för den socialdemokratiska riksdagsgruppen, som ju tvingats göra vissa förändringar i propositionen och som dessutom envetet har försökt undvika en korrekt behandling av ärendet i riksdagen. Jag återkommer till detta.

Förslaget i propositionen bryter mot konkurrensneutraliteten. Enskilt ägda fastigheter drabbas, allmännyttans fastigheter drabbas inte. Detta gäller såväl bostäder som kommersiella lokaler. Det är alldeles uppenbart att man på det viset helt och hållet bryter mot principen i lagrådet om att lika fall skall behandlas lika.

Nu har först socialdemokraterna i bostadsutskottet och därefter socialdemokraterna i skatteutskottet kommit underfund med att man var tvungen att göra en viss justering, annars skulle förslaget slå alltför illa. Man har således föreslagit att regeringen inom ramen för bostadspolitiken via bostadsbidragssystemet skall ge en kompensation till de enskilt ägda fastigheter som har drabbats av en upptrappning av den garanterade räntan. Men efter detta kvarstår fortfarande olikheter. Det gäller den tyngsta biten av skatteuttaget, nämligen just uttaget för kommersiella lokaler. Där gäller fortfarande bristande neutralitet, och det gäller självfallet också bostäderna i de fall

allmännyttan inte har drabbats av upptrappning medan det enskilt ägda beståndet har drabbats. Detta gäller även om man får kompensation.

Dessa tvcksamheter och den dåliga beredningen i regeringkansliet hade såvitt jag förstår kunnat föranleda socialdemokraterna i skatteutskottet att svara för en noggrannare beredning och rätta till det som regeringen uppenbarligen inte måktade. Men när vi föreslår att man exempelvis skall låta lagrådet granska förslaget blir det en massa krumbukter. Det uppstår något slags budgivning som går ut på att skatteutskottet som tack för en kompensation till det enskilt ägda beståndet – i varje fall i viss utsträckning – skulle avstå från att kräva en lagrådsgranskning. När detta misslyckas kör man i skatteutskottet med mycket krystade motiveringar över den minoritet som enligt grundlagen har rätt att kräva en bättre beredning av ärendet. Och man gör det med hänvisning till att avgörandet i frågan skulle fördröjas. Så var inte alls fallet. Det var fullt möjligt för lagrådet att inom den tid som skatteutskottet hade till buds kunna avge ett yttrande. Sanningen är faktiskt den att socialdemokratin var livrädd för att lagrådet skulle tala om att propositionens förslag till fastighetsskatt strider mot den av lagrådet angivna principen att lika fall skall behandlas lika.

Jag skulle vilja fråga Kjell Nordström: Hur kan man försvara ett skatteförslag som så uppenbart leder till bristande konkurrensneutralitet och behandlar olika kategorier av ägare till hyresfastigheter olika? Varför vågade inte socialdemokratin låta lagrådet granska det förslag till fastighetsskatt som lades fram?

Fru talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag skall prata om skatteutskottets betänkande 1986/87:16, som handlar om fastighetsskatten.

År 1982 infördes, som vi redan hört, den s. k. hyreshusavgiften. Denna ersattes den 1 januari 1985 med den statliga fastighetsskatten. När fastighetsskatten infördes breddades också skattebasen till att omfatta ombyggda fastigheter, hotell- och restaurangbyggnader, småhus och såväl småhus som hyreshus på lantbruksenheter. Skatten bestämdes till 1,4 % för schablonbeskattade fastigheter och till 2 % av taxeringsvärdet för övriga fastigheter. Här kan noteras att allmännyttans fastigheter ofta är schablonbeskattade. De belastades alltså med en lägre skatt.

När detta förslag presenterades för riksdagen hade frågan inte varit föremål för utredning och ordentlig remissbehandling. Då hävdades att eftersom propositionen byggde på den gamla hyreshusavgiften var det inte nödvändigt med utredning eller remissförfarande, trots att skattebasen den gången väsentligt utvidgades.

Lagrådet, som då fick möjlighet att avge yttrande, uttalade vid sin granskning av förslaget att rådet haft begränsade möjligheter att bedöma förslaget, beroende på avsaknad av sedvanlig utredning och sedvanligt

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Bostadspolitiska frå-
gor, m. m.*

remissförfarande. Trots detta hade lagrådet ändå kritik att anföra mot förslaget. Man sade att det var krångligt och oöverskådligt och ansåg att förslaget var på gränsen till vad som från rättssäkerhetssynpunkt kunde accepteras.

Regeringen ändrade till viss del förslaget. Vid kammarbehandlingen av det ändrade förslaget begärdes att skatteutskottets betänkande skulle återförvisas för att lagrådet skulle få möjlighet att granska det ändrade förslaget.

Ärendet återförvisades av kammaren, men skatteutskottets majoritet avstyrkte begäran om lagrådsremiss under hänvisning till att en fördröjning av förslaget skulle betyda avsevärt men, och fastighetsskatten drevs igenom.

I den nu aktuella propositionen föreslås att fastighetsskatten höjs med 0,5 % till 2,5 % i fråga om konventionellt beskattade hyreshus samt hyreshus på lantbruksenheter. Det är alltså de privata fastighetsägarna som drabbas. Däremot sker ingen höjning för de s. k. allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter, som i dag beskattas med 1,4 %.

Bakgrunden till förslaget är att det under 1986 skett en upptrappning av de garanterade räntorna. Detta i sin tur har lett till höjda kapitalutgifter för i första hand de allmännyttiga bostadsföretagen, som i sin tur varit tvungna att höja hyrorna. Dessa hyreshöjningar har också kommit de privata hyresvärdarna till del. Eftersom så skett vill regeringen nu från de privata fastighetsägarna dra in den höjningen till staten genom en höjd fastighetsskatt.

Av det privata fastighetsbeståndet har emellertid ungefär 250 000 lägenheter räntebidrag. Dessa har alltså också drabbats av upptrappningen av de garanterade räntorna och därmed fått höjda kapitalutgifter, men de drabbas ändå av den höjda fastighetsskatten. De drabbas alltså dubbelt: dels av upptrappningen, dels av höjd fastighetsskatt.

Inom det s. k. allmännyttiga bostadsbeståndet, som i dag inte betalar mer än 1,4 % i fastighetsskatt, finns det ca 275 000 lägenheter som inte drabbats av någon extra upptrappning och som därigenom tjänar på de höjda hyrorna. Dessa tjänar alltså dubbelt: De får ingen upptrappning och ingen höjd skatt.

Förutom den orättvisa som byggs in i systemet uppstår här också en snedvridning av konkurrensen.

Det nu föreliggande förslaget om höjd fastighetsskatt är alltså utformat på ett sätt som avviker från det nu gällande systemet. Trots detta har förslaget inte varit föremål för någon remissbehandling.

Eftersom höjningen av fastighetsskatten innebär en skatteskärpning för vissa men inte för andra, menar vi att den strider mot principen att lika skall behandlas lika. Lägen är en klar diskriminering av privat fastighetsägarande. För att få utrett om det nya lagförslaget är rättvist eller inte anser vi att lagrådet skall granska förslaget.

Skatteutskottets majoritet har avvisat denna begäran.

En minoritet i utskottet bestående av ledamöter i folkpartiet, moderata samlingspartiet och centerpartiet har då begärt att utskottet skall inhämta yttrande från lagrådet. Enligt 4 kap. 10 § riksdagsordningen skall upplysningar eller yttrande inhämtas om minst en tredjedel av utskottets ledamöter så begär.

En utskottsmajoritet som finner att dröjsmålet med att inhämta yttrande skulle leda till avsevärt men kan säga nej till minoritetens förslag. Utskotts-

majoriteten, som i det här fallet var socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna, ansåg i denna fråga att sådant avsevärt men förelåg och sade nej, trots att något men objektivt sett egentligen inte förelåg.

Detta betyder att den lagstiftning som 1985 ersatte hyreshusavgiften inte föregicks av en ordentlig utredning med ett remissförfarande. Lagrådsgranskningen den gången var negativ. Nu kommer fastighetsskatten igen, även denna gång i förändrat skick. Inte heller nu sker någon utredning eller något remissförfarande, och inte heller någon lagrådsgranskning.

Vi i folkpartiet tycker att det är upprörande att en lag som aldrig varit föremål för ordentlig utredning eller remissbehandling och som tidigare fått kritik från lagrådet på nytt ändras, och nu bygger man in en orättvisa i lagen utan att lagrådet fått tillfälle att yttra sig över lagen.

Det är förvånande att socialdemokraterna inte anser att lagrådet är en tillgång för riksdagen och dess hörande en styrka. Det borde, tycker man, ligga också i socialdemokraternas intresse att den lagstiftning som kommer till stånd i Sverige är så riktig och rättvis som bara är möjligt.

En av lagrådet genomgången lag borgar för att orättvisa och juridiska felaktigheter inte finns med. Det vore därför naturligt att alltid höra lagrådet när det råder delade meningar om huruvida en lagstiftning är korrekt eller inte.

Majoritetens skäl att avvisa lagrådsgranskning är att en fördröjning av lagen innebär avsevärt men. Vi i folkpartiet anser att det är avsevärt men för den enskilde som drabbas av den nya fastighetsskatten att lagrådet inte har fått pröva lagen.

Vi i folkpartiet har tidigare framlagt förslag om avskaffande av hela fastighetsskatten. Vi avvisar nu den föreslagna höjningen.

Med det yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 64 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag har tidigare i mitt anförande redovisat varför vpk gav sin anslutning till det här förslaget. Att jag nu begärt replik på Britta Bjelles anförande men inte gjorde det på Bo Lundgrens anförande hänger samman med att partierna uppträtt litet olika när det gällt frågan om att gå till lagrådet eller inte och invänta dess yttrande. Det var nämligen på det sättet att centerpartiet och folkpartiet lade fram förslag om föregångaren till fastighetsskatten, nämligen hyreshusavgiften, utan att göra någon som helst beredning av förslaget; man skickade det inte till lagrådet. Därför tycker jag det är litet magstarkt av folkpartiet att så skarpt kritisera den handläggning som nu har skett, som faktiskt inte innebär att man inför någon ny princip; förslaget innebär de facto att man höjer fastighetsskatten med en halv procent för en kategori fastigheter. Det är alltså inte fråga om att införa en ny princip. Lagrådet har tidigare, i samband med att fastighetsskatten infördes, haft förslaget på remiss och uttalat sig om det. Det handlar alltså nu inte om någon ny princip, utan det handlar om att höja avgiften med en halv procent för en kategori som berörs av fastighetsskatten. Jag tycker det är viktigt att framhålla det i sammanhanget.

Jag reagerade mot att Britta Bjelle uppehöll sig så mycket vid och så starkt betonade att man inte hade gått till lagrådet med det här förslaget till höjning

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Bostadspolitiska frågor, m. m.

av fastighetsskatten för den här kategorin fastigheter.

Jag tycker som sagt att kritiken är litet magstark mot bakgrund av att folkpartiet och centern föreslog införande av en hyrehusavgift, som den gången dess bättre fick bakslag hos riksdagen. Att man då inte ansåg det lönt att begära någon lagrådsremiss kanske sammanhängde med att det förslaget inte omfattade villaägarna. Nu omfattas de som bekant av fastighetsskatten men berörs inte av den föreslagna höjningen.

Anf. 65 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Såsom jag tidigare redogjorde för står det i 4 kap. 10 § RO att lagrådsremiss skall ske om "minst en tredjedel av ledamöterna i ett utskott" begär sådan remiss. Jag har tolkat detta så att mycket starka skäl måste till för att man skall kunna neka den tredjedelen av ledamöterna att få till stånd ett yttrande från lagrådet eller från andra myndigheter.

I detta fall kunde vi påvisa att en lagrådsremiss inte skulle medföra någon fördröjning av förslaget. Trots detta avslog utskottsmajoriteten vårt yrkande om lagrådsremiss.

Vad som upprör mig mest är att man tolkar riksdagsordningen med utgångspunkt i ett tyckande och inte efter en seriös prövning. Någon sådan prövning har inte skett i detta fall. Tanken bakom nämnda paragraf i riksdagsordningen är ju att om en tredjedel av ledamöterna i utskottet anser att den föreslagna lagstiftningen är så kontroversiell att man bör få till stånd ett yttrande från lagrådet, skall det mycket starka skäl till för en vägran. Vi anser att detta starka skäl inte finns. Därför har jag reagerat mot avsaknaden av lagrådsremiss.

Anf. 66 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan på samma grund mycket bestämt hävda att det i detta sammanhang faktiskt inte finns något skäl att gå till lagrådet. Även om man kallar detta förslag för en helt ny beskattningsprincip, är det inte det i sak. Det handlar om samma fastighetsskatt som tidigare. Man föreslår bara en höjning med 0,5 % för en viss del av de fastigheter som omfattas av fastighetsskatten. Dessutom föreslås nu – och där skulle en orättvisa kunna uppkomma, om man inte hade haft med det förslaget – att de som redan har fått en höjning i form av den extra upptrappningen av den garanterade räntan från den 1 juli i år får en kompensation. På samma sätt som när fastighetsskatten infördes och efter påpekande då från lagrådet gör man nu motsvarande sak. Det finns enligt min mening ingen som helst anledning att på grund av förslaget i denna proposition om en höjning gå till lagrådet och begära något yttrande.

Anf. 67 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Vpk tolkar tydligen lagstiftningen som man själv tycker är lämpligt. Jag har hävdad att skälet till att vi ville gå till lagrådet var att vi ville få en prövning av förslaget. Majoriteten inkl. vpk svarade att det skulle innebära en fördröjning av lagstiftningen. Det var orsaken till att majoriteten vägrade ge oss möjlighet att låta lagrådet uttala sig.

Det står emellertid ingenting i betänkandet om de skäl som vpk nu

framför. Det talas bara om en fördröjning. Men någon fördröjning skulle inte ha inträffat. I utskottet framhöll vi från den borgerliga sidan att vi skulle medverka till att skatten kunde genomföras vid föreslagen tidpunkt. Alltså har utskottsmajoriteten på icke objektiv grund vägrat att följa riksdagsordningen.

Anf. 68 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 16 behandlas proposition 48, vari föreslås att skattesatsen för fastighetsskatt fr. o. m. år 1987 höjs till 2,5 % i fråga om konventionellt beskattade hyreshusenheter samt hyreshus på lantbruksenheter.

Redan när denna skatt infördes, yrkade centern avslag på densamma. Vi gjorde det därför att vi anser att den är orättvis. Den tar ingen hänsyn till den enskildes bärkraft, och den slår med samma tyngd mot såväl belånade som obelånade fastigheter. Den berör endast en viss del av fastighetsbeståndet.

Inom gruppen privata fastighetsägare finns fastigheter, som kommer att få såväl en extra upptrappning av räntan som höjd fastighetsskatt. Inom gruppen allmännyttiga företag finns fastigheter, som varken får den extra upptrappningen eller höjd fastighetsskatt. En sådan ordning kan inte accepteras. Skatten är orättvis. Den är inte likformig. Den innebär en klar diskriminering av privata fastighetsägare. Konkurrensen mellan olika ägar-kategorier snedvrids ytterligare. För att belysa detta vill jag understryka att 40 % av lägenheterna i privatägda fastigheter erhåller räntebidrag, medan motsvarande andel för allmännyttan är 65 %.

I en reservation till utskottets betänkande har bl. a. centerns representant i utskottet framhållit dessa orättvisor. Jag vill även betona att den nu aktuella skattehöjningen utgör en helt opåkallad merbelastning för ägare av affärs- och kontorslokaler, som ju inte alls omfattas av det statliga bostadslänesystemet. Vi reserverar oss även att ett lagförslag som detta borde ha granskats av lagrådet. Det har varit en regel att så sker. Det är ganska ovanligt att utskottet avslår en begäran om lagrådsremiss. Majoriteten sade emellertid nej, vilket jag beklagar.

Fastighetsskatten har diskuterats åtskilliga gånger tidigare här i riksdagen. Jag skall därför inte ytterligare kommentera nu föreliggande förslag.

Fru talman! Med vad jag har anfört yrkar jag bifall till den till utskottets betänkande fogade reservationen 1.

Anf. 69 KJELL NORDSTRÖM (s):

Fru talman! I betänkande 16 från skatteutskottet behandlas två propositioner, dels proposition 1986/87:45 i den del som avser ett förtydligande av lagtexten om fastighetsskatten – i denna fråga är det ett enigt utskott som tillstyrker propositionen – dels förslaget om en höjning av fastighetsskatten från 2 till 2,5 % fr. o. m. 1987 för konventionellt beskattade hyreshusenheter samt hyreshus på lantbruksenheter. Som framgått av tidigare inlägg i denna debatt är inte utskottet lika enigt i den senare frågan.

När riksdagen i december 1984 behandlade frågan om införande av fastighetsskatt, utmålade de borgerliga partierna denna skatt som ett dräpslag mot bostadssektorn. Eländes elände skulle drabba bygg- och

bostadsmarknaden. Enligt de borgerliga partierna skulle vi bl. a. få se en utslagning av enskilda företag på bostadsmarknaden. Dessutom skulle sysselsättningen inom byggbranschen vika.

Nu är min fråga till företrädarna för de borgerliga partierna: Har dessa negativa profetior uppfyllts?

I propositionen erinras om de principer som har utgjort grunden för bestämmande av uttaget av fastighetsskatten. När skatten infördes var ett av motiven att utjämna kostnadsskillnaderna mellan hus med olika finansieringsförutsättningar. Genom s. k. extra upptrappning av de garanterade räntorna inom räntebidragssystemet ökar kapitalutgifterna för fastigheter som ingår i systemet. Sådana fastigheter finns i första hand inom de allmännyttiga bostadsföretagen. Eftersom dessa företags hyror styr hyresnivån, kan ägare av hus som inte omfattas av räntebidragssystemet tillgodogöra sig hyreshöjningar, som inte motsvaras av de ökade kostnader en extra upptrappning av de garanterade räntorna medför.

Skatteutskottet delar bostadsutskottets uppfattning att det av bostadspolitiska skäl är motiverat att höja fastighetsskatten på det sätt som föreslagits i propositionen och att man bör kompensera de fastighetsägare som berörs av ränteupptrappningen. Skatteutskottet vill också framhålla att saken från lagteknisk synpunkt är av enkel beskaffenhet – det rör sig i formell mening endast om en justering av skattesatsen i en av riksdagen redan beslutad lag – och att lagrådets hörande därför skulle sakna betydelse. Inte heller i övrigt finner utskottet skäl att rikta några anmärkningar mot ärendets beredning, och utskottet tillstyrker följaktligen propositionen.

Så över till några kommentarer om de motioner och reservationer som refereras i detta betänkande.

De tre borgerliga partierna har i motioner ansett att förslaget strider mot principen om likformighet i beskattningen och att detta skulle innebära diskriminering av privat fastighetsägande. Det är, framhåller de, endast de privata ägarna av hyreshus som drabbas, oavsett om de har statliga lån eller inte, medan däremot fastighetsskatten inte höjs alls för dem som ägs av de allmännyttiga företagen, även om relativt många saknar statliga lån.

Bostadsutskottet har yttrat sig till skatteutskottet över propositionen och motionerna:

”Enligt bostadsutskottets uppfattning innebär principerna för fastighetsskatten att hyreshöjningar till följd av s. k. extra upptrappningar inom räntebidragssystemet bör beaktas vid den närmare utformningen av fastighetsskatten. Mot den bakgrunden tillstyrker bostadsutskottet propositionen men föreslår samtidigt att riksdagen skall begära ett förslag av regeringen om kompensatoriska åtgärder inom räntebidragssystemet för de fastigheter som kommer att träffas av höjd fastighetsskatt och som i år blivit föremål för en extra upptrappning av de garanterade räntorna.”

Detta förslag tillstyrker skatteutskottet och föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående kompensation till även vissa privata fastighetsägare.

Trots detta vidhåller de borgerliga partierna sin kritik av fastighetsskatten som orättvis och diskriminerande.

I sina motioner har de borgerliga partierna ägnat stor kraft åt argumentet

att privata ägare av fastigheter som har statliga lån diskrimineras gentemot allmännyttan. När nu skatteutskottet föreslår att även privata ägare som har statliga lån skall erhålla kompensation liknande den som allmännyttiga företag erhåller, så är det som vanligt, dvs. för litet och för dåligt.

De borgerliga partierna för också fram kritik om att skatteutskottet inte har bifallit en begäran att överlämna förslaget till lagrådet.

För det första, som redan sagts, är inte höjningen av en redan befintlig skatt något som man normalt går till lagrådet med, men trots detta ställde majoriteten i skatteutskottet upp på att undersöka om lagrådet skulle hinna med att behandla förslaget utan att äventyra ikraftträdandet. När inte lagrådet kunde ge sådana garantier, var inte utskottsmajoriteten villig att äventyra frågans behandling.

Det skulle vara intressant att få höra Bo Lundgren svara på frågan om de borgerliga regeringarna i större utsträckning anlidade lagrådet.

Slutligen finns det två reservationer som behandlar en eventuell utvidgning av fastighetsskatten att gälla industrins fastigheter.

Vpk vill genom denna utvidgning få in intäkter, ca 1 miljard, att använda till ökat bostadspolitiskt stöd. Moderaterna däremot anser redan nu att det inte över huvud taget finns anledning att överväga en sådan skatt.

Utskottet har tidigare vid behandlingen av motsvarande fråga framhållit att frågan om att inlemma industrifastigheter i fastighetsskatten bör övervägas i ett större sammanhang där industrins totala beskattningsförhållanden behandlas. Utskottet vidhåller sin uppfattning i denna fråga och är alltså inte berett att nu vare sig ställa sig bakom en utvidgning eller avstå ifrån att eventuellt överväga en fastighetsskatt på industrifastigheter.

Fru talman! Till sist vill jag yrka bifall till skatteutskottets framställan och avslag på reservationerna.

Anf. 70 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis svårt att dra några slutsatser om effekterna av den nu gällande fastighetsskatten efter ett par år, när det dessutom har varit skiftande konjunkturen.

Låt mig sedan gå över till de frågor som jag ställt till Kjell Nordström. Jag förstår att han slingrade sig undan dem, för de är ganska besvärande.

Den första frågan gällde om Kjell Nordström anser att man behandlar likar lika genom det förslag till höjning av fastighetsskatten för enskilt ägda fastigheter som nu är aktuellt. Vi utgår ifrån att Kjell Nordström anser att den nuvarande fastighetsskatten behandlar alla lika. Man kan diskutera om det är så, men vi har det som utgångspunkt.

Om man då höjer bara för en kategori – jag tar som exempel de kommersiella lokalerna – behandlas då likar lika, när man inte höjer för allmännyttan men höjer för det enskilt ägda beståndet? Det skulle vara intressant att höra om Kjell Nordström kan svara på den frågan.

När det sedan gäller lagrådsgranskningen vet Kjell Nordström lika bra som jag att lagrådet självt sade att det var fullt möjligt och med största sannolikhet säkert att man skulle kunna klara granskningen i vederbörlig tid. För att hjälpa socialdemokratin att övervinna sitt inneboende motstånd mot lagråds-

granskning, som har visat sig i många andra sammanhang i höst. föreslog vi på den borgerliga kanten dessutom att vi skulle medverka till att ärendet oavsett lagrådets snabbhet kunde avgöras i höst, för att undvika problemen med dröjsmål. Ändå slingrade socialdemokraterna undan.

Jag skulle vilja fråga Kjell Nordström än en gång: Vore det inte rimligt att lagrådsgranska den här typen av förslag? Det är en helt ny princip.

Anf. 71 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Kjell Nordström hade kanske inte tillfälle att höra mitt inledningsanförande och de frågor som jag där ställde apropå att också industrifastigheter borde omfattas av fastighetsskatten. Jag skulle därför vilja fråga Kjell Nordström om han anser att vi har råd att fortsätta att låta industrifastigheterna ligga utanför den här beskattningen.

Vad är det egentligen man väntar på? Vi fick precis samma besked i december 1984, att frågan skulle övervägas i annat sammanhang. Det har gått två år sedan dess. Vi har alltså försummat möjligheten att ta in intäkter av fastighetsskatt på industrifastigheter av en betydande storlek, intäkter som om de hade kommit bostadssektorn till del skulle ha betytt oerhört mycket för att hålla boendekostnaderna nere och förbättra bostadsbidragen för de bäst behövande.

Men även om inte hela den delen skulle ha gått till bostadssektorn utan Feldt skulle ha lagt beslag på en del för att minska budgetunderskottet, hade det naturligtvis varit positivt i och för sig. Jag måste fråga: Menar Kjell Nordström och utskottsmajoriteten att det inte finns utrymme för att låta också företagen omfattas av en sådan här skatt och att lägga skatt också på industrifastigheter?

Hur länge tänker man vänta innan man kommer med något förslag till den här för företagen mycket marginella utgiftsökningen, som kan betyda att vi tar loss omkring 1 miljard årligen att användas på bostadssektorn?

Anf. 72 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill bara ställa en fråga till Kjell Nordström. Anser Kjell Nordström det vara riktigt att ägare till affärs- och kontorslokaler, som över huvud taget inte omfattas av det statliga bostadslånesystemet, nu skall drabbas av skattechöjning?

Anf. 73 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Kjell Nordström frågade om vi vidhåller att skatten är orättvis även efter det att det blir en kompensation i enlighet med vad bostadsutskottet har sagt. Ja, skatten är fortfarande orättvis, för som Stig Josefson redan varit inne på drabbar skattechöjningen också affärs- och kontorslokaler, som egentligen inte har att göra med bostadslånesystemet. Man kan jämföra det med att bensinstationer, som också har lokaler för livsmedelsförsäljning, helt är utanför skatten. Det åstadkommer en konkurrensnedvridning.

Dessutom är det så att allmännyttans bostäder, som inte har statliga lån, får en dubbel kompensation. Dels får de ingen upptrappning, dels slipper de höjningen av fastighetsskatten. Visst är det orättvist.

Jag vill avsluta med att fråga Kjell Nordström: Är det rimligt att när det är

delade meningar i riksdagen om huruvida en lagstiftning är i överensstämmelse med grundlagen eller inte, riksdagen ställer sig bakom att lagrådet får höras? Jag menar frågan rent generellt.

Anf. 74 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Tore Claeson frågade om vi har råd att avstå från beskattning av industrifastigheter.

Den frågan får övervägas i ett annat sammanhang. Tore Claeson vet att det pågår diskussioner om ett annat skattesystem. I dessa diskussioner får man överväga detta som så mycket annat.

Stig Josefson frågade om orättvisan mot de kommersiella lokalerna.

I dagens Svenska Dagbladet kan vi läsa att det har bildats en ny fastighetsjätte som siktar mot börsen, Coronado. Det skrivs i tidningen att de fastigheter som man har köpt skall vidareförädlas och generera pengar på den stadigt expanderande marknaden för kommersiella lokaler.

Detta betyder naturligtvis, efter vad jag förstår, att fastighetsägarna tror på denna marknad och inte oroas så mycket av denna skatt.

Vi kunde också i dagens Svenska Dagbladet läsa om en miljardaffär mellan Skanska och JM.

Jag förstod att Bo Lundgren vill krypa bort från mina frågor om utslagningen av bostadsföretagen och om arbetslösheten. Verkligheten visar ju att det inte blivit någon utslagning. Tvärtom är många företag intresserade av att skaffa sig fler fastigheter.

Sedan något om lagrådet. Jag ställde en fråga om i hur stor utsträckning de borgerliga gick till lagrådet.

Eftersom varken Britta Bjelle eller jag fanns i riksdagen under den borgerliga tiden kan det vara bra för oss att känna till att den procentuella andelen till lagrådet lämnade propositioner var betydligt lägre under den borgerliga tiden.

Min fråga är till Britta Bjelle: Om folkpartiet kommer tillbaka i regeringsställning, avser man att skicka alla frågor som man är oense med socialdemokraterna om till lagrådet?

Vad är konkurrensneutralitet. Bo Lundgren?

Är det neutralitet när en höjning av hyrorna i det privata fastighetsbeståndet kommer till stånd på grund av bruksvärdesprincipen? Höjningen slog igenom även på den sidan, men de pengarna hamnade i fastighetsägarnas fickor. Är det konkurrensneutralitet om man har den principen, som gällde under de borgerliga åren?

Anf. 75 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! När jag satt här i bänken funderade jag på om Kjell Nordström tror på vad han själv säger. Eftersom han är en klok karl tror jag knappast han gör det.

Låt oss nu diskutera den proposition han helst vill undvika att diskutera. Jag frågade, och jag vill ställa den frågan en gång till – får jag inget svar är ju svaret givet genom tystnaden: Om man från socialdemokratiskt håll anser att den nuvarande fastighetsskatten är neutral, kan den då förbli neutral om man gör en höjning för bara en kategori?

Jag kan ta kommersiella fastigheter som exempel. Det tar för lång tid att utveckla saken i en replik, men detsamma gäller de fastigheter som är bostäder.

Bruksvärdessystemet medger inte alls att hyrorna automatiskt höjs, om man slipper en upptrappning av den garanterade räntan.

Om det nu ändå är så skulle samma sak gälla även för allmännyttan, som saknar upptrappning. Det blir alltså en bristande neutralitet mellan dessa kategorier i vilket fall som helst.

Klara nu ut det här, Kjell Nordström. Om ni tycker det är neutralt i dag, hur blir det i fortsättningen exempelvis med kommersiella fastigheter, när man höjer skatten bara för den ena kategorin men inte för den andra?

Det har inte ett dugg med saken att göra att marknaden som sådan växer. Det kan den ju göra även om det är bristande neutralitet i beskattningen. Däremot leder detta till snedvridning i besluten och en kostnadsfördring för hyresgästen, även på bostadssidan.

När det gäller lagrådsgranskning diskuterar vi just nu det här förslaget. Det vill inte Kjell Nordström remittera till lagrådet, det märks ju tydligt.

Men det är också skillnad. Socialdemokratin lägger fram förslag om nya skatter och nya principer för beskattning, medan en strävan för borgerliga regeringar har varit och kommer att vara efter valet 1988 att avreglera och sänka skatten. Det är ju socialdemokratin som är på väg mot nya regleringar och högre skatter, och därmed finns all anledning att ha en mycket större andel lagrådsgranskning.

Anf. 76 TORE CLAESON (vpk) replik:

Fru talman! Jag har nu år efter år i ett antal debatter om fastighetsskatten förgäves försökt få något ordentligt besked om varför just de fastigheter som betecknas som industrifastigheter skall undantas från fastighetsskatt. Jag har aldrig fått något annat besked än att man menar att detta skall övervägas i annat sammanhang.

Kjell Nordström säger att det nu pågår en diskussion om ett annat skattesystem. Ja, jag vet att det pågår diskussioner och utredningar beträffande taxering av småhus och en hel del annat på skatteområdet. Men allt detta har ju inte med denna fråga att göra.

Kärnfrågan är ju vilka motiv man har för att undanta företagets fastigheter ifrån en skatt som drabbar hyresgäster och bostadsrättshavare och andra.

Nu vet jag, Kjell Nordström, att egentligen är regeringen och socialdemokratin litet bedrövad över att man inte tog med industrifastigheterna när fastighetsskatten infördes. Men nu har det tydligen gått så mycket prestige i den här fråga, som drivs av vpk att man inte kan tänka sig att vara med på detta krav på fastighetsskatt. Jag beklagar att det är så, och jag vet att man också långt inne i regeringen och i andra socialdemokratiska kretsar beklagar att man missat denna möjlighet.

Varför inte rätta till det nu? Bättre sent än aldrig.

Det finns inga som helst motiv för att företagen skall undantas från en fastighetsskatt medan alla andra skall betala den.

Det var detta jag frågade efter, inte efter om det pågår diskussioner om ett nytt skattesystem.

Anf. 77 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! Till Kjell Nordström ställde jag frågan om det är rimligt att lägga en ytterligare skattehöjning på affärs- och kontorslokaler. Jag har inte fått svar.

Jag vill vidare fråga Kjell Nordström om han anser att skatten är neutral. Är det inte en merbelastning av privata ägande i förhållande till allmännyttan?

Det vore värdefullt att få klara, konkreta besked.

Kjell Nordström tar upp frågan om vad som har stått i tidningarna om ett bolag som köper fastigheter. Jag vill med anledning av detta säga en skattehöjning inte kommer att sänka kostnaderna för någon – tvärtom. När det i detta läge talas så mycket om att hålla tillbaka inflationen tror jag inte att det kan vara en strävan att driva upp kostnaderna ytterligare.

Anf. 78 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Fru talman! Nu har såväl Bo Lundgren som Stig Josefson frågat Kjell Nordström om fastighetsskatten är neutral. I min förra replik hävdade jag att *den inte var det, men detta kommenterade inte Kjell Nordström. Det skall bli intressant att höra vad svaret blir denna gång.*

Kjell Nordström säger att det har bildats ett fastighetsbolag som heter Coronado och att detta tycks tro på en god framtid.

Inga frågor är så enkla att man utifrån en tidningsartikel kan dra slutsatser. Bakgrunden till Coronade känner kanske varken jag eller Kjell Nordström till. Men så mycket vet jag att Philipsons är den ena ägaren, och Philipsons äger många fastigheter ute i landet, bl. a. för sin bilförsäljning. Att tro att Philipsons startar ett fastighetsbolag enbart för att tjäna pengar om det inte finns förutsättningar härför i en annan verksamhet tycker jag är att på ett litet väl ytligt sätt att i riksdagen söka ge belägg för att fastighetsskatten på något sätt *inte skulle vara negativ för kommersiella fastigheter.*

Åter till lagrådet. Kjell Nordström säger, som upplysning bl. a. till mig som är ny denna riksdagsperiod, att procentuellt färre propositioner gick till lagrådet för granskning under den borgerliga tiden. Det är ganska ointressant om det var fler eller färre såvida man inte sätter antalet i relation till utredningsförfarandet i övrigt och remissbehandlingen. Det är ju bakgrunden, den totala utredningen av ett förslag, som är det intressanta. Fastighetsskatten, som vi diskuterar i dag, har inte varit föremål för utredning och remissbehandling. Det är det som gör det intressant att få höra lagrådet denna gång, plus det faktum att när man fattade beslut om fastighetsskatten 1985 hade den inte heller varit föremål för utredning. Då var lagrådet dessutom negativt till den och riktade kritik mot förslaget.

Om det blir en borgerlig regering hoppas jag att den regeringen skall lägga fram betydligt bättre förberedda förslag än vad den socialdemokratiska regeringen har gjort. Jag tänker då särskilt på dem som lagts fram under denna höst.

Anf. 79 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Tore Claesson har ställt frågor och fått samma svar hela tiden. Jag kan inte ge något annat svar denna gång heller än att man kan överväga

att ta med industrifastigheter i ett större sammanhang. Det betyder att vi inte har avfärdat tanken, utan frågan ligger där den ligger. Man kan säga att det kommer ett och annat gott korn även från vpk-håll, och vi får se vad resultatet blir.

Det gläder mig att Bo Lundgren tycker att jag är en klok karl. Det tackar jag för. Om Bo Lundgren hade lyssnat litet bättre på mig och anammat mina kloka idéer hade vi varit ganska överens nu inför jul- och nyårshelgen. Men vi kommer förmodligen inte varandra närmare. Vi har olika uppfattningar om vad som är neutralt och inte. Om det privata fastighetsbeståndet har möjlighet att höja sina hyror beroende på att den garanterade räntan går upp, anser inte jag att dessa pengar skall hamna i fastighetsägarnas fickor.

Stig Josefson återkom till de kommersiella lokalerna. Jag tycker mig trots allt ha märkt att de som köper fastigheter inte räds vare sig fastighetsskatten eller, som det har antytts i en del motioner, den kommande fastighetstaxeringen. När man i framtiden kommer att utvärdera detta kommer säkert en del att få ta tillbaka vissa argument. Vi har redan i dag märkt att man inte vill vidkännas de argument som 1984 användes om vad som skulle kunna ske med byggföretagen – den frågan skjuter man på framtiden.

Till sist några ord till Britta Bjelle, som hoppas att de borgerliga partierna – om de får regera – kommer att vända sig till lagrådet mer än den socialdemokratiska regeringen gör. Med tanke på de förslag som de borgerliga har kan jag så här inför nyår säga att jag hoppas att de över huvud taget inte kommer tillbaka i regeringsställning.

Förste vice talmannen anmälde att Bo Lundgren och Britta Bjelle anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 80 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Jag kommer i huvudsak att beröra två sakområden i detta betänkande om bostadspolitiska frågor. Dessa två områden är bostadssituationen i Stockholmsregionen samt ungdomarnas problem på bostadsmarknaden. Dessa frågeställningar har också berörts i motion 1986/87:Bo112, som är väckt av samtliga moderata riksdagsledamöter från Stockholms län.

Om man ser tillbaka på den bostadspolitik som regeringen och den socialdemokratiska majoriteten i riksdagen fört de senaste åren kan man konstatera att socialdemokraterna fortsätter att ha en klart socialistisk inriktning av bostadspolitiken.

Olika socialdemokratiska regeringar har i sin iver att styra bostadsmarknaden genomdrivit nya lagar, subventioner, skatter, program och riktlinjer i en aldrig sinande ström. Resultatet har blivit att bostadsmarknaden är den mest genomreglerade sektorn i det svenska samhället. Det är också den sektor som uppvisar de kanske största problemen. Regleringar föder problem, som förvärras ytterligare av nya regleringar. Bostadsmarknaden har hamnat i en ond cirkel, inte minst i Stockholmsregionen. Detta har också drabbat ungdomarna.

Fru talman! Storstockholm och huvudstadsregionen är ett Sverige i miniatyr. Här finns såväl stadscentra som glesbygd, stora jordbruksarealer såväl som en utbredd skärgård och stora skogsarealer. En politik som tar

sikte på att utveckla Stockholmsregionen, utvecklar också Sverige.

Regeringens förslag angående bostadspolitiken går i motsatt riktning.

ROT-programmet, som tidigare framhölls vara lösningen på bygg- och bostadsmarknadens problem, skall nu helt plötsligt strypas i Stockholm.

Moderata samlingspartiet motsatte sig bidragsgivningen för reparation, om- och tillbyggnad, det s. k. ROT-programmet, när det infördes. Så länge ROT-programmet finns skall det dock gälla hela landet. Då Stockholmsområdet har det största bostadsbeståndet som är aktuellt för dessa åtgärder är regeringens förslag ologiskt, medför en betydande ryckighet i planeringen och kan endast tolkas som ett ytterligare uttryck för regeringens vilja att detaljstyra.

Regeringens beslut att i storstadsområdena styra och stoppa byggprojekt genom länsarbetsnämndernas tillståndsgivning är ett hot mot sysselsättning och tillväxt inte bara i Stockholmsregionen utan i hela landet. Stockholmsregionen är Sveriges motor. Nya trender, affärs- och företagsidéer initieras ofta i storstadsregioner. Utvecklingen fortplantas därefter till övriga delar av landet. Om man försöker att begränsa Stockholmsregionens utveckling kommer även landets utveckling i övrigt att bromsas.

Regeringen avser vidare att ej frisläppa de allmänna investeringsfonderna för byggnads- och markarbeten i storstadsområdena efter det att den nuvarande generella frisläppstiden går ut den 31 mars 1987. Med denna åtgärd försvaras än mer byggandet av industri-, kontors- och andra näringslokaler. Resultatet kommer att bli att näringslivets utveckling i Stockholmsregionen kommer att bromsas.

Enligt min uppfattning är en förutsättning för en positivare utveckling av såväl Stockholmsregionen som Sverige ett friare, öppnare och mindre politiskt styrt samhälle. Utvecklingen skall underlättas, inte motverkas och bromsas.

Regeringens och den socialdemokratiska riksdagsmajoritetens politik är direkt riktad mot en utveckling av företagande och industrietableringar i regionen och syftar till att ytterligare centraldirigera bostadsmarknaden.

Stockholmsregionens problem inom bostadsmarknaden har inte minst drabbat ungdomarna.

Fördelningen av lägenhetsstorlekarna har tidigare inte baserats på människornas önskemål, utan på de centralt uppställda procentsatserna 25 % tvåor och mindre, 50 % treor och resterande 25 % fyror och större.

Vägrade dispenser vad gäller hissinstallationer har effektivt motverkat omvandling av vindar till många små och billiga bostäder.

Förslagen i bostadsutskottets betänkande kommer att förvärra situationen ytterligare. Hissinstallation föreslås bli ett villkor för ombyggnadslån. Amorteringstider för ombyggnadslån förkortas i andra fall generellt om huset efter ombyggnaden saknar hiss.

I många år har byggnationen av nya enrummare i stort sett stått still. Orsaken har varit centralt uppställda mål, som säger att ett enpersonshushåll skall bestå av ett sovrum och ett rum för s. k. "samvaro". Detta har medfört att det i stort sett endast har funnits tvårummare att tillgå i nyproduktion, med allt vad det medfört i form av höga boendekostnader. En följd har blivit att färre personer har kunnat hitta en första bostad som är privatekonomiskt

överkomlig. En stelbent, monopoliserad bostadsförmedling har ytterligare förstärkt ungdomarnas problem på bostadsmarknaden.

Fru talman! Kostnaderna för nyproduktion av bostäder i Sverige är bland de högsta i världen. De höga kostnaderna medför att många ungdomar har problem att klara av betalningen. Orsaken är till stor del den väldiga flora av detaljerade bestämmelser som medför ökade utgifter. Flera exempel på hur man kan sänka boendekostnaderna genom s. k. "förenklat byggande" finns dock. 20 % lägre boendekostnader har kunnat påvisas.

Fru talman! Bostadsutskottets betänkande om bostadspolitiken bygger på principen att ytterligare regleringar, subventioner och centralstyrning skulle gynna bostadsmarknadens utveckling. Historien visar att resultatet blir det motsatta. Samtidigt innebär förslaget att bostadsmarknaden i storstadsregionerna, främst i Stockholmsområdet, skall styras i än större utsträckning. Vi motsätter oss detta. En friare bostadsmarknad och en positiv utveckling av Stockholmsregionen ger det bästa resultatet såväl för Stockholms län och våra ungdomar som för landet i övrigt.

Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i bostadsutskottets betänkande 7.

Anf. 81 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Proposition, som innebär förslag om nytt eller väsentligt höjt anslag eller riktlinjer för viss statsverksamhet, skall innehålla uppställning av framtida kostnader. Om detta står att läsa i riksdagsordningen 3 kap. 2 §. Det är därför minst sagt förvånande att bostadsministern lägger fram en proposition, utan att det presenteras några beräkningar av vilka kostnader ett genomförande av förslaget skulle innebära. Bostadsministern hänvisar endast till att kostnaderna kommer att framgå av kommande budgetproposition. Den naturliga ordningen och konsekvensen av detta borde då vara att realbehandla propositionen efter det att budgeten lagts fram i januari. Folkpartiet har också fört fram detta krav i motion Bo111.

Konstitutionsutskottet, som yttrat sig i frågan, erinrar bl. a. om bestämmelserna i riksdagsordningen och skriver att riksdagsordningen "bl. a. innebär att proposition med förslag om nytt eller väsentligen höjt anslag eller om sådana riktlinjer för viss statsverksamhet som avses i 9 kap. 7 § regeringsformen bör innehålla uppskattning av framtida kostnader för det ändamål som förslaget avser".

Det är min förhoppning att bostadsministern tar del av konstitutionsutskottets yttrande och drar de riktiga slutsatserna.

Fru talman! I propositionen meddelar bostadsministern helt kort att bostadsstyrelsen och statens planverk skall slås samman. Regeringen har bestämt sig för en sammanläggning, och den skall träda i kraft den 1 juli 1988.

Motiven för en sammanslagning, som helt kort redovisas i propositionen, ger inte belägg för den där framförda uppfattningen att en rationalisering och samordning av verksamheten skulle uppnås genom en sammanslagning. Av den ytterst kortfattade beskrivningen i propositionen framgår inte närmare vilka uppgifter den föreslagna myndigheten skulle få. Däremot skulle, som också framhålls i motion Bo111, en sammanslagning innebära att en myndighet, bostadsstyrelsen, som är en sektorsmyndighet, läggs samman

med en annan planverket, som har ett övergripande ansvar för frågor som avser fysisk planering och byggnadsväsen. Av principiellt intresse i detta sammanhang är hur planväsendet skall kunna inta en neutral ställning till bostadsförsörjningsfrågorna. I den fysiska planeringen uppkommer inte sällan konflikter mellan bostadssektorn och andra sektorer i markanvändningsfrågor.

En sammanslagning av bostadsstyrelsen och planverket skulle bl. a. innebära att mycket olikartade verksamheter förenas i ett verk. Som exempel kan nämnas å ena sidan kreditmarknadsproblem, låneavisering, pantvärdsfrågor, bostadsbidragsregler, särskilda gruppers bostadsbehov och å andra sidan frågor om utbyggnad av älvar eller utnyttjande av kuster eller fjällvärld i samband med fysisk planering. I regeringens bostadsproposition behandlas inte de svårigheter som möter då man skall förena så skilda verksamheter i en och samma myndighet.

Det blir alltså en stor och splittrad central byråkratisk organisation som uppkommer vid en sammanslagning. I ett sådant verk med så många arbetsuppgifter finns stor risk för kompromisser i många frågor. Det leder i sin tur till att underlaget för offentlig debatt försvagas. Detta måste ses som särskilt allvarligt i frågor som berör medborgarna i så hög grad som bostadspolitik och fysisk planering.

Det finns, enligt folkpartiets uppfattning, inte tillräckliga skäl för riksdagen att godkänna den i propositionen föreslagna sammanslagningen av bostadsstyrelsen och planverket.

Jag yrkar bifall till reservation 26.

Att länreglerna, fru talman, för ombyggnad av ålderdomshem försvårar för kommunerna att göra mindre och ej så genomgripande förändringar är ett känt faktum och har vid flera tillfällen debatterats här i kammaren. Saken har också låt mig säga i marginalen berörts här i dag. Grundförutsättningen för att bostadslånen skall kunna utgå är ju att det är fråga om fullvärdiga bostäder. Detta innebär att mer flexibla och mindre kostsamma renoveringar av ålderdomshem ute i kommunerna ej kommer till stånd. Enligt 7 § ombyggnadsförordningen är det visserligen möjligt att göra mindre avsteg från kravet på fullvärdig bostad. Vid nybyggnad måste dock standardkraven uppfyllas helt. I princip kan man säga att standardkraven i ombyggnadsförordningen innebär att ett ålderdomshem måste byggas om till servicehus för att bostadslån och räntebidrag skall kunna utgå.

Ombyggnad av ålderdomshem bör ske med stor varsamhet och med hänsyn till och omsorg om de boende, deras situation och önskemål.

En alltför snabb och omfattande ombyggnad kan leda till att många ålderdomshemsplatser försvinner, och därmed ökar trycket på långvården. Det bör finnas möjligheter, menar folkpartiet, att utifrån lokala förhållanden påverka ombyggnadens utformning.

Mot bakgrund härav och då de nya reglerna faktiskt varit i kraft under cirka ett och ett halvt år finns anledning för riksdagen att hos regeringen begära att en utvärdering äger rum. Regeringen bör, när utvärderingen gjorts, för riksdagen redovisa sin syn på frågan i förening med förslag i avsikt att förverkliga 1985 års riksdagsbeslut om en flexibel tillämpning av länreglerna för ombyggnad av ålderdomshem.

Jag yrkar bifall till reservation 18.

Fru talman! Om de allmännyttiga bostadsföretagen bygger upp en för låg andel av eget kapital är risken stor att kommunerna måste använda skattemedel för att klara likviditeten. Folkpartiet har tidigare krävt att de allmännyttiga bostadsföretagen måste bygga upp ett eget tillfredsställande kapital.

Jag yrkar därför bifall till reservation 29.

Slutligen yrkar jag bifall till reservation 30, som rör låncandel för bostäder som upplåts med kooperativ hyresrätt. Folkpartiet har tidigare tagit ställning i frågan och avstyrkt regeringsförslaget angående försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt.

Anf. 82 KJELL A. MATTSSON (c):

Fru talman! Birgitta Hambræus har tidigare här under denna debatt om bostadsutskottets betänkande 7 redogjort för de flesta av centerpartiets reservationer till betänkandet och de synpunkter centern i övrigt har velat anlägga. Jag skall bara göra ett par ytterligare kommentarer.

Den ena kommentaren gäller regeringens förslag om att sammanlägga bostadsstyrelsen och statens planverk. Vi i centern har under ett antal år motionerat om just denna åtgärd. Vi har i det sammanhanget sagt att den direkta statliga långivningen skall slopas, att man skall försöka få till stånd en så stor inlösning som möjligt av dessa bostadslån, att besluten skall decentraliseras till kommunerna, att de detaljregler som nu styr långivningen skall reduceras kraftigt och att finansieringen av statens del av bostadslånen skall lyftas ut ur statsbudgeten. Det sistnämnda är genomfört. Centerpartiet tillstyrker regeringens förslag att sammanlägga bostadsstyrelsen med statens planverk.

Den andra kommentaren jag vill göra gäller effekterna av den prioriterade upplåningen och av att placeringsplikten har slopats. Vi har där reserverat oss. Vi vill ta bort en del av det som står skrivet i betänkandet, eftersom den kan tolkas så, att man även fortsättningsvis skulle ha speciella regler för detta område. Jag tycker att detta skall styras av de övergripande riktlinjer som kommer att gälla för kreditmarknaden och finanspolitiken. Om man finner att det av andra skäl är bra att vi varken har en särskild prioriterad upplåning eller placeringsplikt och kreditförsörjningen ändå fungerar tillfredsställande, bör detta få gälla även i fråga om bostadssektorn. Men vi är medvetna om att detta betyder att de redovisade kostnaderna för staten i form av räntebidrag och andra eventuella subventioner kan bli större, i all synnerhet om det höga ränteläget kommer att bestå under ett antal år framåt. Men vi redovisar samtidigt öppet den verkliga kostnaden för bostadspolitik, och vi kan inte finna att det är något fel i att man har en sådan ordning.

Per Olof Håkansson och även Karl-Göran Biörsmark berörde frågan om reglerna för ombyggnader av ålderdomshem. Man kan i och för sig se saken så, att det vore riktigt att man väntar något år innan man omprövar reglerna. Men jag tror inte att det finns något område när det gäller bostadslåneregler som detta där det har skett så många förfrågningar från kommuner. Jag skulle tippa att jag själv har tillfrågats av i alla fall mellan 10 och 20 kommuner – det är i det sammanhanget ett mycket stort antal. Man har frågat

om vilka förutsättningar som gäller. När kommunerna därvid har informerats om riksdagens beslut har de svarat att de har försökt tillämpa detta men att länbostadsnämndens standardsvar har varit att det inte är möjligt att få sådana lån. Det måste därför vara något fel i tillämpningen. Vi har därför den här gången ställt oss bakom folkpartiets yrkande om att man ganska omgående skall se över bestämmelserna, så att de stämmer överens med den enhälliga uppfattning som riksdagen gav uttryck för i samband med behandlingen av den proposition som berörde denna fråga.

Per Olof Håkansson ansåg att reservation 19 var luddigt utformad och svår att följa. Den handlar alltså om att fastighetsägarna inte skall komma i åtnjutande av lån för t. ex. löpande underhåll och inte heller skall ges möjlighet till lån för alltför luxuösa ombyggnader. Vi tycker att det är riktigt att man vidtar denna förändring. Det är ju inte mer än ett år sedan vi behandlade särskilda tilläggsanslag för att göra det möjligt för bostadsstyrelsen att kontrollera om man hade betalat ut för mycket pengar till en rad fastighetsägare, som hade tagit med alltför mycket av åtgärder i låneunderlaget. Vi har därför hävdats uppfattningen att man alltså borde vara restriktivare och ha i beräkning att det alltid vid sådana ombyggnader faktiskt är en rätt stor del som utgörs av löpande underhåll, som det inte är rimligt att det skall utgå räntestöd för. Man bör heller inte bidra till att trissa upp bostadskostnaderna genom att godta den typ av förändringar i en byggnad som kan betraktas som onödiga när det gäller bostadsstandarden – ombyggnader som vi har rubricerat som luxuösa. Det finns alltså mycket starka motiv för att man bör utforma reglerna på detta område på det sätt som framgår av reservation 19.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer som centerpartiet har undertecknat och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 83 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Jag har begärt ordet för att något kommentera reservation 24 angående Stockholmsregionens utveckling. Det är en reservation från moderaterna i bostadsutskottet.

Jag vill börja med att citera två meningar i reservationen. I första stycket lyder den sista meningen: "En positiv utveckling av huvudstadsregionen genererar en positiv utveckling av landet i övrigt."

I tredje stycket lyder den sista meningen: "En positiv utveckling av Stockholmsregionen är till gagn för landet som helhet."

Dessa två meningar kan jag som centerpartist och storstadsbo helt ställa upp för. Men trots detta kan jag inte ställa upp för reservationen i dess helhet. Orsaken är att vi, vad jag förstår, med en positiv utveckling för storstadsregionerna menar helt olika saker. En ökad trängsel, ökade köer, bostadsbrist, sämre miljöer och ökad rotlöshet för många människor kan inte vara en positiv utveckling. Och att samtidigt få bekymmer på många andra håll i landet på grund av att befolkningsunderlaget minskar är ej heller till glädje vare sig för dem det berör eller oss storstadsbor.

Den starka befolkningsomflyttning som skedde i vårt land under 1960-talet medförde stora bekymmer för såväl våra storstäder som för landet i övrigt. Många bra bostäder på mindre orter övergavs och många kanske ibland inte

riktigt så bra bostäder byggdes upp i våra storstadsområden.

Det förvånar mig därför att moderaterna, med den lärdom alla partier borde ha tagit av 1960-talets omflyttningspolitik, inte har kommit till en annan inställning i fråga om vad som kan vara en positiv utveckling för våra storstadsregioner och vårt land i övrigt.

Fru talman! Jag började med några citat, och jag vill avsluta mitt inlägg med ytterligare ett. Det är från en ledare i en i Göteborg utkommande kvällstidning. Rubriken lyder: "Folkvandringen måste hejdas". Jag citerar den senare delen av denna ledare:

• **Gratis?**

Är det då gratis att låta bostäder stå tomma i glesbygdskommuner? Eller nedlagda butikar, skolor och postkontor?

Stora fina vägar kan ståta med nedåtgående kurvor över olycksstatistik. Tyvärr dock mest därför att trafiken minskat till följd av färre människor i trakten.

• **Hög standard**

Slöseri var det...

Kanske finns det storstadsmänniskor som tror att folk på landsbygden fortfarande bor i enkla stugor, försörjer sig på några får och getter samt färdas med häst och vagn.

De allra flesta vet dock att såväl bostäder som produktion och offentliga anläggningar håller hög materiell standard.

För alla dessa borde det framstå som ekonomiskt slöseri av gigantiska mått att frivilligt lägga ner stora delar av det kapitalstarka Sverige. De vet att man inte flyttar villor, skolor och asfalterade vägar hur enkelt som helst.

Detta kan bilda en av utgångspunkterna för den fortsatta regionalpolitiska debatten. Och bör vara skäl nog att tänka ut mer kraftfulla inslag i regionalpolitiken."

Även våra storstadstidningar börjar alltså komma till insikt om problemen. Det förvånar mig därför att moderaterna så ensidigt står fast vid tanken på koncentrationens fördelar och därmed också medverkar till att så mycket av bra samhällskapital förstörs i vårt land.

Anf. 84 JAN SANDBERG (m) replik:

Fru talman! Jag begärde replik med anledning av Rune Thoréns anförande. Det är glädjande att Rune Thorén också ser positivt på storstadsregioner och tycker att en förutsättning för att utvecklingen i landet i övrigt är att vi har fungerande storstadsregioner.

Rune Thorén talade om trängsel, dålig miljö, m. m. Sådana problem finns i storstadsregioner, också i Storstockholm. Man måste dock fråga sig varför sådana finns. Det finns olika sätt att mäta sociala problem. Om man ser på Storstockholmsregionen kan man konstatera att det i stort sett finns samma inkomstintervall bland medborgarna, samma procentuella fördelning vad gäller arbetslöshet, socialbidragsberoende osv. utom i vissa områden i regionen. Man kan faktiskt påvisa att de områden där de stora problemen

finns i huvudsak är de 15 stora bostadsområden som ingick i det centralpolitiskt beslutade miljonprogrammets bostadsbyggande.

Jag nämnde vilka nackdelar en centralistisk politik kan innebära då man från centralt håll styr utvecklingen såväl i storstadsregioner som i glesbygden. Jag vänder mig mot den typen av politik. Jag hoppas att i varje fall jag och Rune Thorén kan vara överens om att är det någonting vi behöver mindre av är det just politisk centralstyrning. Vad gäller både storstadsregioner och glesbygder vill vi ha en utveckling av samhällen på ett sätt som människor som bor där själva önskar.

Anf. 85 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jag begärde ordet med anledning av det inlägg Jan Sandberg gjorde för en stund sedan. Han tog som mycket ung och ny ledamot av riksdagen upp ungdomens bostadsfråga med anknytning till Stockholmsregionen. Jag hade hoppats att denne unge man skulle bryta av från den bostadspolitik som moderaterna länge har försökt att förverkliga i Sverige. Hans anförande blev en enda stor vecklagan över hur socialdemokraterna försökt lösa bostadsfrågor i Sverige. Det tycker jag var väldigt tråkigt, för om inte de nya unga kamraterna i riksdagsarbetet kan förnya debatten om bostäderna, är det rätt svårt att hitta nya lösningar.

Det kanske mest intressanta i det Jan Sandberg sade var att han försökte framställa moderaterna som speciellt intresserade av att medverka till att lösa ungdomens bostadsfrågor. Jag vill säga att det är en våldsam överdrift, för att inte säga rent av felaktigt. Inte ens vid det tillfälle då bostadsutskottet skulle handlägga ett förslag från regeringen om att anslå 1 milj. kr. till försöksverksamhet med ungdomens bostadsfrågor kunde moderaterna ställa upp och ge sitt bifall.

Över hela linjen är det så, när vi lägger fram förslag om att öka bostadsbyggande, att öka ombyggnadsverksamhet och förstärka samhällets inflytande så att allt fler människor, däribland ungdomen, skall ha möjlighet att få en bostad, att Jan Sandberg eller moderaterna i övrigt inte ställer upp på denna mycket progressiva politik. Det beror på att utgångspunkten har varit att det här samhället, som Jan Sandberg uttryckte det, är ett politiskt styrt samhälle. Jan Sandberg vill, med hans egna ord, ha ett öppnare, ett friare, ett mindre politiskt styrt samhälle.

Vad är det då för samhälle som Jan Sandberg vill ha, som inte är politiskt styrt men ändå så fritt och så öppet? Jo, han vill ha en marknadsanpassning av boendekostnaderna. Han vill inte ha några bostadsbidrag, inte några räntebidrag och inte några ombyggnadslån. Han vill inte ha några möjligheter att förverkliga det s. k. ROT-systemet. Han vill ta bort allt det som är belastande för den statliga budgeten. Han vill att var och en själv skall lösa sina boendefrågor, bekosta vad det kostar att efterfråga en bostad. Det kallar han för det friare och öppnare samhället.

Den här marknadsanpassningen, som nu är så oerhört populär och som vi hört talas om tidigare i debatten i dag, fick Per Olof Håkansson tidigare att ställa frågan: Om vi nu rensar bostadsmarknaden från allt statligt och kommunalt stöd och gör samhället så öppet och fritt att var och en betalar vad det kostar att efterfråga en bostad, vad kostar i ett sådant samhälle en

”moderat” trea? Eller för att gå litet längre ner i ungdomsåldrarna och tala om en lägenhet för dessa, Jan Sandberg: Vad kostar en ”moderat” tvåa eller t. o. m. en etta i ett ”moderat” bostadssamhälle?

Jag har tagit upp detta, fru talman, därför att ordet ju är fritt i riksdagen. Här kan alla meningar komma till tals. Men det skulle vara direkt felaktigt att låta Jan Sandbergs inlägg stå oemotsagt. Jan Sandberg representerar ju ett parti som vi känner till från Stockholmsregionen: Överallt i Stockholmsregionen där moderaterna har ett verkligt inflytande gör moderaterna allt vad man kan göra för att stoppa bl. a. den bostadsform som ungdomarna i allmänhet har råd att efterfråga, nämligen bostäder inom de allmännyttiga bostadsföretagen. Jag tror det finns ett utrymme, Jan Sandberg, för att tänka och gärna att tänka om, så att vi i Sverige inte kommer på fel kurs när det gäller ungdomens möjligheter att få en bostad.

Anf. 86 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Det var intressant att vi fick i gång denna debatt. Jag satt där i min hänk och undrade om inte någon socialdemokrat skulle anlägga synpunkter på detta. Vad gäller den moderata politiken i Stockholmsregionen har jag själv – jag är fortfarande kommunalpolitiskt aktiv i min hemkommun Järfälla – frågat varför socialdemokraterna i Järfälla hela tiden motsätter sig exempelvis att man bygger bostäder med förenklat byggande, som skulle ge lägre boendekostnader. Om Oskar Lindkvist med en ökad marknadsanpassning menar att vi skall ta bort en hel del byråkratiska regler och bestämmelser, håller jag med Oskar Lindkvist om att vi vill ha en mera marknadsanpassad bostadsmarknad.

Oskar Lindkvist undrade vad exempelvis en etta skulle kosta i ett ”moderat” samhälle. Först och främst skall man ha klart för sig att jag tidigare mött socialdemokrater som sagt: Att bo i en enrummare är inte mänskligt. När vi skall producera bostäder skall vi därför inte bygga några ettor utan tvåor. Det finns exempel på att man fortfarande har denna inställning på socialdemokratiskt håll.

Jag skulle vilja ställa några frågor till Oskar Lindkvist när jag har möjlighet till det. Jag nämnde i mitt anförande exempel på byråkrati som gjort att boendekostnaderna ökat. Då frågar jag Oskar Lindkvist: Är inte socialdemokraterna beredda att minska denna byråkrati, som bevisligen medfört ökade kostnader, så att bl. a. ungdomen får en bättre bostadssituation? Socialdemokraterna måste väl ändå hålla med om att många av de regler som berörs i betänkandet gör det svårare för ungdomen att komma in på bostadsmarknaden. Detta nämnde jag tidigare i mitt anförande.

Vad gäller miljonprogrammet för ungdomarnas bostadsfrågor vet jag inte om Oskar Lindkvist möjligen tänker på en delegation för ungdomsboende som lär finnas inom bostadsdepartementet, men i så fall skulle jag vilja fråga Oskar Lindkvist: Vad har delegationen för ungdomsboende gjort för att förbättra ungdomarnas bostadssituation? Har man jobbat fram något förslag i enlighet med det gamla Ungbo-förslaget, som innebar att man i vissa områden skulle bygga vissa typer av lägenheter för en viss typ av människor, nämligen ungdomar? Då kommer jag att tänka på en annan typ av bostäder som man hade för nästan ett sekel sedan, nämligen undantagsstugorna.

Detta är ett sätt att kategorisera boendet på som jag inte är beredd att ställa upp på. Jag tycker att den andra klassens bostadsmarknad som detta skulle ge upphov till inte är en typ av bostadsmarknad som jag ser fram emot.

Det handlar om att minska byråkratin, att inte sitta på sina höga hästar och exempelvis säga att det är omänskligt att bo i en etta. Det handlar om att i stället för att motarbeta släppa fram alternativ som ger ett billigare boende.

Jag sade också i mitt inledningsanförande att våra ungdomar och framför allt ungdomarna i Stockholmsregionen tjänar på det.

Anf. 87 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Nu börjar vi att närma oss sanningens minut. Jan Sandberg kunde ju inte ge mig ett enda svar på vad en trea kostar i det moderata bostadsområdet, rensat från statliga och kommunala bidrag. Han kunde inte heller svara på vad en tvåa kostar, och han svarade inte på vad en etta kostar, därför att han hade pratat med någon socialdemokrat som sagt att man inte skulle bygga några ettor.

Vi kan då hålla oss till tvåan och trean. Berätta nu för kammarens ledamöter vad en tvåa resp. trea kostar i Stockholmsregionen helt fritt från varje form av subventioner från stat eller kommun!

Detta står emot den bostadspolitik som vi för från socialdemokratiskt håll, där stat och kommun har en reell skyldighet att hjälpa till att lösa bostadsfrågan också för ungdomarna.

Jag tycker att vi skall sluta upp med att skapa ett motsatsförhållande mellan er bostadspolitik och den bostadspolitik som socialdemokratin har ansvaret för när det gäller regleringar och byråkrati. Vi är inte ett dugg några anhängare av byråkrati och andra regler än dem som behövs för att föra en modernt utformad bostadspolitik. Det är, Jan Sandberg, kommunerna som har ansvaret för bostadsförsörjningen och inte några centralbyråkrater som sitter i Stockholm.

Till sist vill jag ta upp påståendet att om vi slopar normerna och bestämmelserna så kommer vi att bygga mycket billigare. Jag visste och antog att Jan Sandberg som så många andra syftade på den verksamhet som har förekommit i Uppsala, där man tog bort en rad normer och fick bygga fritt. Vad kostade det? För att tala med generaldirektören i bostadsstyrelsen, Bengt Johansson, hängde det på gårdsgården att man fick statliga lån. Det kostade precis lika mycket att bygga på detta sätt som att bygga modernare, att ha den klass på lägenheterna som vi har sagt att vi skall ha i en modern bostadsmarknad. Det enda man vann på försöket i Uppsala var att man fick ett mindre antal kvadratmeter i lägenheterna, och det tycker jag inte är någonting att eftersträva – om detta var avsikten med att slopa normer och regleringar.

Anf. 88 JAN SANDBERG (m):

Fru talman! Vad gäller kostnaden för ettan kan jag berätta – även om jag ställer mig litet tvivlande till om man över huvud taget bygger ettor i dag – att jag haft kontakter i min hemkommun med socialdemokratiska politiker som rent ut sagt att det är omänskligt att bo i en enrummare. Men låt oss ta en tvåa eller en trea – det spelar ingen roll. Alla som sitter i den här kammaren

hoppas jag är medvetna om att Sveriges bostadsbyggande i dag är ett av världens dyraste. Att det sedan subventioneras ett visst antal procent hit eller dit är mindre intressant.

Vi vet också att en av grundorsakerna till att vi har ett så dyrt bostadsbyggande är just hela den mängd av regleringar och bestämmelser som i detalj föreskriver hur en bostad skall se ut. Det gäller inte bara nyproducerade bostäder utan även ombyggnader av bostäder.

Bostadsutskottet har varit nere i Göteborg, där vi studerade ett område där man hade byggt om bostäder. Det visade sig att man hade fått ganska ordentligt höjda kostnader för ombyggnationerna därför att man var tvingad att följa vissa centrala direktiv. För den händelse att Oskar Lindkvist nu säger att han inte är någon anhängare av byråkrati och gärna ser att vi skall ha fler enrummare kan jag hänvisa till en artikel som var införd i Svenska Dagbladet i dag och där bostadsstyrelsen uttalar sig om nya möjligheter till lån för upprustning av s. k. icke fullvärdiga bostäder. Detta kan ge intrycket att avsikten nu är att låta fastighetsägare m. fl. renovera lägenheter som kanske har bara ett rum och kök. Men för att man skall få det här bidraget – som är ytterligare ett bidrag i raden av alla bidrag – måste man ha bostadssociala skäl för att behålla lägenheten, det måste röra sig om ett mindre antal lägenheter i fastigheten och, sist men inte minst, måste det finnas en planlösning för en framtida sammanslagning av lägenheterna.

Detta bevisar att även om man talar gott om nya idéer och säger att man kan tänka sig mindre bostäder, har detta i varje fall inte slagit igenom i vare sig bostadsutskottets majoritets förslag till riksdagen eller de centrala verk som har att behandla de här frågorna.

Så ser det ut i dag. Jag hoppas verkligen att vi i framtiden kan ändra alla dessa regler.

Anf. 89 OSKAR LINDKVIST (s):

Fru talman! Jan Sandberg kommer så småningom att upptäcka att det sker mycket förnämliga ting i riksdagens bostadsutskott när det gäller bostadspolitiken. Vi har sagt att kommunerna skall ha ett bostadsförsörjningsprogram och skall ha bostadsområden som är allsidigt sammansatta, dvs. att områdena skall planeras för både barnfamiljer, äldre och ungdomar. Det har bostadsutskottets majoritet sagt, och Jan Sandberg kommer så småningom att upptäcka att det kommer bostadsutskottets majoritet att säga många gånger till, för detta är ett givet inslag i en socialdemokratisk bostadspolitik.

Beträffande de normer som finns: Om stat och kommun lägger ned miljarder på att skapa ett bättre boende för folk, då skall det väl också finnas regler för hur pengarna skall användas? Det är viktigt för skattebetalarna, för kommunens invånare och för dem som skall bo i bostäderna att det finns regler för hur man skall bygga en lägenhet, hur den skall vara placerad och hur den skall vara utrustad. Jag tycker det är litet farligt att utan precisering tala om ett enklare boende. Jan Sandberg gör precis som så många andra som pratar om ett enklare boende. De vill att alla människor skall bo enklare, utan att säga vari det enkla består. Men själva bor de i regel alldeles utomordentligt, med en mycket hög boendestandard. Det är alltså alltid andra människor som skall bo enklare. Försök att nästa gång när de här

frågorna kommer upp precisera litet mer, så att vi har någonting att ta på.
Jag konstaterar slutligen att något svar på vad en moderat tvåa och en moderat trea i ett bostadsområde utan subventioner skulle kosta, det har Jan Sandberg med avsikt inte gett, för han vet att det inte finns många ungdomar i den här regionen som skulle kunna efterfråga en endaste av de lägenheter som moderaterna skulle bygga i Stockholmsregionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Bostadsutskottets betänkande 7

Mom. 1 (avveckling av statsbidragen till den s. k. ROT-verksamheten).

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 66 för reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (hyresgästytrande som villkor för ombyggnadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rolf Dahlberg m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (formerna för hyresgästernas yttrande vid ombyggnadslån)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 82 för reservation 4 av Kjell A. Mattsson m. fl. 63 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (införande av en kvarboendegaranti)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 5 av Kjell A. Mattsson m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 (kvarboendegarantins utformning)

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 16 för reservation 6 av Tore Claeson. 85 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (undantag från 30-årsregeln för ombyggnadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (fortsatt bidragsgivning för hissinstallationer m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (hissinstallation som villkor för ombyggnadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (amorteringstiden för ombyggnadslån vid ombyggnad utan hiss)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Bostadspolitiska frågor, m. m.

Mom. 16 (inräknande av energisparåtgärder i låneunderlaget för allmänna samlingslokaler)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 12 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (riktade energibidrag för budgetåren 1987/88 och 1988/89)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 57 för reservation 13 av Kjell A. Mattsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (avsteg från kravet på fullvärdig bostad)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 146 för reservation 14 av Kjell A. Mattsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 21 (villkoren för ombyggnadslån)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (långivningen till lägenhetssammanslagningar)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 17 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Mom. 23 (redovisning av utfallet av de år 1985 antagna reglerna för ombyggnad av ålderdomshem)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 18 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Mom. 24 (reglerna för ombyggnadslån)

Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 92 för reservation 19 av Kjell A. Mattsson m. fl. 65 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 (statliga bidrag för att förbättra miljön i s. k. radonhus)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 81 för reservation 21 av Kjell A. Mattsson m. fl.

Mom. 27 (införande av hyresrabatter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Kjell A. Mattsson m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (rambegränsningar för bostadsförbättringsverksamheten på vissa orter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (Stockholmsregionens utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (riktlinjerna för den bostadspolitiska administrationen)

Först biträdades reservation 26 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark med 42 röster mot 17 för reservation 27 av Tore Claeson. 248 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 25 av Rolf Dahlberg m. fl. med 70 röster mot 58 för reservation 26 av Erling Bager och Karl-Göran Biörsmark. 180 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Rolf Dahlberg m. fl. – genom uppresning.

Mom. 33 (avsättningar till konsolideringsfond)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 16 för reservation 28 av Tore Claeson i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 34 (beräkningen av konsolideringsfondens storlek)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 108 för reservation 29 av Rolf Dahlberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 35 (låneandel för kooperativ hyresrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Rolf Dahlberg m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (vissa övergångsfrågor m. m. i samband med avveckling av prioriteringssystemet)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 31 av Kjell A. Mattsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 16

Mom. 1 (en höjning av fastighetsskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 149 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 3 (industrifastigheter)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 17 för hemställan i reservation 3 av Tommy Franzén i motsvarande del. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 235 röster mot 71 för den i reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. anförda motiveringen. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden

Ändringar i taxeringsorganisationen

8 § Behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden

Anf. 90 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I enlighet med rekommendation av talmanskonferensen företas inte något ärende till avgörande efter kl. 18.00. De ärenden som hinner slutdebatteras före kl. 23.00 i kväll kommer att tas upp till avgörande i början av det arbetsplenium som hålls i morgon, onsdag.

Dagens sammanträde kommer att ajourneras mellan kl. 18.00 och kl. 19.00. Anslag om sammanträdets fortsättande efter kl. 19.00 har uppsatts.

9 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:11 om ändringar i taxeringsorganisationen (prop. 1986/87:47 delvis och 1986/87:16 delvis).

Ändringar i taxeringsorganisationen

Anf. 91 KNUT WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Omdaningen av den svenska taxeringsorganisationen är en stor och omfattande process. En hel del organisatoriska frågor är vi ense om, men det finns likväl en lång rad frågor där meningarna är delade.

Jag börjar med att redovisa de reservationer som är gemensamma för de tre borgerliga partierna. Av reservation 4 framgår att vi reseranter inte accepterar förslaget om att skattemyndigheterna skall fatta beslut om eftertaxering. Även om ett sådant förfarande kan vara tidsbesparande, anser vi att det är av stor principiell betydelse att skattskyldig kan få sin sak prövad direkt av domstol. Det kan tilläggas att finansministern själv har uttalat tveksamhet när det gäller att ändra den nuvarande ordningen.

Också av reservation 5 framgår att vi reseranter är eniga om hur det allmännas processföring skall se ut. Vi vill slå vakt om att denna processföring skall föras av ett fristående allmänt ombud som har en oberoende ställning gentemot skattemyndigheten. Vidare tycker vi inte att riksskatteverket skall ha möjlighet att överklaga länskattemyndighets beslut. Som vi ser det bör riksskatteverket vara ledande och samordnande, men inte processande.

I reservation 13 tar vi reseranter upp frågan om det stundom nonchalanta sätt på vilket taxeringsnämnderna underlåter att motivera sina beslut. Ofta använder man sig av förtryckta avslagsbeslut, således utan någon motivering.

69 § 1 mom. taxeringslagen behöver en tydligare formulering om kravet på att beslut skall vara motiverade. Det behövs också en bestämmelse om sanktion mot dåligt motiverade beslut, vilket krävs i reservation 13.

För drygt fyra år sedan framlade skattetilläggsutredningen sitt betänkande, men ännu har regeringen inte presenterat något förslag. Detta menar vi reserverar, och det framgår av reservation 16, är beklagligt med tanke på att behovet av ett rättvist och enkelt men samtidigt effektivt sanktionssystem är stort. Inte minst ur rättvisesynpunkt är det viktigt att hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet.

I onsdags i förra veckan antog riksdagen ett förslag som man skulle kunna kalla Lex Hjortberg och som innebär ökade möjligheter för den enskilde att ta reda på om uppdragstagare är skyldig att själv erlägga socialavgifter. Det som möjliggör detta är ett förhandsbesked som lokala skattemyndigheten skall vara skyldig att lämna och som skall vara bindande under ett år efter det att det meddelats. Ökade möjligheter till eftergift av betalningsskyldighet föreslogs också.

Självfallet är detta positivt, men ytterligare förbättringar behövs för att öka rättstryggheten. Vi föreslår sålunda att en arbetsgivare inte skall vara ansvarig för arbetstagares skatt, om vederbörande är registrerad för betalning av preliminär B-skatt eller för redovisning av mervärdesskatt.

I reservation 19 tar vi reserverar upp ett krav som vi tidigare fört fram beträffande ett förenklat förfarande för företagens uppgiftsskyldighet, särskilt då deklarationsblankett 10. Vi tycker att det är lämpligt att 1980 års företagsskattekommitté i tilläggsdirektiv får i uppgift att föreslå förenklingar av beskattningsregler för företagsledare i fåmansföretag.

Det finns ytterligare två reservationer, där de tre borgerliga partierna har enats om ett ställningstagande.

I reservation 21 tar vi reserverar upp frågan om den för fyra år sedan beslutade höjningen av preliminärskatteuttaget för B-skattare från 100 till 120 % av den slutliga skatten året före inkomståret. Med den lägre inflationstakt som vi har haft under de senaste åren är detta överuttag helt omotiverat.

Bland B-skattarna är det alldeles speciellt jordbrukarna som har drabbats av det högre skatteuttaget, eftersom jordbrukets ekonomiska villkor kraftigt försämrats under senare år. Preliminär B-skatt bör debiteras med samma belopp som den slutliga skatten året före inkomståret.

I reservation 23 tar vi slutligen upp frågan om anståndsreglerna för inbetalning av skatt. Behövet av förbättringar för den enskilde skattebetalaren har ökat med den allt längre handläggningstiden i skattedomstolarna.

1984 var denna handläggningstid 15–16 månader i länsrätterna. Det har också varit en brist att en i länsstyrelsen avslagen anståndsansökan inte kunnat överklagas.

De brister som jag här har redovisat kommer att undanröjas, om det av skatteförenklingskommittén presenterade förslaget genomförs. För att inte ytterligare personer skall komma i kläm, bör regeringen lägga fram ett förslag om att de nya anståndsreglerna skall gälla fr. o. m. 1986 års taxering.

Härmed har jag gått igenom tre partireservationerna 4, 5, 13, 16, 18, 19, 21 och 23, vilka jag yrkar bifall till.

För att förkorta och rationalisera debatten i detta omfattande ärende kommer Britta Bjelle, som har ordet efter mig, att tala för de reservationer som har undertecknats av moderata samlingspartiet och folkpartiet, dvs. 7, 8,

9, 12 och 22. Detta betyder att jag inte kommer att använda hela den anmälda talartiden, vilket jag hoppas att kammaren överser med.

Återstår nu alltså de reservationer där vi moderater är ensamma. I reservation 10 har vi reagerat mot att beslutsbehörigheten flyttas från taxeringsnämnd till en tjänsteman som förordnats av länskattemyndigheten. Det förefaller oss knappast meningsfullt att under en övergångsperiod på kanske tre år ändra nuvarande regler.

Den förenklade självdeklarationen innebär att den skattskyldige mer eller mindre in blanco med sin underskrift skall intyga att de till skattemyndigheterna insända kontrolluppgifterna är riktiga. Skulle dessa uppgifter finnas förtryckta på deklaraionsblanketten, kan en meningsfull kontroll från den skattskyldiges sida ske. I reservation 11 yrkar vi på ett sådant förfarande.

I reservation 14 önskar vi ett tillkännagivande om behovet av att besvär prövas tidigare i underrätten, och i reservation 15 vill vi stärka rättsäkerheten genom att skattemyndigheterna vid taxeringsrevision ej skall få kontrollera andra än den granskningen avser.

Yrkandet i reservation 17 har varit med förr och fordrar ingen ytterligare kommentar – avskaffa den s. k. angiverilagen!

Staten får betydande ränteintäkter genom att överskjutande preliminär skatt, som alltså skall betalas tillbaka till den skattskyldige, väsentligt överstiger restskatten. Under de två senast redovisade åren har överuttaget varit drygt 5 miljarder kronor per år beroende på felaktiga A-skattetabeller. Anpassa A-skattetabellerna till en rimligare nivå, yrkar vi i reservation 20.

Fru talman! Med det sagda yrkar jag bifall till reservationerna 10, 11, 14, 15, 17 och 20.

Anf. 92 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! För närvarande pågår en reformering av skatteorganisationen och beskattningsförfarandet i Sverige.

Vid 1987 års taxering träder reformen om en förenklad självdeklaration i kraft, och slopandet av den kommunala taxeringen för juridiska personer sker fr. o. m. 1986 års taxering. Ytterligare reformer är slopandet av sambeskattningen av B-inkomster och avskaffandet av beskattningen av fysiska personer i annan kommun än hemortskommunen.

Förra hösten beslutade dessutom riksdagen om en ny sammanhållen skatteförvaltning. Beslutet innebar bl. a. att skatteförvaltningen bryts ut ur länsstyrelserna och bildar självständiga länskattemyndigheter under riksskatteverkets ledning. Den nya organisationen träder i kraft den 1 januari 1987.

I den nu aktuella propositionen tar regeringen upp en rad följdfrågor med anledning av det pågående reformarbetet. Målet för regeringen är att uppnå ett enhetligt uppträdande från skattemyndigheternas sida samt att få till stånd en snabbare och effektivare handläggning.

Men skyddet för den enskilde skattebetalaren och dennes situation har nästan helt kommit i skymundan, vilket i sin tur lett till att vi i folkpartiet har en rad reservationer i skatteutskottets betänkande.

I det aktuella betänkandet, 1986/87:11, finns ett principförslag till ett nytt taxeringsförfarande.

För närvarande är taxeringsförfarandet uppdelat så att utrednings- och kontrollfunktionen ligger hos de ordinarie skattemyndigheterna – länsstyrelsen och de lokala skattemyndigheterna – medan beslutsfunktionen ligger hos de 2 600 taxeringsnämnderna, som är att anse som egna myndigheter.

Propositionen föreslår nu att man skall föra över de formella beslutsbefogenheterna till skattemyndigheterna. Taxeringsbesluten skall alltså fattas av länskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna. Taxeringsnämnderna skall ersättas av skattenämnder som är infogade i skattemyndigheterna.

Såväl hos länskattemyndigheterna som hos lokala skattemyndigheter skall inrättas skattenämnder. Totalt kommer det att finnas 144 nämnder, varav 24 länskattemämnder och 120 nämnder hos de lokala skattemyndigheterna. Dagens 2 600 taxeringsnämnder avvecklas.

Däremot är det mera osäkert när skattenämnderna skall få vara med och fatta beslut. I propositionen står det: "Lekmännens medverkan bör i första hand koncentreras till vissa ärendetyper med skälighets- och bedömningsfrågor där deras speciella insikter och kunskaper är särskilt värdefulla." Här menar vi i folkpartiet att skrivningarna är för vaga. Det framgår inte *vem* som skall besluta vilka ärenden som skattenämnden skall handlägga och inte heller klart vilken *typ* av ärenden som skall gå till skattenämnden. Eftersom det är viktigt att lekmannainflytandet inte ytterligare försvagas anser vi det angeläget med preciseringar på detta område.

I propositionen föreslås vidare att det skulle tillskapas en "pool" av lekmannaedamöter enligt det system som gäller för nämndemän i domstolarna.

Kommittén ansåg att det skulle behövas ca 4 000 lekmän totalt sett i hela landet, och då hade kommittén räknat med utgångspunkten att endast fyra lekmän skulle vara närvarande vid varje sammanträde. Flera remissinstanser har uttalat sig för att det borde vara fem ledamöter, och det anser också finansministern.

Detta måste såvitt jag förstår betyda att mer än 4 000 lekmän borde utses. Emellertid anser finansministern att antalet lekmän skall bestämmas av regeringen.

Vi i folkpartiet har i och för sig inget att invända mot denna ordning, men vi anser det angeläget att den s.k. poolen av lekmän får en så allsidig sammansättning som möjligt, och därför får den inte göras för liten. I propositionen finns inte heller angivet efter vilka kriterier lekmännen skall utses. Vi menar också att denna fråga borde ha varit föremål för ett mera detaljerat förslag.

Vidare föreslås i propositionen att ordföranden och vice ordföranden i skattenämnderna skall vara tjänstemän inom skatteförvaltningen. Vi i folkpartiet menar att det vore olyckligt att utesluta möjligheten att också utse kompetenta lekmän till ordförande och/eller vice ordförande. Förhållandena är så olika i landet, och tilltron till den egna skatteförvaltningens opartiskhet kan variera. Av den anledningen kan det finnas områden i landet där skatteförvaltningen kanske skulle tjäna på att ha en ordförande som rekryterades utanför skatteförvaltningen. Med propositionens förslag utesluts en sådan möjlighet.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Ändringar i taxerings-
organisationen*

Mot bakgrund av de invändningar jag nu har anfört yrkar jag bifall till reservation 1, där vi har tagit upp dessa frågor.

Vi i folkpartiet anser det angeläget att på många olika sätt stärka den enskildes rätt gentemot skattemyndigheterna. Ett sätt att göra det är att taxeringsintendentens roll i skatteprocessen görs mindre offensiv. När taxeringsintendenten vill överklaga till den skattskyldiges nackdel skall det krävas mycket starka skäl. En sådan ordning skulle dessutom stärka tilltron till skatteförvaltningen och förbättra klimatet mellan skattskyldiga och skattemyndigheter. Motionen Sk707, som innehåller dessa förslag, vill vi stödja, och därför yrkar jag bifall till reservation 6.

Herr talman! I propositionen föreslås att den mellankommunala skatterätten avvecklas och att dess uppgifter överförs till länsrätterna.

Den mellankommunala skatterätten är en fristående allmän förvaltningsdomstol med säte i Stockholm och har sitt ursprung i den mellankommunala prövningsnämnden, som inrättades 1928. Syftet var att åstadkomma en enhetlig taxering i de fall inkomsten från en förvärvskälla beskattningsmässigt skulle fördelas mellan kommunerna i skilda län.

Sedan 1971 handlägger mellankommunala skatterätten besvärssärenden vid taxering av praktiskt taget alla börsbolag och deras dotterbolag samt ytterligare ett stort antal mindre och medelstora företag. Totalt utgör underlaget ca 12 000 juridiska personer förutom de fysiska personer som kommunalt har beskattats i mer än ett län. 1985 avgjordes 1 399 mål, och cirka 20 personer tjänstgör vid mellankommunala skatterätten. Det kan därför med fog hävdas att mellankommunala skatterätten fungerar som en specialdomstol för storföretagen.

Den bakomliggande orsaken till förslaget om avveckling är att fr. o. m. 1988 års taxering kommer alla inkomster att beskattas i hemortskommunen oavsett från vilken kommun inkomsten härrör, och dessutom är det så att fr. o. m. 1986 års taxering har taxeringen till kommunal inkomstskatt slopats för juridiska personer. Därmed skulle det ursprungliga motivet för den mellankommunala skatterätten inte längre föreligga.

Enligt vår uppfattning bör emellertid den mellankommunala skatterätten bibehållas av andra skäl. Under en lång följd av år har en unik kompetens och erfarenhet samlats i den mellankommunala skatterätten, och det vore mycket olyckligt att splittra denna väl fungerande domstol. Särskilt när det gäller de börsnoterade storföretagens komplicerade och ofta internationella skattefrågor är det otänkbart att länsrätterna kan förvärva sådana personella och administrativa resurser som erfordras för att, vid sidan av sina övriga uppgifter, snabbt och effektivt kunna lösa uppkomna tvister. Detta förhållande gäller även om merparten av de mål som nu handläggs av den mellankommunala skatterätten skulle fördelas på endast ett fåtal andra länsrätter.

Vid remissbehandlingen har också framhållits att besvär över storföretagens taxeringar även i fortsättningen bör avgöras av den mellankommunala skatterätten. Remissinstanserna har bl. a. understrukit att den mellankommunala skatterätten har en betydande sakkunskap inom företagsbeskattningens område, och därmed åtföljande förtroende hos de berörda skattskyld-

diga. Det är resursslöseri att avveckla denna kompetens för att börja bygga upp motsvarande på annat håll.

Vår uppfattning är alltså att den mellankommunala skatterätten skall bibehållas, och därför yrkar jag bifall till reservation 7.

Som en följd av regeringsförslaget att avskaffa den mellankommunala skatterätten föreslås att det allmänna ombudet i mellankommunala mål försvinner. Eftersom vi anser att den mellankommunala skatterätten skall finnas kvar kan vi inte biträda regeringens förslag i denna del.

Här yrkar jag bifall till reservation 8.

Herr talman! I propositionen föreslås den ändringen att besvär i taxerings-ärenden skall inges till lokala skattemyndigheter i stället för som nu till länsrätterna.

Skälen till detta är de nya bestämmelserna i förvaltningslagen som säger att besvärsskrivelser skall ges in till den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet. För att underlätta diarieföringen hos skattemyndigheterna av överklagande till domstol föreslås en begränsning av sekretessen.

Finansministern anser att uppmjukningen är högst begränsad och enbart gäller från vem handlingen har kommit in eller till vem den har expedierats och vad ärendet i korthet rör. Vi menar emellertid att avslöjandet av vad ärendet rör kan vara nog så krångligt ur integritetssynpunkt.

Lagrådet framhåller i sitt yttrande att det visserligen är klart att en uppmjukning av sekretessen skulle innebära administrativa förenklingar hos skattemyndigheterna men att de nog måste vägas mot de nackdelar som kan uppkomma för de enskilda och för systemet i stort. Lagrådet ansåg vidare att ärendet inte beretts på ett sådant sätt att utomstående intressen fått komma till tals.

Eftersom skälen i propositionen till att mjuka upp sekretessbestämmelserna inte är tillräckligt starka jämfört med det intresse den enskilde har av att känna skydd, kan vi inte godta propositionen i denna del, och därför yrkar jag bifall till reservation 9.

Enligt nuvarande ordning skall taxeringsnämndens arbete beträffande visst års taxering vara avslutat före utgången av oktober månad under taxeringsåret. Vid införandet förutsattes att perioden efter en tid av intrimning av de nya intentionerna skulle utsträckas till den 30 november. Så har alltså inte skett.

Enligt det framtida taxeringsförfarandet, som vi i dag delvis diskuterar, blir behovet av en bestämd taxeringsperiod inte lika påtagligt. Tanken är att taxeringsarbetet i vid mening skall kunna pågå kontinuerligt året runt. Dessutom kommer en omprövning att kunna göras av redan fattade taxeringsbeslut.

Men även i detta kommande förfarande anser finansministern att det är lämpligt med vissa fasta hållpunkter, i första hand då för att ange när den skattskyldige senast skall få besked om sin taxering.

Här menar vi att oavsett när dessa hållpunkter fastställs så måste tiden för beslut om avvikelse från självdeklaration utgå senast en månad före taxeringsperiodens utgång. Skulle en sådan tidsgräns inte följas, får beslut om avvikelse inte leda till ändrad taxering. Det är angeläget att skattskyldiga som får besked om avvikelse från sin självdeklaration bereds skäligen rådum att utreda och svara, om så behövs.

Även om avsikten är att ytterligare utreda frågan om taxeringsperiodens längd, anser vi att man redan nu kan uttala sig om principen, att en skattskyldig skall ha en månad på sig från det avvikelse meddelas till taxeringsperiodens utgång.

Av den anledningen yrkar jag bifall till reservation 12.

Herr talman! I dag finns möjlighet att ansöka om förtidsåterbetalning av för mycket inbetald skatt. Denna ansökan måste dock göras före den 30 april för att bli behandlad av skattemyndigheterna. Skatteförenklingskommittén har i sitt slutbetänkande föreslagit att skattskyldiga som taxeras på grundval av den nya förenklade självdeklarationen skall få slutskattsedeln redan i juni under taxeringsåret och därför ej ha rätt till förtida återbetalning av skatt. Den ordningen kan möjligen anses rimlig.

Men för alla dem som inte omfattas av den förenklade självdeklarationen borde något göras. Jag tänker på småföretagare, jordbrukare m. fl. För dessa kan dessutom tidpunkten 30 april vara illa vald. En lantbrukare som sökt och beviljats anstånd med sin deklaration till exempelvis den 15 maj har kanske ingen möjlighet att före den 30 april ansöka om förtidsåterbetalning.

Denna olägenhet skulle mycket enkelt kunna undanröjas, om man genom en kryssmarkering på deklaraionsblanketten kunde anmäla att man önskar en förtidsåterbetalning.

Det här tycker vi är en bra ordning, och därför vill jag yrka bifall till reservation 22.

Avslutningsvis skulle jag nu vilja sammanfatta och repetera våra yrkanden:

Vi yrkar bifall till reservationerna 1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 16, 18, 19, 21, 22, och 23.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 93 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 11 behandlas proposition nr 47 och proposition nr 16 i viss del angående ändringar i taxeringsorganisationen. Propositionen berör dels vissa frågor angående taxeringsorganisationen, dels ett principförslag till ett nytt taxeringsförfarande.

I propositionen föreslås att den mellankommunala skatterätten avvecklas och att domstolens verksamhet övertas av länsrätterna. Överklagande skall handläggas av länsrätterna. Vidare innebär förslaget att besvär av en skattskyldig skall ges in till beslutsmyndigheten i stället för till den myndighet eller domstol som har att pröva besvären.

Principförslaget till ett nytt taxeringsförfarande innebär i huvudsak:

Taxeringsbesluten skall enligt förslaget fattas av länskattemyndigheterna och de lokala skattemyndigheterna och inte som för närvarande av taxeringsnämnderna. Men också enligt den föreslagna nya ordningen skall det finnas en beslutsform där förtroendevalda lekmän deltar. I varje skattemyndighet skall det nämligen finnas en skattenämnd, i vilken lekmän skall ingå. Skattenämndens och därmed lekmännens medverkan vid taxeringen skall koncentreras till ärenden där ett behov av insyn och inflytande gör sig

gällande. Lekmännen skall i första hand delta i beslut som avser omprövning av tidigare taxeringsbeslut. Till ordförande i en skattnämnd skall förordnas en tjänsteman inom skatteförvaltningen.

Med anledning av propositionen har väckts ett antal motioner, där man bl. a. ställt sig tveksam till den stora överflyttning av inflytande och beslutanderätt från förtroendevalda till tjänstemän som sker enligt förslaget.

Till utskottsbetänkandet har fogats ett stort antal reservationer, och jag skall nu med några ord beröra några av de reservationer som centerens utskottsrepresentanter står bakom.

I reservation nr 2 berörs beslutsorganisationen i första instans. Där påtalas bl. a. den betydande minskning av antalet förtroendevalda som uppstår genom att antalet taxeringsnämnder minskas. Vidare minskas lekmännens reella inflytande genom att lekmännen kallas till sammanträden enligt ett rullande schema. Detta innebär att vid många tillfällen kommer inte en lekman att fullfölja ett ärendes behandling. Vidare föreslås att en tjänsteman skall vara ordförande i skattnämnden. Detta är en oönskad sammanblandning av fiskal och dömande verksamhet, enligt vår uppfattning. Enligt centern bör det vara en förtroendevald som är ordförande i nämnden. Skattnämnderna bör ha fasta medlemmar och inte, som nu föreslås, kallas in till sammanträden enligt ett rullande system.

Tjänstemännen bör vara föredragande och sekreterare. Nämnden skall dock ha rätt att delegera beslutsfunktioner till granskande tjänstemän.

I reservation 3 berörs förslaget om inrättandet av s. k. lokala samhällsmyndigheter. Enligt centerens uppfattning borde det vara möjligt att sammanföra en del statlig verksamhet till s. k. servicekontor, där den enskilde medborgaren hade möjlighet att möta den service som samhället har skyldighet att erbjuda. En bättre kontakt och förståelse mellan den enskilda människan och myndigheterna skulle kunna uppnås om fler uppgifter kunde decentraliseras ut till lokala skattemyndigheter och om dessa förvandlades till allmänna serviceorgan. I samband med uppbyggnad av den nya taxeringsorganisationen bör det vara både lämpligt och önskvärt att försöka uppnå en samordning av de offentliga organen på uppbores- och taxeringsområdet, skatteområdet och inom den exekutiva verksamheten.

Frågan om inrättande av lokal skattemyndighet har diskuterats både i utredningen och i riksdagen och har fått ett positivt mottagande. Anledningen till reservationen är att vi reseranter anser att regeringen just nu, inför omorganisationen, bör uppmärksammas på detta förslag genom ett tillkännagivande.

I en annan reservation anser vi reseranter att det vid en eftertaxering alltid bör vara en domstol som prövar frågan och inte skattemyndigheterna.

I reservation 13 berörs beslutsmotiveringen. En fråga som ofta diskuteras är den beslutsmotivering som förekommer vid meddelande om taxeringsändringar. Ofta används förtryckta blanketter med avslagsbeslut – utan motivering. Enligt centerens uppfattning bör det i taxeringslagen införas en bestämmelse om sanktion mot dåliga motiveringsbeslut.

I reservation 16 behandlas systemet med skattetillegg och förseningsavgift som genomfördes 1971 i syfte att genomföra enkla och effektiva sanktioner mot deklaraionsförsummelser. Systemet borde vara enkelt, schabloniserat

och likformigt. Men det skall också vara så utformat att det uppfattas som rättvist och så långt som möjligt också är det. Detta förutsätter att hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet, och vi reserverar oss anser att regeringen snarast bör framlägga förslag om nya regler för det skatteadministrativa sanktionssystemet, regler som medger ökad individualisering vid tillämpningen.

I reservation 18 tar man upp frågan om arbetsgivaransvar. Bestämmelserna i uppbördslagen om arbetsgivarens ansvar för arbetstagarens skatt har debatterats åtskilliga gånger under senare år.

Reglerna bör enligt reservanternas uppfattning ändras så att den enskildes rättstrygghet stärks och att större hänsyn tas till omständigheterna i det enskilda fallet.

Frågan har utretts, men inget förslag har framlagts. Därför bör regeringen snarast framlägga ett förslag i enlighet med vad som i reservationen har framförts. Detta innebär att arbetsgivarens ansvar upphör därest arbetstagarerna har B-skatt eller är momsredovisningsskyldig.

I reservation 19 berörs företagets uppgiftsskyldighet och deklara-tionsblankett 10. Under senare år har betydande förenklingar skett beträffande löntagarnas deklara-tioner. Nu är det lika angeläget att förenklingar sker så långt möjligt också för företagarna. Detta gäller såväl beträffande deklara-tionsblanketter som för övrigt uppgiftslämnande. Särskilt krångliga är beskattningsreglerna för företagsledare i fåmansföretag. Därför är det angeläget att man ägnar större uppmärksamhet åt dessa problem och vidtar de åtgärder som är möjliga för att också här åstadkomma förenklingar.

I reservation 21 berörs debiteringen av B-skatt. Enligt nu gällande bestämmelser uppräknas en preliminär B-skatt till 120 % av den slutliga skatten nästföregående år. Vi har åtskilliga gånger påpekat att detta är orimligt. Det gäller ännu mer i dag dels med hänsyn till inkomstutvecklingen bland småföretagare och jordbrukare, dels med hänsyn till den lägre inflationen under de senaste åren. Visserligen kan man genom att preliminär-deklarerat få ett ändrat belopp, men mera praktiskt och rättvist vore att följa tidigare regler att preliminär B-skatt debiteras med ett belopp som motsvarar 100 % av föregående års slutliga skatt.

I reservation 23 tar man upp frågan om anståndsreglerna. Enligt uppbörds-lagen kan länsstyrelsen bevilja anstånd med inbetalning av skatt om den skattskyldige anfört besvär över en inte lagakraftvunnen taxering, om det skulle medföra betydande skadeverkningar eller framstå som obilligt mot den skattskyldige om han skulle betala skatten.

Skatteförenklingskommittén har framlagt förslag som – om de genomförs – kommer att undanröja de nuvarande bristerna i anståndssystemet. Vi reserverar oss yrkar att regeringen snarast framlägger ett förslag i den riktningen.

Herr talman! Med vad jag nu anfört yrkar jag bifall till samtliga reservationer där centerledamöter står som undertecknare.

Anf. 94 OLLE WESTBERG (s):

Herr talman! Förslaget till ändringar i taxeringsorganisationen tar sikte på förbättringar för såväl den enskilde som för förvaltningsapparaten – dvs. de

myndigheter och domstolar som arbetar med skattefrågor. Förslaget omdanar ett flertal led i taxeringsarbetet. Regler, rutiner och arbetsformer förenklas och effektiviseras. Flera arbetsuppgifter skall utföras av organ närmare de enskilda människorna, vilket underlättar deras kontakter med skattemyndigheterna. Den nya taxeringsorganisationen skall också ge mer utrymme för utredning och bättre beslutsmotiveringar och därmed en ökad kvalitet i taxeringsarbetet. Fel som uppstår skall kunna rättas snabbt och utan onödigt krångel. Sammantaget bör den nya reformen leda till en ökad rättssäkerhet.

Normalt måste taxeringsändringar för närvarande göras av länsrätten, dvs. genom en domstolsprocess. En sådan tar vanligtvis mycket lång tid – även om felen är enkla. Ofta dröjer det ett år, ibland betydligt längre. Inte sällan är det även kostsamt för de inblandade med en domstolsprocess.

Enligt den föreslagna ordningen skall skattemyndigheterna ha möjlighet att själva rätta de fel som kan uppstå. Det nuvarande omprövningsförfarandet utökas alltså väsentligt. Omprövningsbesluten kommer att fattas av myndigheten genom en lekmanannämnd. Den som inte är nöjd med beslutet får givetvis även i fortsättningen gå vidare genom att överklaga till länsrätten.

Genom den föreslagna ordningen kommer domstolarna – främst länsrätterna – att avlastas ett stort antal ärenden. Därigenom skapas utrymme för att ägna de kvarvarande svårare ärendena mer tid och omsorg. Processförfarandet kommer på så sätt att snabbas upp väsentligt. Logiskt sett kommer detta att bidra till att öka de enskildas rättsskydd.

Till utskottets betänkande har fogats ett flertal reservationer, som jag till viss del skall beröra. Reservationerna 7 och 8 kommer Anita Johansson att behandla.

I reservationerna nr 1 och 2, som folkpartiets resp. centerns ledamöter står bakom, riktas kritik mot förslaget till beslutsorganisationen i första instans. När det gäller frågan om när skattenämnden skall delta i besluten eller vem som skall avgöra när lekmannainflytande är påkallat, ger det sig av sig självt, eftersom det klart framgår i propositionen att ärenden där omprövning begärts, liksom eftertaxeringsfall samt taxeringsbeslut som rymmer svårare skälighets- och bedömningsfrågor, skall avgöras av skattenämnd.

Enligt utskottsmajoriteten kommer genom förslaget till en ny beslutsorganisation taxeringsarbetet i framtiden att kunna bedrivas mera effektivt än i dag, samtidigt som fördelarna med ett lekmannainflytande tas till vara i de fall där det är befogat. Ett ställningstagande till alla detaljfrågor i den nya organisationen bör dock anstå tills mer konkreta förslag föreligger. Finansministern avser att i ett senare sammanhang återkomma med mer preciserade riktlinjer och eventuella författningsförslag.

I fråga om ordförande, respektive vice ordförande, i skattenämnd tillstyrker utskottsmajoriteten förslaget i propositionen att tjänstemän inom skatteförvaltningen bör förordnas till dessa poster. I likhet med föredraganden är vi av den mening att såväl ordförande som vice ordförande måste besitta breda kunskaper inom beskattningsområdet. Risken finns att nämnden med en lekmanordförande skulle domineras av den granskare som föredrar ärendet.

Jag vill också framhålla att det med nuvarande system många gånger kan

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Ändringar i taxerings-
organisationen*

vara svårt att rekrytera taxeringsnämndsordförande som har tillräckliga kunskaper. Redan nu är ju förhållandet att man måste rekrytera tjänstemän i skatteförvaltningen till taxeringsnämndsordförande, av den anledningen att han måste ha stora kunskaper i taxeringsfrågor. Med den nya organisationen kommer kravet på ordförandens kunskaper att öka i och med den större noggrannhet som då kommer att krävas i nämndens arbete. I fortsättningen skall ju alla tvistiga ärenden behandlas i lekmannanämnden. Någon risk att objektiviteten skall skjutas tillbaka och att taxeringsförfarandet skulle bli mer fiskalt inriktat, såsom framförs i reservation nr 2, kan utskottsmajoriteten ej finna. Jag vill erinra om att regeringsformens regler om opartiskhet i offentlig verksamhet är exakt desamma för alla offentliga organ, dvs. såväl skattemyndigheter som domstolar.

Som jag ser det är det allvarliga antydningar om partiskhet man gör i reservation nr 2 om skattemyndighetens tjänstemän.

När det gäller reservation nr 3 vill jag säga att vi från utskottsmajoritetens sida ställt oss positiva till reservanternas mening att människors servicebehov så långt som möjligt måste tillgodoses. Även finansministern har i olika sammanhang uttalat sig i den riktningen. Jag vill också peka på att riksskatteverket mycket intensivt arbetar med att öka sin service till allmänheten. Jag är rätt säker på att servicen kommer att öka betydligt utan något särskilt uttalande från riksdagens sida.

I reservation nr 4 berörs frågan om beslutsbehörigheten i ärenden om eftertaxering. Enligt reservanternas mening bör frågor av denna art prövas direkt i domstol. Utskottsmajoriteten anser i likhet med finansministern att grundprincipen för den nya organisationen bör gälla även här, nämligen att taxeringsbeslut i första hand skall fattas inom skatteadministrationen och att domstolarna bör befrias från uppgiften att fungera som beskattningsmyndighet.

I reservation nr 5 yrkas att det allmännas talan i skatteprocesser även framgent skall föras av ett fristående allmänt ombud. Enligt utskottsmajoritetens mening skulle reservanternas yrkande bryta det organisatoriska mönstret i den nya organisationen. I praktiken skulle det innebära att två beskattningsorganisationer skapas. Det skulle ej heller underlätta strävandena mot ökad enhetlighet – men väl leda till ökade kostnader. Frågan hur fristående processombud skall ledas och styras lämnas obesvarad i motionerna liksom i reservationen. Skall de ha egna ledningsorgan och skall dessa i så fall tillförsäkras medborgarinflytande? Eller skall de, som nu, agera som ett slags enmansmyndighet?

Det resonemang som förs i propositionen om sambanden mellan process och tillsyn/uppföljning är helt riktigt. Att sammanföra dessa uppgifter framstår som väl övervägt. Därigenom skapas en kompetent och slagkraftig funktion för de rättsliga frågorna. Denna måste ses som något helt annat än dagens organisation med taxeringsintendenter. Dessa brukar ju ofta förknippas med en – alltför – renodlat fiskal inriktning.

Förslaget att anförtro skattemyndigheter uppgiften att föra det allmännas talan i domstol inger därför inte oss några farhågor. Uppgiften innebär ju enbart att framlägga relevanta fakta inför domstolen. Det är sedan domsto-

len som beslutar i ärendena. Det avgörande i sammanhanget är att domstolen är självständig och obunden.

När det gäller reservation nr 6, som handlar om taxeringsintendentens roll, vill jag bara hänvisa till vad jag nyss nämnt angående det allmännas processföring och till att riksdagen tidigare fattat principbeslut angående taxeringsintendenterna.

I frågan om registrering och sekretess innebar det ursprungliga förslaget en generell uppmjukning av sekretessen när det gäller skattemyndigheternas diarieföring. Efter lagrådets kritik har paragrafen anpassats till det av lagrådet föreslagna alternativet. Konstitutionsutskottet, som yttrat sig i frågan, har ej någon erinran mot propositionsförslaget. Utskottsmajoriteten kan ej heller finna någon anledning att avstyrka det framlagda förslaget.

När det gäller yrkandet i reservation nr 13 angående beslutsmotivering vill jag anföra att det i skatteförenklingskommitténs uppdrag ingår en överarbetning av hela taxeringslagen, och enligt vad som erfarits kommer även förevarande fråga att ses över.

I fråga om arbetsgivaransvaret vill jag hänvisa till det beslut riksdagen tog under förra veckan angående ändringar i uppbördslagen när det gäller arbetsgivaravgifter. Dessutom vill jag anföra att en översyn av frågan pågår i regeringskansliet.

I reservation nr 21 yrkar reservanterna på sänkt uttag av preliminär B-skatt från 120 % till 100 % av föregående års slutliga skatt. Jag vill anföra att det har erfarits att underuttaget fortfarande är stort, ca 2,5 miljarder kronor per år. Jag vill också nämna att det förhöjda uttaget för vissa lett till ett överuttag. Skulle överuttaget bli oacceptabelt stort finns det dock möjlighet att vända sig till den lokala skattemyndigheten för att bli debiterad lägre preliminärskatt. Det bör dessutom framhållas att riksskatteverket fått i uppdrag att göra en översyn i frågan för att nå bättre överensstämmelse mellan preliminär och slutlig skatt. Det finns anledning att avvakta denna översyn innan någon ändring beslutas.

Herr talman! Med hänsyn till det antal reservationer som fogats till betänkandet och med hänsyn till kammarens tid har jag inte berört samtliga reservationer. Jag hänvisar därför i övrigt till betänkandets skriftliga motiveringar.

Jag yrkar härmed avslag på reservationerna 1–6 och 9–23 och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 95 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis vällovligt att man kortar ned debatten, särskilt med tanke på att uppmärksamheten från kammarens sida, av de många tomma bänkarna att döma, inte är särdeles stor. Men jag tyckte ändå att Olle Westberg litet för lättvindigt avfärdade våra reservationer och inte motiverade utskottets ställningstagande utom när det gällde ett fåtal. Låt mig något kommentera vad Olle Westberg sade.

När det gäller reservation 5 om det allmännas processföring vill jag säga att det i skatteförenklingskommittén fanns fyra förslag utan att man tog ställning. Man var alltså osäker på hur det borde vara – det vet både Olle Westberg och jag. När vi närmare har studerat yttranden från remissinstan-

ser och annat har vi från vår sida kommit fram till att det bästa alternativet är ett fristående allmänt ombud – fristående och oberoende gentemot myndigheten. Riksskatteverkets roll bör, anser vi, vara ledande och samordnande men inte processande.

Jag kan som exempel nämna att den nya länsskattemyndigheten kommer att ha en lekmannastyrelse. Det har sagts att denna lekmannastyrelse inte skall syssla med beskattningsfrågor utan med mer övergripande frågor. Av samma slag anser vi att riksskatteverkets roll skall vara. Det bryts alltså, enligt min uppfattning, inget mönster om vi har samma inställning när det gäller styrelsen i länsskattemyndigheten som i riksskatteverket.

Olle Westberg hoppade sedan över de flesta av våra reservationer fram till den som gäller debitering av B-skatt. Han försvarade utskottets ståndpunkt med att det finns möjligheter att preliminärdeklarera. Ja, det finns det, men det är betungande både för de skattskyldiga och för skattemyndigheten. Som läget nu är för exempelvis jordbrukarna, med en mycket hårt pressad ekonomi, vore det alla skäl att återgå till den modell vi hade tidigare.

När det gäller preliminärskatttabellerna för A-skatt vill jag fråga Olle Westberg: Borde inte det överuttag på mer än 5 miljarder kronor som har skett under de två senast kända åren föranleda regeringen att ändra dessa tabeller så att ett rimligare uttag görs?

Anf. 96 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Det är många reservationer och många frågor som man skulle vilja ta upp. Men man kan inte beröra alla. Därför får man göra ett axplock bland dem som man anser mest angelägna.

En av de frågor som jag tycker är viktiga gäller registrering och sekretess. I detta avseende uttryckte sig Olle Westberg väldigt enkelt. Integritetsfrågorna känns mycket angelägna. Lagrådet har pekat på att utomstående intressen inte har fått vara med och lägga synpunkter på denna fråga, vilket gör att den egentligen inte är färdigutredd. Om det är så som vi i folkpartiet anser, nämligen att skyddet för den enskilde individen är viktigare än de administrativa förenklingarna, blir det automatiskt så att man inte kan acceptera en sådan här förändring.

Vi har ingenting emot att det i vissa lägen kan vara lämpligt att utse en tjänsteman till ordförande eller vice ordförande i skattenämnd. I andra lägen kan det emellertid vara lämpligt att utse även annan person, men utskottets skrivning innebär en sådan läsning att det inte går. Man kan inte utesluta att situationen i ett visst län är sådan att en kompetent annan person än en tjänsteman kan skapa ett större förtroende för skattemyndigheten i just det länet. I den mån man kan underlätta ett gott och positivt förhållande mellan skattemyndigheten och individen, skall man göra detta. Det gör man lämpligen genom att inte skapa för snäva regler utan ge myndigheten möjlighet att själv avgöra vem som den vill förordna såsom ordförande respektive vice ordförande.

I sitt inledningsanförande nämnde Olle Westberg – något som jag inte kan underlåta att kommentera – att skatteprocessen inför länsrätt är så kostsam att det av detta skäl är olyckligt att den förekommer. Ja, varför är den kostsam? Jo, därför att situationen i dag är sådan att individen, oavsett om

han har rätt eller fel, själv får stå för sina kostnader. Det tycker vi är bakvänt. Det måste vara riktigare att en individ har rätt att få sin sak prövad av domstol än att hans sak skall avgöras av samma myndighet som har kommit fram till beslutet i första omgången.

Anf. 97 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När det gäller den fråga som tas upp i reservation 2 sade Olle Westberg bl. a. att den innebär en allvarlig erinran mot tjänstemännen. Vi anser att det finns en risk, om man låter den person som varit utredare också sitta med såsom ordförande i den beslutande instansen. Vi har väl lov att i riksdagen framhålla hur vi ser på den risk som kan uppkomma. Det innebär inget som helst angrepp på någon enskild tjänsteman. Men själva principen måste man vara lite försiktig med.

Olle Westberg gjorde också ett märkligt uttalande. Han sade att det med en förtroendevald ordförande finns risk för att föredraganden blir alltför dominerande. Det är kanske den allra starkaste motiveringen för det förslag som vi har lagt fram. Skall föredraganden också sitta såsom ordförande, blir väl *hans ställning ännu mer dominerande. Man vill väl inte låta föredraganden få ett totalt dominerande inflytande i skattenämnden?*

Reservation 3 handlar om lokal samhällsmyndighet. Den frågan har vi diskuterat åtskilliga gånger tidigare. Riksdagen har uttalat sig positivt för en sådan utveckling. Även riksdagens revisorer har i ett yttrande uttalat sig positivt. Jag kan inte annat än beklaga att inte riksdagen nu, när man genomför en omläggning av taxeringsväsendet, mycket bestämt uttalar det angelägna i att förverkliga detta mål, som man vid skilda tillfällen har visat sympati för. Det som skiljer reservanterna från utskottet är att vi anser att riksdagen nu bör ge regeringen detta till känna.

Mycken B-skatt kommer fortfarande in i efterskott. Det hade varit intressant att se hur förhållandet är för olika individer. Har man kommit åt den grupp som släpar efter? Jag har en känsla av att väldigt många småföretagare, jordbrukare och pensionärer inte tillvaratar möjligheten att preliminärdeklarerat och därför drabbas av att få betala en alldeles för hög preliminärskatt. Det hade varit rimligt att ta hänsyn till den stora grupp som är helt lojal och betalar in en B-skatt som överensstämmer med inkomsten.

Anf. 98 OLLE WESTBERG (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister sade att lekmannastyrelserna endast skall behandla frågor av övergripande karaktär. Men det är inte lekmannastyrelserna som vi i dag sysslar med utan länskattnämnderna. De skall enbart syssla med rena skattefrågor. Där måste väl Knut Wachtmeister ha missuppfattat det hela.

När det gäller det allmännas processföring har jag svårt att förstå att ett fristående ombud skulle kunna agera mer objektivt än en företrädare för skattemyndigheten. Vore det så, vore det ett problem med större räckvidd än som framgår av vad jag tidigare sade.

Jag vill åter erinra om att regeringsformens regler om opartiskhet i offentliga organ, dvs. både myndigheter och domstolar, gäller i båda fallen. Jag tvivlar på att den skattskyldige skulle se en fördel i att ett annat organ

uppträder såsom motpart än det som först har behandlat ärendet. Tvärtom skulle det kunna rubba förtroendet i stort för myndigheterna. En uppdelning kan dels leda till förvirring, dels uppfattas så att det allmänna har avdelat två organ med samma syfte, nämligen att bevaka det fiskala intresset. I värsta fall kan en uppdelning också tolkas som att det allmänna ges flera möjligheter att åstadkomma en taxeringshöjning. Det är lättare att se nackdelar med en uppdelning än eventuella fördelar.

Preliminärskatttabellerna för A-skatt tar inte hänsyn till sidoinkomster, t. ex. räntor och utdelningar. Skulle man helt beakta 1 500-kronorsavdraget, skulle många förmodligen få rests katt, vilket inte uppskattas av de flesta. För närvarande begär många skattskyldiga extra avdrag för att slippa rests katt. För övrigt pågår en översyn även av denna fråga.

När det gäller registrering och sekretess vill jag peka på att den s. k. RDB-utredningen, riksskatteverkets och domstolsverkets besvärsutredning, har studerat frågan om skattemyndigheternas sekretess för diarium. Utredningens förslag, som varit ute på remiss, har inte mött någon kritik, och ingen remissinstans har förordat strängare sekretess hos skattemyndigheterna för de aktuella uppgifterna än vad som gäller för närvarande hos domstolarna.

Anf. 99 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! När det gäller överuttaget av A-skatt sade Olle Westberg att man inte tar hänsyn till sidoinkomster. Nej, men man tar heller inte hänsyn till exempelvis avdrag för resor till och från arbetet och för fackföreningsavgift. Man tar numera ut skatt vid inkomstskiktets övre gräns mot tidigare i mitten, och av schablonavdraget som höjts från 1 000 kr. till 3 000 kr. tillåts bara hälften, dvs. 1 500 kr., slå igenom i tabellerna för preliminärskatt.

Det finns alltså många orsaker till att uttaget har ökat så att det nu har kommit på en alltför hög nivå, nämligen 5,5 miljarder. Ett överuttag av sådan omfattning betyder stora ränteintäkter för staten.

I realiteten får den skattskyldige löntagaren ligga ute med pengarna i genomsnitt nära 18 månader, och för det får han en ränta som inte är mer än vad som motsvarar diskontot och beräknad för ett år. Även om numera ett riksdagsbeslut har gjort den här räntan skattefri, har den samtidigt halverats.

Det finns alltså all anledning att se över det stora överuttaget av preliminär A-skatt.

Anf. 100 BRITTA BJELLE (fp) replik:

Herr talman! Olle Westberg ansåg att det fristående ombudet inte skulle ha någon betydelse då det gäller opartiskhet. Men även i dag gäller ju bestämmelsen om opartiskhet, och man kan inte komma ifrån att många skattskyldiga upplever dem som företrädare skattemyndigheten såsom väl så fiskala som man kunde förvänta sig.

Ett fristående ombud känner inte samma bindning till den utredning som gjorts och de diskussioner som redan förts inom skatteförvaltningen. Jag tror att ett fristående ombud visserligen naturligtvis läser och begrundar och tar intryck men ändå inte känner riktig den fulla solidaritet med skatteförvaltningen som man kanske gör om man finns inom själva skatteförvaltningen.

Den som upplever sig som litet mer fristående kan göra en egen prövning

innan ett beslut fattas. Därför tror jag att det är viktigt att det finns ett ombud utanför skatteförvaltningen. Det är intressant att man även i utredningen var mycket tveksam på den punkten. Det visar att frågan ändå inte är så enkel.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Ändringar i taxerings-
organisationen

Anf. 101 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag fick inte svar på de frågor jag ställde i mitt förra inlägg, men jag hoppas att jag får det i en ny replikomgång.

När det gäller skattetilläggen finns sedan flera år ett utredningsförslag liggande, och jag är förvånad över att man inte ser över detta för att få fram ett system som tar större hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Anser inte Olle Westberg att det är angeläget att försöka åstadkomma större smidighet vid tillämpningen av skattetilläggen?

Frågan om arbetsgivaransvaret har också diskuterats. Det har förvånat mig många gånger att man inte kan tillämpa samma regler som gäller för villaägare, nämligen att om arbetstagaren betalar B-skatt och är momsregistrerad är arbetsgivaransvaret borta. Vi vet hur mycket trassel som oklarhet på den punkten har ställt till, och det borde vara angeläget att få till stånd en sådan ordning att inte de olyckliga händelser skall inträffa på nytt som vi har sett exempel på under de senaste åren.

Anf. 102 OLLE WESTBERG (s) replik:

Herr talman! Till Knut Wachtmeister vill jag säga när det gäller A-skatten att det finns möjlighet till jämkning för den som vill undvika ett stort överuttag, och många utnyttjar den möjligheten. Det behöver alltså inte bli några större ränteförluster, vilket Wachtmeister låter påskina att det blir.

Stig Josefson ställde frågor till mig i början om det förhållandet att en tjänsteman är ordförande, och han ansåg att det finns risk för att denne skulle vara både föredragande och ordförande i skattenämnden.

Nej, ordföranden blir inte föredragande, utan det är annat folk inom skattemyndigheten som har utrett ärendet. De kan ju då få tillträde inför skattenämnden och föredra ärendet. Ordföranden står fri från själva utredningsarbetet i det enskilda fallet.

Jag vet inte om jag hann besvara frågan om B-skatten. Skulle man finna att överuttaget av preliminär B-skatt blir oacceptabelt stort, finns det möjlighet att få jämkning även i det fallet.

Britta Bjelle tog upp frågan om fristående ombud i skatteprocessen. Jag tror att när skattemyndigheten skall föra processen blir det minst lika bra utredningar som om vi skulle ha ett fristående ombud, och det viktigaste är ju ändå att det är domstolen som avgör.

Talmannen anmälde att Britta Bjelle anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 103 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Regeringen har föreslagit att den mellankommunala skatterätten avvecklas. Detta har föranlett såväl Kjell Johansson som Knut Wachtmeister m. fl. att i motioner föreslå riksdagen avslå detta förslag. Motivet sägs vara att man vill behålla en ytterst meriterad domstol för

komplicerade skattemål och att den mellankommunala skatterätten med åren kommit att bli något av en specialdomstol för storförretagen.

Skälen för att avveckla den mellankommunala skatterätten är flera, inte minst de många reformerna på skatteområdet de senaste åren som syftat till att förenkla skattereglerna.

1985 avskaffades de s. k. utbotaxeringarna för fysiska personer och dödsbon. Det innebar att taxeringsnämnden i hemkommunen beslutade om taxeringen till kommunal inkomstskatt även från förvärvskällor i andra kommuner.

1986 slopades taxeringen till kommunal inkomstskatt för juridiska personer, vilket innebar att alla objekt – såväl fysiska som juridiska – taxeras enbart av taxeringsnämnden i hemortskommunen.

Man har även förenklat taxeringen vad avser förhållandet mellan kommunernas och församlingarnas skatteinkomster. Fr. o. m. 1988 års taxering blir det ju så att man skall beskattas i hemortskommunen oavsett från vilken kommun inkomsterna härrör.

De här reformerna tillsammans har enligt vårt sätt att se ryckt undan grunden för att ha kvar den mellankommunala skatterätten. Någon uppgift att skilja mellan motstridiga kommunala intressen och länsintressen kommer inte att finnas i framtiden, och ur rent principiella synpunkter finns det heller ingen anledning att ha kvar en *inte* länsanknuten besvärinstans längre.

Den nya skatteorganisationen innebär också att man skall förstärka taxeringsorganisationen med större kompetens sedan fritidsgranskningen försvunnit. Det kommer också att innebära att länskskatterätterna får större kompetens. De skall i framtiden även kunna avgöra mer komplicerade skattemål.

Det skulle också innebära en större likformighet i fråga om bedömningen av skatteärenden, om alla avgöranden gjordes vid länsrätterna.

Det finns enligt vår mening inte tillräckliga skäl, varken från praktiska eller ekonomiska synpunkter, att i framtiden ha en speciell rikstäckande underdomstol för att avgöra vissa taxeringsbesvär.

De reformer som genomförts har förhoppningsvis medfört att det inte längre skall förekomma mål i sådan omfattning att man behöver en specialdomstol av den typ som mellankommunala skatterätten utgjort. Det kommer enligt vårt sätt att se knappast att finnas mål av sådan speciell art att man inte kan klara dem i länsrätterna. Dessutom har man numera möjligheten att till vissa länsrätter knyta samman två eller flera concernbolags taxeringar.

Mot den här bakgrunden finns det enligt vårt sätt att se inte tillräckliga skäl att ha kvar MKSR, utan den bör avskaffas. De ärenden som nu handläggs av mellankommunala skatterätten bör överföras till länskskatterättsorganisationen.

Med detta yrkar jag bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande 11 och avslag på reservationerna 7 och 8.

Anf. 104 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Jag tycker det är beklagligt att man intagit den ståndpunkten att man skall avveckla den mellankommunala skatterätten. Den har blivit en

specialdomstol för de stora företagen. Det kan inte förnekas att de stora börsnoterade företagen har mycket komplicerade deklARATIONER. För att man över huvud taget skall kunna följa och förstå utvecklingen när det gäller tvister krävs inte bara allmänt kunniga personer, utan särskilt kunniga personer för att de skall vara en tillgång i en sådan domstol.

Anita Johansson säger att ur principiell synpunkt bör det inte finnas en specialdomstol. Samtidigt säger hon att de krav som ställs på den mellankommunala skattedomstolen i dag skall tillgodoses på flera ställen i landet.

Länsrätterna som skall handlägga de börsnoterade bolagen – och det kommer att vara mer än en – kommer inte under de närmaste åren att kunna bygga upp den kompetens som i dag finns i den mellankommunala skatterätten. Den nya skatteförvaltningen kommer säkert att få kompetenta personer, men det tar sin tid, det kan man aldrig komma ifrån.

Den nya skatteförvaltningen skall göra enhetliga bedömningar, säger Anita Johansson. Det är ju precis det som den mellankommunala skatterätten gör. Den gör enhetliga bedömningar därför att den blivit en specialdomstol just för de stora börsnoterade företagen.

En annan viktig fråga som jag tycker att man inte får blunda för är att man i Sverige i det stora flertalet fall i dag inte har något riktigt förtroende vare sig för vår skattelagstiftning eller för handläggarna som handskas med våra skattefrågor. Men den mellankommunala skatterätten har man ett förtroende för i dag. De stora börsnoterade företagen har talat om att de verkligen litar på den. Under sådana förhållanden menar jag att det är olyckligt att man avvecklar den och startar från scratch ute på många länsrätter – länsrätter som i dag inte har den kunskap som behövs.

Anf. 105 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Förslaget att mellankommunala skatterätten skall avvecklas är ett led i förenklingen och omorganisationen av hela vår taxeringsorganisation.

Jag är, herr talman, helt medveten om att man inom mellankommunala skatterätten gjort ett mycket bra jobb, både tjänstemän och förtroendevalda.

Men jag tror kanske litet mer än Britta Bjelle på länsrätterna. Jag är övertygad om att de kommer att klara dessa saker.

Jag har roat mig med att läsa remissyttranden, och jag är ganska glad över en del av dessa. Jag vill bara citera ur vad justitiekanslern skriver:

”Det huvudsakliga argumentet för ett bibehållande av MKSR för vissa typer av taxeringsmål är att domstolen förvärvat en särskild kompetens när det gäller företagsbeskattningsmål – – –.”

Litet längre ner kan man läsa:

”Enligt min mening är farhågorna i nyssnämnda avseende överdrivna.”

Detta, herr talman, tycker jag stärker min uppfattning i denna fråga.

Anf. 106 BRITTA BJELLE (fp):

Herr talman! Det är riktigt att en del av de reformer som genomförs syftar till förenklingar. Men vilka förenklingar uppnås genom att man flyttar ut mål som i dag handläggs av en kompetent domstol till domstolar som måste starta med att bygga upp denna kompetens? Man flyttar mål från en domstol som i

dag känner till de stora företag de har att göra med. Nu blir det nya domstolar som skall handskas med dessa företag. Jag ser inte var förenklingen ligger på den punkten.

När vi har en kompetent domstol tycker jag att vi skall slå vakt om den.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (beslutsorganisationen i första instans)

Först biträddes reservation 1 av Kjell Johansson och Britta Bjelle med 44 röster mot 42 för reservation 2 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson. 223 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 230 röster mot 41 för reservation 1 av Kjell Johansson och Britta Bjelle. 39 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (lokal samhällsmyndighet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (beslutsbehörigheten i ärenden om eftertaxering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (det allmännas processföring)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 150 för reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 5 (taxeringsintendentens roll i skatteprocessen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Kjell Johansson och Britta Bjelle – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (mellankommunala skatterätten)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 107 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (allmänna ombudet för mellankommunala mål)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (registrering och sekretess)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 115 för reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (taxeringsnämndsombud)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (ny förenklad självdeklaration)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (taxeringsperiodens längd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (beslutsmotivering)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 149 för reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 14 (tidsfrist för behandling av besvär i underrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (taxeringsrevision)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (skattetillägg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (vissa uppdragsersättningar)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 80 för reservation 17 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 18 (arbetsgivaransvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 och 21 (företagens uppgiftsskyldighet och deklarationsblankett 10)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (preliminärskatttabellerna för A-skatt)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 70 för reservation 20 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 och 25 (debiteringen av B-skatt avseende jordbrukare m. fl.)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 150 för reservation 21 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 26 (förtidsåterbetalning av överskjutande skatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lindring av försam-
lingsskatt, m. m.*

Mom. 28 (anståndsreglerna m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:15 om lindring av församlingsskatt, vissa inkomstskattefrågor, m. m.
(prop. 1986/87:45 delvis).

Lindring av församlingsskatt, m. m.

Anf. 107 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Med anledning av skatteutskottets betänkande 1986/87:15, som behandlar proposition 1986/87:45 avseende lindring av församlingsskatten samt vissa inkomstskattefrågor får jag anföra följande:

Från moderat håll tillstyrker vi förslaget om lindring av församlingsskatten för den som inte tillhör svenska kyrkan. Kravet på mantalsskrivning här i riket, som varit en av förutsättningarna för att få lindring av denna skatt, föreslås nu bli slopat. Av administrativa skäl föreslås emellertid att bestämmelserna skall träda i kraft först vid 1989 års taxering. Den här frågan har länge varit aktuell. Ändringen berör ett mindre antal personer som med all rätt skall få sin skatt sänkt. Det är enligt vår uppfattning inget godtagbart skäl att vårt skattesystem är så komplicerat att denna skattesänkning inte kommer berörda personer till del förrän vid 1989 års taxering. Som i många andra fall får den enskilda stryka på foten. Systemet kan tydligen inte rubbas. Vi anser således att tillräckligt starka skäl inte föreligger att förlänga ikraftträdandetiden. Vi föreslår därför att bestämmelserna träder i kraft vid 1988 års taxering.

Herr talman! Regeringen föreslår i samma proposition att den tidsbegränsade lagstiftningen om skattefrihet för fackliga stipendier permanentas. Lagstiftningen innebär att fackföreningar kan lämna skattefri ersättning för förlorad arbetsförtjänst i samband med kursdeltagande. Sådana former av stipendier har tidigare enligt praxis beskattats om mottagaren innehade ett förtroendeuppdrag inom den fackliga organisationen. Lagstiftningen innebär klara ekonomiska fördelar för fackföreningsrörelsen. Enligt moderat uppfattning finns ingen rimlig anledning att förmånsbehandla dessa stipendier. Det strider också mot grundläggande skatterättsliga principer. Vi föreslår därför att hemställan i betänkandet med anledning av denna del i propositionen avslås.

Herr talman! Den föreslagna ändringen av existensminimireglerna är ett gammalt moderat krav. Vi tillstyrker därför denna ändring. Vi anser emellertid att bestämmelserna även i övrigt måste ändras. Moderata samlingspartiet har under en följd av år reagerat mot tillämpningen av dessa

regler. Justitieombudsmannen har i ett nyligen meddelat beslut uttalat kritik mot gällande bestämmelser. Denna kritik sammanfaller med vad vi moderater framfört år efter år.

Herr talman! Det kan inte vara rimligt att en trebarnsfamilj som bor i ett eget hem av normal beskaffenhet inte kan komma i åtnjutande av denna form av skattejämkning: Har man högre standard än värme, vatten, el och en toalett i ett eget hem finns ingen möjlighet att utnyttja existensminimireglerna. Jag skall ur gällande ansökningsblankett citera följande:

"När det gäller bostadsfastigheter skall man i detta sammanhang inte ta hänsyn till 'mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet'. Med detta menas en liten och omodern permanentbostad, som vid 1981 års fastighetstaxering eller senare fått högst 10 standardpoäng."

Detta är ju horribla bestämmelser. Just barnfamiljer, som verkligen är i behov av en modern bostad, diskrimineras för att de bor i en egen villa. Väljer en av föräldrarna i en trebarnsfamilj att vara hemma hos sina barn – och familjens inkomst är sådan att den ligger inom ramen för vad som gäller för existensminimireglerna – kan denna familj likväl inte få del av skattenedsättningen, eftersom den hemarbetande förälderns oavlönade arbete inte värderas. Det räknas inte som arbete.

I vår motion har vi hänvisat till ett autentiskt fall. Det var en familj med sex barn, det äldsta barnet på fem år. Denna familj fick inte någon skattejämkning enligt dessa regler eftersom familjen inte hade ställt sina sex små barn i daghemskön. Det betyder nämligen att mamman i familjen frivilligt avhåller sig från arbete. Kallt som stål är majoritetens besked via den lokala skattemyndigheten. För en hårt hemarbetande mamma känns det säkerligen bittert att få ett sådant besked.

Enligt moderaternas uppfattning är det självklart att vård av egna barn skall jämföras med förvärvsarbete. Moderata samlingspartiet har krävt en skyndsam översyn av existensminimireglerna i syfte att få till stånd bl. a. de ändringar jag nyss har nämnt. Bestämmelserna måste också, enligt vår uppfattning, utformas så att man inte skall vara hänvisad till socialbidrag för att kunna betala sin skatt. I första hand bör hänsyn till den låga skatteförmågan tas genom nedsättning av skatteuttaget och inte genom behovsprövade bidrag. Det är beklagligt att utskottsmajoriteten inte vill vara med om denna översyn. Majoriteten hänvisar i stället till vad departementschefen uttalat i propositionen om att denna fråga skall bli föremål för ytterligare övervägande i samband med de mer allmänna överväganden rörande skattesystemet. Jag vill därför fråga utskottsmajoritetens företrädare: När kan detta bli aktuellt? Hur länge skall enskilda människor drabbas av den dåliga lagstiftning som för närvarande gäller?

Herr talman! De särskilda regler om avdrag för ökade levnadsomkostnader för arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen, som gäller vid 1984–1987 års taxeringar föreslås bli förlängda t. o. m. 1989 års taxering.

Det är enligt moderaternas uppfattning orimligt att stifta en särlagstiftning för olika kategorier av löntagare. Samma regler skall givetvis gälla för alla. Utskottet hänvisar till att lagstiftningen utgör ett provisorium i avvaktan på en mera omfattande reformering av skattebestämmelserna på detta område. Den praxis som gäller beträffande tvåårsregeln är tydligen utskottsmajorite-

ten missnöjd med. Vad finns det då för anledning att bara särskilja en viss grupp från dessa bestämmelser? Vill utskottsmajoriteten även framledes ha olika regler mellan olika kategorier löntagare då det är fråga om avdrag för fördrade levnadsomkostnader? Jag saknar konsekvens i utskottets agerande. Vi moderater ställer starka krav på likformighet och rättvisa mellan olika grupper i beskattningshänseende. Vi föreslår därför att tvåårsregeln utvidgas till att gälla utan begränsning för vissa yrkeskategorier.

Herr talman! Med beaktande av vad jag anfört yrkar jag härmed bifall till samtliga i betänkandet förekommande reservationer.

Anf. 108 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! I motion Sk208 pekade folkpartisterna Barbro Sandberg och Margareta Andrén redan i våras på brister i reglerna för lindring av kyrkoskatten för personer som utträtt ur svenska kyrkan. Skatteutskottet instämde i vad motionärerna framförde och delgav regeringen detta genom att föreslå riksdagen ett tillkännagivande. Det är därför bra att regeringen i proposition nr 45, som vi nu behandlar, tar steget fullt ut och slopar kravet på mantalsskrivning för att skattelindring skall kunna medges. Det är nu också klart att detta skall gälla alla som ej tillhör svenska kyrkan.

Vad vi i folkpartiet har svårare att förstå är att såväl departementschefen som utskottsmajoriteten anser de administrativa problemen vara så stora att reglerna inte kan gälla förrän vid 1989 års taxering. Reformen berör ju rimligtvis mycket få personer och kan enligt folkpartiets mening gälla från 1988 års taxering, varför jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr talman! Den provisoriska lagstiftningen om beskattning av stipendier som gäller för 1986 och 1987 års taxeringar vill nu regeringen permanenta. Därigenom permanentas även den särbehandling av stipendier för deltagande i fackliga kurser som folkpartiet tidigare motsatte sig, t.ex. i en reservation till skatteutskottets betänkande nr 11 1984/85.

Som folkpartiet framhåller i motion Sk134, tycker vi att samma regler bör gälla för alla uppdragsgivare och har svårt att inse på vilket sätt rättvisekraven i beskattningen uppnås genom att just fackföreningarnas stipendier skall undantas. Nej, herr talman, som vi anför i reservation nr 2, till vilken jag yrkar bifall, strider detta mot rättvisekrav och därför bör dessa särbestämmelser om fackliga stipendier upphöra i och med 1987 års taxering.

Herr talman! Det finns förvisso frågor som återkommer med en envishet varje år i denna kammare som nästan påminner om vissa TV-serier med hundratals avsnitt, alla med i stort sett samma innehåll och tyvärr också med samma slut.

En sådan fråga är frågan om avdrag för ökade levnadsomkostnader för skattskyldiga i byggnads- och anläggningsbranschen. För denna yrkeskategori medges dessa avdrag för längre tid än två år medan för alla andra skattskyldiga den s. k. tvåårsregeln gäller.

Utskottsmajoriteten vill förlänga den särbestämmelsen t. o. m. 1989 års taxering bl. a. med hänvisning till en översyn av dessa regler, som pågår i finansdepartementet.

Herr talman! Vi i folkpartiet kan inte inse att denna översyn på något sätt

skulle kunna vara ett skäl till att ha en särskild lagstiftning för en enda kategori löntagare.

Det är självfallet ett rättvisekrav att även andra löntagargrupper med liknande speciella förhållanden skall ha möjlighet till dessa avdrag som en provisorisk lösning i avvaktan på den aviserade översynen.

Genom att riksdagen nu bifaller reservation nr 4 kan denna fråga äntligen avföras från riksdagens dagordning och ett rättvisare system införas, och således en långvarig serie avslutas och ersätts med något nytt och mera innehållsrikt.

Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Anf. 109 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Det här betänkandet från skatteutskottet, nr 15, behandlar förslag som har framförts i proposition 45 om bl. a. avdrag för ökade levnadskostnader. Jag skall upphålla mig endast vid dem, herr talman.

Regeringen föreslår att det för skattskyldiga i byggnads- och anläggningsbranschen även i fortsättningen skall finnas möjligheter att göra avdrag för ökade levnadsomkostnader också efter den normalt tillämpade tidsperioden två år. I anvisningar från riksskatteverket sägs nämligen att avdrag för tjänsteresa i regel inte bör medges om den anställde fortlöpande haft sin arbetsplats på ett och samma ställe under längre tid än två år – den s. k. tvåårsregeln.

Vi i centern anser det orimligt att på detta sätt särslagstifta för vissa kategorier av löntagare. Även andra grupper skattskyldiga än byggnads- och anläggningsarbetare kan på grund av särskilda omständigheter behöva samma utvidgning av möjligheterna att göra avdrag för ökade levnadsomkostnader. Alla skattskyldiga skall naturligtvis behandlas lika i skattehänseende. Av rättviseskäl bör därför den provisoriska lagstiftningen gälla utan den i propositionen föreslagna begränsningen till byggnads- och anläggningsarbetare.

Med anledning av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 4 i föreliggande betänkande.

Anf. 110 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Som framgår av skatteutskottets betänkande 1986/87:15, som grundar sig på regeringens proposition 45, behandlas en lista med diverse skattefrågor.

På fyra punkter har skatteutskottet inte blivit enigt utan det föreligger reservationer från de borgerliga partierna.

Den första frågan där uppfattningarna skiljer sig gäller nedsättning av församlingsskatten för dem som inte tillhör svenska kyrkan. Den ändring som nu föreslås innebär att mantalsskrivning i riket slopas. De nya reglerna skall tillämpas fr. o. m. 1989. Moderaterna och folkpartiet vill att ändringen skall tillämpas redan fr. o. m. 1988.

I regeringsförslaget framhålls att även om det inte rör sig om många personer, kommer ett genomförande av förslaget ändå att föranleda rätt omfattande ändringar i de administrativa rutinerna.

Reservanterna framhåller att regeringen överdriver svårigheterna. Därför

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Lindring av församlingsskatt, m. m.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Lindring av försam-
lingsskatt, m. m.*

skulle jag vara intresserad av att få höra vad reservanterna har för uppfattning och varför de anser att frågan är enkel.

I propositionen föreslås att den provisoriska tillämpningen av skattefrihet för vissa stipendier skall permanentas. Avsikten med skattefriheten för dessa stipendier har varit att ge möjlighet för anställda som inte har rätt till ledighet för studier med bibehållen lön att kunna delta i fackliga kurser. Det förhållandet att vi har haft en provisorisk lagstiftning när det gäller dessa stipendier beror på att riksrevisionsverket uttryckt farhågor för missbruk. Bestämmelserna har varit i tillämpning sedan 1984. Riksskatteverket har nu gett klarsignal och anført att systemet med skattefrihet inte vållat några problem. Av den anledningen föreslås att tillämpningen skall permanentas fr. o. m. den 1 januari 1987.

Moderaterna och folkpartiet reserverar sig mot förslaget. De hävdar att skattefrihet av nämnda slag för stipendier strider mot lagstiftningens grunder och åsidosätter elementära rättvisekrav samt att avsikten endast skulle vara att gynna de fackliga organisationerna. Jag har svårt att befria mig från tanken att det här mer handlar om en allmän fackföreningsfientlig inställning, som dessa partier tidigare alltid har haft. Förhållandet är ju helt klart. Det föreligger en tydlig skillnad. Om en facklig organisation ordnar kurser har de som anmäler sig till dessa ingen annan möjlighet att få ekonomisk hjälp än att söka de stipendier som står till buds. Går vederbörande däremot på kurs för arbetsgivarens räkning uppbär han eller hon såväl lön som i vissa fall också traktamenten. Eftersom det alltså föreligger en skillnad förstår jag inte riktigt motiveringen i den borgerliga reservationen. Jag yrkar avslag på den reservationen.

Existensminimireglerna har från flera håll varit föremål för kritik, bl. a. från JO. Riksdagen har vid en tidigare behandling begärt en översyn av reglerna. I det nu föreliggande förslaget aviserar regeringen en översyn i anslutning till de överväganden som berör skattesystemet och som kommer att ske inom den närmaste framtiden.

Inom socialdepartementet pågår samtidigt en kartläggning av socialbidragen. Därför finns det inga skäl att vidta några åtgärder förrän den kartläggningen är slutförd. Frågan i dag gäller således endast barnbidraget och flerbarnstillägget, som skall ingå i det underlag som skall ligga till grund för bestämmandet av avdrag för nedsatt skatteförmåga vid beräkning av existensminimum.

Nu kommer enligt propositionen dessa bidrag att räknas med i inkomsten, och normalbeloppet för barn skall ökas med motsvarande ett barnbidrag. På så vis påverkas existensminimivån i skattehänseende.

Moderaterna har reserverat sig i anslutning till den motion de har väckt med anledning av propositionen. Moderaterna vill med andra ord inte acceptera de besked som ges i regeringspropositionen utan framför flera exempel på frågor som skyndsamt måste bli föremål för utredning.

Med vad som har anförts i propositionen och i utskottsbetänkandet tillgodoses i allt väsentligt moderaternas krav på att dessa frågor skall bli föremål för överväganden. Det är naturligtvis alldeles uppenbart att såväl skattesystemets utformning i framtiden liksom nu pågående utvärdering när det gäller socialbidragen kommer att ha stor betydelse när regeringen skall ta

ställning till denna fråga. Därefter återkommer frågan till riksdagen, och då har moderaterna möjlighet att agera om inte deras intressen har blivit tillgodosedda.

Den sista fråga som har orsakat delade meningar i utskottet gäller avdrag för ökade levnadskostnader. Frågan har tidigare behandlats av riksdagen och ärendet gäller utvidgning av tvåårsregeln, som nu gäller en grupp skattskyldiga som arbetar inom byggnads- och anläggningsbranschen. Normalt medges avdrag för högst två år, men riksdagen beslutade på hösten 1983 om en uppmjukning av reglerna för anställda i byggnads- och anläggningsbranschen, som innebär att avdrag för traktamenten för långtidsförrättning skall medges även efter tvåårsperioden. Det beslut som skall fattas i dag är en förlängning av ett tidigare beslut och innebär att särbestämmelsen skall ha giltighet t. o. m. 1989 års taxering.

Den provisoriska lösningen har funnits under ett antal år, och det är nu fråga om förlängning under en kortare period. Vi känner till att det pågår en utredning om traktamenten m. m. Frågorna är alltså föremål för övervägande i finansdepartementet. Man har för avsikt att slutföra det arbetet under innevarande år. Därefter kommer givetvis förslag att läggas fram i denna fråga. Det finns således inte tillräckliga motiv till att nu utvidga bestämmelserna till andra löntagarkategorier, som de borgerliga partierna föreslår i sin reservation – eftersom det endast gäller en kort period.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 111 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Torsten Karlsson frågade hur det skulle vara möjligt att hantera nya regler för församlingsskatten redan vid 1988 års taxering. Jag tror mycket väl att man skulle kunna göra det genom att pressa de olika teknikerna i riksskatteverket på en lösning av de problemen. I annat fall skulle man kunna lösa det hela med manuella rutiner. Möjlighet finns säkerligen!

Torsten Karlsson gjorde en jämförelse mellan dem som betalar för att människor skall gå på fackliga kurser och de arbetsgivare som betalar ersättning för anställda. Där föreligger den orättvisan att i det ena exemplet kommer man undan med hälften av ersättningen utan några avgifter medan i det andra exemplet, där vederbörande beskattas för ersättningen, det är fråga om full lön plus sociala avgifter. Där föreligger således en orättvisa, och det finns inte någon likformighet mellan de två utbetalarna.

När det sedan gäller existensminimum kan vi inte vänta hur länge som helst. Torsten Karlsson svarade inte på frågan hur länge vi skall få vänta på förslag från regeringen i detta avseende. Enskilda människor drabbas. Jag kanske kan tolka Torsten Karlsson så att socialdemokraterna vill ha en ändring men inte vet när den i så fall skall komma.

Jag vill gärna höra om Torsten Karlsson kan precisera sig något när det gäller tidpunkten.

Vad sedan gäller den provisoriska lösningen avseende fördrjade levnadskostnader vill jag ställa en fråga: Vad finns det för anledning – med de skäl som Torsten Karlsson anförde – att särbehandla dem som är anställda i

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Lindring av församlingsskatt, m. m.

byggnads- och anläggningsbranschen? Vi bör ha likformighet och skall inte skilja ut en grupp löntagare!

Anf. 112 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! När det gäller stipendierna vill jag för min del på det bestämdaste tillbakavisa anklagelserna att det skulle röra sig om en fientlig inställning till fackföreningsrörelsen. Vi eftersträvar rättvisa och likformighet, som vi tycker att man i detta fall har frångått när det gäller beskattningen. Både beträffande den här saken och i fråga om tvåårsregeln har man hänvisat till, som man säger, "de befarade missbruken". Detta förvånar mig något. Man får väl tala om vari missbruken skulle bestå.

För nästan ett år sedan sade utskottsmajoritetens talesman här i kammaren att man borde vänta tills förmånsskattekommitténs utredning blir klar. Nu förlängs provisoriet ytterligare två år. Kan vi, Torsten Karlsson, få besked om att utredningen kommer, eller skall provisoriet om två år förlängas ytterligare en gång? I propositionen står det nämligen att översynsarbetet ej beräknas bli klart i år. Betyder detta att vi under 1987 kan motse ett förslag? Varför skall man i så fall förlänga med två år?

Anf. 113 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Torsten Karlsson menar att det bara är en kortare tid kvar beträffande särlagstiftningen för byggnads- och anläggningsarbetare. Detta skulle motivera att man inte gör någon ändring. Jag kan hålla med honom så långt att man naturligtvis aldrig borde ha infört särlagstiftningen. Det är pricipiellt felaktigt att särlagstifta för vissa kategorier.

Det måste, Torsten Karlsson, finnas konsekvens i skattelagstiftningen. Annars förlorar naturligtvis de skattskyldiga respekten för skattelagarna. Ser man att grannen blir behandlad på ett annat sätt i skattelagarna än man själv blir behandlad, förlorar man givetvis respekten för spelreglerna i samhället. Därför är det angeläget att vi på den här punkten får en ändring till stånd så snart som det över huvud taget är möjligt.

Anf. 114 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! När det gäller församlingsskatt är problemet inte bara antalet. Det gäller också hur man skall få tag i de här människorna. Från regeringens sida har man under arbetet med propositionen haft ambitionen att få till stånd en tidigare tillämpning, men av de skäl som angivits har man fått vänta till 1989.

Beträffande de ifrågavarande stipendierna vet vi ju att stipendier inte är skattebelagda. Härvidlag är det inte annorlunda än när det gäller andra stipendier. De människor som söker till fackliga kurser har ju inte ett anställningsförhållande, varken hos den lokala fackföreningen eller hos förbundet, och uppbär ju inte heller lön under den tid en kurs varar. Därför föreligger det en klar skillnad mellan denna kategori och t. ex. de personer som arbetsgivare skickar till en kurs.

Beträffande existensminimireglerna tycker jag att det finns klara uttalanden i propositionen. I många avseenden kan man instämma i vad som står i moderaternas motion och reservation. Det finns sådant som inte fungerar på

ett bra sätt, varför det kan anföras kritik. Men såväl skattesystemet i framtiden som utvärderingarna beträffande socialbidragen kommer ju att ha stor betydelse för hur reglerna framdeles skall utformas.

Frågan om ökade levnadskostnader vid arbete inom byggnads- och anläggningsbranschen är inte så enkel. Ofta är det fråga om stora byggen – exempelvis kraftverks- och brobyggen – som pågår i flera år. Då handlar det inte bara om ett löntagarintresse. Det gäller också för arbetsgivaren eller entreprenören att hålla kvar arbetskraften i kanske flera år och längre än den tvåårsperiod som gäller för avdragen. Här är det svårt att referera till andra anställda. Jag tycker att det finns ett särskilt motiv just beträffande denna bransch.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (församlingsskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (stipendier)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 112 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 b (existensminimireglerna)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 72 för reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 5 (avdrag för ökade levnadskostnader i vissa fall)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 150 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 17.54 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

12 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

13 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:12 om vissa åtgärder m. m. efter Tjernobylolyckan (prop. 1986/87:18).

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobylolyckan*

Anf. 115 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Klockan 01.24 natten till den 26 april i år var katastrofen ett faktum. Reaktor nr 4 vid kärnkraftverket intill Tjernobyll hade förolyckats. Radioaktiva ämnen fördes med snabba vindar mot Sverige. Inte förrän på måndagsmorgonen två dagar senare, när mätinstrument vid det svenska kärnkraftverket i Forsmark indikerade förhöjda strålnivåer, upptäcktes vad som hade hänt.

Den höga säkerheten och vaksamheten vid ett av våra kärnkraftverk gjorde att det var vi i Sverige som först registrerade det inträffade. De som arbetar vid Forsmark visade sig kunna sin sak. De gjorde precis vad som skulle göras i en pressad situation som denna.

Naturligtvis tog människorna till sig nyheten. De frågade sig vad de skulle göra. De blev oroliga. Strålskyddsinstitutet gick ut med information. Men SSI kunde inte ge de klara besked som var nödvändiga i en situation som denna. Människorna kunde inte bedöma strålriskerna. De saknade referenspunkter när SSI gick ut och sade att strålningen nu var 50 eller 100 gånger större än vad som är vanligt. Det är klart att sådant skapar oro. Detta gav massmedia möjligheter att få utrymme för sina spekulationer. De raljerade över besynnerliga måttenheter som vi nästan aldrig tidigare hade hört talas om: mikroröntgen, millisievert, kilobequerel, gray etc. Detta hade inte hänt, tror jag, om SSI hade vetat vad det ville. Och då hade inte heller livsmedelsverket handlat som det gjorde. Experter av skiftande slag skaffade sig armbågs- och mediautrymme och hade synpunkter. Myndigheter gav råd och påbud, och mycket gick snett.

Lika säkert som de anställda vid kärnkraftverket i Forsmark handlade, lika osäkra var alltså de som, i första hand vid SSI och i andra hand vid livsmedelsverket, skulle ge oss riktiga, sakliga och lugnande besked. Detta måste tyvärr konstateras.

I stora delar av Sverige skulle inte bönderna få ta ut sina kor på bete. Man varnade för att äta persilja, gräslök och nässelsoppa. Samtidigt sade man att det inte fanns någon anledning till oro. Så här fortsatte det hela sommaren och även under hösten. Hjortron från vissa områden fick inte säljas – men det var inte farligt att äta dem. Renkött med mer än 300 Bq fick inte säljas. Det kasserades och blev minkföda, men för samerna var det inte farligt med renkött, om det äts i måttliga mängder. Är det då för allmänheten farligt att njuta av en eller annan rensadel och litet renskav per år? Man kan fundera litet grand över var proportionerna finns i SSI:s budskap? Varför har våra grannländer andra riktvärden?

Det högsta dostillskottet har beräknats vara 3 mSv under första året, vilket är ungefär jämförbart med vad som åstadkoms genom den naturliga bakgrundsbestrålningen och strålningen i bostäder.

Herr talman! Konsekvenserna av olyckan men också i viss mån konsekvenserna av vissa myndigheters handlande gör att vi i dag har att ta ställning till anslag på ca 300 miljoner – pengar som skall vara en kompensation för bl. a. ekonomiska skador som drabbat många i de radioaktivt nedsmittade områdena.

Moderata samlingspartiet har inte något väsentligt att erinra mot de framlagda förslagen. Förslagen är logiska följderna av vad som hänt och beslutats sedan den 28 april i år. Länsstyrelserna behöver tillföras mer kompetens. Statens räddningstjänst behöver resurser för beredskapshöjande insatser. Likaså är det rimligt att de jordbruks-, trädgårds-, fiske- och renskötsel företag som drabbats hålls skadeslösa. Tyvärr har fiskarnas företag lämnats utanför. Jag hoppas och utgår från att de synpunkter som bl. a. Västskärfiskarnas ordförande Jens Eriksson framfört också kommer att beaktas och att även fiskarna får den behandling som de övriga, när nu uppenbarligen regeringskansliet ägnar sig åt dessa frågor.

En sak är dock tråkig att konstatera. Samerna har drabbats hårdare än någon annan yrkesgrupp men får inte tillgång till det renkonto de anser sig behöva för att kunna resultatreglera den extremt stora utslaktningen. Jag har litet svårt att ta till mig argumentet att ett renkonto skulle innebära så stora skatteadministrativa nackdelar. Rutinerna finns ju redan upparbetade i form av skogskonto och skogsskadekonto. Är det, herr talman, lättare att acceptera en nedfallen gran än en strålsmittad ren?

Det är bra att vi tar aktiv del i IAEA:s arbete och ger organisationen de resurser som behövs för att göra den effektivare. Den nya konventionen om tidig information vid en kärnenergiolycka som tillkommit efter Tjernobyli är bra. Det visade sig att t. o. m. Sovjet respekterade denna konvention i samband med ubåtsolyckan utanför USA:s kust i höstas.

Jag yrkar, herr talman, bifall till propositionen till vissa delar och i övrigt bifall till de reservationer som moderata samlingspartiet står bakom.

Jag vill stanna upp vid Tjernobylolyckan ett tag till. Jag hävdar att de ekonomiska konsekvenserna i första hand är förvållade genom strålskydds-institutets och livsmedelsverkets uppenbarligen bristande insikter i hur de skulle förfara i en situation som denna. Beslutet om riktvärdet 300 Bq, i vilket miljö- och energiminister Birgitta Dahl har stor del – om inte formellt så dock reellt – kan med all rätt ifrågasättas. Vi hade som bekant ett högre värde före olyckan. Från strålskyddsinstitutets chef utgick meddelande om att 4 personer skulle dö i cancer per år under de närmaste 50 åren på grund av Tjernobylolyckan. Det är givetvis inte bra. Varje ökning är oacceptabel, men detta budskap skapar oro och skulle ha relaterats till något annat. Man har anledning att fråga sig varför ingenting sades just då om att det i Sverige dör 30 000 personer årligen av cancer, varav 5 500 av tobaksrökning, 10 000 av kosten de äter, 3 500 på grund av sina sexuella beteenden. Varför sade inte strålskyddsinstitutet att över 1 100 personer dör i cancer i Sverige per år på grund av att de bor i radonhus? Information om det ökade antalet dödsfall på grund av Tjernobylolyckan borde ha ställts mot de 1 100 som dör i cancer på grund av att de bor i radonhus. Då skulle vi ha fått någon form av jämförelse och fått litet bättre fotfäste. Varför, herr talman, lämnade man inte den här informationen?

Här går strålskyddsinstitutet som högsta ansvariga organ på strålning i månadskvart april-maj ut med detta påbud om 300 Bq. Samtidigt har SSI under många år vetat om och accepterat att renkött från år 1962 innehöll 400 Bq per kg ren. Och värdena steg ytterligare fram till 1965. Den gången ledde det inte till några åtgärder. Varför? Var det därför att man inte ansåg det

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobylolyckan*

innebära några påtagliga risker? Varför gick man inte ut till massmedia och allmänheten och informerade om att vi haft en liknande situation förut? De värden som så minutiöst registrerades under hela 1960- och 1970-talen skulle ha varit lugnande för allmänheten att få ta del av. Samerna genomgick en hälsoundersökning 1983–1984. Det visade sig att de var friskare och hade lägre cancerfrekvens än svensken i gemen. Vad kan vi dra för slutsatser av detta – mot bakgrund av den strålning som fanns på 1960- och 1970-talen?

Radonproblemet är inget nytt för Sverige. Redan i början av 1970-talet var vi mevetna om problemet. Ca 300 000 svenskar beräknas vara utsatta för en radonhalt som överstiger 400 Bq per kubikmeter luft. De får därmed en årlig effektiv dosekvivalent på mer än 12 mSv.

Detta är skrämmande siffror som inte har kommit till allmänhetens kännedom. Man har – och det är värt att upprepa – stillatigande accepterat 4 000 Bq i ren sedan 1962 utan att vidta några åtgärder. Man har utan att vidta några kraftfulla åtgärder låtit hundratusentals vuxna och barn bo kvar i radonhus med halter som klart överstigit de nivåer som i maj i år ansågs vara de högsta acceptabla. Man låter Tobaksmonopolet tjäna pengar på rökningen även om man, som strålskyddsinstitutets chef själv har räknat fram, en cigarett motsvarar 2 000 Bq. En cigarett motsvarar alltså 6,5 kg renkött. Var finns proportionerna och logiken i regeringens och Birgitta Dahls miljötänkande?

Norge har beslutat att höja gränsen för renkött till 6 000 Bq per kg. Vad har detta gett miljöministern för tankar och funderingar? Är den norska socialdemokratiska regeringen mindre ansvarsfull än den svenska? Är det det norska strålskyddsinstitutet som har rätt, eller det svenska? Det skulle vara värdefullt om miljöministern ville förklara för mig och även för allmänheten varför man kan acceptera 25 mSv i årsdos för alla de tusentals som bor i radonhus, medan man bara accepterar 1 mSv när det gäller livsmedel. Det skulle också vara värdefullt om miljöministern ville förklara varför en cigarett motsvarande 2 000 Bq kan accepteras, medan tusentals ton renkött med värden överstigande 300 Bq har förstörts. Borde inte också cigaretterna förstöras – cancerrisk som cancerrisk?

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja ställa en fråga till miljöministern: När avser miljöministern att ändra på beslutet om 300 Bq per kg?

Anf. 116 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Kärnkraftshaveriet i Tjernobyl vållade betydande skador. Många människor i kärnkraftverkets omgivning omkom, och många var tvungna att flytta därifrån. En stor del av dem kommer inte att någonsin kunna återvända till sin hemort.

Vid explosionen i reaktorn fördes också delar av härdinnehållet upp i luften, spreds med vindarna och föll ner på olika håll i Europa, bl. a. i Sverige.

Vi har i vårt land räknat med att kärnkraftsolyckor kan inträffa. Efter händelserna i Harrisburg påverkades den svenska kärnkraftssäkerheten på olika sätt. Vi lade in en ny typ av säkerhetstänkande, som bl. a. ledde till förstärkning av reaktorkärnen, byggande av filterkammare – tills vidare bara i Barsebäck men snart också i de andra verken – förbättrat larmsystem och ett

uppyggt system för kontroll. Vidare förbättrades utbildningen av dem som arbetar vid kärnkraftverken, och beredskap byggdes upp i de olika länsstyrelserna.

Vi räknade med att en olycka kunde inträffa i Sovjet, kanske framför allt där, eftersom man där valt att bygga kärnkraftsreaktorer av ett slag som vi i Sverige på ett tidigt stadium hade bestämt oss för att inte satsa på med hänsyn till säkerheten. Men vad vi inte var inställda på var att en olycka i en reaktor långt ifrån Sverige skulle kunna leda till radioaktivt nedfall som kunde påverka miljön också i vårt land.

Därför, herr talman, är den första slutsats som vi enligt min mening måste dra av den här händelsen att säkerheten i kärnkraftverken inte är en enbart nationell angelägenhet. De konventioner som har antagits av IAEA om tidig informationsgivning och om bistånd vid kärnkraftsolyckor är i och för sig bra, men de är inte tillräckliga. Det är väsentligt, anser vi inom folkpartiet, att den svenska regeringen arbetar för att man inom IAEA kommer fram till beslut som innebär att man där utformar och fastställer de säkerhetskrav som skall uppfyllas både i nya anläggningar och i befintliga kärnkraftverk. Regeringen bör verka för att IAEA inrättar ett system för rapportering av olyckstillbud och olyckor som inträffar och att IAEA får rätt att inspektera att de krav som antas inom organisationen också uppfylls av de länder som är medlemmar av IAEA. Detta är en central fråga, om vi menar allvar med att vi skall förstärka säkerheten för Sveriges del, oberoende av om vi själva har avvecklat vår kärnkraft eller inte.

Den andra slutsats man kan dra är att man inom Sverige, även vid en kärnkraftsavveckling, behöver upprätthålla och utveckla kompetens inom kärnsäkerhetsområdet. Vi kan inte vara säkra på att vi inte kan drabbas, även om vi själva kommit i den situationen att vi inte har några kärnkraftverk i landet. Andra kärnkraftverk kan förorsaka skador också hos oss.

Den tredje slutsatsen är att vi måste ställa den kompetens vi har inom vårt land till omvärldens förfogande. Även detta är självfallet en fråga av betydande vikt. Därför tycker jag att det var förvånansvärt, när den här frågan diskuterades här i riksdagen så sent som i våras, att Sveriges statsminister Ingvar Carlsson uppträdde på ett sådant sätt att han vinglade än hit än dit när det gällde sin syn på frågan om Sverige skall ställa detta kunnande till omvärldens förfogande.

Herr talman! Min fjärde slutsats är att vi – eftersom radioaktiv strålning kan inträffa överallt och nedfall kan ske även i vårt land, i alla län och på alla platser – måste ha en beredskap i alla län. För närvarande har vi det i de län i vilka det finns kärnkraftverk. Enligt regeringens förslag skall man förstärka denna beredskap med en utbyggd säkerhet i ytterligare ett län.

Vi anser för vår del att detta är otillräckligt och att man måste bygga upp en förstärkt beredskap vid alla länsstyrelser. Jag vill peka på att civilförsvaret är en värdefull resurs när det gäller både att ta reda på om radioaktivt nedfall förekommer och att vidta åtgärder med anledning av det. Därför bör civilförsvaret förstärkas på det sätt som folkpartiet i andra sammanhang har verkat för och som bl. a. innebär rätt att direkt utbilda ett antal tusen värnpliktiga om året för civilförvarsändamål. Om en sådan utbildning hade funnits och de värnpliktiga till en del varit på plats, hade det inneburit en

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobylolyckan*

bättre beredskap än den vi hade när händelsen i Tjernobyl inträffade.

För det femte måste vi, herr talman, se över informationen om olyckor i samband med kärnkraften och det sätt på vilket vi delger allmänheten denna information. Jag tror inte att man kan kritisera myndigheterna för någon vilja att missleda allmänheten. Tvärtom tror jag att myndigheterna har gjort allt vad de kunnat för att informera på ett så korrekt och riktigt sätt som de har haft möjlighet till. Men uppenbart är – det framgår av de undersökningar som gjorts – att osäkerheten hos allmänheten har varit stor och att informationen inte blev lätt att begripa dels på grund av att man möttes av dittills okända begrepp, dels på grund av att det var flera som informerade och gjorde det från olika utgångspunkter. Detta måste vi fundera igenom ordentligt, så att den information som ges i samband med sådana händelser blir både korrekt och för en bred allmänhet begriplig.

En sjätte punkt, herr talman, gäller riktvärdena för radioaktiv strålning i livsmedel. De fastställdes ju efter Tjernobylihändelsen och kom då att läggas på nivån 300 Bq/kg. Jag utgår ifrån att hälsoskäl spelade en betydande roll när man fastställde dessa riktvärden; det var inte regeringen utan i första hand livsmedelsverket som fastställde värdena. Jag är emellertid övertygad om att också hänsyn till den svenska exporten av jordbruksvaror spelade en roll, kanske en stor roll, för livsmedelsverkets beslut. Jag tycker att det med hänsyn till vad som anförts i denna fråga här i kammaren både nu och tidigare finns anledning för regeringen att överväga om denna gräns är den riktiga och att eftersträva en för Norden gemensam gräns – gärna också en gräns som är gemensam för övriga länder i Europa.

Herr talman! Vi vet att olyckor i samband med industriell tillverkning kan inträffa och att de kan få stora skadeverkningar. Under senare har sådana olyckor inträffat bl. a. i Bhopal, där hundratals människor dödades, i Tjernobyl och nu senast i Schweiz, där olyckan vid företaget Sandoz ledde till en förgiftning som inte begränsade sig till Schweiz utan även påverkade hälsa och miljö i Tyskland och Holland.

Det är lätt, herr talman, att vår uppmärksamhet fångas främst av olyckor med snabba och våldsamma förlopp och där effekterna kan mätas förhållandevis snabbt, som t. ex. i Bhopal. Verkningarna kan vara långvariga, men man ser snabbt effekterna. Av dessa skäl bör vi inte glömma att det med industriell verksamhet följer risker, betydande risker, för vår hälsa och vår miljö som är av mer långsiktig karaktär. Jag tänker naturligtvis då bl. a. på vad vi nyligen har inhämtat om freonets betydelse för ozonskiktet och vad vi sedan länge känner till om försurningen och den påverkan som svavel- och kväveoxider har på våra skogar och vår miljö. Det gäller kort sagt, herr talman, att kunna se skogen för alla träd och att se den i tid medan luften ännu är skön att andas och medan träden ännu är gröna.

Anf. 117 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! När jag lyssnade till Per-Richard Molén och hörde hans beskrivning av effekterna av den stora olyckan i Tjernobyl, fick jag nästan intrycket att han gjorde ett tappert försök att få det hela till någon typ av hälsokur; när vi i framtiden undersöker speciellt norrlänningarna kommer vi att finna att de är friskare än övriga svenska folket. Det ligger litet av cynism i

detta sätt att bortförklara. Kanske är det ett ärligt försök att minska oron, men det fanns knappast mycket av saklighet i den beskrivningen.

Jag tycker ändå att Per-Richard Molén hade en poäng när han talade om radonhusen. Där har vi ett tungt ansvar. Många är i den situationen att de inte kan välja bort att bo i radonhus, och från centrens sida har vi gång efter annan krävt effektivare och bättre åtgärder för att hjälpa dem att sanera sina hus, vilket är tekniskt förhållandevis lätt.

Däremot tycker jag att Per-Richard Moléns tal om cigaretter knappast hör till det frihetstänkande som moderaterna brukar bekänna sig till. Visst skulle vi påverka den svenska folkhälsan mycket positivt om vi förbjöd allt rökande i Sverige, men för de flesta rökare är det ett val man har träffat, väl medveten om riskerna. Många av oss anser att man skall få ta den risken, men det är naturligtvis viktigt att upplysa alla om riskerna. Vi kunde ta samma exempel när det gäller alkohol. Visst skulle vi förbättra den svenska folkhälsan och sänka sjukvårdskostnaderna radikalt om vi kunde lyckas med att förbjuda alkoholen.

Herr talman! Vad som har hänt i Tjernobyl och den ökade strålning olyckan åstadkommit läggs dock ovanpå de andra problemen, och därmed blir de påtvingade effekterna knappast överblickbara i dag. Men visst är det allvarligt, även om vi säkert aldrig kommer att få se hela det slutliga facit av vad Tjernobyl har inneburit. Effekterna sträcker sig över lång tid, och de är smygande och vanskliga att särskilja från en rad andra allvarliga miljöproblem som vi har att brottas med.

Det har sagts att rent tekniskt har inte Tjernobylolyckan gett oss anledning att omvärdera vår syn på den svenska kärnkraftens säkerhet. Förvisso har den svenska kärnkraften inte blivit vare sig säkrare eller osäkrare på grund av vad som har hänt i Tjernobyl.

Den största skillnaden före och efter Tjernobyl är att vad som tidigare var en mycket osannolik olycka i dag är en fullbordad olycka. Det är samtidigt helt klart att lika allvarliga olyckor kan hända även i våra svenska kärnkraftsreaktorer, även om de är av annan konstruktion och även om de är omgärdade av omfattande säkerhetsåtgärder.

Kärnkraftens säkerhetsrisker har dimensioner som är svåra att få konkret grepp om, och därför är de speciellt skrämmande. Allt fler drar den logiska slutsatsen att enda lösningen på kärnkraftsproblemet är en så snabb avveckling som möjligt.

Även kärnkraftens ekonomi talar för att kärnkraften är en felsatsning. I Sverige lever kärnkraften fortfarande i en skyddad verkstad, och kraftbolagen kan fortfarande ge sken av god lönsamhet.

Faktum är att om Forsmark 3 hade ägts av ett självständigt bolag som tvingats att sälja elströmmen till marknadspriser, så skulle den årliga förlusten ha legat i storleksordningen 1 000 milj. kr. Detta kan vara värt att notera med tanke på hur ofta alternativen döms ut på grund av att de inte klarar att helt stå på egna ben.

Ingen energiform har fått så omfattande skattesubventioner som kärnkraften. Räknat i 1985 års penningvärde har skattebetalarna satsat ca 14 000 milj. kr. i forskningspengar på kärnkraften. Till detta skall läggas miljardbelopp för påstådda kostnader på grund av försenad idrifttagning av bl. a. Forsmark 3.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobylolyckan*

Om vi ser på kärnkraftens utveckling och problem i USA, kan vi konstatera att t. o. m. år 1985 har inte mindre 128 kärnkraftsreaktorer avbeställts. Trots att de amerikanska kraftbolagen i dessa reaktorer har investerat belopp i storleksordningen 170 000 miljoner, har man gjort bedömningen att det är billigare att avbeställa än att fullfölja beställningar och färdigställa kraftverk.

Det är svårt att mot denna bakgrund förstå att svensk kärnkraft skulle vara avgörande för den svenska välfärdsutvecklingen, såsom vissa kärnkraftsföreträdare vill göra gällande.

Sanningen är att utbyggnaden av den svenska kärnkraften har möjliggjorts tack vare den billiga vattenkraften, som likt ett fostervatten omsluttit kärnkraften och skyddat den från den krassa ekonomiska verkligheten. Även de höga oljepriserna har tidigare hjälpt till att skydda kärnkraften.

Den omfattande kärnkraftsutbyggnaden har medfört en snabbt ökad elproduktion, och det har krävt en motsvarande snabb ökning av elanvändningen.

Kraftbolagen har lyckats bra i sin marknadsföring, men till priser som underskridit hälften av den verkliga kostnaden för ny kärnkraft. Detta har inneburit att hela energimarknaden snedvridits. Inhemska bränslen har konkurrerats ut, trots att de hade varit mycket billigare än ny kärnkraft. Många investeringar i ökad elanvändning skulle aldrig ha kommit till stånd, om man hade fått betala det pris som den ökade elproduktionen egentligen motiverade. Att det i dag talas om att kärnkraftsavvecklingen innebär drastiskt höjda elpriser beror i första hand på att man pläderar för en prissättning som täcker totalkostnaden för tillkommande elproduktion.

Om samma synsätt hade tillämpats när Forsmark 3 och Oskarshamn 3 togs i drift, skulle elpriset i ett slag ha fördubblats. Det hade aldrig gått att sälja strömmen. Med rätt prissättning är det uppenbart att Forsmark 3 och Oskarshamn 3 aldrig hade behövts.

Totalt har i storleksordningen 35 miljarder investerats i dessa två reaktorer och i nät och effektutbyggnad för att ge utrymme på marknaden åt den ström som reaktorerna producerar. Det är uppenbart att dessa två reaktorer är mycket besvärande felinvesteringar, som i dag innebär en allvarlig låsning till kärnkraften.

Herr talman! Jag har velat teckna denna ganska breda bakgrund av kärnkraftens problem för att visa att det finns flera tunga skäl för en så snabb avveckling som möjligt av kärnkraften. Innan jag snabbt kommenterar några av reservationerna i betänkandet vill jag göra ytterligare en kommentar till elpriset vid den kommande kärnkraftsavvecklingen.

Om man väljer ett pris på all elström som är lika med totalkostnaden för den el som produceras i nytillkommande anläggningar, uppstår mycket stora överskott när det gäller den befintliga och fortfarande billiga vattenkraften. Det rör sig om "extra vinster" på i storleksordningen 20 miljarder per år, om priset skall vara lika med kostnaden för kolkondensproducerad el.

Dessa övervinster motsvaras inte av någon ny kostnad. De måste på lämpligt sätt återföras till olika kategorier elanvändare – dock inte i form av lägre elpris, om vi vill främja en effektiv elanvändning och en sund konkurrens mellan el och alternativ energi.

Effektiv elanvändning och utnyttjande av andra, billigare och miljövänligare alternativ där det är möjligt kommer att medföra väsentligt lägre elbehov. Sannolikt räcker mycket väl 100 TWh el per år. Med denna avvecklingsstrategi kommer den billiga vattenkraften att dominera i det framtida elsystemet, och kostnaden för ny elproduktionskapacitet blir begränsad och rimlig. Detta påverkas också av hur optimalt vi kan utnyttja möjligheterna till samproduktion av el och värme. I detta sammanhang kommer utnyttjandet av modern förgasningsteknik att väsentligt öka möjligheterna till småskalig samproduktion av el och värme och därmed också avsevärt öka den totala mängd el som kan utvinnas genom denna samproduktion.

Jag går nu över till att summariskt tala om reservationerna. Görel Thurdin kommer sedan att mera ingående behandla en del av reservationerna.

I reservationerna 2 och 4 hävdar vi i centern tillsammans med folkpartist och vpk vikten av att ge alla län en nödvändig kompetens för rimlig beredskap vid kärnkraftsolyckor. Tjernobyl har lärt oss att kärnkraftsolyckor inte känner några gränser. Därför måste alla län, och inte bara kärnkraftslänen, ha rimliga resurser för att klara en acceptabel beredskap.

I reservationerna 6 och 8 tar centern tillsammans med vpk upp frågan om hur kostnaderna för bl. a. förbättrad beredskap skall finansieras. Jag har redan redovisat vilka omfattande skattesubventioner kärnkraften tidigare har fått. Vi i centern anser att vi inte kan fortsätta med detta. Kärnkraften måste så långt som möjligt svara även för sina kringkostnader. Därför menar vi att hela kostnaden för de här föreslagna åtgärderna, ca 40 milj. kr., skall tas ut av kärnkraftsföretagen såsom extra avgifter.

Det är viktigt att importerade livsmedel på ett så effektivt sätt som möjligt kontrolleras i strålningshänseende. Därför anser vi i centern att om tullverket behöver ytterligare resurser för att klara detta, så bör regeringen snarast lägga fram förslag därom.

Vid vissa strålningssituationer är det av stor, för att inte säga avgörande, betydelse att ha snabb tillgång på jodtabletter för att minimera hälsoskadorna. Vi i centern anser därför att det är nödvändigt att det finns ett lättillgängligt förråd av jodtabletter i varje kommun.

Inledningsvis tog jag upp de svårbedömda och långsiktiga effekter som en kärnkraftsolycka av typ Tjernobyl medför. Det är angeläget att så ingående som möjligt analysera och följa upp vad som har hänt och försöka bedöma framtidseffekterna ur såväl hälso- som miljösynpunkt. Vi i centern menar att detta är en så stor och viktig fråga att en särskild parlamentariskt sammansatt miljökommission bör tillsättas. Riksdagen bör hos regeringen hemställa att en sådan kommission snarast tillkallas.

Det är enligt centerns mening viktigt att alla enskilda och företag så korrekt som möjligt erhåller ersättning för de skador och förluster som de åsamkas genom olyckan i Tjernobyl. Vi tror att detta kan genomföras bäst om ersättningsprövningen sker på regional nivå med relativt goda kunskaper om de lokala förhållandena.

Hela ersättningsproblematiken visar kärnkraftens särart. För all annan industriell verksamhet har ägare och utövare ett första och direkt ansvar för de skador de åstadkommer. För kärnkraften är skadeståndsansvaret begrän-

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobyloolyckan*

sat till blygsamma belopp i jämförelse med de verkliga skadekostnaderna.

Det är angeläget att vi får en översyn av ansvarsbeloppen. Det mest logiska vore att fortsatt drift skulle kräva försäkringar som täcker de faktiska kostnader som uppstår vid en kärnkraftsolycka. Eftersom kärnkraftsförespråkarna hävdar att riskerna för svenska olyckor av typ Tjernobyl är försumbara, så borde de försöka övertyga försäkringsbolagen om detta. På så sätt finge kärnkraften på ytterligare ett område bära sina egna kostnader.

I debatten förekommer emellanåt antydningar om att människor inte skall oroas med för mycket och för ingående information. Vi i centern tycker att det är ett felaktigt resonemang. Var och en bör få den information hon eller han vill ha så korrekt och ingående som möjligt.

Detta är ett av skälen till att vi i centern anser det angeläget att de som bor i de områden som drabbats värst av Tjernobyloolyckan skall erbjudas hälsundersökningar.

Tillsammans med folkpartiet och moderata samlingspartiet tar centern i reservation 21 upp frågan om ökade uppgifter för IAEA att främja och kontrollera säkerheten vid drift av kärnkraftverk.

Vi i centern anser detta angeläget men menar att det inte är tillräckligt att utöka IAEA:s säkerhetsfrämjande uppgifter. IAEA bör får ändrade uppgifter, så att IAEA i stället för att främja en utbyggnad av kärnkraften aktivt skall medverka till en global avveckling av kärnkraften, eftersom detta är den enda möjliga lösningen på kärnkraftens många problem.

Herr talman! Med denna summariska genomgång av de reservationer som centern ensam eller tillsammans med andra partier har i näringsutskottets betänkande nr 12 yrkar jag bifall till samtliga reservationer där centerns representanter finns med.

Anf. 118 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Tjernobyloolyckan har lett till en rad omprövningar och förskjutningar i samhällspolitiska perspektiv. I regeringens proposition, som vi nu behandlar, speglas både en medvetenhet om sammanhangen och en strävan att genom praktiska åtgärder höja beredskapen och bereda de skadelidande ersättning för förluster. Vårt parti har inga invändningar i dessa grundläggande stycken, däremot en del kritiska eller avvikande meningar på några punkter.

För det första är det ju tydligt att det oväntade i själva situationen gav upphov till oklarheter i informationen, såsom det redan har påpekats av tidigare talare. Det gavs växlände budskap – något som man inte riktigt lyckades förklara för människor. Vi skall nu inte tvista för mycket om dessa passerade ting, väl däremot dra lärdomar av dem. En sådan viktig lärdom är att man inte får hålla sig med motstridiga attityder, innebärande att man gör något slags lämplighetsbedömning av ifall hela sanningen i en viss situation skall fram eller ej. Sann information, oavsett sin tendens, är mer betryggande i folks ögon än ofullständig information i vilken man upptäcker brister eller motsägelser.

För det andra står det klart att beredskapen mot kärnkraftsolyckor inte kan vara principiellt lägre i län där inga kärnkraftsanläggningar är belägna. Meteorologiska omständigheter kan bevisligen föranleda nyckfulla och

överraskande situationer, som man måste förutse. Den allmänna beredskapsnivån i alla ländets län måste vara avpassad efter detta. Dessutom måste beredskapen också vara reell – dvs. att den allmänna restriktiviteten mot anslagsäskanden från länsförvaltningarna nog får göra åt sig något, ifall förvaltningarna skall motsvara de beredskapsanspråk som vi här diskuterar.

En tredje väsentlig punkt är den politik inom ramen för IAEA som Sverige bör verka för. IAEA är ju ett organ med ansvar för säkerhet. Men premissen för dess verksamhet har hela tiden varit en positiv värdering av kärnkraften som sådan. Även de som inte delar centerns och vpk:s hållning, att kärnkraften internationellt bör avvecklas måste rimligen nu inse att aktiv inriktning på kärnkraftens vidare internationella spridning är oförsvarlig med de erfarenheter som nu finns.

Jag vill så gå över till att något kommentera frågorna om ersättning för skador genom det radioaktiva nedfallet, detta särskilt vad gäller samerna och övrig fjällbefolkning.

Det har före utskottets behandling rått en viss olikhet i utgångsläge mellan å den ena sidan renskötande samer och å den andra icke-renskötande samer och annan fjäll- och glesbygdsbefolkning i de drabbade områdena. Renskötarnas huvudorganisation hade redan nått en överenskommelse med regeringen om principerna för skadeersättning. Övrig befolkning i områdena skulle däremot få sin sak beaktad av den särskilda interdepartementala arbetsgruppen inom regeringen. Det var i det läget väsentligt att denna befolkning skulle få ersättning utifrån samma grundsatser och värderingar som renskötsel företagen. Detta har uppnåtts genom de utskottsskrivningar som majoriteten av socialdemokrater och vpk nu ställt sig bakom. Därjämte har uttryckligen slagits fast ansvariga förvaltningars skyldighet att genom aktiv information se till att ingen skadelidande går förlustig sin rätt till ersättning. Renskötare och icke-renskötare, samer inom renskötsel såväl som annan samiebefolkning – alla kategorier skall äga rätt till ersättning för faktiska skador.

I sammanhang med renskötsel företagens situation har frågan om införande av ett s. k. renkonto väckts. Detta är ett mer allmänt skattepolitiskt krav, som varit på tal tidigare och som i och för sig är helt oberoende av Tjernobylolyckan. Att det återkommit i detta sammanhang beror på att ett speciellt problem kan uppstå vid utbetalning av ersättning för den ökade utslaktningen, som framtvings av olyckan. Den tidsmässiga koncentrationen av sådan ersättning kan leda till beskattningseffekter, som är ogynnsamma.

Nu är frågan om renkonto en skattepolitisk fråga av mer generell räckvidd, och det är inte näringsutskottets sak att överväga den från alla principiella aspekter, som är nödvändiga. Näringsutskottet har att bedöma ersättningsproblemet med anledning av kärnkraftsolyckan.

Problemet med en onormalt stor koncentration av inkomster för renägare under ett visst år kan bemästras på annat och enklare sätt än med en helt ny redovisnings- och beskattningsmetod. Det finns redan nu möjligheter till utjämning av resultaten. Skulle dessa visa sig otillräckliga, har utskottet öppnat möjlighet för renskötsel företagen att avväga uttaget av ersättningsmedel, så att man undviker orimlig inkomstkoncentration. Därmed har man

uppnått en effekt liknande den vid renkonto. Skillnaden är den, att de medel som blir föremål för utjämning enbart är de ersättningsmedel staten skall betala ut. Men det är just dessa medel och inget annat, som behandlas här.

Frågan är, om inte näringsutskottets konstruktion blir fördelaktigare för renskötsel företagen än ett renkonto. Renkonto – efter mönster av skogskonto – skulle ge rätt till att föra en viss procent av ett enstaka års utslaktning över på konto och därmed temporärt undan beskattning tills uttag sker. Ett konto är ju rimligen förenat med vissa regler, som bestämmer hur stor del av ett års uttag som får avsättas. Näringsutskottets lösning av frågan – som visserligen är av tillfällig natur, eftersom den bara avser ersättningsmedlen – ger större frihet för det enskilda renskötsel företaget att disponera över utbetalningen och därmed inkomsten. Detta måste vara väl så fördelaktigt, inte minst för mindre renskötsel företag, vars möjligheter att utnyttja kontoavsättningar skulle vara begränsade. Med utskottsmajoritetens kombination av åtgärder når man både något större rättvisa och ett stöd åt hela den berörda befolkningen.

Herr talman! Med dessa synpunkter vill jag yrka bifall till de reservationer, där vpk förekommer och i övriga delar till utskottets hemställan.

Anf. 119 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! I varje fall moderaternas och centerpartiets representanter i debatten har talat mycket om frågor som ligger utanför det utskottsbetänkandet vi nu behandlar, även om de i och för sig har rört kärnkraften. I gengäld har de sagt desto mindre om de frågor som utskottsbetänkandet tar upp. Det är litet synd, eftersom en stor mängd reservationer har fogats till utskottsbetänkandet – inte mindre än 23 – och enligt min mening borde reservanternas ha haft en hel del att förklara i vissa fall.

Jag skall emellertid hålla mig närmare det ämne som vi har till uppgift att diskutera, nämligen den proposition som ligger till grund för betänkandet, de motioner som väckts och slutligen själva betänkandet nr 12.

Tjernobylolyckan har varit en nyttig påminnelse för oss i flera avseenden. Den påminde oss om att olyckor i kärnkraftsanläggningar i betydligt större utsträckning än man tidigare föreställt sig kan ha verkningar också i andra länder än i det land där olyckan inträffar. Vi har fått en klar illustration av att radioaktiviteten inte respekterar några nationella gränser. Det är betecknande att när vi i Sverige registrerade den kraftigt förhöjda radioaktiviteten i luften efter Tjernobylolyckan tog det flera timmar innan man fick klart för sig att radioaktiviteten inte kom från våra egna kraftverk. Det visar att kontrollsystemet var uppbyggt så att det enbart var inriktat på den svenska kärnkraften. Det är i och för sig det viktigaste. Men Tjernobyl har visat att vi inte kan ignorera risker på detta område som kommer utifrån. Därför blir också vår slutsats att kärnkraftverkens säkerhet måste tas upp på dagordningen i internationella sammanhang, bl. a. i FN:s atomenergiorgan, IAEA.

En annan slutsats som man kan dra är att vi inte i längden kan acceptera de brister i säkerhet som vi tycker oss märka hos många reaktorer i öststaterna. Det gäller både grundkonstruktion, reaktorinneslutningen och reservsystem där det har visat sig att det finns betydande brister. Utan tvivel har det sin grund i det slutna samhälle som dessa stater representerar att den säkerhets-

höjande debatt som är nödvändig inte kommer till stånd. Den debatten är ju också ett uttryck för demokratiernas livslust och har en mycket påtaglig betydelse ur ren nyttopunkt.

Herr talman! På basis av en regeringsproposition och ett antal motioner i anslutning till den behandlas i näringsutskottets betänkande 12 olika åtgärder med anledning av kärnkraftsolyckan i Tjernobylen den 26 april i år. Som jag tidigare sade har till betänkandet fogats 23 reservationer från samtliga partier i olika kombinationer. Det finns dock ett undantag: socialdemokraterna är inte representerade i någon reservation.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

De åtgärder som diskuteras i betänkandet är av tre slag. Det är för det första beredskapshöjande åtgärder. För det andra gäller det ersättning till företag och personer som har lidit ekonomisk skada genom det radioaktiva nedfallet över Sverige. För det tredje tas i betänkandet upp krav på internationella åtgärder för att förhindra eller lindra effekterna av kärnkraftsolyckor.

Eftersom propositionen och motionerna täcker ett brett register av åtgärder har flera utskott vid sidan av näringsutskottet varit inblandade i beredningen av ärendet på många punkter. Det har varit skatte-, lag-, försvars-, social-, jordbruks- och bostadsutskotten. Näringsutskottet har i de fall ställningstaganden från andra utskott förelegat följt dessa, förutom i ett fall. Vi har sagt nej till införandet av ett särskilt s. k. renkonto för samer. Ett sådant konto har tagits upp som ett krav av majoriteten i såväl skatte- som jordbruksutskottet. Jörn Svensson har särskilt utvecklat varför utskottsmajoriteten har ansett en sådan lösning sämre än de lösningar som i övrigt erbjudits.

Den första tredjedelen av betänkandet handlar om beredskapshöjande åtgärder mot kärnkraftsolyckor. Det har här varit fråga om en förstärkning av beredskapskompetensen i norra Sverige. Vi har inga kärnkraftverk i norr. Med den nationella inriktning som vi har haft har larmanordningar, mätinstrument och o. d. placerats i andra delar av vårt land. På basis av säkerhetsmyndigheternas förslag i anslutning till energirådets prövning har man från regeringens sida givit påslag som innebär att det nu sker en förbättring av läget. Det hälsar vi i näringsutskottet med tillfredsställelse. Det innebär bl. a. en komplettering av alarmeringssystemet, i och för sig runt kärnkraftverken, och automatisering av vissa mätstationer. Men det innebär också att länsstyrelser även uppe i norr får påslag för att kunna höja beredskapen.

Vi har ännu inte sett slutet på beredskapsförbättrande åtgärder, något som påstås i ett par av reservationerna. Enligt vad vi har inhämtat fortsätter arbetet med de beredskapshöjande åtgärderna även i de län som inte omedelbart och fullt ut kommer i åtnjutande av de ökade anslagen.

Näringsutskottet tillstyrker därför att riksdagen till statens räddningsverk, statens strålskyddsinstitut och länsstyrelserna anvisar totalt 31,5 milj. kr. för att täcka kostnaderna för huvuddelen av de beredskapshöjande insatserna. Dessutom tillstyrker näringsutskottet att kärnkraftsföretagen åläggs att finansiera resterande åtgärder till en sammanlagd kostnad av 8,5 milj. kr.

Orsaken till att vi har velat göra denna uppdelning, som också föreslagits av regeringen, är att bara en del av dessa kostnader är att hänföra till beredskapshöjande åtgärder relaterade till de svenska kärnkraftverken. Huvuddelen av åtgärderna vidtas för att gardera oss mot liknande olyckor som Tjernobylolyckan, dvs. olyckor som sker utanför vårt lands gränser. Vi tycker inte att det är rimligt att de svenska kärnkraftverken skall stå för dessa kostnader. Vi har i många sammanhang belastat kärnkraftverken med en hel del kostnader. I det här fallet tycker vi att denna uppdelning av kostnaderna är rimlig. Den knyter an till en klar analys om vad som bör vara kärnkraftverkens kostnader resp. statens kostnader. Vi kan därför inte ställa oss bakom centerpartiets och folkpartiets motionsyrkanden om att kärnkraftsindustrin skall belastas med dessa statens kostnader.

I fråga om ekonomisk ersättning har utgångspunkten för propositionen varit – och det tillstyrks av näringsutskottet – att företag och privatpersoner skall hållas skadeslösa för de inkomstbortfall och kostnadshöjningar som Tjernobylolyckan har fört med sig. Det gäller både för kostnader som direkt har orsakats av Tjernobylolyckan och för de kostnader som indirekt har orsakats av den. Bl. a. gäller det kostnader till följd av de säkerhetsregler som myndigheterna har påbjudit och de mycket stränga riktvärden för nivån av radioaktivt cesium som har påbjudits. Den frågan berördes också av Per-Richard Molén.

Tjernobylolyckan har naturligtvis skapat betydande problem för en del jordbruks-, trädgårds- och renskötsföretag i berörda områden. Olyckan har också medfört en del kostnader. Regeringen har en mycket hög ambitionsnivå när det gäller att betala ut ersättningar för skador. Näringsutskottet tillstyrker därför att riksdagen anslår 250 milj. kr. för att finansiera ersättningarna till dessa företag. Jag kan tillägga att frågan om ersättning till vidareförädlingsföretag inom berörda branscher bereds inom regeringskansliet, och så måste det vara. Man tar det hela steg för steg. Men utgångspunkten är att ingen skall behöva lida ekonomisk skada på grund av Tjernobylolyckan, i varje fall inte på svensk botten.

Herr talman! Låt mig så gå över till de internationella samarbetsfrågorna. Som jag sade inledningsvis tycker vi socialdemokrater att de är mycket viktiga. Tjernobylolyckan har blivit en ordentlig väckarklocka för oss i fråga om de internationella riskerna med kärnkraften. Det har skett en viss islossning vad gäller samarbetet inom det internationella atomenergiorganet IAEA. Bl. a. har två internationella konventioner snabbt tagits fram. Den ena är konventionen om tidig information vid en kärnenergiolycka, och den andra gäller bistånd i händelse av kärnenergiolycka eller radioaktivt nödläge som det heter. Näringsutskottet hälsar bägge konventionerna med tillfredsställelse, och vi ställer oss bakom att Sverige biträder dem.

Sedan har frågan tagits upp i vilken utsträckning som man kan driva säkerhetsfrågorna i de internationella organen, främst IAEA. Jag vill då säga att vi tycker att det är mycket angeläget att driva dessa frågor internationellt, och vi har fattat saken så att den svenska regeringen också tycker att det är mycket angeläget. Sverige står ju i frontlinjen när det gäller att driva dessa frågor i IAEA. Det har vi fått bekräftat från flera olika källor.

Varför det är så viktigt behöver inte motiveras extra, utan det har vi ju fått

en påminnelse om i Tjernobylolyckan. Näringsutskottet vill alltså, liksom regeringen vill, att IAEA fullt ut skall ta upp säkerhetsfrågorna, att vi skall driva krav på ökad säkerhet internationellt, att vi skall driva krav på inspektion av kärnkraftverk internationellt så att vi på det viset kan mönstra ut otillfredsställande kärnkraftverk och rent allmänt höja säkerhetsnivån när det gäller befintliga och nykonstruerade anläggningar.

Det här är en viktig fråga för Sverige, och vi är som sagt oroade över den i vissa fall mycket dåliga säkerheten hos ganska många öststatsreaktorer. Jag skall inte gå in på det nu, eftersom det inte direkt är ämnet för dagens debatt – vi hade en första diskussion om detta i våras.

Därför tycker vi att det är litet onödigt att folkpartiet har reserverat sig på den här punkten. Som jag upplever det, är vi ganska ense om att säkerhetsfrågorna är viktiga, och jag upplever också att regeringen har drivit de här frågorna hårt. Men vi skall ha klart för oss att än så länge ställer inte alla länder upp på det här. Därför får man inse att framstegen kanske inte kommer så snabbt som vi hade önskat, men näringsutskottet vill att frågorna skall drivas hårt.

Till slut, herr talman, frågan om IAEA:s roll. Vid sidan av kontrollen av icespridningsavtalet när det gäller kärnvapen har IAEA till uppgift att främja den fredliga användningen av kärnenergin, men jag tror att organisationen inte längre driver frågorna om kärnkraften så väldigt hårt. Det finns motionsyrkanden om att vi skall från svensk sida försöka ändra IAEA:s stadgar, men jag tror att det är dåligt använd tid som kan utnyttjas bättre inom ramen för det internationella samarbetet.

Näringsutskottets majoritet tycker att vi skall koncentrera oss på det väsentliga, nämligen de säkerhetshöjande åtgärderna, och vi tycker att regeringen skall göra det. Därför avvisar vi propåerna från centern och vpk.

Med det, herr talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 120 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Betänkandet gäller förslag till åtgärder som har sitt upphov i den olycka som inträffade i Tjernoby. Ivar Franzén gav sig in på en kärnkraftsdebatt, men den kanske vi kan ägna litet mera tid vid ett annat, mera lämpligt tillfälle än det här. Också Lennart Pettersson ifrågasatte om vi under debatten hållit oss till ämnet.

Jag tycker att det finns skäl för att teckna en bakgrund till den här debatten, eftersom det är bakgrunden som ger oss anledning att bedöma de belopp som det här är fråga om och de mera organisatoriska åtgärder som regeringen och även näringsutskottet lägger fram förslag om på riksdagens bord. Jag tar först upp beslutet att sätta gränsvärdet vid 300 Bq, som fattades i slutet av april eller början av maj. Jag tror vi kan vara överens om att detta gränsvärde har skapat en onödigt stor oro. Jag tror att detta gränsvärde behöver sättas i relation till någonting annat. Jag är helt övertygad om att det har varit brister i informationen till allmänheten. Detta har också bekräftats av både Lennart Pettersson och Jörn Svensson.

Varför har strålskyddsinstitutet och miljöministern inte berört den strålning vi hade på 60-talet? Varför har inte radonhusproblemet tagits upp, som

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobyloolyckan*

ändå ger 1 100 teoretiska dödsfall per år jämfört med de fyra dödsfall per år som SSI har skrämt människorna med när det gäller strålningen från Tjernobyli? Varför finns det högre gränsvärden i utlandet? Varför ligger gränsvärdena över 600 Bq i EG-länderna? Varför har Norge höjt sitt gränsvärde från 600 till 6 000 Bq? Detta är ju också frågor som får ekonomiska konsekvenser.

Är det så, Lennart Pettersson, att den socialdemokratiska regeringen i Norge är betydligt mer vårdslös när det gäller att fastställa gränsvärdena än vad vi är i Sverige? Finns det inte, herr talman, anledning att fundera över om vi inte ganska snart bör höja gränsvärdet 300 Bq? Jag utgår från att strålningen från radonhusen och det som inträffat sedan 60-talet inte har så stor farlighet. Vi skulle då slippa att låsa resurser för åtgärder på detta område och i stället använda dem mot aids, för att förbättra situationen på narkotikaområdet och sjukvårdsområdet och för att minska cancerriskerna på andra områden, t. ex. på grund av rökningen.

Hur ställer sig herr Pettersson till fisket? Det skulle vara intressant att höra hans inställning även på detta område.

Anf. 121 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson börjar med att klaga på de många och långa utvecklingarna. Nu är det så att de är ganska bra – för att inte säga viktigt – med en bakgrundsteckning, både för helhetssynen och för att få ett vettigt beslutsunderlag.

Om det till äventyrs fanns någon uppmärksam lyssnare här, lade hon eller han märke till, att jag när jag gick igenom reservationerna gång efter gång anknöt till utvecklingarna som Lennart Pettersson tyckte var litet för långa. Jag tror det är bra att ha en rejäl bakgrund, för då faller besluten ut ganska lätt och ganska rätt.

Lennart Pettersson var även inne på det slutna kommunistiska systemets nackdelar när det gäller kärnkraft. Tyvärr verkar kärnkraften i sig för ett slutet system. Storskaligheten och riskerna är just en fara för demokratin. Om vi läser de tyska socialdemokraternas motiv – det förmodar jag att i varje fall Lennart Pettersson har gjort – för att välja bort kärnkraften så snabbt som möjligt, finner vi att det ibland är just demokratin och frihetsfrågorna som har vägt tyngst.

Sedan var Lennart Pettersson litet stolt över att ha blivit räddad av vpk så att socialdemokraterna slapp stå med i reservationerna. Jag kan väl i och för sig gratulera till den framgången.

Lennart Pettersson tycks ha en ambition att vara någon sorts rättvisans gudinna när det gäller att belasta kärnkraftsindustrin med precis vad som är dess kostnader. De övriga kostnaderna skall Sveriges skattebetalare svara för. Jag tycker att jag i min utveckling mycket klart redogjorde för hur enormt hårt Sveriges skattebetalare har belastats. Det är ett mycket rimligt förslag av oss i centern när vi menar att dessa 40 miljoner i sin helhet skall belasta kärnkraftsindustrin.

Lennart Pettersson sade att riskerna internationellt får fungera som väckarklocka. Jag hoppas att de i någon mån också är en väckarklocka när det gäller den svenska kärnkraftens risker.

Lennart Pettersson tycks ägna en hel del av sin argumentationsförmåga åt att övertyga sig själv eller möjligen någon annan om att han och socialdemokraterna i riksdagen har samma uppfattning som regeringen. Det är litet överraskande för oss inom oppositionen att från talarstolen få höra denna typ av argumentering från regeringspartiets företrädare.

Anf. 122 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Varje god katolik tillerkänner påven ofelbarhet. Enligt Lennart Pettersson bör en liknande ofelbarhet uppenbarligen tillmätas den svenska regeringen. Jag utgår från att det i kammaren närvarande statsrådet uppfattar det som hugnesamt att känna detta hängivna stöd från den socialdemokratiska gruppen inom näringsutskottet.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till de av folkpartiet avgivna reservationerna till detta betänkande, nämligen reservationerna 2, 3, 4, 7, 13, 16 och 21.

Anf. 123 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Hadar Cars får väl ursäkta mig litet för att jag ägnade en viss tid åt hans synpunkter på de internationella säkerhetsfrågorna. Orsaken till detta är helt enkelt att vi upplever det som en självklarhet att Sverige starkt skall driva dessa frågor och att vi också gör detta. Det är därför konstigt att ta strid på detta område, där det såvitt jag kan se inte finns någon som helst intressemotsättning mellan partierna. Det var därför som jag betecknade denna folkpartireservation, med pekpinna när det gäller Sveriges arbete inom IAEA på säkerhetsområdet, som en okynnesreservation. Detta har jag inte någon anledning att ta tillbaka.

Per-Richard Molén försökte försvara att han ägnade stor del av anförandet åt det som egentligen inte tas upp i näringsutskottets betänkande, nämligen riktvärdena för cesium-137 i livsmedel. Det är ganska intressant att detta blir den stora frågan för Per-Richard Molén, trots att man under motionstiden med anledning av propositionen inte ens bevärdigade sig att ta upp denna fråga. Man har motionerat om många saker, men detta har man inte tagit upp. Om nu denna fråga är av en sådan oerhörd central betydelse, varför tog ni då inte upp den i era motioner? Dessutom aktualiserades ju denna fråga mycket sent av moderaterna och folkpartiet i näringsutskottets diskussion. Man kan säga att den i stort sett kastades in den sista dagen. Vi har den uppfattningen att det nog inte heller är näringsutskottet som i första hand skall ta sig an dessa frågor, utan att det är jordbruksutskottet som har att göra det – i den mån riksdagen är inblandad. Vi tycker därför att det är litet konstigt att man nu tar upp denna fråga.

Jag vill säga till Per-Richard Molén och Hadar Cars att man kan ha olika uppfattningar när det gäller dessa riktvärden och att det är möjligt att de behöver revideras uppåt. Men om frågan nu är av sådan central betydelse, får ni vara så goda att motionera i vanlig ordning, så att det relevanta utskottet kan ta upp frågan och komma med underlag till näringsutskottet på denna punkt. Det har ni alltså inte gjort. Det är litet konstigt att Per-Richard Molén tar till de verkliga brösttonerna, när man inte ens har orkat motionera i frågan.

Slutligen till Ivar Franzén: Ivar Franzén säger hela tiden till sitt försvar att han knyter an till bakgrundsmålningen om kärnkraftens stora kostnader – det var ju detta det mesta handlade om. Jag kan inte se att det finns någon särskild relation mellan utläggningarna kring kärnkraftens kostnader och de reservationer som Ivar Franzén avslutningsvis snabbt gick igenom. Vi skall inte ha någon ekonomisk debatt här om kärnkraften, Ivar Franzén, för den får vi ta senare. En sak borde vi kunna vara överens om: Skall vi avveckla kärnkraften enligt den modell som centern har föreslagit, kommer det med tanke på de stora fasta kostnaderna att kosta oerhört mycket pengar. Detta borde Ivar Franzén kunna erkänna. Sedan kan han å andra sidan ha den uppfattningen att detta är värt pengarna. I så fall skall han säga det rent ut och inte smyga med underliga siffror.

Anf. 124 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Det här betänkandet handlar om bl. a. 250 milj. kr. som ersättning till jordbruksföretag, företag inom trädgårdsnäringen, renskötsel-företag och även fiskeföretag. Jag utgår från att man från regeringens sida inte betraktar den ersättning som vi nu diskuterar som någon form av engångsföreteelse. Strålningen tar ju inte slut i och med ett budgetår. Därför tycker jag, herr talman, att det finns all anledning att diskutera Bequerelnivån, eftersom den i rätt hög grad och alldeles speciellt för renskötseln är avgörande för ersättningsanspråken. Det förvånar mig litet, herr talman, att Lennart Pettersson inte vill ta upp en diskussion om de åtgärder och förändringar som ändock vidtagits i Norge nu när det finns tillfälle. Jag skulle hälsa det med tillfredsställelse om vi kunde diskutera oss fram till en betydligt mer nykter och med vunna erfarenheter bättre anpassad Bequerelnivå än den vi har i dag. Då kanske vi kan komma fram till en nivå som ligger uppåt den norska, och inte enbart för renköttet utan för det mesta på livsmedelsområdet. Livsmedelsverket slipper då kanske att komponera olika livsmedelskorgar framöver i sina rapporter.

Anf. 125 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! När Lennart Pettersson, som han gjorde i sin senaste replik, antydde att man kan ha olika åsikter om riktvärden för Bequerelhalten, måste jag tolka det som att han har fått en vink från regeringen att en omprövning kan vara på gång. Det hälsar jag, herr talman, med tillfredsställelse.

Anf. 126 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Om Lennart Pettersson uppfattade det som så att jag höll något slags försvarstal i min förra replik var det en total missuppfattning. I och för sig försökte jag förklara ganska självklara samband, men de tycks ändå inte ha gått hem till fullo.

Centrens modell till avveckling skulle kosta en väldig massa pengar enligt Lennart Pettersson. Om jag nu inte erkänner det famlar jag enligt honom med underliga siffror. Det är en ganska svepande formulering, som självfallet inte har någon som helst täckning. Vi har valt en ganska lång avvecklingsperiod, fram till 1999, därför att vi tyckte det är angeläget att

åstadkomma en avveckling med direkt inriktning på effektivare energianvändning och förnyelsebar energi.

Visst, Lennart Pettersson, innebär det en uppoffring i det korta perspektivet under själva avvecklingsperioden. Men om vi väljer det system som centern föreslagit, får vi ett mycket effektivare energisystem. Det blir mycket lägre kostnader än om vi väljer den modell som bl. a. kraftindustrin, moderaterna m. fl. tycks vilja föreslå för avvecklingen. Detta innebär att åtgärderna i det längre perspektivet faktiskt är lönsamma.

Jag vill bara ta ett exempel på att vi kan nedbringa bränsleförbrukningen till ungefär en fjärdedel jämfört med om vi hänger oss åt en ganska omfattande produktion av el i kondenskraftverk. Jag tycker faktiskt att Lennart Pettersson, innan han står här och slänger ur sig helt ogrundade påståenden, skulle gå hem och läsa på och möjligen, också fundera ett ögonblick. Då tror jag att vi vid ett senare tillfälle, då vi kanske mer helt kan ägna oss åt de här problemen, skulle komma till ganska gemensamma slutsatser.

Det viktiga när det gäller kärnkraftsavvecklingen är att vi utnyttjar alla tänkbara möjligheter till att använda den energi som vi alla är överens om att vi behöver så effektivt som möjligt, att vi tittar litet om hörnet och förstår att de miljöproblem som vi har utöver kärnkraften kräver att vi så långt som möjligt väljer bort de fossila bränslena.

Det är först när vi kan få ett energisystem som i stort sett ryms inom naturens eget energikretslopp som vi kan sätta oss ner och säga att vi har nått ett mål som vi med fördel kan överlämna åt våra barn och barnbarn.

Anf. 127 LENNART PETERSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Richard Molén återkommer till sin becquereldebatt. Personligen kan jag säga att jag skulle ha välkomnat en motion i den här frågan från moderaternas sida, så att vi hade kunnat få känna på argumenten ordentligt. Då hade vi också kunnat få fram ett underlag från det utskott som har att behandla de här frågorna i första instans i varje fall ur saksynpunkt, nämligen jordbruksutskottet. Då hade vi naturligtvis haft ett bättre underlag än vi har för närvarande. Nu begär Per-Richard Molén att vi skall ägna en god del av debatten åt att diskutera riktvärden för becquerel i livsmedel, baserat enbart på ett underlag bestående av ett inledningsanförande av Per-Richard Molén. Jag tycker att det är ganska dåligt underlag, för att inte säga att det är torftigt.

Hadar Cars drar slutsatsen att bara därför att jag tycker att man kan ta upp en diskussion kring detta med riktvärden för livsmedel, så har jag fått en vink från regeringen. Jag vill inte gå in på huruvida jag har fått någon vink eller inte. Jag vill bara säga: Ibland funderar jag faktiskt litet grand själv i de här frågorna, och jag kan t. o. m. läsa i vissa tidskrifter att livsmedelsverket överväger att ta upp frågan igen. Det behövs alltså inte alltid vinkar från regeringen. Man kan använda sig av andra sätt för att komma fram till vissa fakta.

Detta är en fråga med en mängd aspekter. En sådan fråga skall inte avgöras på en höft, vilket tydligen moderaterna och folkpartiet vill göra när de kastar in den i sista stund i näringsutskottets behandling.

Till Ivar Franzén: Centerns modell för avveckling av kärnkraften kostar inte särskilt mycket, säger Ivar Franzén. Det är svårt att i en replik hinna gå in i diskussion om avvecklingskostnader i olika alternativ. Jag vill bara hänvisa Ivar Franzén till resultaten från den expertgrupp underställd energirådet som Ivar Franzén borde ha haft möjlighet att ta del av. De siffror som den kom fram till kan man diskutera i enskildheter, men de visar att det inte är någon sinekur för det svenska samhället med en förtida avveckling av kärnkraften. Det finns både ekonomiska och miljömässiga problem.

Jag försökte tala om för Ivar Franzén att bara det faktum att kostnaderna för att producera el från kärnkraft till tre fjärdedelar består av fasta kostnader innebär att en avveckling måste bli en dyr historia. Sedan kommer det till ett antal mer eller mindre utprovade alternativ, som många gånger inte är billigare än nya kärnkraftverk utan i flera fall kanske betydligt dyrare, i varje fall i nuläget. Jag tänker exempelvis på vindkraften.

Tredje vice talmannen anmälde att Per-Richard Molén och Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 128 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! För jämviktens skull tänker jag tala om de mänskliga eller snarare omänskliga konsekvenser som olyckan i Tjernobyl har haft för de svenska medborgarna i stora delar av landet. Det tillhör nämligen den bakgrundsbeskrivning som Per-Richard Molén anser skall finnas inför beslut om åtgärdsprogram.

Jag anser att jag i viss mån för folkets talan, och jag tänker t. o. m. tillåta mig att ha ett känslomässigt engagemang i den här frågan.

I Västernorrlands län var man från början ovetande om omfattningen av nedfallet i det egna området. Den första informationen angav att det var Uppsala och främst Gävleborgs län som var drabbade. Men myndigheter och massmedia koncentrerade sig på jordbruksområdena söderut därför att djuren där gick ute eller var på väg att släppas ut på bete. Att det på andra håll, bl. a. i mitt eget hemlän, fanns människor som i rätt stor omfattning vistades utomhus var inte lika viktigt.

I Västernorrlands län påbörjade jordbrukarna vid den tidpunkten sitt vårbruk. Halm brändes, löv krattades, barn och ungdomar sparkade fotboll och småbarn lekte ute. Så småningom stod det klart att det borde de inte ha gjort. Man frågar sig: Följde skadliga partiklar med inandningsluften eller inte? Ingen vet!

Den här våren och sommaren har varit så annorlunda som man någonsin kan tänka sig. Det radioaktiva nedfallet innebar något av ett belägringstillstånd, skulle jag vilja påstå. Alla längtade ut till våren, men det här året var det någonting speciellt: våren var hotfull, och det brukar den faktiskt inte vara. Åsynen av det som tillhör våren, t. ex. den första blomman, ingav ingen glädje, utan man blev snarast deprimerad. Åtskilliga trädgårdar har stått orörda under sommaren. Ogräset fick också vara i fred.

Hösten betydde ingen lättnad. Många avstod från bärplockning och svampplockning. Älgjakten resulterade mestadels i nergrävda älgar, och på

många håll upphörde jakten helt. Höstslakten av får och nötkreatur ifrågasattes. Infångad fisk betraktades som otjänlig föda. När bönderna tog in höet befanns det innehålla en enormt förhöjd koncentration av radioaktiva ämnen på grund av att det hade torkat. Ingen vet vilka följderna blir av detta när bönderna skall hantera sitt hö.

I och med allt detta är livsmedelsförsörjningen i Norrland i fara. Dessutom har denna kärnkraftsolycka, så långt härifrån, stört kulturmönstret i stora delar av Sverige.

Jag tror att den som inte upplevt detta själv, han kan inte heller sätta sig in i vad det har inneburit i förlorad livskvalitet, i förlorad grundtrygghet och i förlorad tilltro till dem som beslutar. Därför anser jag att det är riksdagens skyldighet att ta del av den här bakgrundsbeskrivningen. Den är en verklighet.

I en av rapporterna till statens haverikommission från länsstyrelsen i Västernorrland beskrivs effekten i en sammanfattande mening: "Även om nedfallet inte direkt medfört akuta skador på människor i länet, har det allvarligt skadat länet både vad avser jordbruket, trädgårdsnäringen, jakten, fisket och turistnäringen."

Den beskrivningen gav alltså en av de högre myndigheterna i länet.

Frågorna har efter hand hopat sig. I kärnkraftsdebatten deltar både forskare och politiker med skilda åsikter. Frågan är: Vem skall vi tro på och lyssna till när vi exempelvis skall sätta gränser, som Per-Richard Molén är så intresserad av? Här står ord mot ord, och ingen vet vad som är sanning. Det kanske vi får veta om 20-30 år. Vi vet alltså inte nu hur den ser ut då.

Fram till i dag har det framför allt varit kommunernas miljö- och hälsoskyddskontor som haft direktkontakten med människorna och som har gjort det direkta grovarbetet med anledning av Tjernobylolyckan. Det är kommunernas miljö- och hälsoskyddskontor och länens försvarsenheter som har de största kunskaperna om vilka åtgärder man bör ta till och i fråga om vissa synpunkter som behandlas i propositionen. Dessa instanser har också i remisskrivelser begärt att få vara med i utformningen av utbildningsprogram, i utformningen av informationsmaterial och i utformningen av informations- och utbildningsorganisationen.

Tillsammans med Martin Olsson har jag tagit upp detta i en motion med anledning av propositionen. Jag har noterat att de olika utskotten i sina yttranden till näringsutskottet liksom näringsutskottet självt har uttryckt en vilja att ta med länen i åtgärdsarbetet. Jag vill ändå till statsrådet Birgitta Dahl säga: Glöm inte kommunerna och miljö- och hälsoskyddskontoren i detta avseende! Det är väldigt viktigt att ha med dem i det här arbetet.

Martin Olsson och jag anser i likhet med Hadar Cars att den civila försvarsorganisationen är viktig i detta sammanhang. Jag anser inte att det behövs någon utredning för att avgöra om den skall användas eller inte. Vi anser dessutom att alla län skall ha full beredskapskompetens. Inte kan väl regeringen förutse vilket län som behöver den högsta kompetensen nästa gång! Det tror jag är omöjligt. Vi två motionärer anser att alla län behöver ha en hög kompetens: det kravet har vi följt upp i en reservation. Det står faktiskt i propositionen att man anser att det i de län där kärnkraftverken finns också finns en tillräckligt hög kompetens. Det ifrågasätter jag, för om

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Vissa åtgärder m. m.
efter Tjernobylyölyckan

denna kompetens hade funnits, då hade man redan haft beredskap för vad som hände.

En sista punkt som vi motionärer har tagit upp och som vi varit ensamma om att föra fram gäller jodtabletter. Vi anser att jodtabletter skall finnas i förråd i kommunerna. I en akut situation skall jodtabletter sättas in direkt, med en gång. Jag tycker att det är övermodigt att tro att en centraliserad organisation skall kunna hinna med att distribuera jodtabletter till de behövande människorna när det hänt en olycka. Vi anser att kommunerna är den bästa distributören i detta avseende. De har ju de facto den civila försvarsorganisationen till hjälp för att t. ex. dela ut jodtabletter men även för att sprida information o. d.

Lennart Pettersson efterlyste diskussion kring reservationerna. Jag tycker att vad jag nu sagt anknyter till flera av de reservationer som centern ställt sig bakom. Jag vill yrka bifall till i första hand reservationerna 4 och 10, som direkt anknyter till den motion som Martin Olsson och jag har lagt fram. För att vara riktigt konkret vill jag också yrka bifall till reservationerna 2, 6, 8, 9, 12, 14, 15, 18–23.

Anf. 129 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Detta är kanske inget genmäle i vedertagen, polemisk bemärkelse – snarare tvärtom. Jag tycker inte det finns någon anledning för Görel Thurdin att på något sätt, om det nu var så hon menade, ursäktas för att hon håller ett känslomässigt anförande. Här rör vi oss på ett område där känslan och logiken måste komplettera varandra, annars hamnar man fel.

Detta ger mig anledning att erinra om att vi i dag diskuterar ersättning för direkta skador med anledning av det radioaktiva nedfallet. Men vi skall också erinra oss – för senare behov, inte minst för den allmänna motionstid som kommer, när vi skall lägga fram alternativ till regeringens budgetförslag i olika detaljer – att det fordras mer än den här typen av ersättning för att kompensera de direkta och indirekta skador som bl. a. Görel Thurdin här har pekat på: Här fordras också åtgärder av jordbrukspolitisk natur och åtgärder av regionalpolitisk natur för att avvärja de risker som de län som redan i utgångsläget befinner sig i en ogynnsam ställning löper och som har förvärrats genom dessa specifika händelser.

Anf. 130 HANS DAU (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av min och Ingrid Hemmingssons motion nr N107, som behandlar dels ett sammanhållet åtgärdsprogram för rennäringen – på det området har vi fått utskottets gehör –, dels en punkt om renkonto.

Först måste jag dock säga att den kanske största behållningen för mig av den här debatten har varit Lennart Petterssons beklagande över den situation som råder i det land där socialismen är fullt genomförd och den brist på möjligheter man där har att diskutera sådana här frågor. Det är välgörande att höra att en socialistisk företrädare har den uppfattningen!

För att återgå till ämnet, kan jag bara säga att det är besvärande att läsa reservation 15; inte på grund av innehållet utan därför att det är en reservation och inte ett majoritetsuttalande. I jordbruksutskottet fanns det

en majoritet för vår åsikt. I skatteutskottet fanns en majoritet mot regeringen och socialdemokraterna, som i stort anslöt sig till jordbruksutskottets uppfattning. Men i näringsutskottet hade vänsterpartiet kommunisterna anslutit sig till den enligt vad många säger samfientiga linje socialdemokraterna driver i den här frågan. Folkpartiet intog en mellanställning och ville inte ta steget fullt ut och stödja samernas berättigade krav på ett renkonto.

Detta ställningstagande gjorde man trots att Paul Lestander hade kommit med en motion i frågan. Det är ju beklämmande att Jörn Svensson har vänt sig emot den åsikt som Paul Lestander och andra i vänsterpartiet kommunisterna hade.

Socialdemokraterna anser att det finns tillräckliga möjligheter till resultatutjämning. Jörn Svensson är väl den som har företrätt denna uppfattning och pratat om att detta är så bra. Jag tycker det är svaga argument. Man talar om lagervärdering, resultatutjämningsfonder och investeringsreserver, och de möjligheterna är säkert bra vid normala tillfällen, då man har normala behov på det här området. Men det som kanske är mest beklämmande är att man som argument framför att en renägare som upphör med sin verksamhet och avvecklar innehavet av renar kan tillämpa regeln om ackumulerad inkomst på slaktersättningen, varvid ersättningen kan fördelas på upp till tio år. Många säger ställer sig nu frågan: Är det detta socialdemokraterna och regeringen vill – att man skall avveckla rennäringen?

Vidare sägs det att detta är en ny kontoform. Själv är jag skogsägare sedan många år och har provat skogskonto. Det är en mycket praktisk och enkel metod som använts under en lång följd av år och som säkert kan användas även till detta ändamål. Jag kan inte se den minsta skillnad, om man kallar det för renkonto eller skogskonto.

När man hör Jörn Svensson får man helt klart för sig att någon praktisk erfarenhet i de här frågorna har ni inte.

Jag vill bara påminna om att det inte rör sig om någon skattebefrielse. Det rör sig om ett uppskjutande av skatten, varvid man även skall skatta för den ränta man får i detta avseende. Vidare görs det en utjämning av resultaten, som borde komma alla till del.

Den debatt som förts i framför allt jordbruksutskottet men även i skatteutskottet har resulterat i en förväntan hos samerna, som har gjort stora uttag ur renjordarna – till gagn för samerna och rennäringen men också för statskassan, eftersom staten senare får mindre problem när det gäller utfodringen och ersättningen. När nu inte förväntningarna infrias är risken väldigt stor att detta får omfattande psykologiska effekter, vilka kommer att vålla mycket större skada än som är nödvändigt. Samerna säger ju också att myndigheternas agerande har vållat de största skadorna, och här har vi ytterligare ett bevis på det. Jag tycker att Birgitta Dahl och övriga i regeringen samt socialdemokraterna här i kammaren skall tänka om.

Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 15.

Eftersom jag ändå har ordet vill jag passa på att ta upp en annan fråga. I egenskap av yrkesfiskare och ordförande i Västerbottens läns kustfiskareförbund vill jag, i likhet med Per-Richard Molén, beröra fiskarnas situation i detta sammanhang.

Jens Eriksson har skrivit en motion som enligt min uppfattning på intet vis

har blivit beaktad i samband med utskottets arbete. Jens Eriksson är ju västkustfiskare och representant för fiskarkåren i dess helhet. Själv är jag representant för fiskarna i Västerbotten och utefter Norrlandskusten.

Lennart Pettersson sade att ingen skall behöva lida skada, och det låter ju trösterikt. Jag hoppas att det löftet kommer att uppfyllas.

Fisket utefter Norrlandskusten är en mycket utsatt näring. Men det var den också innan Tjernobykatakstrofen inträffade, och inte har det blivit bättre – tvärtom: Avsättningsmöjligheterna har påverkats och skadorna på fisket har blivit stora. Jag tror att det av flera orsaker är väldigt viktigt för landet i dess helhet att ett livskraftigt fiske utefter Norrlandskusten behålls. Vi vill ju bl. a. ha en livskraftig levande skärgård – framför allt, tror jag, ur beredskapssynpunkt. Vi talar mycket om att Norrlandsjordbruket av försvarspolitiska skäl skall upprätthållas. Men jag tror att fisket – jag tänker då på kompetensen och utrustningen i det sammanhanget – är lika viktigt som jordbruket i händelse av krigstillstånd eller avspärning.

Jag har för avsikt att återkomma med förslag under den allmänna motionstiden. Jag hoppas att Lennart Pettersson då står fast vid sitt löfte att ingen skall behöva lida skada på grund av Tjernobykatakstrofen.

Anf. 131 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Skatteutskottet har gjort helt klart att det går att utnyttja gällande skattelagstiftning på ett sådant sätt att man kan skjuta inkomster från en stor utslaktning av renar under ett år till år framöver. Det är orsaken till att vi i folkpartiet inte anser att det finns något behov av särskilda renkonton.

Frågan om renkonton är ingenting nytt. Frågan har inte uppkommit till följd av Tjernobylyhändelsen. Den har diskuterats också tidigare i denna kammare.

Om vi nu införde renkonton, skulle några med anledning av ett sådant riksdagsbeslut kanhända dra slutsatsen att det fanns anledning till en stor utslaktning av renar. Någoting sådant vill vi inte uppmuntra. Därför har vi i denna fråga ställt oss bakom skatteutskottets förslag och yrkat att detta skall godkännas av kammaren.

Anf. 132 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall helt uppriktigt tala om för Hans Dau vilken situation vpk befann sig i. Vi hade alltså motioner som tog sikte på att hjälpa både de renägande samerna och annan fjäll- och glesbygdsbefolkning som var drabbad av det radioaktiva nedfallet. Det visade sig att de borgerligas vilja att hjälpa den senare kategorin var alldeles för svag. Den var t. o. m. så svag att vpk:s representant i jordbruksutskottet nödgades avge en avvikande mening, otillfredsställd som han var med det ringa tillmötesgåendet. Å andra sidan ville socialdemokraterna inte ha renkonton, därför att de var rädda för att de skulle leda till olika skattepolitiska prejudikat.

Sedan hade vi till råga på allt den situationen att de tre borgerliga partierna inte kunde ena sig om huruvida de ville ha renkonto eller inte. Ett parti skilde ut sig och hade en mycket väg skrivning, som egentligen inte leder någonstans. Hadar Cars har här visat vad den i själva verket innehåller. Det

fanns alltså inte någon chans över huvud taget att få igenom ett renkonto.

Vad skulle vi då göra för att nå bästa möjliga resultat? Vi resonerade så här: Vi kräver av socialdemokraterna att de skall skriva starkare när det gäller kategorin icke renägande fjäll- och glesbygdsbefolkning. Då fann vi att det nu finns klara direktiv till den interdepartementala arbetsgruppen. Det finns en klar hänvisning till de mycket generösa och förpliktande löften som statsrådet Dahl gav i en interpellationsdebatt härförleden i denna fråga. Det finns dessutom en skrivning om förskottsbetalning, som av någon egendomlig anledning inte finns i den borgerliga reservationen. Detta fann vi alltså.

Offrade vi då renskötselföretagen för att uppnå detta? Jag kan inte se att vi gjorde det. Visserligen fick vi böja oss för att det fanns principiella invändningar mot konstruktionen med renkonto. Vi kan ha – och jag har personligen – sympati för tanken att den konstruktionen skall prövas i ett allmänt skattepolitiskt sammanhang, där man kan jämföra med andra gruppers skatteförhållanden. Den skall inte prövas specifikt som en ersättningsfråga för de renskötande samerna just i detta sammanhang.

Men den konstruktion vi valde, där man själv som skadelidande kan bestämma när man vill ta ut sin ersättning och alltså själv kan sprida den på ett flexibelt sätt, måste såvitt jag förstår med mitt enkla förstånd vara väl så fördelaktig som en konstruktion med ett konto – med bestämda gränser för hur det skall tillämpas.

Nu går det ju inte riktigt att jämföra den lösning vi har stött med hur ett renkonto skulle fungera, eftersom det inte finns något detaljerat förslag från de borgerliga till föreskrifter som visar hur ett renkonto skulle vara beskaffat. Det kan alltså vara svårt att mäta. Men jag hävdar att den lösning som vi här har understött är fördelaktig. Den innebär en extra utjämningsmöjlighet för de renskötande samerna. Jag tycker att Hans Dau skall resa hem till sin valkrets och tala om för dessa att de har denna extra möjlighet.

Anf. 133 HANS DAU (m):

Herr talman! Det är intressant att höra på Jörn Svensson. Jag kan börja med att konstatera – som jag sade i mitt tidigare anförande – att Jörn Svenssons praktiska erfarenhet av skogskonto är lika med noll. Jag tror att min första insättning på skogskonto skedde någon gång i början av 1960-talet.

I min motion har jag skrivit att jag tycker att vi skall ha exakt samma konstruktion. Den är mycket enkel. Man kan mycket lätt och när som helst på året ta ut pengar från detta konto, och man kan disponera dem mycket fritt. Huvudsaken är att man är beredd att bli beskattad för de pengar man tar ut.

Jag tycker att det är en brist att Jörn Svensson inte har satt sig in i detta problem. Det är inte så svårt för honom med hans kapacitet att sätta sig in i detta.

Sedan sade Jörn Svensson att vi offrade de renskötande samerna. Ja, samerna anser det. Jag vill inte svara lika kategoriskt, men jag anser att vi hade kunnat gå dem till mötes utan att för den skull låta bli att ställa upp också för den övriga fjällbefolkningen.

Eftersom jag inte är med i något av dessa utskott kan jag inte diskutera hur

behandlingen i utskotten har gått till. Men Jörn Svenssons partibroder – och min vän – John Andersson, som representerar samma valkrets och samma befolkningsgrupper som jag uppe i de områden det här gäller, har haft en del diskussioner med mig om detta. Jag tycker att vi är ganska överens i denna fråga, och jag tycker att man inte skall behöva ställa den ena befolkningsgruppen mot den andra. Har ni varit tvungna att göra det på grund av någon typ av socialdemokratisk utpressning, eller vad ni vill antyda, så är det beklagligt. Då är det inte ert fel utan socialdemokraternas fel.

Till sist vill jag bara säga att jag delar Jörn Svenssons uppfattning att det var synd att folkpartiet hoppade av från den här linjen.

Anf. 134 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Nu kretsar ju debatten kring detta med renkontot. Var och en har sina versioner. Jörn Svensson säger att han mer eller mindre har lurat skjortan av socialdemokraterna. Han har vunnit något för den övriga fjällbefolkningen mot att inte offra något för samernas del när det gäller renkontot, som ändå var förlorat. Det där kan man väl alltid diskutera.

Jag ser det så här: Vi såg renkontot som en mycket olycklig konstruktion ur skattesympunkt, av många olika skäl. Vi såg också att det fanns en hel del goda möjligheter för samerna att åstadkomma en fördelning av sina eventuellt övernormala inkomster vid en för stor utslaktning, och det tyckte vi var det väsentliga.

Vidare uppfattade vi regeringens inställning – och vi hade själva samma inställning – till fjällbefolkningen och övriga grupper i denna del av landet som direkt positiv. Det här problemet skulle klaras ut, och det gällde bara för den interdepartementala arbetsgruppen att hitta de rätta formerna för detta. Då ville vi gärna understryka detta ytterligare.

Jag vill inte alls söka sak med Jörn Svensson på den här punkten, utan jag tror att vi har kommit fram till en bra lösning. Det enda som vi inte är intresserade av är nya skattetekniska fiffigheter och byråkratiska påfund, såvida de inte är direkt nödvändiga för att åstadkomma ett bestämt resultat.

Vi tyckte nog att slutet blev gott. Uppenbarligen kom också folkpartiet till slut till samma insikt, och det gör ju inte det hela sämre.

Anf. 135 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Alla människor kan ju inte äga skog och ha skogskonto och ha praktisk erfarenhet av sådant, men man kan ju räkna en smula och försöka göra så gott man kan här i världen i all anspråkslöshet ändå.

Jag tycker att Hans Dau bör ta sig en funderare på två saker.

Först och främst är det ett faktum att det inte var vpk som skapade den här situationen, utan den uppkom på grund av de olika värderingarna av den speciella åtgärden med renkonto, som fanns på den borgerliga sidan. Jag klandrar ingen för det, men jag konstaterar att det var utgångsläget, oavsett hur vi hade betett oss. Oavsett om vi hade hållit fast vid den konstruktion som Paul Lestander förordade eller om vi hade gjort som vi nu gör, så hade det hur som helst inte blivit något renkonto. Det är inte vårt fel – vi har inte skapat den här situationen, utan det har andra partier gjort genom sina inbördes förhållningssätt. Därför tycker jag man bör ta sig en funderare på den kanten.

Sedan tycker jag också att Hans Dau verkligen skall ta detta på allvar. I stället för att gny över andra partiers förhållningssätt skall han ta fasta på vad som faktiskt har vunnits för de olika befolkningskategorierna. Och framför allt skall han åka hem och säga till samerna att det inte är fråga om att beröva dem någonting som de annars skulle ha kunnat få, utan att det är fråga om en annan form, som jag bedömer som väl så flexibel och möjlig att utnyttja som en extra inkomstutjämnning för att man skall kunna undvika eventuella skattepolitiska effekter och en ökad utslaktning, i den mån dessa skattepolitiska effekter icke kan täckas med de bestämmelser som redan tidigare har funnits. Det är bättre att hjälpa länsadministrationer och andra myndigheter att hos berörda befolkningskategorier sprida full och säker information om de rättigheter till ersättning och rättigheter till skatteutjämnning som de faktiskt har än att klaga över att vpk i en situation som partiet ändå inte kunde påverka förhöll sig på det sätt som vi bedömde var klokast för att gestörsta möjliga antal människor – även dem som icke är renägande samer – delaktighet på ett säkert sätt i de ersättningar som de logiskt och moraliskt har rätt till.

För inte var intresset för den ickerenägande delen av glesbygds- och fjällbefolkningen så överväldigande! Skrivningarna var väldigt vaga, såsom jag flera gånger har påtalat. Där har en skärpning skett och en ökad uppmärksamhet på deras problematik kommit till stånd. Det är en befolkningsgrupp som vi också har anledning att inte glömma bort i det här sammanhanget.

Anf. 136 HANS DAU (m):

Herr talman! Först måste jag notera att Lennart Pettersson jämställer renkontot – vilket jag tycker är ungefär detsamma som skogskontot – med nya skattetekniska påfund och fiffigheter. Detta var någonting för mig helt nytt. Jag tycker att det här har varit en jämn och bra åtgärd, som har funnits i många år, som jag sade i kanske 25–30 år.

Till Jörn Svensson vill jag säga att man väl inte skall kasta skulden på andra partier. Har vpk intagit en fast ställning i ärendet kan den möjligheten finnas att man även i folkpartiet har insett att man har vandrat fel väg och kommit till insikt om det. De kan ju lika gärna säga att eftersom vpk inte gick med på detta så gjorde inte vi det heller.

Jörn Svensson säger också att man har funnit en annan form, och han intar ett slags försvarsattityd som vittnar om en viss skuld känsla eller något liknande. Enligt min erfarenhet och efter att ha studerat frågan tycker jag att den andra formen som ni hänvisar till inte är lika bra som den form som jag föreslagit i min motion.

Herr talman! Jag vill åter yrka bifall till reservation 15.

Anf. 137 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Den föregående ärade talarens uppfattning om vilka ideologier och personer som inspirerat folkpartiet bör bli föremål för revision.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 51.)

Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.

Anf. 138 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 13 behandlar regeringens förslag om förbud mot nya kärnkraftsreaktorer.

Regeringsförslaget verkar ha tillkommit i hastigt mod. Oskarshamns kraftgrupp hade i våras, några månader efter det att dess tredje reaktor startats, satt sig ned för att göra ingående efterkalkyler, där även hänsyn skulle tas till nya erfarenheter och ny teknik. Avsikten var att se vad en reaktor skulle kosta om den skulle byggas i dag. Initiativet var vällovligt och stämde väl in i tiden med statsministerns resa till Finland, där han bl. a. tog upp till behandling och diskussion frågan om export av en ASEA-reaktor till Finland. När massmedia tog det här som en signal om mera kärnkraft slog Birgitta Dahl till bromsarna, och vi ser i dag resultatet av denna åtgärd.

Vi har en energisk energi- och miljöminister. Men för att kunna klara sina uppgifter drar hon sig uppenbarligen inte för att lägga under sig kriminalpolitiken för att, som det heter i betänkandet, göra alla kärnkraftsanhängare till potentiella lagöverträdare. Det är att gå långt, alltför långt, då man anser sig tvingad att genomdriva en lagstiftning med förbud mot de företag som dristar sig att utreda förutsättningar för byggandet av ytterligare kärnkraftsanläggningar, inte minst mot bakgrund av att vi redan i dag har en kärnenergilag som förbjuder byggandet av kärnkraftverk, drift av kärnkraftverk och underhåll av kärnkraftverk utan tillstånd.

Miljö- och energiminister Birgitta Dahl vill alltså förbjuda sina meningsmotståndare att skaffa den kunskap de anser sig behöva. Hon visar en totalitär attityd som borde vara väsensfrämmande för en svensk regeringsledamot. Energiministerns agerande strider mot viktiga grundregler för beslutsfattande och framtidsplanering. Hennes handlande strider mot behovet av att ha så stor rörelsefrihet som möjligt. Hennes sätt att agera begränsar handlingsfriheten och ger inte heller möjligheter för oss att samla största möjliga kunskap om olika tänkbara energialternativ. Det förstör dessutom förutsättningarna att vidmakthålla och ytterligare utveckla den internationellt höga kompetens vi i Sverige trots allt besitter på kärnteknikens område.

Det Birgitta Dahl vill är att fjättra svensk energipolitik med ännu hårdare politiska bindningar och det i ett läge då behovet av ökad flexibilitet blir alltmera akut.

Medan justitieministern är ovillig att kriminalisera en del inslag på narkotikaområdet skyndar sig Birgitta Dahl att kriminalisera dem som utarbetar konstruktionsritningar, dem som gör kostnadskalkyler och dem som beställer utrustning eller förbereder andra åtgärder som har till syfte att leda fram till en ny kärnkraftsreaktor. Hon vill tysta dem som i opinionsbildande syfte vill tala för mera kärnkraft. Hon vill med den här lagen begränsa den i grundlagen reglerade yttrandefriheten. En person som offentligt

presenterar en ny, säker konstruktion av en kärnkraftsreaktor skall med den här lagen kunna åtalas enligt henne och regeringens mening.

Man kommer osökt in på liknande händelser i historien. De jesuiter som på 1600-talet gav sitt bidrag till sin tids energipolitik gjorde det genom att elda upp vetenskapsmän som ansåg att jorden rörde sig och inte var centrum i universum. I dag sitter energidepartementets "jesuiter" i Stockholm och vill göra något liknande. Det är klart att det skulle stöta den allmänna rättskänslan om de använde jesuiternas metoder. Men med lagen öppnar man möjligheten att åtminstone ropa på polis. Jag tycker att poliserna har andra och betydligt mycket mera angelägna uppgifter att ägna sig åt. Jag tycker att det i det närmaste är litet genant för regeringen och Birgitta Dahl att anse sig tvingade lägga fram ett lagförslag med den här innebörden för att klara sina energipolitiska motiv och syften.

Regeringsförslaget har inte beretts genom remissbehandling på det sätt som regeringsformens 7 kap. 2 § reglerar. Regeringens förslag har allvarligt kritiserats av lagrådet. Men det hindrar inte regeringen från att lägga lagförslaget på riksdagens bord. Men, och det är värt att notera, så har också regeringsförslaget i riksdagens näringsutskott blivit ordentligt omarbetat. Så mycket av det ursprungliga förslaget finns inte kvar. Möjligen formellt, för att rädda regeringens ansende, men inte reellt. Näringsutskottet har här tagit starkt intryck av bl. a. den hårda kritik som vi från moderat sida har framfört i en motion.

En av de två paragrafer som föreslås bli ändrad i nu gällande kärnenergilag har en språklig utformning som gör paragrafen obegriplig. Den har därför formulerats om av näringsutskottet. Motiven till lagparagraferna har också skrivits om och givit lagförslaget en helt annan tolkning än den som regeringen avser. Straffansvaret har av näringsutskottet begränsats till att gälla bara dem som i kraftföretag bär ansvar för företagets verksamhet. Utskottet säger, efter att ha granskat brottsbalken, att även personer inom denna snäva krets, liksom hittills, kommer att vara oförhindrade att muntligen och skriftligen plädера för fortsatt och ökad kärnkraftsanvändning inkl. uppförande av ytterligare kärnkraftsreaktorer. De är alltså även framöver fria att ägna sig åt forskning och utvecklingsarbete på det kärntekniska området. Likaså har vi friheten, rätten och möjligheten att delta i internationellt samarbete på kärnkraftens område.

Herr talman! Socialdemokraterna i näringsutskottet har ansett det vara nödvändigt att omarbeta regeringens förslag. Det är bra. Det enda reella som återstår av regeringsförslaget är just att riksdagen beslutar att regeringen inte längre skall besluta i frågan om uppförande av kärnkraftsreaktorer. Regeringen har härigenom med bistånd av sina partivänner i näringsutskottet förklarat sig vara olämplig att fatta avgörande beslut på kärnenergiområdet. Men det var inte vad energiministern åsyftade. Hon ville kväsa en fri opinionsbildning på kärnkraftsområdet. Hon ville begränsa yttrandefriheten, för den störde hennes eget opinionsbildande arbete.

För Sveriges miljö- och energiminister blir riksdagens beslut i dag en tankeställare – ja, kanske till och med en återställare – till de grundläggande yttrande- och näringsfriheter som varit vägledande för svenskt politiskt arbete. Tillfälligt trångmål i den politiska debatten får inte förleda oss att

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.

med allehanda lagtekniska påfund kringgå dessa demokratiska friheter. Här har, enligt min mening, näringsutskottet utfört ett bra saneringsarbete.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till våra moderata reservationer i näringsutskottets betänkande nr 13.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 139 HADAR CARS (fp):

Herr talman! En hetvattensreaktor om 1 100 megawatt el, en reaktor i ungefär samma storleksordning som Forsmark 3 eller Oskarshamn 3, borde ta ca 60 månader att bygga. Kostnaden för mark och byggnader kan uppskattas till ca 1 800 miljoner. Hårdvaran för verkstadsindustrin kan uppskattas till ungefär 4 500 miljoner och ingenjörsarbetena till kanske 1 miljard. För natururan och urananrikning tillkommer ungefär 700 miljoner. För tillverkning av den första härden tillkommer ca 100 miljoner. Men eftersom byggnadstiden är lång får man räkna med att räntor under den här tiden kan uppgå till ca 2 500 miljoner – totalt alltså en kostnad på ca 10,6 miljarder för en reaktor av den typen.

Varför berättar jag nu detta? Jo, därför att det bakom den här lagen finns ett principönskemål att ingen skall utföra någon form av kalkyler eller genomtänkta planer för något som har att göra med byggande av nya kärnreaktorer.

Jag är den förste att säga att det är ekonomiskt oklokt av någon att lägga ned tid, arbete och pengar på att göra detta. Några nya sådana reaktorer skall vi inte bygga i Sverige. Av det skälet bör varje klok person inse att han eller hon inte skall lägga ned tid och kraft på det. Men det är en sak. Det är en helt annan sak, herr talman, att med lagens hjälp vilja förbjuda någon som känner behov av att göra detta, rätten att göra det.

Nu har den här lagen, som Per-Richard Molén sade, utformats så genom näringsutskottets ingripande att endast en mycket begränsad grupp människor kan drabbas av straffsanktioner, om de planerar eller gör den typ av kalkyler som jag har försökt redovisa. I princip är det bara för ledningarna i de stora kraftbolagen Vattenfall och Sydkraft samt möjligen för några andra personer i starkt energirelaterade företag som den här lagen skulle kunna ha något slags betydelse ur straffbarhetssynpunkt.

Principen är emellertid ändå alldeles felaktig. Man frågar sig hur det kommer sig att riksdagen tvingas ta ställning till ett lagförslag av det slag som regeringen har lagt på vårt bord. Orsaken, herr talman, är att det ansvariga statsrådet irriterats över att man någonstans i Sverige har velat tänka tankar i en riktning som statsrådet inte ansett lämpliga att tänka. Hon anser också – och det med rätta – att en majoritet i Sveriges riksdag inte heller tycker att dessa tankegångar är riktiga att arbeta efter. Däremot är det ett liberalt partis bestämda uppfattning att man inte med lagens hjälp skall förhindra någon att tänka på det sätt som jag här har redovisat.

Den här lagen, herr talman, är i bästa fall en onödig lag. Det är en lag som för alla tänkande människor i landet måste uppfattas som en förnedrande lag. Det är en lag som är ett uttryck för maktens arrogans.

Därför är mitt bestämda yrkande ett bifall till reservationen från folkpartiet, innebörande att vi avvisar det framlagda förslaget.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.

Anf. 140 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 13 föreslås en ändring av lagen "om kärnteknisk verksamhet", avseende dels förbud "att ge tillstånd att uppföra kärnkraftsreaktor", dels förbud "att vidtaga åtgärder som syftar till att förbereda ett uppförande av kärnkraftsreaktor inom landet".

Det har i debatten sagts att detta är en helt onödig lagstiftning och att den kan komma att inkräkta på yttrandefriheten. Spontant kan det synas som om denna kritik har bärighet, men vid en mer ingående analys framstår kritiken som ogrundad, för att inte säga felaktig.

Förbudet att meddela tillstånd för uppförande av kärnkraftsreaktor är ett parallellfall till den lagstiftning vi har för att skydda t. ex. de fyra stora outhygda älvarna. De aktuella älvarna var, innan de fick sitt skydd i naturresurslagen, undantagna från utbyggnad genom de riktlinjer riksdagen beslutat om för den fysiska riksplaneringen. På samma sätt förhindrar i dag av riksdagen beslutade riktlinjer för energipolitiken att regeringen ger tillstånd för nya kärnkraftsreaktorer – om man respekterar av riksdagen beslutade riktlinjer.

Nu kan det inte uteslutas att en minoritetsregering kan bortse från riksdagens riktlinjer och besluta efter eget huvud. Det är inte heller självklart att ett sådant beslut utan stor kostnad och/eller skada kan i efterhand justeras av riksdagsmajoriteten.

Det finns särskild anledning för folkpartiet att fundera över detta. Dels har folkpartiet drivit frågan om lagligt skydd för vissa älvar starkare än något annat parti, dels är folkpartiet mer än något annat parti inblandat i ett beslut, fattat av en minoritetsregering, som i efterhand med stora kostnader som följd rivits upp av en riksdagsmajoritet. Jag tänker på tillståndet att bygga ut Sölvbacka strömmar som gavs av dåvarande folkpartiregeringen och som sedan kostade skattebetalarna hundratals miljoner, när det i efterhand revs upp av socialdemokraterna med hjälp av någon lokal borgerlig röst.

Med tanke på denna rikhaltiga erfarenhet är det överraskande att folkpartiet inte sluter upp bakom lagens 5 §, som avser lagstadgat förbud att ge tillstånd till uppförande av kärnkraftsreaktorer. Det finns anledning att ställa frågan vad det är för skillnad ur liberal synpunkt mellan att inte få tillstånd, om man nu har råd osv., att bygga ut en älv och att inte få bygga en kärnreaktor, om man har råd och möjligheter till detta. Det skulle vara intressant att få en analys av den frågeställningen.

För egen del har jag ytterligare ett skäl att biträda förslaget om ett lagstadgat förbud att ge tillstånd. Nuvarande minoritetsregering har på ett upprörande sätt helt struntat i att fullfölja de riktlinjer som en riksdagsmajoritet inkl. socialdemokraterna beslutade om i våras, avseende hur effektivare energianvändning, oljeersättning och förnybar energi skulle främjas. Det är uppenbart att minoritetsregeringar av olika politisk sammansättning kan ta mycket lätt på de riktlinjer och beställningar som riksdagen gör.

Genom en lagstiftning blir det nödvändigt att en majoritet i riksdagen ställer sig bakom en förändring, om den skall komma till stånd. En

lagändring ger utrymme för en offentlig debatt innan beslut fattas, vilket ytterligare stärker demokratins möjligheter.

När det gäller förbudet att förbereda uppförandet av en kärnkraftsreaktor, så har näringsutskottet i sitt betänkande klargjort att lagstiftningen endast kan tillämpas mot ett fåtal personer i sådan ställning att de på ett rejält sätt kan påverka förberedandet av att bygga en kärnkraftsreaktor. Med detta förtydligande är allt tal om att lagstiftningen skulle inkräkta på yttrandefriheten helt ogrundat.

När jag hör Per-Richard Molén kan jag inte på något sätt begripa varför han står kvar vid de moderata reservationerna. Han klargjorde på ett mycket fördelaktigt sätt det fina jobb som gjorts i näringsutskottet och hur lagen på alla punkter var en bra lag. Att därefter ha mage att reservera sig mot det han tidigare pläderat för tycker jag visar en mycket stor brist på logik.

Centern har en reservation fogad till det betänkande vi nu behandlar. I reservationen hävdar vi, såsom vi gjort ett flertal gånger tidigare, att vi måste ha ett lagstadgat förbud emot export av kärnkraftsreaktorer. Även om det i nuvarande regelsystem och lagstiftning finns betydande möjligheter att kontrollera syftet med denna export som sker, finns det nu tyvärr inga möjligheter att skapa fullständiga garantier för att de exporterade produkterna endast får en civil användning.

Flera stater, bl. a. i tredje världen, uppges vara i färd med att utveckla egna kärnvapen. Denna process möjliggörs genom import av utländsk kärnkraftsteknologi. Det är ett mycket starkt skäl för att hävda ett totalförbud mot export av kärnkraftsteknologi på det sätt som föreslås i centerns motion. Detta innebär att vi menar att regeringen bör återkomma med ett förslag till lagändringar som betyder att export av ämnen och utrustning på kärnenergiområdet och motsvarande tekniköverföring helt förbjuds och att det nya förbudet enligt 6 § kärntekniklagen om vissa förberedande åtgärder utsträcks till att omfatta också förberedelse med sikte på sådan export som nu nämnts.

För tydlighetens skull vill jag påpeka att förbudet gäller export av komponenter och teknisk utrustning till nytillkommande reaktorer. I det fall svensk teknik på ett påtagligt sätt kan medverka till att minska olycksrisken i befintliga utländska kärnkraftsreaktorer så menar vi att det kan finnas skäl för att ge dispens för sådan export.

Centerns huvudmålsättning är som alla vet en global avveckling av kärnkraften, men tills vi når det målet är vi beredda att medverka till att så långt som möjligt begränsa olycksriskerna i befintliga kärnkraftverk.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation 4 och i övrigt till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 141 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Om vattenkraften och dess utbyggnad – framför allt då de fyra orörda älvarna – har diskussionen varit lång. Jag vet inte om den är avslutad ännu. Det har funnits partier som mycket sent har markerat att en utbyggnad kanske skulle vara aktuell.

När det gäller kärnkraften har jag för egen del uppfattningen att i denna kammare finns en solid majoritet – även om den inte omfattar alla, är det en

tillräckligt stor majoritet – som är mot tanken på att bygga ut kärnkraften och som även anser att den lagstiftning vi har i dag är tillräcklig. Men 5 § är ändå inte en central fråga för mig i kväll.

Däremot, herr talman, kan jag inte låta bli att fästa kammarens uppmärksamhet på vad Ivar Franzén sade. Detta är inget hot mot yttrandefriheten. Det drabbar bara några direktörer.

Anf. 142 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Låt mig först göra klart för Hadar Cars och denna kammare att jag inte sade att det drabbade endast några direktörens yttrandefrihet. Att så inte är fallet har jag också mycket klart redogjort för i det betänkande vi nu behandlar. Det är däremot helt klart att de inte kan fatta beslut om förberedelser som klart syftar till att försöka genomdriva byggande av en kärnkraftsreaktor. Om de gör detta kan de bli föremål för straffansvar.

Moderaterna driver ju fortfarande, kanske något mer i skymundan, åsikten att det nog trots allt vore bra med en och annan secure. Med den utformning som lagen nu ges är ju en sådan att betrakta som kärnkraftsreaktor. Jag tycker att det därför finns bärande skäl för att en gång för alla låta riksdagen i varje läge få avgöra hur vi skall ha det med kärnkraften, precis på samma sätt som det är skäligt att riksdagen har det avgörande ordet när det gäller ytterligare utbyggnad av vattenkraften. Detta är två totalt parallella frågor. Jag väntar fortfarande på en förklaring till hur man i den liberala ideologin kan se någon skillnad därvidlag.

Anf. 143 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Herr Franzén är okunnig: Några direktörer kan inte i dag fatta beslut om att bygga kärnkraftverk. Byggande av kärnkraftverk kräver med nuvarande lag regeringens tillstånd.

Vad man kan göra i dag är att börja fundera, göra kalkyler, räkna, tänka och lägga fram förslag. Det är detta som man vill förbjuda. Det är alltså rätten för ett antal personer att i varje fall på papper fästa sina tankar som lagen syftar till att förbjuda. Naturligtvis är det egentligen inte heller det som det hela handlar om – det inser väl också jag. Vad det handlar om är i stället att rädda ett statsråds prestige. Det är precis bara det som det handlar om. Ett statsråd, fylld av sin egen storhet på detta område, ansåg att hon var tvungen att inskrida mot människor som hade annan uppfattning och som tänkte andra tankar. Och därför måste ett lagförslag till, som riksdagen nu skall expediera med också centerpartiets hjälp. Det är alltså vad frågan egentligen handlar om. Men det får ändå den verkan att ett antal människor förbjuds att tänka och planera i den verksamhet som de är satta att sköta. Detta anser jag vara inte bara olyckligt utan också ett utslag av maktarrogans. Jag är ledsen att Ivar Franzén ger en hjälpande hand åt just detta handlingssätt.

Anf. 144 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas att jag inte uttryckte mig otydligt, så att Hadar Cars nu kunde göra en riktig tolkning.

Vad jag talade om var att fatta beslut om förberedelser som syftar till uppförande och genomförande av ett kärnreaktorbygge. Jag tror att

direktörer av den digniteten inom sitt ansvarsområde nog kan fatta beslut om förberedelser. Jag tror däremot inte att de kan fatta beslut om byggande till kostnader som kanske väsentligt överträffar det belopp om 10,6 miljarder som Hadar Cars nämnde. Om det nu skulle vara någon som till äventyrs gav sig på denna galenskap skulle kostnaderna i dag nog komma att uppgå till närmare 12–15 miljarder.

Jag har inte någon som helst anledning att försvara ett visst statsråd – långt därifrån. Jag tror att statsråd i och för sig själv klarar detta hjälpligt. Vad jag här försöker klarlägga är om det kan finnas ett enda sakligt eller ideologiskt skäl för denna stora debatt som Hadar Cars nu drar i gång. Han har hittills inte gett ett enda litet skäl, varken sakligt eller ideologiskt. Därför kommer ju debatten att föras rätt ut i tomma luften, utan något underlag.

Anf. 145 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag har i tidigare debatter i denna kammare om frågor i anslutning till kärnkraftens avveckling haft anledning att reagera mot Per-Richard Moléns ordval. I kväll säger han: Energiministern har för avsikt att lägga under sig kriminalpolitiken. Hon vill göra alla kärnkraftsanhängare till potentiella förbrytare. Hon har en totalitär attityd, som strider mot grundläggande idéer. Det är jesuitisk moral bakom denna proposition.

Så fortsätter det. Jag tycker att Per-Richard Molén skulle göra sig besväret med att läsa utskottsbetänkandet. Då skulle han finna att alla dessa våldsamma karikerade överdrifter bara är gripna ur tomma luften, vilket också bekräftas av att varken lagrådets eller konstitutionsutskottets vare sig minoritet eller majoritet har anfört något av detta som Per-Richard Molén försöker göra trovärdigt.

I den proposition som vi nu behandlar och skall fatta beslut om föreslår regeringen dels att tillstånd för uppförande av kärnkraftsreaktorer inte får meddelas, dels förbud mot vissa förberedande åtgärder som någon skulle kunna vidta i syfte att uppföra ytterligare en kärnkraftsreaktor i landet. Bakom utskottets utlåtande med anledning av denna proposition står en majoritet bestående av socialdemokrater, centerpartiet och vpk, som tillstyrkt förslaget, medan folkpartiet och moderaterna reserverat sig till förmån för motionsyrkanden om avslag på förslaget. Utskottets majoritetsförslag har utformats med den förändringen av propositionen att lagtexten språkligt formulerats med utgångspunkt i lagrådets yttrande. Utskottets kansli har därutöver gjort ett förtjänstfullt arbete i samarbete med andra berörda utskottskanslier för att i enlighet med propositionens intentioner precisera vilka förberedelsearbeten som omfattas av förbudet. Det är i och för sig inget nytt förslag, som man här försökt göra gällande. Det är en redovisning av de principer och den lagstiftningspraxis som gäller i vårt land.

Skälet till att utskottet har haft anledning att ägna sig åt ett sådant här omfattande arbete är att motioner har väckts av moderater och folkpartiet, där man gjort denna proposition till ett inslag i försöken att styra och förhindra en fri åsiktsbildning. Utskottets redovisning visar ju att så inte är fallet. Det har i sin tur fått till konsekvens att motionärerna har sprungit ifrån sin argumentering i motionerna och, som jag kommer att redovisa litet längre fram i mitt anförande, hittat andra argument för en ohållbar linje.

Med det förslag som utskottsmajoriteten nu lagt fram får kärntekniklagen en formulering som överensstämmer med de av riksdagen fastställda riktlinjerna för den långsiktiga energipolitiken. Det har inte varit bra att lagen ger intrycket att tillstånd för uppförande av nya kärnkraftsreaktorer kan beviljas, trots att riksdagen vid flera tillfällen med stora majoriteter sagt ifrån att sådana tillstånd inte skall beviljas. Det är riktigt och viktigt att riksdagen nu i lag tydligt markerar att uppförande av nya kärnkraftsreaktorer är ett avslutat kapitel i den svenska energipolitiken. Nuvarande lagstiftning ger, som Ivar Franzén påpejade, en möjlighet för en minoritetsregering att bevilja tillstånd till nya kärnkraftsaggregat i trots mot en riksdagsmajoritet, vilket skulle få svåra konsekvenser.

Låt oss ett ögonblick tänka den hemska tanken att vi skulle få en moderat minoritetsregering med Per-Richard Molén som energiminister, som hade att handlägga en ansökan om tillstånd för ett nytt kärnkraftsaggregat. Vilken ställning skulle en sådan regering ta? Det vet vi inte. Det kan i varje fall inte uteslutas att det skulle finnas en ganska stor benägenhet att i linje med moderaternas politik att fortsätta kärnkraftsanvändningen bevilja nya tillstånd. Och då står vi där med ett nytt tillstånd att hantera, med alla de konsekvenser som det kan få när det gäller bindning av statsmakterna och när det gäller kostnadskonsekvenser och annat om man vill stoppa det hela.

Jag har inte så svårt att förstå att moderaterna, som har den här annorlunda uppfattningen i kärnkraftsfrågan och vill fortsätta att använda kärnkraft, också har en annan uppfattning i det här ärendet och därför yrkar avslag på förslaget.

Men det är onekligen svårare att förstå att folkpartiet, som står för det nuvarande avvecklingsbeslutet, också instämmer i avslagsyrkandet. Jag kan inte utesluta en misstanke om att det möjligen kan innebära en åsiktsförskjutning från folkpartiets sida. Jag måste därför fråga Hadar Cars: Står ni fast vid att det inte skall uppföras några ytterligare kärnkraftsaggregat i Sverige? Varför kan ni då inte vara med om att fastlägga den principen också i en lag?

I fråga om förbud mot vissa förberedande åtgärder får lagtexten enligt utskottets förslag, som överensstämmer med lagrådets synpunkter och regeringens intentioner, följande lydelse:

”Ingen får utarbeta konstruktionsritningar, beräkna kostnader, beställa utrustning eller vidta andra sådana förberedande åtgärder i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor.”

Ett så tydligt syfte synes huvudsakligen kunna tillskrivas ett kraftföretag med sådan inriktning och sådana resurser att det är tänkbart som reaktoringehavare. I sådant fall förs talan mot den som enligt sedvanliga principer bär ansvaret för företagets verksamhet.

Som utskottet klart redovisar hindrar inte detta personer även inom denna krets, t. ex. verkställande direktören, att liksom hittills muntligen och skriftligen plädera för fortsatt ökad kärnkraftsanvändning. Vad som förhindras och blir straffbart är endast om en sådan person föranstaltar om någon sorts resurskrävande, förberedande åtgärd i syfte att uppföra en viss kärnkraftsreaktor. På möjligheterna till forskning och utveckling på det kärntekniska området och till svenskt deltagande i internationellt samarbete

på detta område inkräktar inte det tilltänkta förbudet.

Genom de preciseringar som utskottet gör och som understryks av både lagrådet och konstitutionsutskottet innebär inte det föreslagna förbudet någon inskränkning beträffande vare sig det tekniska utvecklingsarbetet eller möjligheterna till en fri opinionsbildning. Därmed faller de invändningar på den här punkten som har framförts i motionerna. Vad som faller är också de invändningar som Hadar Cars, i trots mot utskottets betänkande, som uppenbarligen inte har trängt fram ännu på den här punkten, vidhåller i kvällens debatt.

Utskottet anser att den föreslagna förbudsbestämmelsen är ett naturligt och välmotiverat komplement till det tidigare redovisade förslaget om förbud mot ytterligare kärnkraftsreaktorer.

När nu reservanterna från folkpartiet och moderaterna inte längre finner något stöd för uppfattningen att den fria opinionsbildningen skulle hindras tar de till två andra invändningar, nämligen att förbudet dels skulle förändra kärnkraftsinspektionens verksamhet i polisär riktning, dels spegla ett förmyndartänkande som inte hör hemma i en demokrati med marknadshushållning. Lagförslaget skulle präglas av ett planekonomiskt tänkande, säger man, enligt vilket normaltillståndet är att det råder förbud.

Med förlov sagt: Dessa argument förefaller svaga. Det är inte något särskilt nytt att en myndighet med inspektions- och tillsynsuppgifter också har till uppgift att inskrida om den finner att en viss olaglig verksamhet bedrivs. Det finns många sådana exempel. Och att förberedelse till olaglig verksamhet skulle tillhöra fri- och rättigheterna i ett samhälle präglad av de marknadsekonomiska principerna vill väl knappast ens reservanterna hävda vid en närmare eftertanke.

Ibland finns det anledning att fundera över vart de nyliberala principerna är på väg med marknadsliberalerna i folkpartiet och moderaterna. I varje fall kan inte utskottsmajoriteten se något särskilt belastande i att förslaget präglas av ett planekonomiskt tänkande. Menar vi allvar med kärnkrafts-utvecklingen – och det gör vi – lär vi få anledning att i betydligt större utsträckning än hittills tillämpa en i demokratiska former genomförd och på demokratiska principer grundad planering i detta syfte. Detta trodde jag att även folkpartiet insåg. Men tveksamheten till folkpartiets inriktning inför kärnkraftens utveckling växer efter dessa turer i utskottet.

När det sedan gäller reservation nr 4, som avgivits av centerns företrädare och som handlar om förbud mot export av kärnkraftsreaktorer m. m., vidhåller utskottsmajoriteten sin uppfattning från i våras, nämligen att regeringen bör genomföra en analys och prövning av olika kärnsäkerhetsaspekter, som även belyser huruvida de internationella övervaknings- och kontrollsystemen behöver förändras. Något ytterligare initiativ på det området anser vi inte erforderligt nu.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 146 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Till Åke Wictorsson vill jag säga att det här inte alls handlar om nyliberalism utan om liberalism, eller snarare om ett förslag präglad av

brist på just liberalism och frihet. Förslaget präglas också av maktfullkomlighet och av centralplanering. På den sista punkten hade tydligen inte Åke Wictorsson några invändningar. Det är däremot oroande, tycker jag, att min vän Ivar Franzén inte heller anser sig ha några invändningar mot förslag med en sådan inriktning.

Jag vill hävda, herr talman, att detta förslag har tillkommit av de skäl som jag har angett. Jag hade trott att Åke Wictorsson skulle försöka hitta några ytterligare argument för lagen, men i stället gjorde han allt vad han kunde för att tona ned dess betydelse. Han räknade upp en mängd effekter som lagen inte hade, och det blev så ytterst litet av betydelse kvar att man måste undra varför regeringen egentligen gör sig besvär med att föreslå en lag som har så förfärligt liten betydelse när det gäller inskränkningen i yttrandefrihet, rätten till information och rätten för människor att planera i den verksamhet de bedriver. Men det beror naturligtvis bara på att det förhåller sig som jag sade, nämligen att lagen har tillkommit för att rädda ansiktet på ett statsråd som kastar oförsiktiga uttalanden omkring sig och som ännu inte funnit anledning att själv gå in och försvara sig i den debatt som nu har förts i kammaren under en ganska lång tid.

Vad beträffar vår inställning till kärnkraften generellt tror jag att vi har gjort alldeles klart att folkpartiet inte på något sätt tänker medverka till att några nya kärnkraftverk skall byggas. Vi trodde faktiskt också att de lagar som vi har på det här området kunde uppfattas som tillfredsställande med hänsyn till den majoritet som finns i riksdagen.

Men nu, herr talman, har jag förstått vad det är som egentligen har klämt herr Wictorsson och socialdemokraterna och som har ingivit dem en sådan vanda att de säkert har legat vakna om nätterna. Det är faran av att en konservativ, en moderat minoritetsregering på något sätt skulle smyga sig in här. Om vi fick ett sådant läge, kände de, då kanske vi skulle behöva den här lagändringen.

Om det är detta som är det stora hotet – att man kan tänka sig att en sådan regering skulle handla helt i strid med en uppfattning som en stor majoritet i riksdagen har – då kan jag möjligen förstå Åke Wictorsson litet grand. Men jag är uppenbarligen mindre rädd än han för att en sådan händelse skulle inträffa.

Anf. 147 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Herr talman! Man måste på moderata samlingspartiets vägnar känna sig smickrad över att det uppenbarligen är vårt parti som har förespeglat regeringen och socialdemokraterna när de kommit med förslaget att komplettera 5 § lagen om kärnteknisk verksamhet.

Det är inte någon speciellt tacksam uppgift, herr talman, som Åke Wictorsson har, för om man jämför regeringsförslaget med näringsutskottets betänkande finner man att av regeringsförslaget finns det knappast "en tumme" kvar.

6 § har inte ens den formulering som denna paragraf har i regeringsförslaget. Det skulle vara rätt värdefullt att få reda på vilka personer det är som omfattas av det nya lagförslaget. Är det straffbart för en verkställande direktör att ta fram som underlag kalkyler för en ny kärnkraftsreaktor och föra ut det som sitt budskap? Vari ligger det nya i den här lagen?

Anf. 148 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Det kanske inte är så underligt att man kommer att tänka på nyliberalism, Hadar Cars, när man läser vad som står i reservationerna om att det här förslaget strider mot den fria marknadsekonomins principer. Kopplingen till en fri marknadsekonomi och allt vad därmed sammanhänger i fråga om resursstarka penningintressen som kan driva och påverka opinionen upplever jag på det sättet att närheten till nyliberalismen är ganska påtaglig. Jag trodde faktiskt, Hadar Cars, att vi var överens om att avvecklingen av kärnkraften och utvecklingen av en ny energipolitik fordrar ett betydande mått av planerade insatser från samhällets sida. Samhället kan inte ställa sig utanför detta utan tvingas till en omfattande planering för att klara den här uppgiften. Därmed nog om detta med planekonomi.

Jag är glad över att Hadar Cars med kraft upprepar att folkpartiet inte vill medverka till några nya kärnkraftverk. Men varför är man då så orolig för denna nya lagstiftning? Det har inte framkommit i den här debatten. Varför är man inom folkpartiet orolig inför tanken att man sätter stopp för regeringens möjligheter att bevilja tillstånd till nya kärnkraftsreaktorer, när några sådana över huvud taget inte skall vara aktuella enligt folkpartiets linje?

Till Per-Richard Molén vill jag säga följande beträffande den verkställande direktören. Som klart framgår av utskottsbetänkandet finns det alla möjligheter för den verkställande direktören att driva vilken form av opinionsbildning han önskar. Det som lagen förhindrar är att det företag där han är anställd vidtar åtgärder för att uppföra en ny kärnkraftsreaktor, under förutsättning att man upplever att detta är en realistisk tanke för företaget. Detta finns utrett i utskottets betänkande.

Jag skulle å moderaternas vägnar inte vara lika smickrad som Per-Richard Molén över tanken på en minoritetsregering av moderaterna med Per-Richard Molén som energiminister.

Anf. 149 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Åke Wictorsson talar om starka intressen, som kan påverka opinionen. Så fick vi ändå till slut också från den ansvarige socialdemokratiska representanten här bekräftelse på att det i sista hand handlar om en inskränkning av yttrande- och tankefriheten!

Anf. 150 ÅKE WICTORSSON (s) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att Hadar Cars för det första inte läser utskottsbetänkandet, för det andra inte lyssnar på vad jag säger. Vad jag sade var att den verkställande direktören har full frihet att bedriva sin opinionsbildning. Vad lagen med bestämmelser om förebyggande åtgärder riktar sig mot är att det företag där han är anställd skulle sätta i gång åtgärder för att uppföra en kärnkraftsreaktor. Då är lagen tillämplig på företaget.

Andre vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 151 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Om vi inom det parti som jag representerar i näringsutskottet hade haft den ringaste misstanke, om det funnits fog för den ringaste farhåga, att denna lagstiftning skulle innebära begränsning av någons – likgiltigt vilken – medborgares tanke- eller yttrandefrihet så skulle vi ha yrkat avslag på den. Men jag kan inte se, och jag tror inte att någon jurist i det här landet är i stånd att se, att någon sådan farhåga är berättigad.

Det kommer att propageras till förmån för kärnkraften lika friskt som förut – det är knappast någon risk för annat, för på den kanten finns det stora resurser.

Det är över huvud taget inte så att propagerandet, framförandet av åsikter eller någonting sådant omfattas av lagen. Det faller helt och hållet utanför. Av formuleringen i 6 § ser man att den uteslutande handlar om materiella åtgärder, icke någonting annat. Och vad mera är: den handlar enbart om sådana materiella åtgärder som är knutna till ett bestämt och planerat syfte, företaget inom ramen för en företagsorganisation, ett projekt.

Det betyder att vilken ingenjör eller konstruktör som helst kan i en tidningsartikel eller på ett möte visa upp ritningar som enligt honom eller henne visar hur fördelaktigt man kan konstruera kärnkraftverk. Den diskussionsfriheten är över huvud taget inte ifrågasatt. För övrigt är det så att om man gör det i form av en tidningsartikel får ingen myndighet ens efterfråga källan!

Man får lov att säga att energiministern är maktfullkomlig, man får lov att säga att det borde byggas hundra kärnkraftverk till – det finns ingen som helst inskränkning i den friheten, för detta är inte berört i 6 §. Här berörs uteslutande sådana materiella åtgärder som är knutna till ett i ett projekt organiserat syfte, att inom landet uppföra kärnkraftverk. Formuleringen är fullständigt klar, och jag kan inte se att någon jurist skulle kunna missuppfatta detta eller använda detta för att begränsa yttrande- eller diskussionsfriheten.

Bakgrunden till att man inte vill att den här typen av projekt skall komma till stånd är att man ju vet att det finns mäktiga intressen som mycket väl skulle kunna göra långtgående förberedelser för att eventuellt utnyttja dem i en annorlunda politisk situation. Det är en bland orsakerna till att man vill täppa till, men det har alltså ingenting med yttrande-, tryck-, tanke- eller diskussionsfriheten att göra.

Mot dessa bakgrunder menar jag att lagen är berättigad och acceptabel och att de farhågor som har framförts från reservanterna är, vad jag kan förstå, juridiskt sett helt oberättigade.

Anf. 152 HADAR CARL (fp):

Herr talman! Det har i den här debatten framkommit att man från socialdemokratisk och kommunistisk sida tolkar informationsfrihet såsom enbart rätten att få stå upp och säga sin mening. Jag har en vidare blick när det gäller informationsfriheten. Jag anser nämligen att den också skall omfatta rätten att bygga på fakta. Man skall ha rätt att ta fram underlag för de argument och åsikter som man för fram.

I 6 § kärntekniklagen står det att ingen får utarbeta konstruktionsritningar

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Förbud mot nya kärnkraftsreaktorer m. m.

eller beräkna kostnader i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor. Det är alltså några som inte får sätta sig ned och räkna, som inte får sätta sig ned och kalkylera, som inte får sätta sig ned och planera, och det uppfattar jag som en inskränkning i informationsfriheten.

Den här lagen har alledels uppenbart tillkommit av de skäl som jag många gånger har nämnt i denna talarstol. Jag anser därför, herr talman, att lagen, om den nu beslutas av riksdagen, har gjort sig förtjänt av namnet "Heliga Birgittas lag".

Anf. 153 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker att Hadar Cars skall lämna teologin och den religiösa sfären och i stället ägna sig åt juridik. Jag kan inte förstå annat än att det är fullständigt klart vad den här lagen innebär. Den innebär inte bara att man får säga vad man vill och propagera för vad man vill när det gäller kärnkraften, utan inom ramen för denna fria meningsbildning får man också ta fram fakta, presentera kostnadskalkyler samt göra och visa fram ritningar i syfte att stärka sin sak i den fria opinionsbildningen. Vad man inte får göra är att inom ramen för konstruktionsprojekt utföra sådant här såsom "beställningsarbeten". Men det är helt och hållet en materiell fråga, som inte har med yttrandefriheten att göra.

Jag ber Hadar Cars att på något sätt bevisa för mig att man i syfte att stärka sin sak i en fri opinionsbildning inte skulle ha rätt att visa på kalkyler och beräkningar eller göra ritningar som visar hur kärnkraftsreaktorer kunde konstrueras osv. Det gäller alltså så länge detta inte ingår i ett projekt som har det uttryckliga och bevisbara syftet att bygga nya kärnkraftverk.

Anf. 154 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Det har tydligen gått förbi Hadar Cars att vad utskottet skriver i sitt betänkande är av väsentlig betydelse för hanteringen av den här lagstiftningen. Därför vill jag för Hadar Cars läsa upp de rader i utskottsbetänkandet som han gång på gång försöker feltolka:

"Sammanfattningsvis finner utskottet alltså att 6 § kärntekniklagen med den utformning som här är aktuell skulle kunna åberopas endast mot medlemmar av den begränsade personkrets som just har angivits." Det är alltså företagsledningen. "Och även personer inom denna krets, t.ex. verkställande direktörer för kärnkraftsbolag, skulle liksom hittills vara oförhindrade att muntligen och skriftligen plädera för fortsatt och ökad kärnkraftsanvändning, inkl. uppförande av ytterligare kärnkraftsreaktorer. Vad som är avsett att förhindras och som skulle bli straffbart är endast att en sådan person föranstaltar om något slags resurskrävande förberedande åtgärder i syfte att uppföra en viss kärnkraftsreaktor. På möjligheterna till forskning och utvecklingsarbete på det kärntekniska området och till svenskt deltagande i internationellt samarbete på detta område skulle, — — —, det tilltänkta förbudet inte inkräkta."

Med anknytning till det uttalande som Hadar Cars nyss fällde skulle jag vördsamt vilja uttrycka en förhoppning om att även Hadar Cars får tillgång till någon av de uppenbarelsen som en av de personer som här namngivits en gång i det förgångna fick.

Anf. 155 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Jag har redan påtalat att Åke Wictorsson i denna debatt har gjort allt för att reducera lagens betydelse. Hans senaste inlägg var ytterligare en god ansträngning; han kom mycket långt i den riktningen. Jag håller med om att den spelar mycket liten roll annat än som något slags ansiktsräddning för en medlem av regeringen. I övrigt har den alltså mycket begränsad betydelse.

Men den reella effekten är ändå att ett begränsat antal personer – bara ett fåtal, som med all sannolikhet ändå inte kommer att göra det – inte äger att göra den planering som vi här talat om, sätta sig och utarbeta kalkyler och ta fram underlag för någonting som kan anses vara naturligt i deras verksamhet.

Åke Wictorsson åberopar nu utskottets skrivning. Och det klart att man vid en lagtolkning – om en domstol mot all förmodan skulle ha anledning att pröva den här lagen någon gång – kommer att se även till vad lagstiftaren, utskott och riksdag, har anfört. Men det avgörande är ändå lagtexten. Åke Wictorsson. I lagtexten står det faktiskt alldeles klart att ingen får utarbeta konstruktionsritningar, beräkna kostnader etc. i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor. Det är såvitt jag förstår en inskränkning. Och även om den, för att citera Ivar Franzén, bara drabbar ett fåtal direktörer, så är det en oliberal, centralistisk, planekonomisk lag, och därför skall den avslås.

Anf. 156 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Vad Hadar Cars nu sade innebär att han har den realistiska uppfattningen att en verkställande direktör för egen räkning är beredd att uppföra ett kärnkraftsaggregat för en kostnad som, om jag minns rätt, Hadar Cars alldeles nyss beräknade till storleksordningen 10 miljarder kronor. Det står nämligen i lagtexten att åtgärder inte får vidtas "i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor".

Anf. 157 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Om det numera är Hadar Cars mening att man skall avslå den här lagen därför att den är orealistisk och planekonomisk, så är det honom obetaget att ha den åsikten. Men lagen skall i varje fall icke – nu tydligen inte heller enligt Hadar Cars mening – avslås därför att den är ett hot mot yttrande- och tryckfriheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 51.)

15 § Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1986/87:15 om anslag m. m. på tilläggsbudget I inom industridepartementets område (prop. 1986/87:25 delvis).

Kockums, AB Oljetransit, Zenit Shipping, m. m.

Anf. 158 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 15 behandlas regeringens förslag om anslag på tilläggsbudget I inom industridepartementets område.

I tre motioner, som väckts med anledning av propositionen, riktas mycken berättigad kritik mot det beslutsunderlag som redovisas i propositionen. Det handlar om såväl felaktiga som bristfälliga uppgifter. Kritiken gäller försäljningen av statens aktier i AB Oljetransit, ränta på statens skuld till Svenska Varv AB och viss avvecklingsproduktion vid Kockums AB. På dessa tre punkter riktar vi reservanter skarp kritik mot regeringen för bristande information till riksdagen beträffande de föreslagna åtgärderna. Detta har föranlett näringsutskottet att vid fler tidpunkter inkalla ett flertal parter för utfrågning inför utskottet under ärendets beredning.

Vid behandlingen av regeringens senaste varvsproposition kritiserade vi det bristande underlag som regeringen lämnade riksdagen. Vi kan nu konstatera att underlaget i vissa avseenden var direkt vilseledande.

Regeringen har i den nu aktuella propositionen föreslagit att riksdagen skall anvisa 123 834 000 kr. för ränta på statens skuldebrev till Svenska Varv som riksdagen fattade beslut om att inlösa. I den proposition som låg till grund för det nyssnämnda beslutet anfördes att det *inte* skulle bli aktuellt med något anslag för budgetåret 1986/87. Inte heller framkom det vid utskottsbehandlingen att några räntekostnader skulle komma att belasta 1986/87 års budget. Det är uppenbart att regeringen inte tillräckligt noggrant kan bevaka statens ägarintressen i Svenska Varv. Det är oacceptabelt att allmänheten och riksdagen bibringas en felaktig uppfattning om statens förpliktelser. Det finns därför anledning frukta att samma kan gälla även andra statliga företag. Och vad värre är: riksdagen ställs här inför fullbordat faktum. Vi tvingas med andra ord dess värre konstatera att riksdagen i detta fall måste bevilja medlen för att täcka det civilrättsliga åtagandet.

Även i ett annat fall har regeringen ställt riksdagen inför ett fullbordat faktum. Det gäller viss avvecklingsproduktion vid Kockums AB, för vilket ändamål regeringen nu begär att riksdagen skall anvisa 180 milj. kr. Det aktuella handelsfartyget är emellertid redan under produktion, vilket regeringen har underlåtit att omtala i propositionen. Detta är i högsta grad anmärkningsvärt. Det begärda anslaget på 180 milj. kr. är avsett att motsvara skillnaden mellan fartygets marknadspris och produktionskostnaden vid Kockums. I efterhand har det framkommit att den föreslagna ersättningen är beräknad på grundval av skillnaden mellan marknadspris och kalkylerad produktionskostnad vid tidpunkten för beslutet om fartygsbygget i juni 1986. Regeringens avsikt är att ersättning skall utgå med ett fast belopp oavsett det faktiska kostnadsutfallet.

Näringsutskottet har genom upprepade utfrågningar av berörda intressenter sökt att komplettera den bristfälliga information som lämnats i propositionen. I detta sammanhang har vi – sedan vi noterat vissa indikationer härom – undersökt huruvida tillräckligt energiska försök har gjorts att finna en extern beställare till ett fartygsbygge på godtagbara ekonomiska villkor.

Här måste även utskottsmajoriteten konstatera det faktum att motstridiga uppfattningar har redovisats inför utskottet.

Under den fortsatta beredningen av ärendet framkom det – via uppgifter i massmedia – att den mäklare som tidigare hade förmedlat kontakter med denna innebär själv hade träffat avtal med Svenska Varv om övertagande av såväl kontraktet för det aktuella fartygsbygget som för två systerfartyg, vilka levererats från Uddevallavarvet tidigare i år.

Efter den förnyade utfrågning som då blev aktuell kunde näringsutskottet inhämta upplysningar om de ekonomiska villkor som skulle gälla för överlåtelsen av Svenska Varvs dotterbolag – Rederi AB Oktetten, som alltså förfogade över de tre fartygen – till mäklaren Nordström & Thulin AB. Vi kan då konstatera att det inträffade leder till ett förtäckt kapitaltillskott till Kockums på bortåt 20 milj. kr. – vilket är i strid mot regeringens egna uttalanden i samband med tidigare riksdagsbeslut. Jag vill därför rikta frågan till utskottets talesman: Vilken slutsats drar utskottsmajoriteten av detta konstaterande?

Vi reserverar oss vill för vår del erinra om att Svenska Varv i våras fick ett kapitaltillskott av 950 milj. kr., bl. a. för just omstruktureringsåtgärder. Samtliga kostnader för avvecklingen av Kockums bör enligt vår mening kunna bestridas av varvskoncernens egna medel. Ytterligare resurser för ändamålet bör kunna skapas genom utförsäljning av delar av koncernen. Vi yrkar därför, herr talman, avslag på regeringens hemställan i sin helhet.

Den tredje punkten i samma proposition som vi riktar motsvarande kritik emot gäller förslaget att riksdagen skall bemyndiga regeringen att överlåta aktierna i AB Oljetransit till Norske Fina A/S och i samband därmed ikläda staten ekonomisk förpliktelse i enlighet med vad som förordas i propositionen. Avtalet innebär att staten skall efterge 5,1 milj. kr. av en fordran på 11,6 milj. kr. Därtill kommer att staten enligt avtalet påtar sig ett skadeståndsansvar. Varken köpeskillings storlek eller grunderna för skadeståndsansvaret har förklarats i propositionen.

Med stöd av de uppgifter som framkommit i samband med de utfrågningar som utskottet har nödgats till kan vi konstatera, att regeringen inte har låtit tillräckligt grundligt undersöka möjligheterna att finna andra köpare. Det har heller inte kunnat visas att de avtalade villkoren för en överlåtelse är skäliga.

Det underlag för riksdagens beslut som regeringen har lagt fram är med andra ord fullständigt oacceptabelt och kan inte få tjäna som underlag för riksdagens beslut.

Uppgifter som har framkommit under utskottsbehandlingen tyder på att den överenskomna köpeskillingen är orimligt låg. Vi reserverar oss påpekar i reservationen, att Oljetransits anläggning består av tre bergtunnlar med sammanlagt 15 cisterner för lagring av oljeprodukter. Lagringskapaciteten är 51 600 m³. I anläggningen ingår bl. a. järnvägsspår, hamn och byggnader. Det har också framkommit, att regeringen endast har haft kontakt med Norske Fina A/S och norska staten, trots att flera norska och andra internationella bolag med verksamhet i regionen skulle kunna vara intresserade av att förvärva anläggningen. Vi kan således konstatera en mycket anmärkningsvärd underlåtenhet från den svenska regeringens sida.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Kockums, AB Oljetransit, Zenit Shipping, m. m.

Även här yrkar vi avslag på propositionens förslag i motsvarande del.
Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de fem reservationer som fogats till utskottets betänkande.

Anf. 159 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Folkpartiets ställningstaganden i det här betänkandet är en direkt följd av vad vi sade i varvsbetänkandet från i våras. Vi var då inte beredda att anvisa det kapitaltillskott på 950 milj. kr. som regeringen föreslagit och som riksdagens majoritet sedan beslutade om. Vi var kritiska framför allt av principiella skäl. Vi ansåg – och anser fortfarande – att statens engagemang i Svenska Varv bör avvecklas.

I motsats till regeringen kunde vi inte finna några skäl att behålla koncernen samlad. Gång efter gång hade bolaget tvingats vända sig till staten med begäran om kapitaltillskott, och gång efter gång hade tidsfristen för att uppnå lönsamhet utsträckt. Vi sade alltså nej till kapitaltillskottet och krävde en redogörelse för koncernens möjligheter att täcka sina förluster genom en utförsäljning av företagsenheter.

Nu har riksdagen att ta ställning till ytterligare 180 milj. kr., den här gången för avvecklingsproduktion vid Kockums. Inte minst mot bakgrund av att Svenska Varv fick sina 950 miljoner i våras, bl. a. just för omstruktureringsåtgärder, var det inte särskilt svårt för folkpartiet att ta ställning till dessa nya miljoner. Det här bör koncernen klara med egna medel och utan ytterligare kapitaltillskott, hävdar vi, och pekar igen på möjligheten att sälja ut delar av koncernen.

Under utskottsbehandlingen har vi fått besked om att Svenska Varv har träffat ett principavtal om försäljning av Rederi AB Oktetten och därmed också det aktuella fartygsbygget vid Kockums. Vi har naturligtvis inget att erinra mot försäljningen som sådan, men efter den redovisning vi har fått av avtalet kan vi konstatera, att de 180 miljonerna förmodligen kommer att innebära ett rent kapitaltillskott, alltså utöver förlusttäckningen för fartygsbygget. Det gör vår kritik än mer motiverad.

Vi har också påpekat det anmärkningsvärda i att regeringen har låtit Svenska Varv besluta om fartygsbygget innan medel har anslagits för att täcka den väntade förlusten. Riksdagen har i praktiken saknat möjlighet att pröva olika alternativ. Och jag tycker inte att de förklaringar som har lämnats är tillräckliga. Det återstår att höra om Bo Finnkvist har några bättre till hands i kväll.

Regeringen föreslår vidare att riksdagen skall bevilja ett anslag på nära 124 milj. kr. för ränta på de skuldebrev till Svenska Varv som riksdagen tidigare fattat beslut om att lösa in. Och detta gör man efter det att man tidigare klart deklarerat, att någon ytterligare räntebetalning inte skulle ske.

Antingen är det här ytterligare ett exempel på att regeringen har svårt att uppskatta de ekonomiska konsekvenserna av sitt ägarengagemang i Svenska Varv eller också är det en ny allvarlig informationsmiss. Möjligen är det båda delarna!

När det gäller fartygsinnehavet i Zenit, så är det bra att det nu har reducerats. Vi kan konstatera att det hade varit en god affär för staten om den här avvecklingen hade skett tidigare, i enlighet med folkpartiets förslag. Det

är hög tid att regeringen nu ser till att den statliga rederiverksamheten upphör en gång för alla.

Lars De Geer kommer närmare att beröra folkpartiets syn på försäljningen av statens aktier i AB Oljetransit, där Norske Fina A/S för en mycket låg köpeskilling får en anläggning med hamn, järnvägsspår, fastigheter och tre bergum med fem stålceisterner i varje. Detta sker utan att regeringens förhandlare tycks ha haft någon som helst kontakt med andra tänkbara köpare. Till detta återkommer alltså Lars De Geer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet har undertecknat.

Anf. 160 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Merparten av det som behandlas i det här betänkandet från näringsutskottet berör på olika sätt varvsnäringen. Det är också frågor som har varit uppe till behandling i kammaren vid ett flertal tidigare tillfällen. Med andra ord skulle man kunna kalla betänkandet till avdelningen "gamla skivbekanta", om uttrycket tillåts.

Argumenten för och emot har upprepats vid åtskilliga tillfällen. När nu kvällen är sen skall jag fatta mig mycket kort, eftersom vi från centerns sida bara har undertecknat en enda reservation i betänkandet. Jag tänker inte heller utnyttja den anmälda tiden fullt ut.

Jag kommer främst att ta upp Zenit Shippings fartygsinnehav. Den frågan har återkommit till kammaren under i stort sett hela 80-talet. Man kan konstatera att svensk varvsnäring och dess fartygsinnehav har sin framtid bakom sig. Det har också Zenit Shipping.

Riksdagen behandlade Zenit Shippings fartygsinnehav i samband med beslutet om varvspolitikerna 1983. Frågan har sedan återkommit flera gånger. 1983 slog vi från centerns sida fast att det finns skäl att avveckla fartygsinnehavet. Det vore det mest ekonomiska för samhället. Det vore också det mest rationella beslutet att fatta. Men då vann inte vår uppfattning riksdagens gillande. Det var en uppfattning som vi delade med folkpartiet och moderaterna. Ärendet har sedan återkommit årligen. Lika regelbundet har vi från centern tillsammans med de andra icke-socialistiska partierna fått reservera oss mot majoriteten i näringsutskottet. Det finns skäl att understryka att det är hög tid att regeringen lägger fram förslag om hur man skall avveckla Zenit Shippings fartygsinnehav så fort som möjligt. Till detta hör också Uddevalla Shippings fartygsinnehav.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2, som centern har undertecknat.

Sedan vill jag säga några ord om AB Oljetransit. Sten Svensson och Christer Eirefelt har tagit upp den frågan. Vi har från centerns sida inte haft anledning att underteckna den reservation som avgivits i den frågan. Jag vill något motivera det.

Vårt ställningstagande bygger på att de redovisningar vi har fått, både då propositionen lämnades och i utskottet, har sagt oss att det inte finns skäl att ställa krav på regeringen utöver det som har gjorts, nämligen överlåtelsen av dessa aktier till Norske Fina A/S. Vi har inte funnit de skäl som kommit fram i reservationen tillräckligt starka för att vi skall ansluta oss till den.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Kockums, AB Oljetransit, Zenit Shipping, m. m.

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Kockums, AB Olje-
transit, Zenit Shipping,
m. m.*

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan på den punkten och även i övrigt utom alltså när det gäller reservation 2, till vilken jag redan yrkat bifall.

Anf. 161 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Till att börja med kan jag hålla med Per-Ola Eriksson om att det här är – som han uttryckte det – gamla skivbekanta. Dessa frågor har till stora delar behandlats förut, och reservationerna kan sägas vara en uppföljning av det som tidigare har sagts från de borgerliga partiernas representanter.

Näringsutskottets betänkande 1986/87:15 rör anslag m. m. på tilläggsbudget I inom industridepartementets område. Låt mig börja med att yrka bifall till utskottets hemställan. Samtidigt vill jag säga att vi i utskottet är helt överens om vissa saker. Men till betänkandet har också fogats fem reservationer av de borgerliga partierna – en från centern och de övriga från folkpartiet och moderaterna. Reservationerna gäller bl. a. försäljning av statens aktier i AB Oljetransit, ränta på statens skuld till Svenska Varv och avvecklingsproduktion vid Kockums. De brister som har funnits i materialet har avhjälpits med att upplysningar har lämnats i ärendena av representanter från industridepartementet, Svenska Varv och ett privat företag.

Jag övergår så till reservationerna. Beträffande reservation 1 kan nämnas att en revisionsbyrå har värderat AB Oljetransit till 2,9 milj. kr. i avkastningsvärde. Substansvärdet har beräknats till 3,3 milj. kr. Värderingen har skett utifrån möjliga hyresintäkter, och det är i allmänhet det värde som läggs till grund vid försäljning. Köpeskillingen uppgår till 3,5 milj. kr. Ca 3 milj. kr. i statliga lån skall dessutom inlösas av köparen. Utskottsmajoriteten tycker att dessa villkor är rimliga och tillstyrker därför affären.

Reservation 2 behandlar Zenit Shippings fartygsinnehav. I reservationen sägs att fartygsinnehavet i huvudsak har avvecklats och att det är tillfredsställande. Det finns också en uppmaning om att sälja ut det övriga fartygsinnehavet. Vidare påstås att resultatet skulle ha blivit bättre vid en snabb avveckling. I dag finns bara två gastankrar kvar, medan det fanns nio fartyg i maj 1986. Fartygsinnehavet har således avvecklats i snabb takt. Det går naturligtvis alltid att påstå att resultatet skulle ha blivit bättre om avvecklingen skett ännu snabbare, men det kan knappast bevisas. Det här är en gammal fråga som helt naturligt kommer igen i reservationen. Jag yrkar avslag på denna reservation.

Reservation 3 gäller medel till räntebetalning till Svenska Varv. Regeringen förbisåg våren 1986 att medel skulle behövas också för betalning av ränta sista året för inlösen av statens skuld. Statens åtagande måste fullföljas, något som även har sagts av andra här. Slutlig reglering kommer att ske i december 1986 med 123,8 milj. kr.

Jag nämnde inledningsvis detta förbiseende. Statssekreterare Olle Ryd har besvarat frågor i utskottet om den här saken och medgett att ett förbiseende har skett. Han har också lovat att det inte skall upprepas. Det är något som vi tror på.

I reservationerna 4 och 5 behandlas i princip samma sak, nämligen frågan om anslag till avvecklingsproduktion vid Kockums. Detta nämndes också i

proposition 1985/86:120, som behandlades i våras. Denna avvecklingsproduktion kunde då inte fastställas värdemässigt, utan regeringen skulle återkomma i saken. Det ansågs också olämpligt att ange en summa; eftersom det kunde störa förhandlingarna med eventuella köpare. Svenska Varv har redan sålt detta fartyg plus två andra ingående i rederiet Oktetten. Svenska Varvs hela fartygsinnchav är därmed avvecklat. Det påstås t. o. m. att fartygen hösten 1986 såldes till ett belopp som låg 20 à 30 % högre än beräknat. Principerna för avveckling och kostnader har redovisats för utskottet.

Det är, tycker jag, litet svårt att stå här – som Sten Svensson gjorde i varje fall – och påstå att affären kommer att tillföra Svenska Varv ett antal miljoner. Det sista fartyget kommer ju inte att vara färdigt förrän om ungefär ett år, och vad kostnaden blir är det väl svårt att svara på i dag.

Avslutningsvis vill jag säga att Svenska Varvs ledning har haft ett svårt jobb de senaste åren med avveckling av varvsproduktionen i Sverige, och man måste säga att avvecklingen har skett på ett bra sätt. Det går också an att tillfoga att en del av fartygen som fortfarande finns kvar tillverkades under en period när vi hade ett antal borgerliga regeringar, som då också hade inflytande över varvsfrågan.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 162 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ställde frågan till Bo Finnkvist vilken slutsats han drar av den redovisning som vi har fått i näringsutskottet. Jag fick inte det svar jag hade tänkt mig – och det hade jag väl inte heller väntat mig – men jag vill gärna få två uppgifter bekräftade av Bo Finnkvist.

Inför utskottet har redovisats att produktionskostnaden för det sista återstående handelsfartyget vid Kockums skulle uppgå till 260 milj. kr. Uppgörelsen med mäklaren innebär att det blir en köpeskilling på i runt tal 100 milj. kr. Vill Bo Finnkvist bekräfta att de här två faktauppgifterna som jag redovisar, facit av affären, är korrekta?

Jag vill dessutom fråga: Anser Bo Finnkvist att det material som regeringen har presenterat på de här punkterna i propositionen är tillfredsställande och kan utgöra underlag för riksdagens beslut?

Anf. 163 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att inte heller Bo Finnkvist har några bättre förklaringar till de brister som har funnits i den information vi har fått i propositioner tidigare och nu. De bristerna uppvägs ju inte av det som vi på vårt initiativ har kunnat få reda på under utskottsbehandlingen. Bristerna kvarstår uppenbart.

När det gäller Zenit och avvecklingen är det riktigt att det har hänt en del den allra senaste tiden, men det ändrar inte det faktum att med de metoder som vi har föreslagit, med en tidigare avveckling, skulle det ha varit en betydligt bättre affär för staten.

Vad beträffar räknan på skuldebrevet får vi, i och med att det är ett civilrättsligt avtal, i dag acceptera att pengarna betalas ut. Anmärkningsvärt

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

*Kockums, AB Olje-
transit, Zenit Shipping,
m. m.*

är här, tycker jag, att vi inte heller i den nu aktuella propositionen har fått någon förklaring till att uppgifterna var direkt felaktiga i våras.

Bo Finnkvist har inte haft någon kommentar till att ett bifall till propositionen med all säkerhet innebär ett nytt kapitaltillskott till Svenska Varv, i bjärt kontrast till vad som tidigare har sagts också från regeringens sida.

Anf. 164 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Det kostar i dag pengar för staten att tillverka fartyg i Sverige, och det är ju orsaken till att varvsnäringen har lagts ner, den statliga delen i varje fall. Det är väl då ett svar till Sten Svensson.

Summorna som det frågas om har fastställts med ledning av att det tillverkats två exakt likadana båtar förut. Siffrorna har granskats av bl. a. revisorer.

Sedan tycker jag att det är roligt för Svenska Varvs ledning att få höra att även moderaterna tror att vi kan tjäna pengar och att verksamheten kan bli effektivare under en avvecklingsperiod. I så fall måste jag säga att det är en prestation.

Anf. 165 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Bo Finnkvist bekräftar nu att dessa uppgifter är korrekta. Produktionskostnaderna var alltså 260 milj. kr. Affären med fartyget innebär att köpeskillingen blir 100 milj. kr. Mellanskillnaden blir då 160 milj. kr. Riksdagsmajoriteten begär nu att det skall anslås 180 milj. kr. Jag konstaterar att det här blir fråga om ett direkt kapitaltillskott till Svenska Varv AB. Det är i strid med de uttalanden som regeringens företrädare har upprepat gång på gång.

Sedan kvarstår, herr talman, mitt påpekande om underlaget för våra beslut. Jag vill ännu en gång fråga Bo Finnkvist: Anser Bo Finnkvist att regeringens redovisning kan utgöra ett fullgott underlag för beslut här i kammaren på de punkter som propositionen tar upp?

Anf. 166 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Det är sannerligen inte mycket att skryta om att man kan tjäna pengar på ett fartygsbygge när 180 milj. kr. i förlusttäckning ges. Vi talar om en produktionskostnad på 260 milj. kr.

Anf. 167 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Vad gäller beslutsunderlaget sade jag i mitt anförande att det var otillräckligt. Det står också i betänkandet att det fanns vissa brister. Men vi är helt säkra på att det kommer att rättas till.

Den summa som fartyget kommer att kosta när det är färdigbyggt får vi reda på först om ett år. Det går inte att i dag säga att Svenska Varv AB tillförs extra kapital.

Anf. 168 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Vid en flyktig genomläsning av s. 38 i propositionen om tilläggsbudget nr 1 för 1986/87 verkar förslaget harmlöst. Norske Fina A/S

betalar 6,5 milj. kr. för en anläggning där svenska statens skuld är nedskriven till 11,6 milj. kr. Det är visserligen ingen god affär för Sverige, men beloppen är inte stora och riksdagen kan förväntas acceptera det hela utan bråk.

Men, herr talman, det handlar om en stor anläggning i Muruvik/Hell vid isfritt vatten i Trondheimsfjorden. Där finns en hamn med järnvägsspår, kontorshus, pumphus, torrgodslager och en nära 2 km lång tunnel in till tre stora bergrum. I varje bergrum finns fem stålcisterner för lagring av högkvalificerade bränslen som bensin, flygbensin, nafta och fotogen. Om anläggningen skulle nyuppföras i dag skulle kostnaden bli ca 200 milj. kr., men samma skyddade lagringsmöjlighet skulle med modern teknik kunna åstadkommas för kanske 125 milj. kr.

Det låter ju illa nog att sälja en anläggning som kostar 125 milj. kr. för 6,5 milj. kr., men den föreslagna affären är ännu värre än så. Sverige säljer nämligen aktierna i ett företag, A/S Listura, som har 3,5 milj. kr. i likvida medel och drygt 100 000 kr. i kortfristiga fordringar. Vad Norske Fina A/S faktiskt betalar är alltså 2,9 milj. kr., och för denna i sammanhanget ynkliga summa får man dessutom en garanti från svenska staten att den skall svara för alla dolda fel som kan finnas i anläggningen och för krav som kan resas mot A/S Listura från "nuvarande och tidigare anställda".

När svenska staten väl avhänt sig anläggningen i Muruvik/Hell uppstår betydande merkostnader för intransporten av reabensin till vissa flygflottiljer i Norrland. Likviden från Norske Fina A/S torde inte täcka dessa merkostnader mer än i knappt två år. Därefter kommer merkostnaden att belasta vår försvarsbudget, och vi har då skänkt bort den utomordentligt fina och väl genomtänkta anläggningen i Muruvik/Hell.

Det är till ytterlighet anmärkningsvärt att regeringen kan föreslå riksdagen att göra en så urusel affär. Om det handlade om ett tvåångsläge kunde man möjligen förstå förslaget, men inget som helst tvång föreligger. I sammanhanget finns skäl att undersöka hur staten lagt upp förhandlingarna med den norske – eller rättare belgiske – köparen. Därvid framkommer bl. a:

att Norske Fina A/S har kontrakt på dryg halva anläggningen till år 1992.

Detta bör utgöra skäl nog för att inte förhandla 1986, utan att vänta till 1991.

att man låtit en revisionsbyrå utreda anläggningens avkastningsvärde som bas för försäljningsbeloppet. Ett dåligt hyreskontrakt resulterar naturligtvis i ett lågt avkastningsvärde. Varför inte vänta till 1992, då ett nytt hyreskontrakt med högre avgifter kunde ha begärts? Det är dessutom rätt orimligt att räkna på ett avkastningsvärde på en beredskapsanläggning – den har ju inte byggts för att ge avkastning, utan för att ge försörjningstrygghet i fall av avspärning eller krig.

att inte ett enda annat oljebolag tillfrågats om det skulle kunna vara intresserat av ett förvärv. Det finns ju ett tiotal att välja på i Nordsjön, men man kunde väl åtminstone ha besvärat sig med att fråga Statoil och Norsk Hydro, som båda säljer bensin och olja i Sverige och därför kunde förväntas ha intresse av en anläggning som ligger geografiskt väl till för vidaretransport av produkterna hit.

Herr talman! Propositionens förslag innebär att Sverige för ett par miljoner slumpar bort en anläggning som kan vara värd över 100 miljoner. Hellre än att frivilligt och utan tvångsläge göra en så urusel affär borde Sverige behålla anläggningen i Muruvik/Hell. I tider av avspärning eller krig representerar den vår enda i fred förberedda möjlighet att importera olja och bensin från fartyg som är oberoende av om Skagerrak. Kattegatt och Östersjöinloppen är öppna för trafik eller igenkorkade. Även i fred sparar vi pengar på att utnyttja den, i synnerhet de år då skeppsfarten på Östersjön besväras av ishinder.

Om riksdagen väljer att godkänna den föreslagna affären i det skick den nu föreligger, så måste detta för vanliga svenska medborgare och skattebetalare framstå som ett meningslöst bortslumpande av en värdefull anläggning som det lönar sig att utnyttja även i fred men som kan vara till utomordentlig nytta för vårt försvar och vårt folkhushåll i ofärdstider.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av folkpartiet och moderaterna gemensamt avgivna reservation 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 51.)

16 § Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande

1986/87:13 om normgivning m. m.

Normgivning m. m.

Anf. 169 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande 13 behandlas motioner om normgivningen, bl. a. regelförenklaringsarbetet. Till betänkandet finns fogade 10 reservationer. Vi moderater har ställt oss bakom fem av dem. I dessa reservationer följer vi upp vad moderata samlingspartiet under flera år i partimotioner har fört fram beträffande omfattningen och utformningen av lagar och andra regler, beredningen av lagstiftningsärenden, bemyndigande till regeringen och förvaltningsmyndigheter, retroaktiv lagstiftning samt förhållandet mellan svensk rätt och Europakonventionen. Våra ståndpunkter i dessa frågor är alltså väl kända sedan tidigare. Jag nöjer mig därför vid denna sena timme och med hänsyn till riksdagens arbete att hänvisa till vad vi har anfört i reservationerna.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 4, 7, 8 och 9.

Anf. 170 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag har förstått att en förkortning av eventuella anförenden är önskvärd, varför också jag försöker att fatta mig kort.

I varje diskussion om avreglering och regelförenkling hämnar man snabbt i en debatt om enbart tekniska frågor, utan att först ha nått någon enighet om den grundläggande ideologi som avregleringen bygger på. För oss i folkpar-

riet är tilltron till varje människas vilja och förmåga att ta ansvar basen för hela diskussion när det gäller regelförenkling, avreglering och decentralisering.

Vad är det vi menar? Vi tycker att en avreglering inte är ett mål i sig utan ett medel för att skapa effektiva organisationer som ger bättre måluppfyllelse och bättre svarar mot medborgarnas behov. Hur vill vi då gå till väga? Vi menar att den konsekvensanalys som numera är regel och som innebär att ekonomiska konsekvenser skall följa på förslag till beslut skall utvidgas. Vi vill också ha de administrativa och sociala konsekvenserna utredda. De ekonomiska konsekvenser som i dag anges lämnar ju egentligen bara halva svaret. De styrmedel som vi förfogar över har vidare enligt vår mening central betydelse för att motverka alltför omfattande regelverk och byråkrati.

Vi arbetar mycket med ramlagstiftning i Sverige. Vi har då kanske glömt bort att det i och med detta lämnas utrymme för myndigheter att fylla på ramarna med övergripande och kontrollerande föreskrifter. Det blir för mycket, så att vi politiker till slut inte själva känner igen de beslut som vi varit med att fatta.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservationerna 2, 5 och 7.

Så till den retroaktiva lagstiftningen. Vi i folkpartiet menar att den nuvarande lagen bör ses över. Skälen till detta är att vi har haft uppe här i riksdagen två fall som haft smak av retroaktivitet: majoritetsbeslutet om fastighetsskatt i december 1984 som gällde året 1984 och nu senast beslutet om engångsskatt på pensionsförsäkringar. Jag yrkar alltså bifall till reservation 8.

När det gäller svensk rätt i förhållande till Europakonventionen begär vi att man närmare skall utreda hur Sverige lever upp till den konvention som vårt land har undertecknat. Det framstår som nödvändigt att göra en analys av svensk författningslagstiftning.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservation 10.

Anf. 171 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag har tidigare många gånger från denna talarstol sagt att brådska inte är något gott skäl att hasta ifrån sig viktiga ärenden. Jag skall ändå med hänsyn till den sena timmen något avkorta mitt planerade anförande.

Centern väckte en stor och omfattande partimotion under den förra allmänna motionstiden. Den behandlas delvis i detta betänkande. Jag beklagar att det blivit en uppdelning av motionen, eftersom man härigenom inte kan ge den helhetsbild av avsikterna med motionen som hade varit önskvärd. Nästa hälft av motionen kommer att behandlas här i riksdagen den 14 januari nästa år.

I betänkandet finns dock frågor som reservationerna i stor utsträckning bygger på, t. ex. beredning av lagstiftningsärenden. Här har vi påtalat de brister som funnits i den nuvarande regeringens sätt att förbereda de ärenden som kommer till riksdagen för behandling och som vi skall fatta beslut i. Det är inte bara vi från centern som klagat. Lagrådet har flera gånger haft anledning till allvarlig anmärkning mot regeringens sätt att bereda ärenden.

Det är alltså fråga om gamla synder, kan man säga, från den nuvarande regeringens sida som inspirerat denna del av vår partimotion. Till detta kan nu läggas alldeles färska synder som vi fått uppleva och diskutera den senaste tiden i riksdagen.

Vi menar att regeringen och också riksdagen – i varje fall dess majoritet – på ett helt annat sätt bör ta lagstiftningsarbetet på allvar än vad som hittills varit fallet.

Vi har vidare i partimotionen ett stycke angående översyn av grundlagsparagrafer som bygger på den syn som vi ger uttryck för i partimotionen, nämligen att vi skall hålla grundlagen fräsch. Det skall inte behöva uppkomma oklarheter vad gäller tolkningen av grundlagen, som vi tvingas tvista om här i riksdagen. Om vi finner eller om man på andra grunder finner, t. ex. genom lagrådets granskning, att vi kan dra olika slutsatser av grundlagsbestämmelser, skall vi helt enkelt sätta oss ner och se över dessa bestämmelser och komma överens om vad de skall innehålla och kanske också ändra i grundlagen.

Vi skall alltså inte låta grundlagen förfalla så att vi tvingas tillgripa lagprövning eller tillsätta en författningsdomstol eller något liknande. Vi skall hålla grundlagen i helgd på det sätt som jag här kortfattat har angett. Det gäller inte bara påstådd retroaktiv lagstiftning utan också en del andra paragrafer i grundlagen som vi har tvistat om.

Slutligen, herr talman, ett par ord om Europakonventionen och den svenska lagstiftningen. Som var och en ser som läser utskottsbetänkandet finns det en moderat reservation och en folkpartireservation. Då kan man fråga sig varför inte vi i centern – som har behandlat detta så utförligt i vår partimotion – är med på den reservationen. Det beror på att regeringen förbereder en proposition på det här området och att vi då har sagt oss att det är lämpligt att ta upp konkreta förslag i samband med att regeringen lägger fram den propositionen, om vi inte skulle vara nöjda med den.

Vi har inte kunnat ställa upp på moderaternas och folkpartiets reservationer av det skälet att vi inte tycker att de är särskilt praktiska i sin utformning. Det är helt givet att svensk lagstiftning skall rätta sig efter Europakonventionen och efter utslag i Europadomstolen. Det påpekar vi i ett särskilt yttrande, som vi har fogat till utskottsbetänkandet.

Men jag kan inte se att det kan vara någon verklig mening med att förorda en total genomgång av hela den svenska lagstiftningsmaterian för att se i vad mån den överensstämmer med eller avviker från Europakonventionen. Det måste ju vara de områden som har aktualiserats under den diskussion som förts och i de mål som avgjorts i Europadomstolen som skall tas upp till prövning. Annars förelägger vi oss ett gigantiskt arbete till, såvitt jag kan förstå, ringa nytta.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 6, 7 och 8.

Anf. 172 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag kan fatta mig mycket kort, dels därför att det är sent, dels också därför att vi ofta tidigare har behandlat de här frågorna och kommer att återkomma till dem.

Beträffande det som berör omfattningen och utformningen av lagar och

andra regler: Det är naturligt att de tre borgerliga partierna på den här punkten har velat profilera sig, men det innebär inte, menar jag, att det är så stora skillnader mellan oss och dem när det gäller att arbeta mot krångel och för förenklingar. Nästa år får vi gå på djupet i de här frågorna i anslutning till förslag som är att vänta från civilministern. Jag yrkar därför bifall till avslagsyrkandena på reservationerna 1-3.

Beredning av lagstiftningsärendena får vi anledning att återkomma till i anslutning till nästa års granskning. Även här är vi, som framgår av utskottsskrivningen, långt mer ense än vad som framgår av reservationerna. Jag ber att få yrka avslag på reservationerna 4-6.

Beträffande bemyndiganden till regeringen och förvaltningsmyndigheter nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 7, under hänvisning till att vi återkommer till frågan i samband med en väntad proposition och det granskningsarbete som vi står inför nästa år.

Inför årets riksmöte har på nytt aktualiserats krav på en översyn av förbudet mot retroaktiv lag om skatt eller statlig avgift. Jag vill då erinra om att fri- och rättighetskapitlet i regeringsformen har ändrats flera gånger efter begäran från konstitutionsutskottet. Därvid har, efter två parlamentariska utredningar, försök gjorts att precisera bestämmelsen, med det resultat som i dag återfinns i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen. Jag anser att vi med denna lagtext har kommit fram till den gemensamma nämnare som är möjlig att uppnå om grundlagsregeln skall vara brett parlamentariskt förankrad.

Man kan sedan naturligtvis ha olika uppfattning om skatteförslagets sakliga innebörd, men den närmare utformningen av lagstiftningen åvilar skatteutskottet – inte konstitutionsutskottet. Därmed yrkar jag avslag på reservation 8.

Vidare har olika synpunkter framförts på förhållandet mellan svensk rätt och Europarådskonventionen. Jag kan här instämma i vad Bertil Fiskesjö sagt. Konventionstexten anger ett slags minimistandard inom begränsade men viktiga ämnesområden. Vår egen lagstiftning går på många områden utöver vad som stadgas i Europarådskonventionen. Det viktigaste för rättssäkerhet och individuell frihet i vårt land är alltså vår nationella lagstiftning, vårt eget rättssystem och tillämpningen av vår lagstiftning.

Med denna motivering yrkar jag avslag på reservationerna 9 och 10.

Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 173 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag vill bara förtydliga folkpartiets ställningstagande till frågan om översyn av den retroaktiva lagstiftningen. Vi vill ha de särskilda skäl som lagen talar om preciserade och klarlagda. Vad menas t. ex. med särskilda skäl? När kan en regering använda utvägen att hänvisa till särskilda skäl?

Vid konstitutionsutskottets behandling av denna fråga 1984 avstyrktes samma begäran med att det var för tidigt – lagen hade då ändrats 1980. Vi menar att det nu är tid att se över dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 51.)

Prot. 1986/87:50
16 december 1986

Meddelande om
interpellationer

17 § Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1986/87:16 om nationaldagen som helgdag, m. m.

Anmäld talare var inte närvarande i kammaren.
(Beslut i ärendet fattas vid morgondagens sammanträde, se prot. 51.)

Kammaren beslöt att den återstående behandlingen av de på föredragningslistan två gånger bordlagda ärendena skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

18 § Anf. 174 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att arbetsplenium i morgon inleds med voteringar i de ärenden som slutdebatterats i kväll. Därefter upptas till behandling skatteutskottets betänkande 18.

19 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1986/87:8 Riksdagens revisorers förslag om den regionala projektverksamheten

20 § Meddelande om interpellationer:

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 16 december

1986/87:126 av *Jens Eriksson* (m) till statsrådet *Anita Gradin* om avtalet med EG om handel med fisk m. m.:

Den 14 maj i år biföll riksdagen regeringens proposition 1985/86:153, vilket innebar att Sverige gav EG fiskerättigheter i Östersjön mot att EG beviljade viss tullfrihet för fisk och fiskkonserver. Av någon anledning ingick också en del frysta ärter i bytet. Jag ansåg då och anser fortfarande, att det är förkastligt att byta fiskkvoter mot tullfrihet eller tullnedsättning, i synnerhet när motparten har fullständig tullfrihet för fisk, fiskprodukter och fiskkonserver till Sverige.

Nu har första året snart gått till ända, och man kan konstatera att EG genom protektionistiska åtgärder mer eller mindre förhindrat svensk tullfri export i enlighet med avtalets innehåll. Trots detta ansåg sig de svenska förhandlarna genom det ingångna avtalet tvungna att på nytt ingå ett avtal om fiskeutbyte med EG och bevilja licenser för att fiska upp de kvoter som avtalats och de som ingick i det avtal den ovan nämnda propositionen innehöll. Det innebär att 96 fiskefartyg den 1 januari kan börja fiska i svensk

zon. Ingen kompensation har utlovats för att Sverige hindrats att utnyttja sin del av avtalet, och inga garantier har lämnats för att så skall ske nästa år eller i framtiden. Man kan därav dra den slutsatsen att avtalets innehåll som innebär fördelar för Sverige inte gäller utan att det endast är EG:s rättigheter som är avtalsbundna.

Kommerskollegium har gjort en utredning, av vilken det framgår att EG:s åtgärder gjort avtalet mer eller mindre värdelöst ur svensk synpunkt, och detta har även uttalats av dem som bedriver export till EG av fiskkonserver.

I anledning av vad som ovan anförts vill jag till utrikeshandelsministern ställa följande frågor:

1. Ser utrikeshandelsministern någon möjlighet att få det tilläggsavtal som ingick i år upphävt?
2. Om inte, vad avser utrikeshandelsministern att vidta för åtgärder gentemot de handelshinder EG rest i strid mot ingånget avtal?

1986/87:127 av *Margareta Persson* (s) till statsrådet Bengt Lindqvist om föräldrautbildning:

I barnomsorgsgruppens betänkande SOU 1980:27 Barn och vuxna föreslogs bl. a. att studieförbunden och de frivilliga organisationerna skulle få en huvuduppgift i att starta diskussionsgrupper och studier för föräldrar. Betänkandet behandlade föräldrautbildning under barnets förskole- och skolår. Detta betänkande ledde dock aldrig till någon proposition.

Däremot har viss föräldrautbildning i samband med barns födelse kommit i gång i landstingens regi. Den frågan behandlades av riksdagen 1979 efter en proposition från regeringen. De riktlinjer som då antogs skulle bl. a. förmedla kunskap i frågor om hur det fysiska och psykiska tillståndet påverkas under graviditet, förlossning och tiden närmast efter förlossning samt fostrets utveckling, förebyggande hälsovård och det stöd samhället kan erbjuda blivande och nyblivna föräldrar.

För att följa upp utvecklingen av föräldrautbildningen i landstingens regi har socialstyrelsen sänt ut ett frågeformulär till samtliga landsting. Ett seminarium kring föräldrautbildningens innehåll kommer att genomföras av socialstyrelsen under våren 1987.

Föräldrautbildning har förmodligen sällan varit så aktuellt som nu. Fokus har under lång tid satts på att förbereda de blivande föräldrarna på förlossningen och den första tiden därefter med barnet. Utbildning i ren spädbarnsvård har med all sannolikhet ökat. Föräldrar är också ytterst angelägna om att sköta om sitt spädbarn på rätt sätt.

Men det är senare i barnets liv som många föräldrar i dag står ytterst frågande till hur de skall hantera situationen. Ofta har det anförts i debatten att dagens föräldrar känner sig okunniga, därför att de inte kan fråga någon ur den äldre generationen om hjälp. Nya undersökningar visar att även småbarnsföräldrar i storstäderna har nära kontakter med sina släktingar, även om kontakterna sker per telefon.

Behovet av utbildning är ändå stort. Orsaken är att dagens barn lever i en helt ny tid, med andra krav. Föräldrarna är också ofta osäkra i sina egna

roller. Ingen vuxen vet i dag hur det är att vara barn i dag. Inga mor- eller farföräldrar kan ge riktigt relevanta råd, därför att inte heller de har någon erfarenhet av hur man handskas med de problem dagens barn har.

Att sätta gränser, hålla sig till klara normer, ge barnen mening i livet kan vara nog så svårt i dagens samhälle, fyllt av motsägande budskap och kommersialism. Många föräldrar klarar i dag inte dessa viktiga uppfostringsmoment. Egentligen är det mycket viktigare att lära sig och diskutera sådant än att lära sig byta blöjor.

En orsak, bland många, till de problem som i dag finns med ökande våld inom ungdomsgrupperna kan vara att föräldrarna känt sig vilsna i sin uppfostrarroll.

Föräldrautbildning måste snarast komma i gång. Det kan ske genom att stöd ges till studieförbunden för en gemensam aktionsplan. Det kan också organiseras så att varje förälder vid t. ex. 4-årskontrollen och 6-årskontrollen på BVC får tillsammans med andra föräldrar med barn i samma situation samtala med läkaren och BVC-sköterskan. Det är viktigt att verksamheten organiseras på ett sådant sätt att den blir trovärdig och lockande för alla föräldrar.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga statsrådet Lindqvist:

Anser statsrådet att det är viktigt med föräldrautbildning när barnet passerat spädbarnstiden?

Avser statsrådet ta initiativ till att organisera en föräldrautbildning?

1986/87:128 av *Margareta Persson* (s) till statsrådet Bengt Lindqvist om avgifter för handikapphjälpmedel:

Staten och landstingsförbundet slöt 1976 en överenskommelse om hjälpmedelsförsörjningen för handikappade. Utgångspunkten för den överenskommelsen var att hjälpmedelsbehovet för den enskilde skulle tillförsäkras som tidigare. Ingenting skrevs om avgiftsbeläggning, men hela tiden har hjälpmedel erhållits gratis. I rapporten "Svensk handikappolitik", som antogs av riksdagen 1982, konstaterades att hjälpmedel för handikappade är kostnadsfria. I direktiven för den nya hjälpmedelsutredningen som tillsatts av regeringen i oktober 1986 anges: "Detta innebär bl. a. att hjälpmedlen skall vara lättillgängliga och i princip inte förorsaka den enskilde merkostnader". Hjälpmedel har alltså av hävd varit kostnadsfria för den enskilde.

Nu har två sjukvårdshuvudmän infört avgifter för provning och träning av nya hjälpmedel. Även om inga formella hinder finns mot ett sådant beslut, strider det klart mot den praxis som gällt sedan lång tid tillbaka. Avgiftsbeläggningen föreslogs av en utredning inom Landstingsförbundet. Denna utredning kritiserades starkt från handikapparens sida. Hjälpmedel är inte sjukvård. Man bör därför också behandla hjälpmedel och sjukvård på olika sätt. Handikappade skall inte behöva betala för hjälpmedel, eftersom hjälpmedlen ersätter kroppsfunktioner.

I de direktiv som regeringen givit den nya hjälpmedelsutredningen har handikappade småbarnsföräldrar inte uppmärksamats. På en unik konferens nyligen, anordnad av Neurologiskt handikappades riksförbund, hade handikappade småbarnsföräldrar samlats för att berätta om sina erfarenhe-

ter. Med skrämmande tydlighet framkom att samhället i mycket ringa grad uppmärksammat de speciella behov av hjälpmedel som denna grupp behöver. Man måste ha barnvagnar, barnsängar och skötbord t. ex. som inte bara är säkra för barnet utan också möjliggör för den handikappade föräldern att själv ta hand om sitt barn. Utbudet av sådana och liknande varor är i det närmaste obefintligt. Om fungerande hjälpmedel inte finns för föräldrar som är handikappade, ökar i stället deras behov av att få hjälp från andra för att sköta sina barn. Denna utveckling är mycket olycklig. Självfallet skall handikappade småbarnsföräldrar, precis som andra, ha rätt att själva kunna ta hand om sina barns primära dagliga behov.

Det är synnerligen angeläget att tilläggsdirektiv ges till den nyligen tillsatta utredningen, så att denna fråga kan belysas.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga statsrådet Lindqvist:

Anser statsrådet att det är förenligt med den praxis som rått inom hjälpmedelsverksamheten under mycket lång tid, att hjälpmedel skall vara kostnadsfria och att vissa landsting nu avgiftsbelägger denna verksamhet?

Anser statsrådet att avgifter av detta slag gagnar syftet med den svenska handikappolitiken?

Har statsrådet för avsikt att ge tilläggsdirektiv angående handikappade småbarnsföräldrars situation till utredningen om hjälpmedel för handikappade?

21 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställts

den 16 december

1986/87:274 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till justitieministern om åtgärder för att förhindra terroristverksamhet i Sverige:

Enligt olika uppgifter, från bl. a. SÄPO, utpekas PKK (Kurdistans Arbetarparti) som en organisation vilken inte är främmande för terroristverksamhet. Samma källa upplyser också om att antalet PKK-anhängare vilka under senare år kommit till Sverige ökat. Detta innebär, om ovan nämnda uppgifter är korrekta, att risken för terroristverksamhet i vårt land väsentligt förstorats.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta i syfte att förhindra terroristverksamhet i Sverige?

Prot. 1986/87:50 22 § Kammaren åtskildes kl. 22.47.
16 december 1986

Meddelande om fråga

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Olof Marcusson

Tisdagen den 16 december

Talmannen 3, 17, 25, 28, 38
Förste vice talmannen 90
Andre vice talmannen 170
Bager, Erling (fp) 42, 60
Bergqvist, Jan (s) 31, 33, 35
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 78
Bjelle, Britta (fp) 65, 68, 72, 75, 92, 102, 104, 106, 107
Cars, Hadar (fp) 120, 133, 134, 140, 143, 146, 148, 149, 152, 154, 155, 157
Claeson, Tore (vpk) 48, 59, 61, 67, 68, 72, 74
Dahlberg, Rolf (m) 38, 58, 61
Dau, Hans (m) 138, 141, 143
De Geer, Lars (fp) 164
Edgren, Margitta (fp) 166, 169
Eirefelt, Christer (fp) 160, 163, 164
Eriksson, Ingvar (m) 18, 23, 25
Eriksson, Per-Ola (c) 161
Finnkvist, Bo (s) 162, 164
Fiskesjö, Bertil, tredje vice talman (c) 167
Franzén, Ivar (c) 122, 132, 134, 147, 149
Franzén, Tommy (vpk) 30
Grönvall, Nic (m) 36, 38
Haglund, Ann-Cathrine (m) 12, 15
Hambraeus, Birgitta (c) 46, 58
Håkansson, Per Olof (s) 55, 60, 62
Ingvardsson, Margó (vpk) 19, 23, 25
Johansson, Anita (s) 105, 107
Johnsson, John (s) 21, 24
Josefson, Stig (c) 30, 69, 72, 75, 96, 103, 105
Karlsson, Torsten (s) 113, 116
Lantz, Inga (vpk) 25, 27, 28
Lindkvist, Oskar (s) 83, 85, 86
Lundgren, Bo (m) 62, 71, 73
Mattsson, Kjell A. (c) 80
Molén, Per-Richard (m) 118, 131, 134, 144, 153
Nordström, Kjell (s) 69, 73, 75
Nyhage, Hans (m) 166
Olsson, Leif (fp) 112, 116
Petersson, Karl-Anders (c) 113, 116
Pettersson, Lennart (s) 128, 133, 135, 142
Sandberg, Jan (m) 76, 82, 84, 85
Svenson, Karl-Gösta (m) 110, 115
Svensson, Evert (s) 7, 10, 12
Svensson, Jörn (vpk) 5, 9, 11, 14, 15, 126, 138, 140, 142, 155, 156, 157
Svensson, Olle (s) 168

Prot.

1986/87:50

Svensson, Sten (m) 158, 163, 164

Tarschys, Daniel (fp) 3, 10, 11, 26, 27

Thorén, Rune (c) 81

Thurdin, Görel (c) 136

Wachtmeister, Knut (m) 29, 31, 32, 34, 35, 90, 101, 104

Westberg, Olle (s) 98, 103, 105

Wibble, Anne (fp) 30, 32, 34

Wictorsson, Åke (s) 37, 150, 154, 156, 157

Östh, Rosa (c) 15